1582

C

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
38 L
5

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

51
G
51.1.G.

[illegible]

Ad Rom. Soc. Jesu Cat. inscr. Ex lib. [illegible]

CENSVRA ORIENTALIS ECCLESIÆ.

De præcipuis noſtri ſeculi hæreticorum dogmatibus:

HIEremię Conſtantinopolitano Patriarchę, iudicij, & mutuę communionis cauſſa, ab Orthodoxę doctrinę aduerſarijs, non ita pridem oblatis. Ab eodem Patriarcha Conſtantinopolitano, ad Germanos Græcè conſcripta:

A STANISLAO autem SOCOLOVIO, Sereniſsimi S Tephani Poloniæ Regis Theologo, ex græco in latinum conuerſa, ac quibuſdam annotationibus, ad proprias Græcorum opiniones reſpondentibus illuſtrata.

AD GREGORIVM XIII. Pontificem Maximum.

Cracouiæ,
In officina Typographica Lazari.
cIↄ. Iↄ. XXCII.

Clarissimo M A Mureto

GREGORIVS XIII PONT: MAXIMVS

GREGORIO XIII.

PONTIFICI MAXIMO AMPLISSIMO RELIGIONIS Catholicę propagatori.

IVRE AC INSTITVTO belli ſancitum eſt, GREGORI XIII. *Pontifex Max: vt qui transfugam in aliena caſtra tranſeuntem deprehenderit; illum Imperatori ſuo, aut cuipiam alteri ex Ducibus militiæ ſiſtat, atque præſentet. Non diſsimile quid hoc tali tempore in ſpirituali hac noſtra militia deprehenſum, ad ſacroſanctum S*tis. *V. tribunal, eodem iure, pro officio meo adfero. Cùm enim ante hoc biennium, vnà cum Sereniſsimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religionis catholicæ ſtudioſiſsimo, principio regni illius, has oras Sarmatiæ noſtræ peragro, atq. perluſtro; Leopolim Metropolim Ruſsiæ, emporium apud nos imprimis nobile veni. Habet hoc ea vrbs ante alias ſingulare, vt cùm reliquarum planè omnium religionum ritus, et cerimonias ex antiquo admiſerit; ab huius tamen ſeculi hæreſibus peculiari quodam Dei munere penitus ſit libera, illisque ſummo ſtudio ac diligentia mirè obſiſtat. Incidi tum fortè ibi in quendam Archimandritam Græcum, hominem non indoctum, nec illiberalem: cum quo, vbi multa de multis, vt fit ſæpè, familiariter contuliſſem; deuenimus tandem in ſermonem, de his hæreſibus, ac magiſtris earum, quæ hoc noſtro infelici ſeculo, orbem exercent Chriſtianum. Ac cùm vtrinque eam temporum noſtrorum calamitatem,*

hominumque temeritatem, abundè ita vti par fuit, deploraſſemus; intulit ille, ad Patriarcham item ſuum iſtos ex Germania, non ita multò antè ſcripſiſſe, illiq. ſumma fidei et confeſſionis ſuæ capita obtuliſſe; ac, vt in communionem eius Eccleſiarũ reciperentur, ſtudiosè petijſſe: quos tamen ille tantùm abeſt, vt recipiendos duxerit; vt etiam ſcripto quodam ſuo illa ipſa, quæ tum illi propoſuerant capita, confutarit. Agnoui hoc idem planè quondam Pellagianos, temporibus D. Auguſtini feciſſe, eodemque modo ab occidentali Eccleſia ad orientalem necquidquam confugiſſe. Obijcit eam rem his verbis Iuliano Pellagij diſcipulo D. Auguſtinus. Non eſt, inquit, quòd prouoces ad orientales Antiſtites; quia et ipſi vtiq. Chriſtiani ſunt, et vtriusque partis terrarum fides iſta vna eſt; quia et fides iſta Chriſtiana eſt; et te certè occidentalis terra genuerat, occidentalis regenerauit Eccleſia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inueniſti; quando in eius membra veniſti? imo quid quæris auferre, quod in ea tu quoque accepiſti? puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primũ Apoſtolorum dominus voluit glorioſiſſimo martyrio coronari. Cui Eccleſiæ præſidentem beatum Innocentium, ſi audire voluiſſes; iam nunc periculoſã iuuentutem tuam Pellagianis laqueis excuſſiſſes. Quid enim potuit vir ita ſanctus Affricanis reſpondere conſiliis, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes et Romana cum cæteris tenet perſeueranter Eccleſia? Hæc et alia his ſimilia D. Auguſtinus. Lætabar iam tum, me nouas iſtorum artes, nouum nocendi ſtudium deprehendiſſe. Et quoniam eodem ipſo tempore, homo ille Græcus Biſantium repetebat; petij, vt exemplum ſcripti illius Patriarchæ ſui ad nos mitteret. Quod ille libenter, et promptè ſe facturum obtulit; vt et poſtea amici functus officio fecit. Quod, vbi primùm græcè legi; dici non poteſt, quantam ex eius lectione voluptatem cepi: ſtatimque operam dedi; vt illud quàm diligentiſſimè in linguam latinam, pro noſtra tenuitate tranſlatum, publicè noſtris homi-

ſtris homi-

ſtris hominibus legendum proponerem. Idq́ue plurimas,eaſq́ue iuſtiſsimas ob cauſsas. Primùm vt iſtos homines nihil non contra matrem ſuã molientes,nullamq́ partem nocendi relinquentes proderem,eorumq́ artes,clandeſtinaq́. conſilia in lucem proferrem,ac detegerẽ. Deinde,vt quantùm eos ipſos huius ſuæ nouitatis,pudeat atq. tedeat; quòd cum nulla Apoſtolica,veterique ſede coniuncti ſint; quod ſucceſsionem nullam demonſtrare poſsint; quod ἀκέφαλοι *hoc eſt membra ſine capite mutila ſint,vel ex hoc ipſorum facto demonſtrem. Demum vt quàm ſit vtriusque Eccleſiæ, occidentalis, inquam, et orientalis de his rebus, quas iſti ex ſede ſua commouerunt, incredibilis conſenſus, ſumma concordia; vt non eadem tantùm dicamus omnes, ſed iiſdem penè verbis etiam omnibus clarum fiat. Quò ampliùs conuiciari deſinant, hæc Latina eſſe; ab hoc vel illo Romano Pontifice profecta: cùm hæc eadem ab his, qui Romanis,vniuerſiſq́ue Latinis, inſito quodam odio infenſiſsimi ſunt, non minore ſtudio atque contentione colantur atq. defendãtur. Simulq́. perſpiciant ſe non ſolùm à Romano Pontifice;ſed ab ipſo terrarum orbe,omnibusq́. Eccleſiis defeciſſe: in eoq́. mentis ſuæ errorem recognoſcant, quòd illud ſe ſub his frigidis ſeptemtrionibus videre profiteri non erubeſcant; quod vniuerſus occidens et oriens orbis, longè antiquiùs et benigniùs ab illo diuino et cœleſti ſole Chriſto Ieſu colluſtratus,hactenus non viderit. Demũ ne ampliùs in ſuis confirmandis,incautaq́ue plebecula decipienda, orientalis Eccleſiæ authoritate, et teſtimoniis (quod quidem hactenus fecerunt) abutantur; cuius contra ſe tam inſignia referant teſtimonia. Poſtremò,vt agnoſcãt,nuſquam ſibi in orbe Chriſtiano,nuſquam in Eccleſia Catholica locum relictum eſſe; nuſquam cum iſtis moribus,et ſententiis conſiſtere poſſe. Et quemadmodũ ipſi impiè gremium eius matris,quæ eos genuit,lacteq́. ſuo aluit, ſpreuerunt, ab eoque longè aberrarunt; ita illos viciſsim tanquam proteruos,parentibusque inobedientes filios,vbi*

que ſperni ac repudiari; vt illud Iſaiæ in eis abundè completum eſſe videatur: Væ qui ſpernis, nonne et ipſe ſperneris: cùm defatigatus, deſieris contemnere; tum ipſe contemneris. A caſtris in quæ confugiunt, arcentur: ab illis, quos patronos parabant, accuſantur: eorum, quos ipſi iudices communis cauſſæ conſtituerunt ſententiis, condemnantur: ita, vt vel hoc ſolum tam clarum et illuſtre orientalis Eccleſiæ teſtimonium, et eos, et alios omnes; ſi modo ſecum conſentire velint; ſi veritatem ipſam ex animo quærant, et non ipſa pertinatia, opinioneque ingenij, ac ſtudio nocendi vincantur; ab errore quidem reuocare, ad rectam autem et Catholicam fidem reducere meritò debeat. Nam cùm neque illi, neque nos, vt quidem iſti dicunt, communis cauſſæ, propter priuatum cuiuſque in re ſua ſtudium, æqui iudices eſſe poſſimus; detur ſanè rectè hoc ab illis factum eſſe, quòd ad eos iudices prouocarunt, qui neq. cum hac, neq. cum illa parte cõiunguntur. Quòd autem eorum iudiciis et ſententiis acquieſcere nolunt, quos ipſi iudices delegerunt; in hac quidem certè parte, iam non cum aliis, ſed ſecum ipſi pugnant; ſuumque contumacem, et incurabilem morbum aperiunt: nec tam ſe in hac cauſſa iudices, quàm aſſentatores quæſiuiſſe, abundè docent. His inquam ex cauſſis, hanc ipſam orientalis Eccleſiæ, de eorum confeſſione cenſuram, quam iſti non ſine cauſſa ſuppreſſerunt; ipſe magna ratione in lucẽ proferre volui. Ad te autem potiſſimum Beatiſſime Pater, hanc totam cauſſã deferendam æquiſſimum eſſe putaui. Primùm, quòd in caſtris DEi exercituum dux et Imperator ſecundum IESum Chriſtum ſis, ad quem omnem cognitionem de perfugis pertinere, ſuperiùs diximus. Demum, quòd ante alios omnes, ijs ſtudiis, quæ vel ad illuſtrandam, vel exornandam Catholicam religionem ſpectant, mirificè delecteris; quorum totgymnaſia, tot ſcholas, tot ſeminaria per orbem terrarũ vno tempore inaudita liberalitate, et incredibili erga exteras nationes charitate, ſimul aperuiſti: vt verè te non nomine tan-

*mine tantùm, ſed re ipſa multò magis, illius hominis agricolæ vicarium eſſe demonſtres, qui largè et munificè ſeminat ſemen bonum; ſiue illud cadat ſecus viam, et conculcetur ab hominibus, volucresque cœli comedant illud; ſiue ſuper petram, et ſtatim areſcat; ſiue inter ſpinas et ſuffocetur; ſiue in terram bonam, et ferat fructum centuplum: illiusque patris familias, qui primo manè ad conducendos operarios vineæ ſuę egreditur, munificèq. operarios, ac vinitores omni hora in eam conducit. Quo fit, vt te tam diligente, et aſsiduo agri dominici cultore; flores apparuerint in terra noſtra, vineæ florentes odorẽ dederint ſuum; fruges, quas iam infelix lolium planè obruerat, ita creſcant, vt ipſum lolium vix iam appareat. Deinde quòd hoc idem Regem meum velle ſuſpicabar, qui omnia ſua, et ſuorum in hac parte S*ti *V. ſubiecta eſſe expetit; quiq. item in hac Dei agricultura, non ita multis poſt paſsibus, veſtigia S*tis *tuæ ſecutus, et ipſe ſtrenuè torquet aratrum. Quem quidẽ virum Deus ille immortalis, (cuius prouidentia omni prouidet ſeculo) tanquam alterum Abraham quendam, aut Iob, ex reliquiis illis, florentiſsimi quondam Pannonici regni ſolum ferè, vnà cum pientiſsimo fratre ſuo, ad excitanda iterum in ea gente* Catholicæ *religionis ſemina, omnipotenti dextera ſua, ab omni labe hæretica, purum, et liberũ conſeruauit, nec genu ſuum coram Baal flectere permiſit: quem poſtea de domo, et de cognatione ſua eduxit, in gentemque magnam, et regnum eximium, iſtius conſtantię et pietatis cauſſa, creſcere fecit; pulcherrimisq., ac quaſi repetitis ex potentiſsimis hoſtibus victoriis, ſedique Sanct*tis *veſtrę inimicis illuſtrauit, magnificeq. exornauit; ac in dies magis ac magis nouo rerum ſucceſſu ornat, et auget. Vt omnibus mortalibus, Regibus item et Principibus, ſpecimen detur; eum qui habitat in adiutorio altiſsimi in protectione Dei cœli non cõmoueri: et diuites quidem ac potentes ſaepius eſurire, et egere; inquirentes autem dominum, non diminui omni bono. Vltimò quòd te Pontifice, his ipſis ſtudiis*

Romae operam dederim, quorum nunc hunc ipſum exiguum fructum in publicam vtilitatē confero. Et contendi quidem ego ſedulò, vt in hac mea verſione, ab ipſius autoris verbis, ne latum quidem vnguē, quo ad eius fieri poſſet, recederem. Verùm cùm praeſens Graecia, multū mutauerit dicendi genus, à priſcaq. illa orationis ſinceritate, et ſanitate; compoſitionis item et ſtructurę veritate, et concīnitate, plurimùm diſceſſerit; cumque hoc ipſum exemplar valdè incorrectè, et inconcinnè deſcriptum ad nos miſſum fuerit: neceſſe itē, et ipſe habui paucis quibusdam in locis, ad ſententiam magis, quàm ad verba, ipſam interpretationem accōmodare; ita tamen, vt omnibus ſententiis integritatem, et religionem ſuam eandemque plane ſimplicitatem, ac vt ita dicam, ruditatem, quantùm poſſem conſeruarem. Reliquum eſt, vt hanc meam liberiorem S^ti V. compellationem deprecer; ac ipſius Paternę et Apoſtolicæ benedictioni, me, ſtudiaq. mea humillimè ſubmittam: Deum immortalem precatus, vt quā diutiſſimè publicę vtilitati S^tas tua viuat; ac demum cum gaudio, et exultatione, portans manipulum vberis conſitionis ſuae, ad principem paſtorem Chriſtum redeat. Cracouiae, tertio Idus Aprilis. Anno à natiuitate Domini M. D. LXXXI.

Index

INDEX ET SERIES PRÆCIPVORVM CAPITVM LIBRI HVIVS.

Symbolum Nicœnum approbatur: proprius Græcorum error de proceſsione Spiritus S. aſſeritur Cap. I.

Articuli fidei ſummatim explicantur, & ad vitę & morum inſtitutionem accommodantur. II.

De peccato originis, baptiſmo, ſacro chryſmate, & eorum qui baptiſantur communione. III.

De pœnitentia peccatorumq. remiſsione. IIII.

De fide & operibus. V.

Neque nimis de gratia Dei præſumendum, neque deſperandum eſſe. VI.

De numero & natura Sacramentorum. VII.

De miniſtris Eccleſię, & eorum honore. VIII.

De baptiſmo paruulorum. IX.

De cæna Domini, veritateque corporis & ſanguinis Chriſti. X.

De officio confitentis, & eius qui audiendę confeſsioni præeſt. XI.

De mulctis atque ſatisfactionibus, quas diuus Baſilius τὰ ἐπιτιμία, alij autem Græci τὰς ἱκανοποιΐας appellare ſolent. XII.

De ſacra Liturgia, hoc eſt, de incruento quod in miſſa fit ſacrificio, cuius opus, finis, vniuerſaque œconomia pulchrè explicatur. XIII.

De ſacris ordinationibus, quas Græci χειροτονίας vocant. XIIII.

Neque

Neque preces neque oblationes, neque dies feſtos, neque alia donaria, corrupta vita & moribus miniſtrorum, vitiari. XV.

Omni magiſtratui à DEO conſtituto parendum eſſe. XVI.

De conſumatione mundi. XVII.

De gratia & libero arbitrio. XVIII.

Deum non eſſe authorem malorum. XIX.

De ſacris traditionibus, & præſertim Monachatu. XX.

De cultu & veneratione ſanctorum. XXI.

Epilogus de quibuſdam, vt iſti vocant, abuſibus.

Epiſtola

EPISTOLA THEOLIPTI ARCHIMANDRITÆ, CVM QVA CONSTANTINOpoli opus iſtud ad nos huc eſt perlatum.

τῷ λογιωτάτῳ καὶ αἰδεσιμωτάτῳ κυρίῳ στι σικλῷ τῷ τῆς ἐκκλησίας διδασκάλῳ καὶ ἐμοὶ φιλτάτῳ εὐλαβῶς χειρισθεῖναι.

ἀπὸ κωνσταντινουπόλεως

εὖ πράττειν

οὐκ ἐσιώπησα, ἀλλ᾽ ἔγραψα σοὶ πρότερον, καὶ ἔπεμψα ἐκεῖνο τὸ βιβλίον τὸ κατὰ τῶν λουτέρων, μετὰ τοῦ ἀρμενίου ἱερέως τοῦ ἡλιοπολίτου. περὶ δὲ ἐμοῦ γίνωσκε ὅτι οἰκῶ ἐν κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ἐν ᾧ εἶμι καὶ ἄλλοτε. ἣν δὲ θέλεις μαθεῖν, ἕνεκα τῆς ἀφίξεως μου τῆς πρὸς ὑμᾶς, τὰ νῦν οὐ δύναμαι ἐλθεῖν, διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀκαταστασίας. ἐὰν δὲ εἰρηνεύσωσιν ἀμφότεροι, θεοῦ εὐδοκοῦντος ἐλεύσομαι. ἔρρωσο φίλτατε ἀνδρῶν.

τὸν σεβασμιώτατον καὶ εὐγενέστατον κατὰ ἱερώνυμον τὸν πρεσβύτερον, ὡς ἐξ ἐμοῦ πρόσειπε. ὁμοίως καὶ τὸν κατὰ πάντα φίλτατον καὶ ἐνδοξότατον κύριον γεώργιον τὸν ἡμέτερον ἀδελφόν.

ἀντιβολῶ σοι κύριε, πέμψον μοι τὰ βιβλία, ἃ εἰς ἐνθύμησιν ἔγραψα σοι καὶ δώσω τὰ χρήματα τῷ κομίζοντι προθύμως. ἢν δὲ ἄλλο τι ζητεῖς ἀπεντεῦθεν, γράψον μοι καὶ ἀσμένως ὑπηρετήσω.

Vos miſiſtis ad Ioannem: et teſtimonium perhibuit veritati. Ioan: V.

Hieremias

MISERICORDIA
DIVINA, NOVÆ ROMÆ ARCHI-
EPISCOPVS, OECVMENICVS
Patriarcha :

Sapientiſsimis, & doctiſsimis viris dominis, IACOBO, Theologiæ Doctori, & MARTINO Cruſio, benè & feliciter agere.

DIV, MVLTVMQVE, ET A vobis deſideratam, & à nobis pleno & integro in vos ſtudio conquiſitam & elaboratam, viri doctiſsimi Germani, in Spiritu ſancto filii medi ocritatis noſtrę chariſsimi, Epiſtolam; iam tandem Dei immortalis munere abſolutam, charitati veſtrę mittimus: idq́. cum ea, qua par eſt, lætitia, ac ſpirituali gaudio, paterniq́ue vultus erga filios hilaritate. Precamur autem Deum Opt: Max: eiusq́. omni parte beatiſsimam matrem; vt vos item vtriusque hominis, interioris, inquam, & exterioris, perfundat gaudio. Sin autem in quibusdam partibus dogmatū pietatis noſtrę, prima ſtatim quaſi fronte, vos non exhilaramus; confidimus tamen, quę veſtra eſt ſapientia, doctrinæq́. & prudentię vbertas; nihil vos rectę & ſanę doctrinę antelaturos: neque inſtituta, & ſanctiones plane nouas, ac quaſi ex diametro, cum Euāgelica IESV Chriſti Philoſophia pugnantes, complexuros: neq. in hac ex alia in aliam, à recta fide alienorum dogmatum, commigratione, tempus fruſtra conſumpturos: neq. conſuetas, & præiudicatas opiniones veſtras, cum omni recta ratione pugnantes, (homines enim ſumus omnes; ideo timidę parumq́. ſecurę ſunt, iuxta ſapientiſsimi Salomonis dictum, omnes cogitatio-

nes ac ſtudia noſtra) potius quám id,quod verum & ſincerũm eſt, ſequuturos: magis autem ipſiſsimę veritati, ac ſapientię Domini noſtri Ieſu Chriſti;quam diuini eius diſcipuli, atq. Apoſtoli, in ſuis canonicis ac ſalutaribus ſcriptis profitentur: quam omnes vniuerſales & particu lares ſanctorũ Patrum Synodi ſequutę ſunt: quam̧ vnius Sanctę Eccleſię diuina ſcientia pleni præcones atque Doctores nobis tradunt; omnesque in eam, communi concordia & voluntate, clarè conſentiunt; animo & confeſsione adhæſuros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & inſtituta, verbo,& opere ſequuntur;certam ſalutem,regniq́. cœleſtis hæreditatem, precibus ſuis conciliant: vt iterum illis, qui eorum ſanctis mandatis & inſtitutis non parent,eaq́. temerè tranſgrediuntur; ſupplicium, ac damnationem æternam acceſſunt: Si enim volueritis, *inquit Scriptura*, & audieritis me; bona terrę comedetis. Quibus ſanè verbis; mediocritas item noſtra, quę & ipſa, Chriſti domini miſeratione,ſucceſsione quadam,hîc in terris,eius locum tenet; ad amabilem concordiam, & conſenſum cum ea, quę apud nos eſt Ieſu Chriſti Eccleſia, charitatem veſtram cohortatur. quam, ſi verè, & ex animo, non tàm verbis, quàm re ipſa,nobiſcum ingreſsi fueritis; dici non poteſt,quantum, & in cœlo, & in terra, ex ea vtriuſque Eccleſię coniunctione, futurum ſit gaudium: quamq́. ad laudem, & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti ceſſuram eſſe,certiſsimam ſpem habemus. Valete.

Ex omnibus partibus Syntagmatis huius; Epiſtola hæc, viciosiſsimè deſcripta, ad nos perlata fuit.

HIEREMIAE MISERATIONE DIVINA *NOVAE ROMAE ARCHIEPISCOPI, OECVMENICI PATRIARCHAE,*

Doctrina exhortatoria ad Germanos conſcripta.

POSTEAQVAM LITERAS à Dilectione veſtra nobis miſsas,ſimulq́. opuſculum , in quo ſumma capita fidei veſtrę continebantur,accepimus, veſtramque charitatem , complexi & exoſculati ſumus ; illud, de quo inter nos conuenit,& in quo item diſcrepamus, ita vti poſtulatis, vobis aperiendum duximus. Charitatis enim officium , atque debitum, Legis , & Prophetarum adimpletio eſt. perfici autem charitatem, certum eſt, non verborum inani ſtrepitu, ſed factis & operibus præclarè illam teſtificantibus. Vt et preciosiſsimę quæque gemmę, non inde precium & commendationem ſuam accipiunt, quod laudantur; ſed quia præſtanti ſua virtute & operatione,illos,qui talia norunt,in admirationem ſui rapiunt. Quam eandem charitatem ergà nos,vos item doctiſsimi viri Germani, præ vobis ferentes ; quantáque illius gloriatio ſit , rectè ex ſacris ſcripturis edocti ; hæc veſtra nobiſcum communicare voluiſtis. Quibus nos mutuo reſponſuri,in eo maximè elaborandum putauimus ; vt nihil ex priuato noſtro ſenſu diceremus : ſed ea omnia, quę in medium adferrentur,ex ſanctis,& vniuerſalibus ſeptem Synodis ; quas item & vos,vt ſcribitis , præclarè facientes, amplectimini & exoſculamini : ex ſenſu item ſanctorum Patrum , diuinitusq́. nobis traditę Scripturę, interpretum,

quos ſancta, & vniuerſalis IESV Chriſti vnanimi conſenſu laudat, & approbat Eccleſia, depromamus. Hi enim quaſi hæc omnia Spiritu ſancto per eos ſpirante, ac in ore illorum loquente: admirabili doctrina, varijs ſignis, & portentis, tanquam lucidiſsima aſtra, orbem terrarum illuſtrârunt: horum doctrina, & inſtitutio, nullo vnquam æuo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit; vt quę omnipotenti verbo domini ſit fundata. Chriſti enim Eccleſia, teſte D. Paulo, columna eſt, & firmamentum veritatis: contra quam, ipſę portę inferni, iuxta diuinam & immortalem Ieſu Chriſti promiſsionem, præualere non poterunt. Etſi enim mali & peruerſi homines, aliquam eius partem, prauis & alienis dogmatibus, perturbare, & transuerſim agere poſsint; ipſa tamen nihilominus ſtabilis, & inconcuſsa, fundata ſuper firmam petram, perpetuò manet: eiusque veritatis præſidio, cui innititur, & eam in omnibus ſequitur, validè fulcitur. Qui enim ciues & domeſtici Eccleſię Dei ſunt; iidem per omnia veritatem ſequuntur: vt qui veritati non adhærent, illi itidem Eccleſię Dei membra, nullo modo eſse poſsunt. Eidem veritati nos item inſiſtentes; præſentem hanc ſanam & incorruptam doctrinam, ad publicam vtilitatem, ac verę fidei ædificationem inſtituimus: ac pro parte noſtra in medium adferimus: etſi, dum id facimus, multum in ea re, eorum, qui diligunt Dominum; ope, & precibus opus habeamus: quo eius diuina, & cœleſti gratia, mens noſtra, in viam dirigatur pacis.

ANNOTATIONES.

Quas item & vos vt ſcribitis. &c. *Quàm falſi vtrinq; ſunt: ſi enim vel has ſolas ſeptem Synodos ſequerentur; neq; iſtis ſchiſmate, neq; illis hæreſi quicquam opus eſset: cùm in his ſeptem abundè explicatum ſit, quid de quaq; re ſentiendũ: quid quoque loco habendum ſit. Ideo*

ſit. Ideo autem ſeptem ſolas amplectuntur Synodos: quòd cùm antea tacitas ſimultates tantum, cum occidentalibus intus alerent; tùm iā poſt ſeptimam Synodum apertos ſe hoſtes latinorū ſunt profeſſi, eosq́; hæreſeos inſimulare non dubitârunt. Primum, quòd iam planè deſperarunt fore aliquādo, vt latini incredibili illorum ambitioni, cui ſemper mirè obſtiterunt, eſſent ſubſcripturi: et qua, non ſolùm ſe his ſedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt; in quibus illi, qui columnæ inter Apoſtolos dicebantur, conſederunt: Antiochenæ, inquā, Alexandrinæ et Hieroſolymitanæ: ſed etiam illi, in qua princeps ipſe Apoſtolorum Petrus conſederat, et qui ex ore ipſo Dominico ſummam Eccleſiæ Dei gubernandæ acceperat. Secundò, quòd Imperatores eorū, propter orientis imperij, ad occidentales Principes, ob hæreſes, rerumq́; Chriſtianarum proditionem, præcipua ſummorum pontificum auctoritate tranſlationem, quæ circa illa tempora contigerat; nihil eos commune cum occidentalibus habere, nullamq́; obedientiā illis præſtare voluerunt: quod tamen à volentibus, & ſponte in omnem diſſenſionem effuſis, facile impetrari potuit. Deinde, ob ſummum odium, maximamq́; inuidiam; quam ex gentis Bulgarorum, ac multorum aliorum Sarmaticæ populorum, ad occidentales Eccleſias, quæ in idem ferè etiam tempus inciderat acceſſione, conceperunt. Demum, quod in conſequentibus Synodis maximè de Saracenorum Imperio comprimendo, Terraq́; Sancta reſtituenda, deliberabatur: cui pio conatui Græci, ob incredibilem, quod contra occidentales ex tranſlato imperio conceperant odium, iniquiſſimè aduerſati ſunt; illiq́;, quantum potuerunt, obſtiterunt. Poſtremò, quod in quarta Conſtantinopolitana Synodo, quæ verè & propriè octaua dicitur; & in qua, præter trecentos octoginta ſeptem Epiſcopos Vicarij omnium primarum ſedium, ac ipſe præſens Imperator, adfuerunt; euidentius quaſi, quam in alijs omnibus declaratum eſt; quam poteſtatem & auctoritatem Romanus Pontifex, in Patriarchas Conſtantinopolitanos, haberet. cùm in ipſa eorundem vrbe Conſtantinopoli, trecentis octuaginta tribus collectis Epiſcopis, Adrianus Romanus Pontifex, Nicolai I. ſucceſſor, per legatos ſuos, reſiſtentibus primum et reclamantibus Imperatoribus: poſtea autem aſſentientibus, & quaſi pœnitentiam agentibus, ipſiusq́; facti auctoribus: Phocium, ex Magiſtro curiæ, atq; militiæ Præfecto, à Michaele Imperatore, Patriarcham Conſtantinopolitanum factum, deiecit: grauiq́; anathemate, cum omnibus ſequacibus, percuſſit: ordinationesq́; eius abro-

gauit: Ignatium in ſedem ſuam, quam totis duodecim annis integerrimè tutatus eſt, reſtituit: vnàq;, qui, & quales, & ex quibus Patriarchæ eligi, & creari deberent, docuit: atq; ita vniuerſum Eccleſiæ illius ſtatum & ordinem reſtituit. In eademq; Synodo decernitur; omnes quidem honorandos Patriarchas eſſe, præcipuè tamen Sanctiſsimum Papam ſenioris Romæ: nec oportere etiam ſententiam dicere in vniuerſali Synodo, contra ſummos ſeniores Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud Pij Imperatoris Baſilij exauditur, de Sedis Apoſtolicæ authoritate, teſtimonium: Neque enim, vt ſacratiſsimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum; Imperij mei opus, vel excogitatio facta eſt: ſed multum ante, ſanctiſsimus & beatiſsimus Papa Nicolaus, quę circa illum erāt certiſsimè diſcens, ſynodicè decreuit; reddi ei ius proprij throni: & anathema, cum tota Sancta Romanorum Eccleſia, pronunciauit; contra reſiſtentes huiuſmodi conſilio ac ſententię. Hoc autem nos olim ſcientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obſecundare Synodico iudicio, Romanę Eccleſię neceſſarium duximus: & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum. *Hæcq; illa eſt cauſſa, cur Græcis tantopere octaua non placeat Synodus. Quanquam & alijs poſtea interfuerunt Synodis, vndecimæ & duodecimæ, Lateranenſi, Florentinæ item, quam illi octauam vocant; & cui Imperator, ipſeq; Patriarcha, vniuerſæ item Græciæ Patres interfuerunt, eamq; manu ſua obſignârunt. Sed idem odij, & ambitionis æſtus, omnia deinceps euertit ac perturbauit. Earum autem rerum, quas diximus, autores eam obcauſſam hoc loco non appellamus; quia nemo, tàm ex Græcis, quàm ex Latinis, eorum ſæculorum hiſtoriam ſcripſit; qui non idem doceat, atque teſtetur: tum ipſius octauæ ſynodi acta, hoc idem clarè confirmant.*

❖

Symbolum

SYMBOLVM NICOENVM APPROBATVR: PROPRIVS GRÆCORVM DE PROCESSIone Spiritus Sancti error aſſeritur.

Caput I.

PRIMVM IGITVR CAput confeſsionis veſtrę; vniuerſum Christianę fidei dogma: id autem ſacrũ ſanctę vniuerſalis Nicœnę ſynodi complectitur Symbolum; de vna, in tribus perſonis, omnia excedente natura, & ſubſtantia Diuina. Quod quidem præclarè à vobis teneri, ac piè prædicari, libenter confitemur: præter quàm quod Nicœna Synodus, & reliquæ cum ea conſentientes, omnes decreuerunt; Spiritum ſanctum ex ipſo ſolo Patre procedere. Quod quidem ſacra illa & incorrupta fidei Chriſtianę confeſsio, ſacrum, inquam, Symbolum, hoc ita eſſe diſertisſimis verbis explicat; *Spiritum* ſcilicet *Sanctum, ex ſolo patrę procedere.* Quam quidẽ ſententiam, à trecentis decemocto plenis Deo patribus, in Nicœna primum Synodo propoſitam; deinde in Conſtantinopolitana à cẽtum quinquaginta confirmatam: quam reliquę item vniuerſales quinque ſynodi; nihil addentes, nihil detrahẽtes, verum in idem planè vno Spiritu ſancto conſpirantes; obſignârunt: qua denique tot ſanctiſsimi viri, qui in medijs illis temporibus claruerunt; à ſacris ſynodis edocti, confeſsi ſunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia ſequimur, atque confitemur. Quem quidem ſenſum præclarè illius confeſsionis eſſe; ex ipſius Symboli verbis

bis, quod in medium adferimus, facilius quàm aliundè, perſpici poteſt. *Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, viſibilium omnium, et inuiſibilium. Et in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum, et ex patre natum ante omnia ſecula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factũ: conſubſtantialem patri: per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, et propter noſtrum ſalutem; deſcendit de cœlis: et incarnatus eſt de Spiritu Sancto, et Maria virgine: et homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis, ſub Pontio Pilato, paſſus et ſepultus eſt. Et reſurrexit tertia die, ſecundum ſcripturas. Et aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos et mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, et viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum patre et filio ſimul adoratur, et conglorificatur: qui locutus eſt per prophetas. Et vnam ſanctam, Catholicam, et Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor vnum Baptiſma, in remisſionem peccatorum. Et expecto reſurrectionem mortuorum. Et vitam venturi ſeculi. AMEN.* Atque hic quidem eſt ille verę, & incorruptę fidei theſaurus: ab ipſo Spiritu ſancto, ne quid ex eo aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, ſanctè obſignatus. Hæc eſt illa diuina, ſanctiſsima, perfecta, ac vniuerſalis, per orbem terrarum fuſi populi Chriſtiani, teſsera. Hæc eſt illa communis confeſsio, omnium ſanctorum Patrum. Hic eſt certiſsimus vniuerſę Chriſtianę fidei limes: quem in pectore noſtro recondentes: quem vtriſque manibus amplectentes: quem vbique magna libertate & alacritate confitentes; veluti quoddam cœleſte, integrum, & incorruptum, nullaque parte contaminatum, ſanctorum, diuinoq. numine afflatorum hominum depoſitum; ad extremum vſque finem vitę noſtrę con-

ſtrę conſeruabimus. Quo precibus & interceſsionibus eorum, qui nobis eam fidem expoſuerunt, atque ſanctè conſeruârunt, tanquam mundam hoſtiã, eam pulcherrimam confeſsionem, & nos ipſi Sanctiſsimę Trinitatí offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac ſempiterna in Christo cœleſtis regni ipſius poſseſsione potiamur. Quod vt conſequamur gratia & miſericordia Chriſti noſtri; etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNOTATIONES.

Nicæna Synodus. *Nuſquam hoc decreuit Nicœna Synodus, in cuius Symbolo, non plus de Spiritu Sancto pronunciata eſſe, quàm illud,* Et in Spiritum Sanctum, *teſtantur acta eiusdem Synodi: teſtantur duo grauiſsimi authores, illisq; temporibus proximi, D. Baſilius, atq. Gregorius Nazianzenus. Baſilij verba in Epiſtola quadam ad Eccleſiam Antiochenam hæc ſunt:* Quoniam verò doctrina de Spiritu ſancto indefinita eſt, quòd nondum comparerent impugnatores Spiritus Sancti; an condemnandi ſint, qui Spiritum ſanctum creatę, & ſeruilis naturę dicunt, in ea Synodo, nulla facta eſt mentio: nihil enim prorſus creatum eſt in diuina & beata Trinitate. *hæc ille. In Conſtantinopolitana igitur demum ſecunda vniuerſali Synodo, quæ contra Eunomium, Photinum, Macedonium, Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui negabat Spiritum Sanctum Deum eſſe, eumq; inter creaturas impiè conijciebat, collecta fuit; hoc totum additum eſt:* Et in Spiritum Sanctum, Dominum, & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur: qui locutus eſt per Prophetas. *In Romana autem Synodo, quam in idem tempus frequentiſsimam contra Arrium, Macedonium, Photinum, Appolinarem, Damaſus Romanus Pontifex, Romæ congregauerat: & in qua item Petrus, Alexandrinus Patriarcha, adfuit; hoc ipſum* Filioq. *per quandam Conſtantinopolitanæ Synodi interpretationem, additum fuit. Cùm enim centum quinquaginta illi Patres, qui item à Damaſo, opera Theodoſij Imperatoris COnſtantinopolitani vocati erant, omninò, cùm propter perſequutionum vim, à quibus necdum, exitioſiſsimè vrgente atq. defendente, Arrianam &*

Macedonianam impietatem, Conſtantio atq; Valente, reſpirarunt, tùm propter Hæreticorum inſidias, quas illis abſentibus, Eccleſiis illorum ſtruxiſſent, ipſamq; itineris longitudinem, & difficultatem, Romam ipſi venire non poſſent; eam de Spiritu ſancto confeſſionem, per Euſebium, & Priſcianum Epiſcopos, legatos ad Damaſum, cæteroſq; Patres, confirmationis cauſſa, Romam miſerunt: quam per omnia idem ſentientes ſancti illi Patres, vnà cum Damaſo pontifice, approbarunt: hocq; ſolum, quod dictum erat, qui ex Patre procedit, *per additionem huius particulæ* Filioq. *propter eos hæreticos, qui tum dicebant, Sanctum Spiritum per filium fuiſſe factum, quos ibidem ſancta anathematiſat Synodus; & qui itidem Spiritum Sanctum, filij quidem filium, patris autem nepotem dicebant; ſanctè & piè interpretati ſunt. Ita ex vtriuſq; partis orbis terrarum ſententiarum collatione, vna perfecta, de Spiritu Sancto, confeſſio, conſcripta fuit: eum eſſe Spiritum viuificantem, qui ex Patre, Filioq;, procedit: qui cum Patre & Filio, ſimul adoratur, & conglorificatur. Qui quidem ſancti patres, tàm illi, qui Conſtantinopoli cum Imperatore, quàm iſti, qui Romæ cum Damaſo congregati erant; etſi loco diſtincti fuerunt, re tamen vnum vniuerſale concilium conſtituebant: cùm & ab eodem, et ſub eodem capite, congregati fuiſſent: & in eodem ſpiritu, & eiuſdem Spiritus ſancti cauſſa, ad eoſdem etiam hæreticos damnandos, & conuincendos, collecti eſſent; ex mutuaq; ſententiarum collatione, & approbatione, vnum vniuerſale ſymbolum ediderunt. Quorum deinceps ſententiam, ſine vlla controuerſia, vniuerſa Eccleſia ſecuta eſt, vſq; ad octauam ſynodum. Nam tum demum, poſt octauam ſynodum, eam, de Spiritus Sancti proceſſione, tragœdiam, recentiores Græci odio, & maleuolentia excitarunt. Conſtant hæc omnia primum ex Epiſtola ea, qua orientales patres reſpondent Damaſo; cauſſam, cur Romam venire non poſſent, explicantes: conſtat item ex eiuſdem Damaſi Epiſtola, qua Conſtantinopolitanis reſpondet Patribus, eorumq; decreta approbat: conſtat ex Actis vtriuſq; Concilij: conſtat ex lib. 9. Tripartitæ hiſtoriæ cap: 16. conſtat ex Hugone Etteriano, libro 3. de proceſſione Spiritus ſancti, cap: 16. & alijs multis authoribus, antiquæ vetuſtatis peritiſſimis, fideq; digniſſimis.*

Omnes vniuerſales Synodi obſignarunt, nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

Duæ

Duæ ſunt partes vniuerſi prætextus, quo Græci iniquiſſimum ſchiſma ſuum, in quæſtione, de Spiritus Sancti proceſſione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primum falsò Latinos, contraq; ſanctorum Patrum ſententiam, & iudicium, Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere, opinari. Secundo, quamuis hoc rectè & verè dicatur; non tamen illos, vel hoc, vel aliud quicquam ſacro ſymbolo adijcere debuiſſe. Et cùm primum illud manifeſtè ſit falſum, & erroneum, vt paullò poſt docebimus; poſterius hoc, in quo ſe arcem negocij tenere putant, Canone potiſſimùm Epheſini Concilij ſeptimo, confirmant: cuius illa ſunt verba. His igitur recitatis, (*Canones autem Nicœni Concilij tum lecti erant*) conſtituit ſanctum Concilium, vt nemini liceat aliam fidem, vel proferre, vel conſcribere, vel componere; quàm eam, quæ præſtituta, ac perſcripta eſt á ſanctis Patribus, qui in Nicœnorum vrbe, cum auxilio Spiritus ſancti, coacti fuerunt. Qui autem audeant aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis; ſiue ex Gentilitate, ſiue ex Iudaiſmo, ſiue alia quacunq. ſecta; vt hi ſiquidem Epiſcopi aut Clerici ſint; iſti ab Epiſcopatu, hi á Clero remoueantur, ac prohibeantur: ſin autem laici ſint, vt extrema deteſtatione & execratione, percellantur. *hactenus ſancta ſynodus Epheſina. Quo quidem Canone docent Græci, poſt duo illa œcumenica Concilia, Nicœnum, inquam, atq; Conſtantinopolitanum, ita ſymbolum, ita fidem Chriſtianam, ab Epheſina ſynodo concluſam & obſignatam eſſe; vt illi nihil amplius a quoquam mortalium addi, aut adijcere liceat. Quod cùm Latini in huius particulæ adiectione* Filioq., *ſint auſi; meritò illos ſupradicto anathemati ſubiacere, ſeq; iuſtè ab illorum coniunctione & communione disiunxiſſe. Atq; hic eſt ille ſummus Græcæ ſchiſmatis Aries, maximum præſidium. Verùm longè aliam mentem ſacri Canonis eſſe, quàm iſti putant, vel ipſa Canonis verba clarè docent. Primum enim, vbi dicit,* Ne quis aut Epiſcopus, aut Clericus, aut laicus, quicquam adijcere audeat: *proculdubiò ſingulos & priuatos homines; non autem vniuerſum concilium vel publicam authoritatem intelligit. quod plenius ipſa Canonis occaſio indicat. Cum enim poſt Nicœnam, atque Conſtantinopolitanam Synodum, ſinguli ferè Epiſcopi, in ſuis Diocœſibus, ſua conſcriberent ſymbola: eaque populis ſibi ſubiectis proponerent: nec Epiſcopi tantum, verùm & laici nonnunquam: eaq;,*

 cum

cùm collectis demum vniuerſalibus Synodis, publicè vnuſquiſque ambitiosè legi, ac recitari in Synodo vellet: et poſteaquã item Theodoti Mopſneñ Epiſcopi ſymbolum, à Charioſo presbytero Philadelphen, ſacro etiam Epheſino concilio oblatum, publiceq; lectum eſſet: in eaq; re plurimum periculi, et confuſionis, moræq; et ambitionis, ſa cra animaduertiſſet ineſſe Synodus; ſtatim poſt eius lectionem hunc tulit Canonem: Ne quis in poſterum, aut Epiſcopus, aut Clericus, aut laicus, ſuum proferat ſymbolum: hocq. genere & vnitatem fidei Catholicę turbet: nouiſq. erroribus occaſionem præbeat: et Sacras Synodos impediat: tempuſq. fruſtra extrahat; ſed vt omnes communem fidei, à trecentis decemocto ſanctis Patribus, in Nicœna Synodo, formulam conſcriptam, ſequantur, illiq. adhæreant. *Secundò, cùm idem ſanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conſcribat, manifeſtè explicat; non illud prohiberi, ne quid Symbolo conueniens & conſentaneum interpretationis cauſa addatur: ſed ſimpliciter,* ne quis aliam fidem cõſcribat; *hoc autem eſt, diuerſam, pugnantem, planèque contrariam ab illa, quam ſancti tradiderunt Patres. Quomodo hoc noſtro infelici tempore multi exoriuntur nebulones, qui vel Ebionem, vel Cheryntum, vel Arrium quendam ſequuti: Lutherum item, aut Caluinum, aliam fidem componere non erubeſcunt; ſuaq; ſomnia pro vniuerſali Canone, & Regula fidei Chriſtianæ, miſeris populis, obtrudere non verentur. Tertio cum dicit,* componere, producere, proferre, conſcribere: *non excludit interpretari, explanare, illuſtrare: quæ longè diuerſa ſunt, & nonnunquam planè neceſſaria. Non illud igitur ſacer Canon docet; nihil ſimpliciter ſymbolo addendum eſſe: ſed hoc potiùs: nihil priuata authoritate, nihil priuato ſenſu, pugnans præſertim, & diuerſum aut contrarium, his, quæ a ſacris Synodis inſtituta ſunt; confeſſioni fidei apponendum eſſe. Quãquam autem ex his ipſis ſacri Canonis verbis hoc ita eſſe clariſſimè demonſtratum eſt: tamen & aliundè hoc idem manifeſtiſſimè doceri poteſt. Niſi enim ſymbolo aliquid adijcere liceret; tum contingeret aliquem, vt quod corde creditur ad iuſticiam, id ore confiteri ad ſalutem non permitteretur: contrà quam D. Paulus docet atque præcepit. Deinde, ſi amplius neque illuſtrare, neque amplificare, neque obſcum in fide Chriſtiana explicare poſt concilium Epheſinũ liceret; fruſtra igitur paullò pòſt contra Eutichen ſexcentorum quadraginta Patrum Chalcedoneñ concilium conuocatum fuit, fruſtra & aliæ*

quæ

que poſt conſequutæ ſunt ſynodi: quæ non aliam ob cauſam conuocabantur, quam, nouis erroribus & hæreſibus exorientibus, illuſtrandæ & explicandæ fidei Chriſtianæ cauſa; eidemq́; Anathemati ſubiecta erunt conſilia omnia. Verùm vt propiùs ad id quod totam cauſam continet accedamus. Fuit idem penitus Canon iiſdem ferè verbis à Nicœna etiam ſynodo perſcriptus, qui quanquam vt multa alia nunc in actis eius ſynodi non reperiatur; in ea tamen Epiſtola Liberij Papæ, quam ad B. Athanaſium Alexandriæ Patriarcham conſcripſit, & quæ ſic incipit: Iam à principio accepimus à Beato Petro principe Apoſtolorum, *&cet. his verbis legitur.* Prædicta namq. vti legimus, ſancta decreuit Nicœna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conſcribere, aut componere, aut ſapere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide vel intelligere, quod horum Patrum decretis contrarium ſit. Qui verò aliam fidem proferre, aut docere, aut aliud ſymbolum tradere illis, qui ad viam veritatis, de quacunq. fide, velint conuerti, aut ex Iudaiſmo, aut ex Gentilitate; ſi Epiſcopus ſit, aut Clericus, priuetur: Epiſcopus ea dignitate, & Clericus clero: ſi verò Monachus aut Laicus, anathematiſetur. *Recognoſcimus eadem verba, eandemq́; verborum ſententiam concilij Nicæni; quæ fuerunt Synodi Epheſinæ. Si igitur Canon hic hunc ſenſum habet; vt non liceat quicquam Symbolo addere; vti quidem Græci putant: ſubiectum igitur erit eidem anathemati ipſum, quod paulò poſt ſequutum eſt generale Conſtantinopolitanum concilium: ipſeq́; adeò magnus ille Theologus Nazianzenus, quem ex ſententia vniuerſæ Synodi propter eius præſtantem doctrinam, qua tum excellebat; inter omnes ſymbolum illud conſcripſiſſe, plurimi cenſent. Multa enim, vltra ea, quæ Nicœno continebantur ſymbolo, vel illuſtrandæ, vel explicandæ veritatis cauſa, in ea ſynodo adiecta fuiſſe, multa detracta; non aliunde melius patet, quam ex vtriusq. ſymboli mutua collatione. Et Nicœni quidem ſymboli forma hæc eſt:*

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inuiſibilium conditorem. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei, de Patre natum, vnigenitum, id eſt, ex ſubſtantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, *hoc eſt, eiusdem cum patre ſubſtantiæ:* per quem omnia facta ſunt, ſiue, quæ in cœlo, ſiue, quæ in terra ſunt. Qui propter nos

homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit: & incarnatus, & homo factus, paſſus eſt: & reſurrexit tertio die, & aſcendit in cœlos, inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, erat aliquando, quando non erat: & antequam naſceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus eſt; aut ex alia ſubſiſtentia, vel ſubſtantia dicentes eſſe, aut conuertibilem, aut mutabilem filium Dei; hos anathematiſat Catholica & Apoſtolica Eccleſia.

Conſtantinopolitani autem hæc.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli ac terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Et in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia ſecula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homouſion patri, hoc eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit. Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria virgine, homo factus: crucifixus eſt pro nobis, ſub Pontio Pilato, & ſepultus: tertio die reſurrexit, aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram patris; iterum venturus eſt in gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum ſanctum, dominum, & viuificatorem, ex patre procedentem, cum patre & filio coadorandum & conglorificandum: qui loquutus eſt per Prophetas. In vnam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur vnum baptiſma, in remiſsionem peccatorum: expectamus reſurrectionem mortuorum: & vitam futuri ſeculi. Amen.

Vbi multa detracta, multa addita eſſe; quis non videt? in quibus hoc eſt, incarnatus de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine: *& hoc*, & ſepultus: *& hoc*, ſedet ad dexteram patris: *& hoc*, cuius regni nõ erit finis: *& alia, quæ ſequuntur, ad finem vſque ſymboli. Sed & Epheſina Synodus, eidem ſubiacebit anathemati. Multa ſiquidem & ipſa illuſtrauit, ad fidem Chriſtianam pertinentia: multa addidit: multa interpretata eſt. Et quanquam hæc clariſsima ſint; tamen ſi demonſtrauerimus, eundem Spiritum ſanctum, qui & in Nicœna prius, & poſtea in Epheſina Synodo, eius Canonis autor fuit, & magiſter; ipſummet eiuſdem interpretem, ac enarratorem, in conſequenti Chalcedanenſi Synodo fuiſſe, longeq; alium ſenſum eius eſſe docere; num amplius quidquam ad eam cauſam confirmandam de-*

dam deſiderari poterit. In quarta igitur vniuerſali Chalcedonenſi Synodo, cum Eutiches, qui naturas in Chriſto confundebat, libellum ſacræ Synodo obtuliſſet, neq; quidquam aliud ſe ſentire profeſſus fuiſſet, quam id quod in Nicæno ſymbolo perſcriptum eſſet; vbi ne verbum quidem vllum de diſtinctione naturarum poſitum erat. Indeq; cum Patres ipſos cobortatus eſſet, ne aliquid ſymbolo contra Epheſinæ ſynodi Canonem addant; hæc inter cætera dixit: Hanc, inquit, fidem, memorata hæc anterior ſancta & vniuerſalis ſynodus confirmauit, cuius Præſul fuit beatæ & ſanctæ recordationis Pater noſter, & Epiſcopus Cyrillus; eamque definitionem protulit. Qui præter iſta addiderit aliquid, aut inuenerit, aut docuerit; eum damnationibus, quæ tunc ſcriptæ ſunt, ſubiacere: quorum exemplaria in codice deſtinauit mihi memoratus Pater noſter, & Epiſcopus, Cyrillus, quæ & piè in manibus habeo. Subijciens igitur me ipſum ſanctæ ſynodo; definitionem eius vſque nunc cuſtodiui. *Quæ vbi publicè lecta ſunt; reſponſum eſt Eutichi, à ſanctis Patribus, primum per Euſebium Epiſcopum Dorithei:* Mentitus es: non eſt definitio talis: nō eſt regula hæc præcipiens. *Deinde per Diogenem Epiſcopum Cyſcij:* Doloſè, inquit, propoſuit ſynodum ſanctorum Patrum; quæ in Nicœa facta eſt. Accepit namq. additamenta à ſanctis Patribus; propter peruerſum intellectum Appolinaris, & Valentini, & Macedonij, & qui eis ſimiles ſunt: & additum eſt in ſymbolo ſanctorum Patrum; Qui deſcendit, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria virgine. *Hoc idem igitur & iſti ſibi dictum putent, à ſexcentis quadraginta ſanctiſſimis Patribus, veteriq; Græcia dignis; eos mentiri, doloſèq; eodem modo, in allegatione iſtius Canonis agere. Quid enim hac interpretatione clarius? quid iſtis verbis Spiritus ſancti illuſtrius eſſe potuit? Ruit igitur firmamentum Græciæ: detractum eſt velamen malicioſi Schiſmatis; cum neque diuerſum quidquam, neque priuata authoritate, ſymbolo Latini addiderint; ſed potius ex ſententijs veterum, tam Græcorum, quàm Latinorum Patrum, vt poſt docebimus, nouis hæreſibus vrgentibus, illud interpretati ſint: cum in prioribus illis vniuerſalibus ſynodis, nondum planè de Spiritu ſancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: vti quidem magnum illum Baſilium, in ea, quam ſcribit, ad Eccleſiam Antiochеam, Epiſtola, teſtari ſuperius diximus. Sed & Patres ipſos temporis illius, inprimis autem Baſilium, quem Chalcedonenſis ſynodus miniſtrum gratiæ,*

& eum

& eum qui primus doctrinam de Spiritu ſancto illuſtrauit, appellare ſolet; multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu ſancto, ac quaſi diſſimulanter dixiſſe, ex quadam Epiſtola Gregorij Nazianzeni perſpicitur: vbi eam querelam, quam Philoſophus quidam contra Baſilium magnum, atq; adeò ipſum Gregorium, in quodam conuiuio propoſuerat, his verbis exponit. Cœtera quidem laudentur viri illius, ſi ita lubet, nec ipſe quidem contradico: cœterum quod maximum eſt, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine, fruſtra laudatur Baſilius: fruſtra Gregorius: ille, quia veritatem ſuis diſputationibus prodit; hic quia tollerantia ſua, proditionis ſocium ſe præbet. Audiui ſiquidem Baſilium magnum, de patre quidem, & filio, optimè ac præſtantiſsimè, atque vt vix quiſquam alius facile queat, differentem: Spiritum autem ſanctum conuellentem, ac deijcientem. *Ac cum liberam Gregorij confeſſionem Spiritum ſanctum Deum eſſe confitentis, idem Philoſophus attuliſſet: de Baſilio ibidem ſic inquit.* Baſilius autem fidei doctrinam obſcurè ſubindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè profitetur. *Ac deinde, quæ ipſe Gregorius in Baſilij defenſionem dixerit, paullò poſt ſubijcit.* Quoniam, inquit, ego in obſcuro poſitus, ac pleriſque incognitus; ſic, vt nec quæ loquar, nec an loquar, fermè homines ſciãt; tutò philoſophor: illius autem maior habetur ratio, vt potè & à ſeipſo clarioris, & ab Eccleſia: tum etiam, quia id omne, quod dicit; in publico hominum cœtu dicit: grauiq. hæreticorum bello vrgetur; nudam præſertim à Baſilio vocem arripere quærentium, vt eo, (qui ſolus fermè reliquus eſt veritatis fomes, viſq. viuifica) vicinis omnibus captis, ac ſubiugatis, ex Eccleſia pulſo, & exturbato; malum iſtud in ciuitate radices agat: atque ab hac Eccleſia non ſecus, atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruaſtet, ac populetur. Præſtare itaque veritatis doctrinam cautiùs aliquanto, minuſq. liberè, profiteri, temporiq. quaſi nebulæ cuidam cedere; quàm eam aperta prædicatione opprimere. *Deinde ipſum alloquitur Baſilium: ab eoq; petit, vt, quantum in doctrina de Spiritu ſancto ſit progrediendum, quid de ea pronunciandum ipſe putet, ſibi explicet.* Tu verò diuine vir, & ſacroſancte, facito, vt nos doceas, quouſq. in diſputatione de Spiritus ſancti diuinitate progredi: quaſq. voces vſurpare: & quouſq. cautione, certaq. diſpenſatione vti debeamus: vt ea, aduerſus eos, qui contradicunt, in promptu habeamus. *Quod idem in eius laudibus*

ijsdem ſe-

ijsdem ferè verbis prolixius docet. Sed hæc quidem hactenus.

Quod idem Sanctiſsimi viri, qui medijs illis temporibus vixerunt, confeſsi ſunt.

Cæca eſſe eorum, qui nocere volunt, conſilia, præclarè dixit quidam. Euenit enim plerumque, vt non modo falſa ſe dicere non animaduertant, verùm etiam pugnantia: ac non tantum cum alijs, ſed etiam ſecum ipſos pugnare. Quod idem in hac cauſa, Græcis ambitione elatis, eueniſſe video: nam et hoc falſum eſt; veteres Patres ita, vt iſti dicunt, ſentire: & iſti non magis cum latinis, quàm cum ipſis Græcis incauti, & imprudentes, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem nihil attinet dicere: de Græcis paucis id quod propoſuimus demonſtremus. Duo ſunt potiſsima Græciæ lumina, D. Baſilius, atque Gregorius, quos iſti maximè ſuſpiciunt, ac eos ſe in omnibus ſequi profitentur: horum vterque eam proponunt quæſtionem: Cur Spiritus ſanctus non dicatur filius filij. *Quod nunquam facerent; niſi eundem, quemadmodum à Patre, ſic & à filio procedere iudicarent. Iuuat ipſius Baſilij hac de re verba audire. Hic igitur lib: 5. contra Eunomium, eam in hunc modum proponit quæſtionem.* Quare inquit, & Spiritus ſanctus filius filij non dicitur; *Et ſtatim reſpondet: non illud quod iſti volunt; quod ex filio non procedat, ex eoque ſuum eſſe non accipiat, (quod quidem proximè et propriè, ſi ita iudicaſſet, dicendum fuit,) ſed contrarium.* Non, inquit, propter hoc, quod non ſit ex Deo per filium; ſed ne Trinitas exiſtimetur multitudo infinita, filioſq. ex filijs, vt ſit in hominibus, ſuſcipere iudicetur. Sed dices, inquit, ſi Dei imago eſt filius, filij autem Spiritus ſanctus; quare filius, Spiritus ſanctus non dicitur? hoc enim fortiſsimo argumento ad ſuam impietatem firmandam abutuntur Eunomiani: aut enim filium, aut creaturam iubes ſuſpicari. Cum autem filius non appelletur: propterea creaturam eſſe dicis illum, qui creaturam ſanctificat. *Hæc Baſilius. Quid his verbis clarius eſt? quid hac conſequentia magis perſpicuum? Quid enim neceſſe fuit D. Baſilio alias cauſas eius rei quærere; cur Spiritus ſanctus, filius filij, non dicatur: et non ſimpliciter, illam, quæ veriſsima, et ſimpliciſsima eſſet, adferre; quod ſcilicet ex filio ita non procedat, quemadmodum ex patre filius generatur; ſi id tantus vir ſenſiſſet? At non dicit hoc; ſed contrarium potius.* Sicut, inquit, filius ſe ad patrem habet; ſic & Spiritus ad filium. Propterea, inquit, & Dei quidem verbum filius eſt, filij autem verbum

Spiritus. *Idem ferè dicit magnus Athanaſius in Epiſtola ad Serapionem:* Talem inquit, habet ordinem & naturam Spiritus erga filium; qualem habet filius erga patrem. etc. *Quid hac oratione clarius? quid explicatiùs, aut quid euidentiùs dici poteſt? Niſi forte illud à nobis expectat, dum ijsdem quoque verbis,* ex patre filioq. procedere, *ipſos eorundem orientales patres vſos fuiſſe, doceamus. Pareamus igitur et in hac parte illis. Audiant primùm D. Athanaſium Alexandriæ Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem:* Siquidem Spiritus ex patris filijq. ſubſtantia non eſt: cur filius, cum ſanctum Baptiſma ſuis diſcipulis traderet, de eo fecit mentionem dicens: Euntes in mundum vniuerſum &c. *Et alio loco.* Ipſe, inquit, ſpiritum dat, & quæcunque ſpiritus habet, à verbo habet. *Et ad Serapionem ſcribens:* Spiritus inquit, à verbo accipit, iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annunciabit vobis. *Et in illo, vniuerſi orbis terrarum iudicio omnibus ſeculis approbato, ſymbolo:* Pater inquit, à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus. Filius à patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus ſanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. *Et in ſermone de incarnata diſpenſatione:* Ne credat quis, quod is quod non habebat accipiebat: is enim ſupernè demittebat, vt Deus; & infernè ipſe eum ſuſcipiebat, vt homo. ex eo igitur in eum deſcendebat: ex eius deitate in humanitatem ipſius. Audis? ipſe ſupernè mittebat vt Deus: & ipſe ipſum infernè ſuſcipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat: nam totus erat in terra; nulloq. modo à cœlo aberat: quippe, cùm in eo omnis deitatis plenitudo corporaliter reſideret. Cùm ergo carne eſſet circumſcriptus, in Iordane conſpiciebatur: ſed deitate cùm eſſet incircumſcriptus, paternum ſinum non relinquebat; vnde ex eo in eum deſcendebat. Ideo nihil prodeſt, quod à vobis allatum eſt; imò pro nobis videtur facere, vobiſq. magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui ſic in ſuo Augyroto ſermone inquit:* Spiritus ſanctus ex patre & filio, tertius nominatione. *Et rurſus.* vterque habitat in iuſto homine; Chriſtus & Spiritus eius. Quod ſi Chriſtus ex Patre creditur, Deus ex Deo; Spiritus quoque ex ipſo, vel ex vtroq.: quemadmodum ait Chriſtus: Qui ex Patre procedit, & hic ex meo accipiet. *Et iterum.* Sed dicet quiſpiam: Ergo duos filios eſſe dicimus: & quomodo eſt

modo eſt vnigenitus? at quiſnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim filium nominat, qui ex Patre eſt, Spiritum verò ſanctum, qui ex vtroque etc. *Et rurſus.* Spiritus ſanctus, ſpiritus veritatis eſt, tertium lumen à Patre & filio. *Et demum.* Quemadmodum enim nemo nouit Patrem, niſi filius, nec filium niſi Pater; ita dicere audeo, nec ſpiritum niſi Pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit; neque filium & patrem, niſi Spiritus ſanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex patre & filio eſt. *Audiant aureum illud os Chryſoſtomum, in expoſitione Symboli Homil.* 1. *ad Neophitos.* Iſte eſt ſpiritus procedens de Patre & filio, qui diuidit propria bona ſingulis pro vt vult. *Et in alio Sermone.* Itaq. credendum eſſe dicimus, Spiritum ſanctum Patri eſſe & filio coęqualem, & procedentem de patre & filio. *Ita et alio loco, fonti qui dem patrem, fluuio autem filium, aquæ verò, quæ inde hauritur Spiritum ſanctum, teſtimonio vtens Domini comparat, qui ait: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei; non ſitiet in æternum. Audiant Gregorium Nazianzenum, qui ſic inquit:* Item aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, ſcilicet, filium ex patre; alium autem ex propinquo, Spiritum ſanctum ex filio. *Audiant iterum illuſtratorem illum doctrinæ de Spiritu ſancto Baſilium, qui in eodem lib.* 3. *contra Eunomium ſic inquit:* Fuitne vnquàm homo ſic audax, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret? Cur enim neceſſe eſt, ſi dignitate ac ordine tertius eſt ſpiritus, natura quoque ipſum tertium eſſe? dignitate namque ipſum ſecundum á filio, cùm ab ipſo eſſe habeat, & ab ipſo accipiat, & annunciet nobis, & omninò ab illa cauſſa dependeat; pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis ſcripturis docti ſumus, nec à dictis poſsibile eſt, conſequenter ratiocinari. Nam quemadmodum filius ordine quidem à Patre ſecundus eſt: quoniam ab illo & dignitate eſt, quia origo atq. cauſſa eſſendi, Pater ipſi eſt: & quoniam per ipſum acceſſus & adductio ad Deum Patrem eſt; natura vero nullo modo ſecundus, quoniam in vtroque vna eſt Deitas; ita videlicet & Spiritus ſanctus: etſi dignitate & ordine ſecundus à filio eſt; non tamen veriſimiliter alienæ ipſum eſſe naturæ inde conſequetur. *Et in eo capite quod inſcribitur: Quòd ſpiritus diuina natura eſt:* Spiritus namque inquiens, viuenti verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifeſtata, ineffabi-

 liter per

liter per ſufflationem ad hominem miſſa,& ſecundum corporalem à Chriſto monſtratam figuram, rurſus ab eo per ſufflationē reddita: conuenire namque decet creationi nouam reparationē. Conuenientiam autem figurauit,ſufflans; quòd non eſt alius præter illum,qui à principio ſufflauit; ſed idem,per quem Deus ſufflauit; tum quidem cum anima, nunc verò in animam. *Audiant Cyrillum non in vno ſed in multis locis, ac primo in expoſitione Ioelis Prophetæ,ſuper illum locum:* Effundam à ſpiritu meo, ſic ait: Inquantùm etenim Deus ex Deo, ſecundum naturam filius eſt, cùm natus ſit ex Deo & patre; proprius eius,& in eo,& ex eo,ſpiritus eſt: quemadmodum, & de ipſo Deo & patre intelligitur. Et ex eo eſt,inquit: & ita ex eo; quemadmodum de ipſo Deo & patre intelligitur; omne dubium quærentibus cauſſam tollens. *Idem rurſus in ſermone ad Theodoſium Imperatorem:* Baptiſantem, inquit, IEſum in igne & Spiritu ſancto; non alienum baptiſantis effudiſſe ſpiritum, ſeruiliter & inſtrumentaliter; ſed tanquam Deum ſecundum naturam cum authoritate ſumma,qui ex eo,& proprius eius eſt. *Et iterum in Theſauris:* Legem igitur cùm ferat Chriſtus, ita condit eam, tanquam in eo, & ex eo, ſit ſpiritus eius. *Et rurſus:* Nullam igitur naturæ differentiam filij & Spiritus ſancti Paulus nouit; ſed tanquam ex eo, & in eo, naturaliter ſit,Dominico nomine eum vocat. *Et in expoſitione noni Anathematiſmi:* Homo factus inquit,vnigenitus Dei filius,non minus permanſit Deus, omnia habens quæcunq. & pater; præterquàm quod non ſit Pater:& proprium habens,qui,ex eo,& in eo inſitus eſt Spiritus ſanctus. *Et alio loco:* Procedit quidem Spiritus ſanctus ex Deo Patre, ſecundum verba ſaluatoris: non tamen eſt alienus à filio: omnia namq. cum patre habet. Et hoc ipſemet docuit, dicens de Spiritu ſancto: Omnia quæcunque habet Pater, mea ſunt: ideo dixi vobis: ex meo accipiet, & annunciabit vobis. Nam etſi à patre procedere Spiritum ſanctum Saluator dixit, non minus tamen eſt etiam Filij. Eſt autem Filij,quemadmodum & patris. *Et in Epiſtola ad Neſtorium:* Etſi eſt, inquit, ſpiritus in propria hypoſtaſi,pro vt ſpiritus eſt non filius; non tamen ab eo alienus. Profluit enim ex eo,ſicuti ex Deo & patre. *Et in ſermone ad Theodoſium Imperatorem:* Non ex menſura (inquit ſecundum Ioannem) dat ſpiritum filius; ſed ipſe eum ex ſe ipſo emittit, quemadmodum & ipſe Pater. Quare B. Paulus omni in hoc diffe-

hoc differentia poſtpoſita, nunc quidem Deo & patri illum attribuit, nunc rurſus filio. *Et in illis quæ ad Palladium in forma Dialogi ſcribit:* Mutabilis verò minimè inquit, eſt ſpiritus. Nam ſi mutabilitati ſubiaceret, ipſi diuinæ naturæ iſte defectus aſcriberetur: ſiquidem Dei & patris, nec non & filij eſt, qui eſſentialiter ex vtroque, ſcilicet ex patre per filium, profluit ſpiritus. *Item in quinto ad Hermiam, reddens cauſam, cur ſpiritus filij, dicatur ſpiritus:* Cuiuſnam, inquit, proprium dicimus eſſe Spiritum ſanctum? Vtrum ſolius Dei, & patris? an etiam filij? an & disiunctim vtriuſque & ſimul amborum, tanquam vnum ex patre per filium propter identitatem eſſentiæ? *Et in ſeptimo ad Hermiam.* Inhabitantem enim ſibi, & inſitum quis haberet eum, qui natura & verè Deus eſt, (de filio dicens) cum ſpiritum accipiat, qui non alienus & eſſentia disiunctus ab eo eſt; ſed qui ex eo, & in eo, & eius proprius eſt, & æquè atque ille, Dominus eſt? *Et poſt pauca:* Miſit autem nobis è cœlo paracletum, per quem, & in quo nobiſcum eſt, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens; ſed qui eſſentiæ ſuæ, & patris ſui proprius eſt ſpiritus. *Obſignemus rem totam primæ ſynodi teſtimonio, quæ dicit,* Spiritum ſanctum ex patre procedere; proprium autẽ eſſe filij, & ab eo ſcaturire. *Vnde manifeſtò conſtat falsò iſtos dicere, omnes ſanctos Patres diuerſum quid à Latinis ſenſiſſe. Et non minus ab illis, quos duces ſequuntur, quàm à nobis diſsidere, ac æquè ab vtriſque iniquo Schiſmate diſiunctos eſſe. Cùm inter veteres Græcos et Latinos, nulla ſit in hac parte differentia; præter id, quod Latini quidem ſummam quandam Patris et Filij æqualitatem declarantes, particula,* Ex, *quæ parem quandam, et æqualem vim deſignare ſolet, vtuntur: Græci autem veteres ordinem quendam in diuinis connotare volentes; ſæpius particula,* Per, *magis ad eam rem comparata vti ſolent: ita vt dicant, Spiritum ſanctum ex patre per filium procedere. Quomodo Baſilius, Gregorius Nyſſenus, Damaſcenus, et alij ſæpius loqui ſolent; vti quidem doctiſſimè, doctiſſimus ipſe, in eo libello, quem hac de re ad Laſcharum conſcripſit, annotauit Beſarion, quorum vterque patrio ſchiſmate damnato, Latinis ſe adiunxerunt. Neque verò aut veteres Græci, aut ipſi Latini, dum Spiritum ſanctum ex patre et filio procedere dicunt, hoc ita intelligunt; vt aut duo principia Spiritus ſancti conſtituant, aut patris et filij perſonas confundant, aut aliquam diminutionem perſonarum, vel imperfectionem*

C iij proceſſio-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

proceßionis faciant: quæ omnia imperitè & malitiosè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita eße vt rectius intelligatur, rem totam paucis vt eſt, penitiùs explicemus.

Cùm igitur vnaquaque res aut perſona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum cæteris eiuſdem naturæ & generis rebus: aliam autem ſibi propriam & immediatam; quæ & perſonam eius conſtituat, & ab alijs eiuſdem generis rebus eam diſtinguat, & ex qua omnia quæ ſequuntur promanant: quam, perſonalem, conſtitutiuam, particularem, incommunicabilem, immediatam, principium indiuiduationis Philoſophi appellare ſolent. Vnaquæque item ſimili modo in diuinis perſona, hac vtraque prædita eſt forma & proprietate: quemadmodum patris quidem perſona, communem habet formam, qua cum filio & Spiritu ſancto communicat ipſam Deitatem; ſecundum quam vnus eſt cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, quæ eius propriã conſtituit perſonam, eamq́; à filio & Spiritu ſancto diſcernit; à qua item prima operatio, eaq́; immediata proficiſcitur, quam cæteræ omnes conſequuntur. Et forma quidem eſt, atq; proprietas paternitas ipſa, à qua & nomen, & rem ipſam patris accipit. Prima autem & propria operatio, generatio ipſa: generare ſiquidem prima & immediata eſt operatio patris. Cùm igitur hæc ſit prima, & immediata, & incommunicabilis patris proprietas, eiuſq́; perſonæ conſtitutiua: hæcq́; ipſa prima eius propria operatio, generare inquam; neceſſe eſt omnes alias eius conſecutiuas eße: non vt accidentia, quod in Deo non eſt; ſed ſecundum naturam, & eßentialiter. Vt enim prima & immediata cuiuſq; operatio, ab eius conſtitutiua forma pendet: ita omnes aliæ operationes hanc ipſam conſequuntur. Cùm igitur patris prima & immediata ſit operatio generare; ſpirare autem, & reliquæ omnes ſecundæ et immediatæ ſint operationes; neceße eſt per ipſam generandi vim, ſpirandi rationem prouenire. Cùm autem ipſa ſpirandi facultas Spiritus ſancti ſit productiua; neceße erit Spiritum ſanctum ex patre per filium procedere. Vt, quemadmodum generationem vi, & natura ſua, ſpiratio conſequitur; ita Spiritus ſancti productionem, ipſam filij generationem conſequi oportet; ipſumq́; Spiritum ſanctum, ex patre et filio procedere: non tanquam à duobus principiis, ſed tanquam ab vno. Si enim vt à duabus perſonis proficiſcitur Spiritus ſanctus; ſic à duabus formis diſtinctis, ſecundum quas producitur, promanaret: tum neceßariò duo eius eßent

principia

principia. Cùm autem à duabus quidem perſonis producitur: forma tamen qua producitur, vna numero eſt, et omnino indiſtincta. Eſt enim ipſa diuina eſſentia vna, et eadem numero, communis ambobus, vna item ſpiratio, ſecundum quam Spiritus ſanctus producitur; vnum profectò et non plura eius erunt principia. Neq; tamen patris et filij perſonæ hac ratione confundentur. Si enim in aliqua forma propria, eorumq; perſonæ conſtitutiua, Pater et Filius conuenirent, vt potè in paternitate vel filiatione; tum meritò confundi dicerentur: nunc autem manente cuiusque ſua conſtitutiua, et in communicabili proprietate; in ea tantum, quæ communis eſt, et quæ iam conſtitutas ſequitur perſonas, ſpiratione inquam ipſa, atque Spiritus ſancti productione, coniungi dicuntur. Ita nulla ratione eorum perſonæ inter ſe confundentur, etiamſi communiter Spiritum ſanctum ſpirent, atque producant; cùm vnicuique eorum ſua conſtitutiua & propria, incommunicabilis cum altero proprietas permaneat, qua à ſe inuicem diſtinguantur. Neque item ob eam cauſſam minor erit Spiritus ſanctus Filio, quod ab illo producatur: quia neque filius ea cauſa eſt minor patre, quòd ab eo generatur; neque ideò minor Spiritus ſanctus, quòd nec patrem nec filium producat: quia neque filius ideo minor patre, quòd patrem non generet; ſed ſolum Spiritum ſanctum vnà cum patre producat. Neq; item aliqua imperfectio proceſsionis hinc colligitur, quòd à patre per filium Spiritus ſanctus producatur; cum nullam imperfectionem inde res ſumant, quod per primas operationes et facultates ſuas, res alias producant atque conſtituant. Neque item illi calumniæ relinquitur locus, cur non potiùs ex patre et Spiritu ſancto filius, quàm Spiritus ſanctus ex patre et filio proficiſcatur: potentia ſiquidem generandi præcedit, vti dictum eſt, ſpirandi potentiam; tanquam prima et immediata patris operatio: ſpirandi verò facultas, cum filij generationem ſequatur; neceſſe erit, vt non filium ex patre per Spiritum ſanctum, ſed Spiritum ſanctum potiùs ex patre per filium procedere, fateamur. Ex ſe ipſo autem Spiritus ſanctus procedere non dicitur; quod nihil ſui ipſius ſit principium: neque ſpirationem actiuam, quæ ſoli patri, et filio communis eſt, habere poteſt. Vnaquæque enim diuinarum perſonarum, manens in eo quod eſt, et ſuam proprietatem perſonalem ſeruans; communia ad inuicem habet omnia eſſentialia. Eodem modo Spiritus quoque: etſi omnia communia habeat cum patre et filio; ſeruet tamen ſuam proprietatem neceſſe eſt: quoniam ſpirare ſeipſum non po-

non poteſt, cùm hoc repugnet eius proprietati. Hæc autem omnia dignè Deo, ſupra omne tempus, et ad noſtrum intelligendi modum, relatè ſunt accipienda. Et ſic omnia ab his facile explicantur; qui ſpontè errare nolunt, pertinaciq; contentione non vincuntur. Hanc autem et non aliam Latinorum de Spiritu ſancto ſententiam eſſe ex D. Auguſtino, quem tanquam Ducem et Principem vniuerſa occidentalis ſequitur Eccleſia, manifeſtum eſt: cuius illa ſunt verba: Non inquit, duo principia ſpiritus ſunt, pater & filius; ſed vnum eius ambo principium ſunt: *pulcherrimoq; exemplo, rem totam explicat.* Quemadmodum creaturæ non tria principia, ſed vnum, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; ipſa Trinitas, eſt vnus Deus. Nam & ſi patrem, & filium, & Spiritum ſanctum, creaturæ cauſam credamus; tamen ad patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & filius, & Spiritus ſanctus; & ipſum eſſe, & creandi potentiam. Item quod vna & eadem numero, potentia creant; cum pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ex vna & eadem numero, & communi diuinitate, ſine diuina eſſentia prodeant: ideo vnus Deus, & creator eſt omnium. Idem de Spiritus ſancti, ex patre & filio proceſſione, ſentiendum eſt. Namque vna & eadem ſpirandi potentia, quæ illis communis eſt, pater & filius; Spiritum ſanctum ſpirant: & cum à patre hanc ſpirandi potentiam, vt cœtera, filius per generationem habeat; vnus ſpirator, vna cauſſa, & vnum principium proceſsionis ſpiritus ambo ſunt. *Plura, qui de hac materia legere velit; legat præter concilium Florentinum duorum doctiſsimorum, qui illi concilio interfuerunt; Græcorum libros Beſſarionis, inquam, orationem dogmaticam ad Græcos: Gennadij autē Scholarij Patriarchæ Conſtantinopolitani librum defenſionum quinque capitum; quæ in ſancta, et Occumenica Florentina ſynodo continentur: quem librum nuper ad me Roma miſit, Staniſlaus Reſcius, vir elegantiſsimus, Magni quondam Hoſij familiaris: quibus eò maior fides adhiberi debet; quod ex Græcis ipſis orti, contra eoſdem Græcos tam ſtrennuè, pro veritate dimicarunt. Et hæc quidem hactenus.*

✤

Articuli

ARTICVLI FIDEI SVMMATIM EXPLICANTVR, AD VITÆQ. ET MORVM INSTITVtionem accomodantur.

Caput II.

IAM VERO AD SECVNdum Caput inſtituti veſtri accedentes, quod ipſos Articulos fidei noſtrę recenſet atque enumerat; ita vti rerum ordo poſtulat, illud dicimus: hanc eſſe veram & vnicam Chriſtianam fidem, omnem rationem,& intellectum humanum,longè excedentem: vt potè, quę ſit vera & ſyncera vnius Dei in Trinitate confeſsio, quę in his Sacri Symboli capitibus, tanquam in compendio quodam continetur; totamq́. rationem fidei noſtrę ob oculos ponit. Quam omnes fideles rectè de religione ſentientes, ac quicunque modò ſalui eſſe velint; liberè, ac ſine omni cunctatione, profiteri tenentur. Quę quidem religionis noſtrę capita, (qui item articuli fidei appellari ſolent) tanquã principia quædam & fundamenta vniuerſæ doctrinę Chriſtianę ſunt, duodecimque numerantur; Duodenarium ſanctorum Apoſtolorum numerum repræſentantes. Ex quibus quidem tres ſanctiſsimę Trinitatis confeſsionem continent: ſex verò, filij Dei, ipſiuſque verbi Incarnationem; totam denique, ſalutis noſtrę œconomiam explicant: reliqui tres, ea, quę ad futuram mundi conſummationem pertinent, complectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnam eſſe diuinam naturam, & non plures: Vnam, poteſtate, principio;

omnipotentia, atque dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipſam diuinitatem, tribus,non vna contineri perſonis; quãtumvis ipſa ſubſtantia diuina, vna, & indiuidua ſit: in quibus,hoc quidem eſt ingenitum; aliud autem genitum; illud verò procedens. Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; à Sanctis Theologis dicta.

Tertius verò, hanc ipſam Trinitatem vniuerſorum eſſe opificem; ex nihilo res omnes ad id, vt ſint, producentem; idque ſub certo & definito tempore: tam ea, quę mente intelliguntur; quàm hæc, quę ſub ſenſum cadunt, viſibilia ſimul & inuiſibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & prouidentiam, quam circa nos hic ipſe in Trinitate Deus benignè gerit, æterni patris beneplacito, cooperante autem Spiritu ſancto; Verbum Dei manens in ſua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omniſque paſsionis expers, ſineque omni fluxu, atque corruptione; propter nos carnem factum eſſe: plenamque & perfectam noſtram naturam,in vno indiuiduo aſsumpſiſſe.

Quintus autem, verbum hoc ex incorrupta virgine natum eſſe: quę eadem & ante partum, & in partu, & poſt partum, diuina verbi omnipotentia virgo ſit conſeruata.

Sextus articulus tradit, eundem ſponte & voluntate ſua, propter nos, noſtramque ſalutem, carne paſsum eſſe, crucifixum item & mortuum, nulla in parte diuinitate eius diminutionẽ aliquam patiente; vt, in quam nulla affectio, nullus cadat interitus.

Septimus docet hunc eundem Ieſum Chriſtum, ita paſſum, tertia die vi, & potentia ſua, à mortuis ſurrexiſſe, ſuiſque diſcipulis ſæpius apparuiſſe.

Octauus, poſt quadraginta dies magnificę reſuſcitationis ſuę, videntibus diſcipulis, eundem in cœlos glorioſè

rioſe aſſumptum eſſe, atque ad dexteram patris conſediſſe; carnem & humanitatem ſuam, eiuſdem glorię & adorationis declaraſſe; vt, quę nunquam ab ea diuinitate, à qua ſemel aſſumpta eſt, ſeparetur; ſed perpetuo vnitatis vinculo, cum ea coniuncta ac planè deificata, permanet. ἀχώριστον καὶ ὁμόθεον.

Nonus, hunc eundem iterum de cœlis in terram cum gloria patris venturum; vt reddat ſempiternam quidem regni ſui hæreditatem illis, qui ei ſan&è, & piè, ſeruierunt; impijs autem, & flagitioſis hominibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipſum vniuerſam humanam naturam à morte excitaturum, animaſque corporibus, in quibus priùs vixerunt, redditurum; in vna, & eadem omnes ætate: vt in iiſdem corporibus recipiat vnuſquiſq. mercedem, prout in vita geſſerit: ipſaque corpora ſine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus, eam quę conſequitur vitam, ſempiternam futuram: vtpotè iam vtraque parte noſtra ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundem Chriſtum tam viuos, quàm mortuos iudicaturum: & impiis quidem ac perfidis æternam damnationem; piis autem, & his, qui in omnibus præceptis & iuſtificationibus eius ſtrenuè ſeſe exercuerunt, ſempiternam gloriam redditurum.

In quorum Capitum, prima quaſi parte, illud docetur; vnum eſſe Deum, vnum eſſe Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus: & filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici. Et Spiritum ſanctum, Dominum, appellari ſentimus; totamque ſanctam Trinitatem, vnius ſubſtantię, æqualiſque glorię eſſe, patrem, & filium, cum ſancto Spiritu, æternum, omnipotentem opificem; quod & omnes ſancti Prophetę vno ore confeſſi ſunt:

Deum,inquam,Patrem, Verbum, & Spiritum ſanctum, vnum in Trinitate Deum, vbique celebrantes. Et cœleſtes illę, & diuinę mentes, apud Iſaiam, interna illa præpotentis Dei veneratione, vnum canunt, & confitentur Dominum.

Secunda autem pars Symboli illud continet, hunc ipſum Deum trinum in perſonis, vnum autem in Diuinitatis ſuę natura; patrem eſse, filium & Spiritum ſanctum. Et patrem quidem ingenitum eſse, omniq́ue cauſsa & principio carentem; auctorem autem & principium omnium earum rerum,quę ex ipſo ſunt, exiſtere: Filium autem genitum,Deum ex Deo: Spiritum verò ſanctum Dominum viuificantem, & ex patre ſolo procedentem. Vnam item eſſe illorum naturam,vnam gloriam, vnam poteſtatem, vnam adorationem; idq́ue ante omnia ſecula, illis verbis confitemur: *Qui cum patre, et filio, ſimul adoratur, et conglorificatur.*

Tertio verò capite illud demonſtratur, vniuerſam ſanctam Trinitatem eſſe rerum omnium creatricem, atque opificem; quę ex nihilo ea, quę ſunt, omnipotenti ſua virtute produxerit. Itaque & Patrem creatorem cœli & terrę, omniumq́ue aliarum rerum confitemur. Et filium item eum eſse, per quem omnia facta ſunt, agnoſcimus. Et Spiritum ſanctum Dominum omnia viuificantem celebramus.

Quarto autem capite, ipſa Incarnatio filij Dei annunciatur; hoc ipſum ſcilicet verbum ex Spiritu ſancto, & Maria virgine, carnem factum eſse.

Quinto demũ,eam ipſam Mariam matrem eius,perpetuam virginem conſeruatam eſse; ex qua Dei verbum, carnem noſtram viuam, anima rationis participe, voluntateq́ue ipſa præditam acceperit: puruſq́ue, ac ſimplex exiſtens; duplex quodammodo noſtrę ſalutis cauſsa, fieri voluit vnus; ex duabus perfectis naturis, Diuini-

Diuinitate, inquam, & humanitate.

Sexto autem docetur, eundem Chriſtum Deum, & hominem, in carne pro nobis crucifixum, paſſum, & ſepultum eſſe.

In reliquis autem vltimis Articulis illud continetur, hunc ipſum á mortuis reſurrexiſſe,ac in cœlos aſſumptū eſſe; iterumque de cœlis ad iudicandum viuos, & mortuos, venturum: futuram item mortuorum reſurrectionem: pœnam & ſupplicium ſempiternum: regnum item, & præmium eodem modo.

Hæc igitur Capita Sacro continentur Symbolo, non ſolùm ſi Chriſtianę Philoſophię Theoriam ſpectes; verùm etiam, ſi illud ad vitam & mores, æternæque ſalutis conſequutionem, referre velis. Ideo enim propter nos, noſtramq. ſalutem, Verbum Dei de cœlis deſcendiſſe docet; vt & nos ad formam & exemplum conuerſationis eius, vitam, moreſque noſtros componentes, ſaluemur. Ideo paſſum, ideo mortuum,ideo reſurrexiſſe; vt & nos in ſpem ſalutis erecti & excitati, perfectę virtutis viam ingrediamur. Ideo ad iudicium viuorum & mortuorum venturum profitemur; vt ad acceptationem, & præparationē aduentus eius, excitemur. Ideo deniq. vitę quidem æternę certiſsimam ſpem, metum autem æterni ſupplicij,nobis idem ſymbolum proponit; vt inter ſpem & metum viuentes, certam operemur ſalutem. Per quę omnia triplex illa animę noſtrę facultas, qua omnis eius natura continetur; perfici, ac expurgari ſolet: mens quidem, & rationalis vis; piæ æternę Trinitatis contemplatione atque confeſsione: irę autem & vindictę impetus, Incarnationis memoria: appetitus verò, & cupiditas; futurę reſurrectionis prædicatione: vt in horum deſiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cùm verò ſeptem ſint principales virtutes, quę cœ-

cœteras continent omnes ; Humilitas, inanis glorię contemptus, paupertas, ieiunium, caſtitas, patientia, tolerantia, & æquanimitas. Septem item contraria his vitia ; ſuperbia, vanę glorię ſtudium, amor pecunię, gula, proſtituta pudicitia, ſocordia, iracundia poſtremò. Idem ſanctiſsimum fidei noſtrę Symbolum, ad eas quidem virtutes amplectendas nos ſtudioſè cohortatur ; à vitijs autem quàm maximè fieri poteſt, deterret. Et ad humilitatem quidem nos excitat tunc, cùm nobis proponit ipſum Dei Verbum, propter nos de cœlis deſcendiſſe. Ad contemptum verò inanis glorię, tum ; cùm Deum exiſtentem, hominem factum eſſe docet. Ad paupertatem autem, ieiunia, caſtitatem, ac reliquas virtutes omnes ; cùm hæc omnia noſtra cauſsa, eum in ſe recepiſſe confitetur. Ad tolerantiam item et patientiã ; cùm eadem omnia patientiſsimè illum pertuliſſe, & ad extremùm, crucem et mortem noſtra cauſsa ſubiiſſe, nobis proponit. Singulis enim vitæ et conuerſationis ſuæ partibus, ſingulos illicitos animi noſtri motus, Saluator noſter confutat, atque perimit. Humilitate quidem ſua ; ſuperbiam noſtram : vnde incredulitas, ac in Deum blaſphemię oriuntur. Deiectione autem ac demiſsione ſua ; vanę glorię ſtudium noſtrum : vnde inuidię, cœdes, mẽtis veſania, profluunt. Paupertate ſua ; noſtram auaritiam, quam furta, doli, mendatia, Dei & proximi dilectionis proditio, conſequuntur. Ieiunijs ſuis, gulam noſtram ; quam ebrietas, luxus, profuſio, peruerſitas, ac inconditus rerum ſtatus, omniſque praua conſequitur cupiditas. Caſtitate & continentia ſua, noſtram impudentiam, pudoriſque proſtitutionem ; ex qua omnis vitę impuritas, ac fœditas, ab ipſaque Dei puriſsima & mundiſsima mente aberratio, promanat. Perſeuerantia ſua, noſtram ſocordiam, animorumque inconſtantiam ; vnde diffidentia, ingratitudo, mentis tenebrę, animi puſillani-

ſillanimitas oritur. Tollerantia denique & æquanimitate ſua, noſtrum impetum, ac iracundiam, in fraternumq́ue exitium planè diabolicum furorem; vndè inueteratum odium, inimicitię, cœdes, cupiditas vindictę, triumq́ue primarum & ſummarum virtutum, Fidei, Spei, & Charitatis peremptio, naſcitur. Quę quidem virtutes, tanquam tres pulcherrimę in honorem ſanctiſsimę trinitatis dedicatę victimę; eos qui illas habent plenè & integrè, cum eodem trino, & vno Deo, coniungunt & vniunt, ac quodammodo per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos fratres chariſsimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animę, quę rationis eſt particeps, emundemus, atque exornemus: magis autem & alijs communibus virtutibus, fortitudine, inquam, temperantia, iuſtitia, atque prudentia; in quibus reliquę omnes, tanquam in ſuis primis radicibus continentur: ſanctificantes noſmetipſos: quantumq́ue homini licet, ab omni perturbatione liberi; vitam vniuerſam ad exemplum & imitationē Ieſu Chriſti componamus; illiuſq́ue veram fidem, eiuſq́ue ſanctiſsimam vitam, vita, moribuſq́ue noſtris repræſentemus: diligamus eum, eiuſq́ue præcepta impleamus: efficiamur templa eius, ac bonus Dei odor, ſanctificati in operibus bonis; vt & immortalis vitę, atque glorię, regniq́ue cœleſtis ipſius, perpetuis temporibus participes efficiamur: idq́ue non ea ſolum iuſtitia, quę operum eſt; ſed multò magis diuina, & cœleſti eius gratia; vt ita demum eius veriſsimis potiamur promiſsis.

DE PECCATO ORIGINIS, BAPTISMO, SACRO CHRYSMATE, ET EORVM QVI BAPTIſantur communione.

Caput III.

TERTIVM CAPVT CONFESſionis veſtrę illud docet; omnes homines peccato primi parentis noſtri obligari: quod idem & nos vobiſcũ affirmamus. Dicit enim diuinus pſaltes: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et ipſe Dominus in Euangelio teſtatur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto; non poteſt introire in regnum Dei.* Non aliam certè ob cauſam, quàm vt primorum parentum noxa, atque delictum expietur, atque emundetur. Vt autem in hac parte idem ſentimus omnes; ita de regenerationis ſancto baptiſmate: quod itẽ ſacro profitemur ſymbolo: *Confiteor vnum baptiſma, in remiſsionem peccatorum.* Hoc inter nos & Latinos intereſt, quòd nos quidem eos, qui baptiſantur, triplici merſione baptiſamus: Latini verò, non rectè, vna ſola contenti ſunt. Oportet enim vetuſtiſsimo Eccleſię more, tres perſonas in vna diuinitate hac ipſa trina merſione prædicare, ac profiteri: & ita tres adhibere emerſiones, atque immerſiones; inuocato Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nominibus. Simul verò eadem terna, eius qui baptiſatur, emerſione, & immerſione; illius, qui propter nos carne crucifixus eſt, atque à mortuis reſurrexit, triduanam ſepulturam atque reſurrectionem repræſentari putamus.

Illud eti-

Illud etiam ſimul profitemur, oportere ſtatim eum qui baptiſatur, diuino inungi chryſmate. Ea enim vnctio, atque adeò chryſma ipſum, ſigillum eſt atque obſignatio Chriſti: noſque ex ipſo in ea vnctione gratiam accipientes, Chriſtiani appellamur: Chriſtique Domini efficimur. Neque enim ille nos ſuo dedignatur nomine; ſiquidem & filios Dei, adoptione quadam, atque adeò ſecundum gratiam & electionem, deos ipſe nos, vocare non erubeſcit. Vngens autem Sacerdos eum qui baptiſatur ſic dicit: ſigillum & obſignatio doni Spiritus ſancti Amen. Vnde magna ratione Baptiſmum, ſacra ſtatim ſequitur vnctio; neque omninò in aliud differtur, aut reijcitur tempus. Sed & illud conſequens & conſentaneum eſſe videtur, vt huic ipſi qui baptiſatus eſt, pars tremendę communionis corporis & ſanguinis domini impartiatur: hic enim eſt finis & conſummatio omnis myſterij. Vt ſic ab omni errore liberi, ab omni item inquinatione & ſorde peccati mundati, ſacraque vnctione obſignati, & communiti; corporis, & ſanguinis eius, participes efficiamur, illique ſummè vniamur: vt inambulet, & inhabitet in nobis Chriſtus dominus; nobiſcumque ſit, omnibus diebus vitę noſtrę. Quod nobis diuina eius gratia largiatur.

Apud Simonem Theſſalonicen: ex quo hoc totum caput ad verbũ deſumptũ eſt, pro ἱερεὺς ἀρχιερεὺς legitur, magis Sacramento Confirmationis cõſentanea, quod per ſolos Epiſcopos conferi ſolet: de quo hoc loco inſtitutum eſſe ſermonem, cùm ex re ipſa, tũ ex eodem Sermone Theſſalonicen, in eodem loco clarius patet.

ANNOTATIONES.

Latini verò non rectè vna ſola contenti ſunt. Oportet enim etc.

Non eundem ſemper in hac cerimonia ſeruauit Dei Eccleſia ritum. Primo enim ſtatim ab initio, ad inculcandum vnum Deum in tribus diſtinctis perſonis; tam neceſſariam eam trinam immerſionem indicauit, quàm ipſam trinam perſonarum prolationem: extat hac de re 50. Apoſtolicus Canon. Si quis Epiſcopus aut Preſbyter, non trinam merſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in baptiſmate, quod dari videtur in domini morte; deponatur. Nõ enim dixit nobis Dominus: In morte mea baptiſate: ſed, euntes

docete omnes gentes; baptiſantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Docet hoc idem Tertullianus.* Chriſtus, inquit, nouiſsimè mandauit diſcipulis, vt tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum; non in vnum: nam nec ſemel, nec ter ad ſingula nomina, in perſonas ſingulas tingimur. *Docet & Baſilius in libro de Spiritu ſancto:* Iam, inquit, ter mergi hominem, vnde eſt traditum. *Quin eò amplius præceptum Euangelicum hoc fuiſſe, docet Pelagius Papa; vbi inquit:* Multi ſunt, qui in nomine ſolummodo Chriſti, vnica merſione ſic aſſerunt baptiſare. Euangelicum verò præceptum, ipſo Deo & domino Saluatore noſtro IEſu Chriſto dicente, & tradente, nos admonet; in nomine Trinitatis, trina etiam merſione, ſanctum baptiſma vnicuique tribuere, dicēte domino: Ite, baptiſate omnes gētes; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Itaq; inter cæteras cauſſas, cur Eunomiani rebaptiſarētur; eam ponit 7. Canon 1. Conſtātinopolitanæ Synodi, quòd in vnam demerſionem baptiſarentur. Poſtea tamen, vbi exorti ſunt Hæretici illi, qui ſummam Trinitatem non perſonis tantū, ſed natura etiam, et ſubſtantia, diſtinctā eſſe docebant; hacq; cerimonia, ad ſuum confirmandum errorem, abuti cepiſſent: primæ Hiſpanicæ, et Gallicæ, Eccleſiæ, vna merſione, ad indicandum diuinæ naturæ vnitatem, vſæ ſunt. Qua de re conſultus à Leandro Hiſpaniæ Epiſcopo, Gregorius magnus, ſic reſpondet:* De trina verò merſione baptiſmatis, nihil reſponderi verius poteſt; quàm quod ipſi ſenſiſtis: quia in vna fide nihil efficiat ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem, quòd tertiò mergimus; triduanæ ſepulturæ Sacramenta ſignamus. Et dum tertiò infans ab aquis educitur; reſurrectio triduani temporis exprimitur. Quod ſi quis, & fortè pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri: neq. hoc aliquid obſiſtit baptiſando, ſemel in aquis mergere: quia dum in tribus perſonis vna ſubſtantia eſt; reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate, vel ter, vel ſemel immergere: quando, & in tribus merſionibus perſonarum Trinitatis, & in vna, poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed quod nunc hucusque ab Hæreticis infans in baptiſmate tertiò mergebatur; fiendum apud nos eſſe non cenſeo: ne, dum merſiones numerant, diuinitatem diuidant: dumq. quod faciebant, faciunt; ſe morem noſtrum viciſſe glorientur. *Cuius reſponſum poſtea Concilium Toletanum quartum cap: 5. ſecutum, hac de re; in hunc ipſum decreuit modum.*

uit modum. Propter vitandum autem ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum; ſimplam teneamus baptiſmi merſionem: ne videantur apud nos, qui tertiò mergunt, hæreticorum approbare aſſertionem, dum ſequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam ſit dubium, huius ſimpli myſterium Sacramenti; videat in eo mortem, & reſurrectionem Chriſti ſignificari. Nam in aquis merſio; quaſi ad infernum deſcenſio eſt: & rurſus ab aquis emerſio; reſurrectio eſt. Item videat in eo vnitatem diuinitatis, & Trinitatem perſonarum oſtendi vnitatem; dum ſemel mergimus: Trinitatem; dum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, baptiſamus. *Romana tamen Eccleſia, vt illo tempore, ita & nunc trina vtitur merſione: quod non aliunde melius patet, quàm ex ipſo Romanæ Eccleſiæ Sacerdotali: ex cuius forma, Romæ Sacramenta adminiſtrari ſolent; vbi ſic ratio baptiſmi inſtituitur.* Tunc Sacerdos accipiat puerum diligenter: & baptiſet eum ſub trina immerſione, ſanctiſsimam Trinitatem ſemel inuocans: vel affundendo aquam ſuper caput pueri, ſecundum conſuetudinem loci illius, dicendo: Petre, ego te baptiſo, in nomine Patris +, & ſemel immergat: & Filij +, et ſecundo immergat: & Spiritus ſancti, Amen +, & tertio immergat. Et cum ſurrexerit de fonte, Sacerdos facit ſignum crucis de chryſmate, in vertice illius &c. *Quem eundem planè ritum, fuiſſe temporibus ſuis, teſtatur his verbis Ambroſius.* Interrogatus es: Credis in Deum patrem omnipotentem; Dixiſti, credo: & merſiſti, hoc eſt, ſepultus es. Iterum interrogatus es: Credis in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in crucem eius? Dixiſti, Credo; & merſiſti: ideo & Chriſto es conſepultus; qui enim Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurget. Tertiò interrogatus es: Credis & in Spiritum ſanctum; Dixiſti, Credo; tertio merſiſti: vt multiplicem lapſum ſuperioris ętatis, abſolueret trina confeſsio. *Damnant igitur iſti illud, quod ignorant, quod ſchiſmaticorum atque hæreticorum eſt proprium. Vt autem in hac cerimonia, non eundem ritum ſemper ſequuta eſt Eccleſia: ita nec in illo; vtrum mergi, an aſpergi tantum illi, qui baptiſantur, debeant. Mergebantur ſæpius: aſpergebantur tamen etiam nonnunquam; vt eo tempore, quo ad mortem ducebatur Diuus Laurentius, quendam, vrceo allato, ab eodem baptiſatum eſſe legimus. Quomodo item illi, qui Clinici dicebātur baptiſari ſolebant; qua de re ſic ſcribit D. Cyprianus lib: 4. cap: 7.* Exiſtima- Tom: 4. li: 2. de Sacramen: Cap: 7.

 mus, in-

mus, inquit, in nullo mutilari & debilitari poſſe, beneficia diuina: nec minus aliquid illic poſſe contingere; vbi plena, & tota fide, & dantis, & ſumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neq. enim ſic in Sacramento ſalutari, delictorum contagia, vt in lauacro carnali & ſeculari, ſordes cutis, & corporis abluuntur; vt & ſapone, & nitris, & cæteris quoque adiumentis, & dolio, & piſcina opus ſit, quibus ablui & mundari corpuſculum poſsit: aliter pectus credentis abluitur: aliter mens hominis, per fidei merita, mundatur. *Et paullo poſt.* Vnde, inquit, apparet, aſperſionem quoque aquę, inſtar lauacri ſalutaris obtinere: & quando hæc in Eccleſia fiunt, vbi ſit & dantis & accipientis fides integra; ſtare omnia, & conſummari, ac perfici eos ſalutari aqua, & fide legitima, Chriſti gratiam conſecutos. *Et hæc hactenus. Plura hac de re qui cognoſcere velit, legat Walaphredum, Strabonem lib: De Exordiis, & incrementis rerum Eccleſiaſticarum cap: 26. Claudium de Sanctis decimæ repetitionis cap: 4.*

Sigillum & obſignatio etc. *Formā hanc verborum Sacramenti confirmationis, olim fuiſſe teſtatur Canon ſeptimus Concilij 1. Conſtantinopolitani.* Signatos, inquit, ſiue vnctos, primùm ſancto chryſmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos ſignantes, dicimus; Signaculum doni Spiritus ſancti. *Non diſsimilis eſt item ea formula, qua nunc in Eccleſia vtimur:* Conſigno te ſigno ſanctę Crucis, & chryſmo te oleo ſalutis: *quam item vetuſtiſſimam eſſe patet ex D. Ambroſio, de ÿs, qui myſterÿs inſtituuntur, cap: 7.* Signauit te Deus Pater: confirmauit te Chriſtus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis; ſicut Apoſtolica lectione didiciſtis.

Neque omninò in aliud differtur aut reÿcitur tēpus. etc. *Fuit hoc quidem in veteri Eccleſia receptum, vt qui baptiſarentur, ſiue illi paruuli, ſiue adulti eſſent; idem ſimul per ſacrum vnguentum, manuumq; impoſitionem, confirmarentur, & ſacra Euchariſtia reficerentur: vnoq;, ac eodem plane tempore, tria ſimul in vnum conferebantur Sacramenta; Baptiſmus, Confirmatio, atque Euchariſtia. Idq; eam ob cauſſam, quòd nullum perfectum Chriſtianum eſſe iudicabant, qui per manuum impoſitionem Spiritum ſanctum non accepiſſet; neminemq; Euchariſtia dignum eſſe putabant, qui non idem confirmatus eſſet: quin, ne inter conſūmatos quidem Chriſtianos, illi locus erat, qui nondum ſacro vnguento delinitus eſſet. Patet hoc in*

primis

primis ex Epiſtola 4. Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis: Omnibus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, id eſt, ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere: quia incertus eſt vniuſcuiuſque exitus vitę. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam; & poſtmodum ſeptiformi ſpiritus gratia, ab Epiſcopo, vt memoratum eſt, confirmatus; quia aliter perfectus Chriſtianus nequaquam eſſe potuit, nec ſedem habere inter perfectos; ſi non neceſsitate, ſed incuria, aut voluntate remanſerit: vt à B. Petro accepimus, & cœteri ſancti Apoſtoli præcipiente Domino docuerunt. etc. *Patet hoc idem ex Tertulliano in lib. de reſurrectione:* Caro, inquit, abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima conſecretur: caro ſignatur, vt & anima muniatur: caro, manus impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur: caro, corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur; etc. *vbi tria ſimul Sacramenta coniuncta audis; ablutionem, manuum impoſitionem, corporis atque ſanguinis Domini alimentum. Et de præſcriptione Hæreticorum:* Tingit & ipſe quoſdam vtique credentes, & fideles ſuos: ſignāt & illi in frontibus milites ſuos: celebrant & panis oblationem. *Vbi enim dicit:* In frontibus ſignāt: *clarè oſtendit, non de baptiſmo, in quo vertex ſignatur; ſed de confirmatione, in qua frons inungi ſolebat, ſe agere. Deinde cùm dicit,* milites ſuos, *alludit ad vſum confirmationis, qui eſt, militem Chriſti roborare. Et in lib. de baptiſmo:* Dehinc, inquit, manus imponitur, id eſt, ſtatim poſt baptiſmum etc. *Patet hoc idem ex D. Ambroſio.* Sequitur ſpiritale ſignaculū, quod audiſtis hodie legi: *Lib. 3. de Sacramen. ca. 2.* quia poſt fontē ſupereſt, vt perfectio fiat, quando ad inuocationē ſacerdotis, Spiritus ſanctus infunditur: ſpiritus ſapientię, & intellectus: ſpiritus cōſilij atq. virtutis: ſpiritus cognitionis, atq. pietatis: ſpiritus ſancti timoris; ſeptem quaſi virtutes ſpiritus. Et omnes quidem virtutes ad ſpiritū pertinēt; ſed iſtę, quaſi Cardinales, ſunt quaſi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm conſilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor ſeculi infirmitas; ita timor Dei, magna eſt fortitudo. Iſtę ſunt ſeptem virtutes, quando conſignaris. *Vrbanus etiam in Epiſtola 1. generaliter docet, omnes fideles poſt baptiſmum confirmari debere. Quæ res*

tis cauſa fuit; vt ſæpè veteres Scriptores ita ferè coniungant Sacramentum confirmationis, cum Sacramento baptiſmi: vt Sacramentum ſanguinis, cum Sacramento corporis domini, coniungitur. Inde in vetuſto libello Romani ordinis legitur, Pontificem in die Paſchæ egredi, à fonte in ſacrarium; ibiq; ſedere, & expectare, dum infantes, qui baptiſati ſunt veſtiuntur, ac demum per eum confirmentur. Vt autem eum morem venerandæ vetuſtatis, vt qui pro temporibus illis rationem probabilem habuit, præſens Eccleſia non damnat: ita maximè in ſacra cõmunione paruulis conferenda; neq, ſequitur, neque neceſſarium eſſe putat. Non ſequitur partim propter indiſpoſitionem eorum, & periculum irreuerentiæ; cuius rei maximam rationem habendam eſſe diligenter præcepit ipſe D. Paulus. Vt enim ex parte corporis, ſolidioris cibi, propter ætatis teneritatem, capaces paruuli non ſunt, lacteq; ſolo reficiuntur: ita multò minus huius cibi longè ſolidioris capaces eſſe poſſunt: partim, quòd eſca hæc probatione ſui ipſius opus habeat; diiudicatione item communis menſæ à ſacra, & myſtica refectione: tum ipſa memoria, & annunciatione mortis dominicæ, ſine qua omnino ſumi & manducari non debet. Quæ omnia cùm in ætatem paruulorum non cadant, meritò illis Eccleſia ſacram non porrigit communionem. Vt autem his de cauſis, alijsq; multis, hunc morem ipſa non ſequitur; ita neque ad ſalutem quidem neceſſarium eſſe putat: ſiquidem per baptiſmi lauacrum regenerati, & Chriſto incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non poſſunt; neque illi ſententiæ eos ſubiectos eſſe: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. *Impartit ſiquidem ſe & illis Chriſtus Dominus in hac etiam parte, eò modo, qui illi ſoli cognitus eſt: cùm per ætatem commodè ſacramentaliter illo frui non poſſint; tum ſcilicet cum vniuerſa Eccleſia, cuius illi ſunt membra, pro omnibus viuis, & mortuis offert, & manducat hoc Sacramentum. Quod vel ex ſuo Nicolao Cabaſila Græci abundè diſcere poſſunt; qui, vbi modum explicat, quo mortui huius Sacramenti participes efficiuntur, hæc inquit.* Ergo dixerit quiſpiam: ſi quis etiam viuorum, bona quidem, quę dicta ſunt, in anima habeat, ad myſteria autem non accedat; habebit illinc nihilo ſecius ſanctificationem? Non quilibet: ſed ſi quis non poteſt corporaliter accedere, ſicut defunctorum animę; quales fuerunt ij, qui in deſertis errabant montibus, de ſpeluncis, & foraminibus terrę, qui

rę, qui ad altare ſacerdotem, nullo modo videre poterant. Eos enim Chriſtus ipſe hac ſanctificatione inuiſibiliter ſanctificabat. Vnde nam poteſt hoc ſciri? quòd vitam in ſe habebant: non habituri; niſi huius eſſent Sacramenti participes. Ipſe enim Chriſtus dixit: Niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem; non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc ſignificaret, multis horum ſanctorum miſit Angelos dona ferentes. Si quis autem cùm poſſet, ad menſam non acceſſerit; fieri non poteſt, vt, quę ex eis prouenit, ſanctificationem aſſequatur: non quòd non acceſsit ſolummodo, ſed quòd cùm poſſet, non acceſſit. & propterea clarum eſt; quòd bonis, quę debentur Sacramentis, vacuam habet animam. *Hæc ille.*

DE POENITENTIA, PECCATORVMq; REMISSIONE.

Caput IIII.

QVARTVM CAPVT, MODVM & rationem remiſsionis peccatorum continet; in quo, illud, omni ſtudio obtinere vultis; per ſolam fidem nos propriè peccatorum remiſsionem conſequi. Catholica autem Eccleſia, fidem, illa, quidem inprimis requirit; tamen non quamcunque fidem, ſed illam quę viua ſit, quę teſtimonium à bonis habeat operibus. Nam fides ſine operibus, vt inquit Iacobus, mortua eſt. Vnde Magnus ille Baſilius ait: *Neque inquit, ſuperna gratia in eum, qui ſeriò, & ſtudioſè, virtutem complexus non ſit, deſcendere poteſt: ſed vtramque quaſi temperari & conſociari, oportet: tam conatum & intentionem humanam; quàm ſupernæ eius, quæ ex fide prouenit, gratiæ præſens auxilium: vt ad perfectum virtutis decus perueniatur.* Itaque & ipſa dimittendi peccata pote-

ta poteſtas, non ſimpliciter, neque abſolute conceſsa eſt; ſed in reſipiſcentis obedientia, & conſenſu cum eo, cui animę pœnitentis cura demandata eſt. Qua de re,ſic
Matth: 18. ſcriptum eſt: *Dico vobis: quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram; de omni re quamcunque petierint,fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt.* In cuius autem vel qualis peccati remiſsione conſentire debeāt; non eſt quod rogetur: cum lex Euangelica,nullum in hac parte peccatorum faciat diſcrimen; ſed omnium munificentiſsimum illis omnibus,qui dignè pœnitentiam agunt,promittit veniam. Verè autem & conuenienter pœnitere
Pſal: 118. hic dicitur,qui illius affectum induit,qui dixit: *Iniquitatem odio habui & abominatus ſum.* Et qui illa omnia facit, quę in Pſal. 6. Et in alijs; de bonis operibus explicata ſunt: quique præſtanti ſua virtute, bonorumque operum exercitio, vberiùs & prolixiùs omnia peccata & defectus ſuos, Zachæi exemplo,compenſare ſtudet: qui item in animo conſtanter propoſuit ſuo, purum & immaculatum ante conſpectum Dei ſe conſeruare: ocioſum non eſſe: virtutem ſequi; ipſiq. confeſsioni ſuę per omnia ſatis facere. Quę enim à nobis requiruntur, illa ſunt: futurę reſurrectionis fides: venturę retributionis milleque bonorum, quę ſanctis præparata ſunt, firma ſpes, & expectatio: vt item CHriſtum Ieſum, verum Deum eſſe credamus: vt vniuerſam Chriſtianam fidem rectam, & ſalutarem eſſe profiteamur. Hæc igitur confiteamur omnes, hæc amplectamur: fidem noſtram bonis operibus repræſentemus. Neque enim ea, quę noſtra ſunt; iuſtum Dei effugiunt oculum. Quare pro viribus, bonis operibus incumbendum eſt: neque humanę imbecillitatis infirmitas prætexenda; aut in excuſationem ignauię, & inertię adferenda. Expertus enim eſt in omnibus Pontifex noſter, infirmitatem noſtram; ideo & compati poterit, & condonare his, qui peccant.

peccant. Si igitur peccauimus; ad eius genua qui ſine omni peccato eſt, per veram pœnitentiam atq. confeſsionem, prouoluamur: perfectam ab omni malo abſtinentiam vndiq. demonſtremus: cum ſumma fiducia, ad portum pœnitentię recurramus; vt inueniamus miſericordiam, & ea omnia, quę nobis maximè ſalutaria quærimus. Neque enim eſt vllum peccatum tantum, quod bonitatem & miſericordiam Dei vincere poſsit. In hoc enim magnificentię & liberalitatis illius vis conſpicitur: hoc verè regium, Deoq. dignum donum eſt; peccata ſontibus condonare, ſi modo pœniteant, ſi tempore opportuno exorent. Nam in fine mundi, non iam ad largiendum & condonandum; ſed ad iudiciũ conſurget Dominus. Dum igitur tempus habemus, accedamus ad verę pœnitentię remedium: accedamus cum omni ſpe, & fiducia, ad miſericordiam Ieſu Chriſti: expurgemus conſcientias noſtras, omnemq́. tergiuerſationem, ac diffidentiam procul ab animis noſtris remoueamus: qui enim cunctatur, qui dubitat, cum fiducia accedere non poteſt; hoc enim dicit Scriptura: *Tempore, inquit, acceptabili, exaudiui te, & in die ſalutis opem tuli tibi.* Relicta ſiquidem eſt nobis, poſt primum ſalutaris lauacri naufragium, pœnitentia, quaſi ſecunda ſalutis tabula. Regnemus cupiditatibus noſtris: vera pœnitentia & confeſsione expugnemus illas. Reges ſimus potentiores longe his, qui purpura & auro induti magnificè incedunt: affectus, & cupiditates noſtras, in ordinem ſatellitij mancipemus. Qui enim in peccatis perſiſtunt; illis ſalutis, & venię, vt quidem in omnibus ferè ſacrę ſcripturę locis proclamatum, & denunciatum eſt, nulla ſpes relicta eſſe videtur.

Iſaiæ 49. *2. Cor. 6.*

DE FIDE, ET OPERIBVS.

Caput V.

QVINTVM CAPVT CONfeſsionis veſtrę; non multum à proximo, quod de pœnitentia, atque remiſsione peccatorum, inſtitutum fuit, diuerſum eſt. Docet enim, non per aliqua bona opera, aut ſatisfactiones; ſed per ſolam fidem, Deique gratiam, nos ſaluari. Fides autem Catholica hæc eſt. Tunc vnumquemque ſuorum remiſsionem conſequi peccatorum; cùm per veram pœnitentiam, fidemq. viuam, per bona opera, ſeſe prodentem atque commendantē, ad Deũ conuerſus fuerit; vti iam ſuperius diximus, nec dicere vnquam deſinemus. Dicit enim ſcriptura: *Qui*
Ioan. 3. *ex Deo eſt, facit mandata Dei.* Et rurſum: *Non omnis,*
Mat. 7. *qui dicit mihi Domine, Domine; intrabit in regnum cœ-*
Rom. 2. *lorum: ſed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis*
Ioan. 15. *eſt; ipſe introibit in regnum cœlorum. Et non auditores, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Et alio loco. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis omnia quæ præcipio vobis.* Qui-
In prœmio Aſceticorum Cap 2. bus ſimilia Magnus ille Baſilius docet: *Recordemur, inquit, conditionis, qua nobis cœleſte regnum promiſſum*
Matt: 5. *eſt. Dominus enim IEſus Chriſtus aſcendens in montem, ſuæq; Sanctæ doctrinæ quaſi prima fundamenta & principia iaciens; primam illam beatitudinem, promiſsionem habentem regni cœleſtis, orbi denunciat: Beati pauperes Spiritu; quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur: Et ſic deinceps reliquarum virtutum refert labores, & præmia.* Et in alio loco, vltimę retributionis compellationem, benedictionemq. in parabola Paſtoris, ſegregantis oues ab hæ-

dis, mun-

dis, mundo prædicens, inquit: *Venite benedicti patris mei, poſsidete regnum, vobis paratum ab origine mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi comedere et cet.* Et alio loco. *Vendite quæ poſsidetis, et date eleemoſynam: facite vobis ſacculos, qui non veteraſcant; theſaurum non deficientem in cœlis, quo fur non appropiat, neq; tinea corrumpat.* Hæc quidem, & talia opera ſcriptura ſacra, docet eſſe: per quæ, quis regno cœleſti dignus efficiatur; & ſine quibus impoſsibile ſit, vt regnum cœlorum quiſquam ingrediatur. Sic enim apud Matthæum decernit clarè Dominus: *Niſi abundauerit iuſticia veſtra, pluſquam Scribarum, et Phariſæorum; non poteſtis ingredi in regnum cœlorum.* Et rurſus. *Niſi conuerſi fueritis, et efficiamini ſicuti paruuli; non intrabitis in regnum cœlorum.* Et apud Ioannem ad Nicodemum. *Niſi quis natus fuerit denuò; non poteſt videre regnum Dei.* Quomodo & illud dixit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* De quibus enim vna eſt ſententia, liquet idem periculum eſſe, ſi alterum illorum prætermittatur. Si enim dominus dicit, vnum iota aut vnum apicem legis non præteriturum, priuſquam omnia compleantur; quanto magis omnia illa, quæ in lege Euangelij promittuntur, compleri neceſſe eſt, ipſo Domino dicente: *Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.* Vnde Iacobus Apoſtolus, confidenter denunciauit dicens: *Quicunque autem totam legem ſeruauerit, offenderit autem in vno; factus eſt omnium reus.* Hoc autem ex eo didicit, quod ipſe Dominus, poſt tot diuinas promiſsiones, poſt tot excellentia teſtimonia, poſt tot beatitudines Petro conceſsas; illud tamen vltimò illi comminatus eſt: *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Paulus verò, qui Chriſtum in ſe loquentem habuit, clarè docet, quid ſit illud, quod nos à regno cœleſti excludat: quodq. æternę da-

Mat: 25. Luca 12. Matt: 5. Mat: 18. Ioan. 3. Math: 5. Math: 24. Iaco: 2. Ioan: 13. 2. Corin: 13.

 mnationi

mnationi ſubiiciat : nunc quidem definitè , & per par-
Roman: 1. tes: *Qui enim talia agunt, morte digni ſunt.* Nunc verò
1. Corint: 6. in ipſo genere decernit : *Iniuſti regnum cœlorum non hæ-*
Lucæ 9. *reditabunt.* Et Dominus ipſe : *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, et reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.* Ex his igitur & ſimilibus inſtruimur , ſic demum Diuinis & ęternis promiſsis dignos nos effici; atque certa, & non fallaci ſpe, ea expectare poſse ; ſi illa omnia, quorum merito regni cœleſtis promiſsio facta eſt , & ſine quibus eius gratia denegata eſt , plenè & legitimè perfecerimus : etſi ab omnibus illis rebus nos cohibuerimus, quę eius acquiſitionem impediunt. Oportet enim certamen hoc placendi Deo, non modo ab omni malo liberum eſse ; ſed etiam in offenſo, ac inculpabili pede, per vniuerſum mandatorum Dei curriculum decurrere . Ita Diuo Paulo, poſt ſummę illius & inenarrabilis in nos charitatis, & dilectionis Dei, & Chriſti ipſius com-
2. Cor: 6. mendationem, præcipiente : *Nullam , inquam, cuiquā dantes offenſionem , vt non reprehendatur miniſterium noſtrum ; ſed in omnibus exhibentes nosmetipſos tanquam*
Ephes: 5. *Dei miniſtros.* Scriptum eſt enim : *Vt exhibeat ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam , aut rugam, aut quid huiusmodi ; ſed vt ſit Sancta & immaculata.* Et alia multa in hanc ſententiam dicuntur, quę diligens lector, in omnibus Sacrę ſcripturę partibus, facile inue-
Romanō: 6. niet. Quale eſt & illud Pauli : *Gratia, inquit, Deo, quod fuiſtis quidem ſerui peccati ; obediuiſtis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi eſtis.* Vt quemadmodum cera ſubiecta ſigilli figurę, cedit, atque in eandem ipſam ſpeciem exactè formatur ; ſic & nos, prælo Euangelicę doctrinę ſubijcientes nosmetipſos, iuxta e-
Romano: 7. undem Paulum, *ſecundum interiorem hominem,* figure-
Colos: 3. mur : *expoliantes veterem hominem cum actibus ſuis ; & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei,*

ſecundum

ſecundum imaginem eius,qui creauit eum. Vt quemadmodum excitatus eſt Chriſtus à mortuis ; ſic & nos in nouitate vitæ ambulemus , vt ea quę debemus , quæque ea gratia quam accepimus digna ſunt ; & nos ipſi ex parte noſtra conferamus, in eoq́. ęterni parentis,in nobis voluntas , ac beneplacitum compleatur. Certamine enim opus eſt,et eo magno et legitimo : ne talem & tantam gratiam, eius , quę in Chriſto eſt, dilectionis, in vanum accepiſse videamur. *2. Corint: 6.* Ad quam quidem rem conſequendam, vel inprimis nobis ſuperno ac cœleſti auxilio opus eſt ; quod nos in omnem partem virtutis, & honeſti , manu quaſi deducat. Lubricam & præcipitem ingreſsi ſumus viam : multum diuina gratia , ne huc vel illuc declinemus,quaſi amuſsi,atque libra quadam,nobis opus eſt. Neque omninò aut præſidio,aut vlli iuſtitię,meritisq́. noſtris,in tali curſu rectè conficiendo,confidendum nobis eſt ; vt in cœlum , ſine omni deducamur errore : via enim præſens hæc,vita noſtra eſt ; & ideò ſuperna manuductione opus habet. Si enim in vrbem aliquam , vbi antea nunquam fuimus , ingreſsuri, ducem & præmonſtratorem vię quærimus : quantò magis in cœlum vſque peregrinatione ſuſcepta , ſuperna ope , & auxilio , indigebimus ? quę & iter nobis demonſtret : & pedes noſtros, ne vnquam in mortem prolabantur firmet : & ad portas quaſi ipſas æternę felicitatis,nos deducat. Multę enim ſunt in hac via arduę calles, multa diuerticula ; & ideo ſuperno fulcimento, cui innitamur, cui adhæreamus,plurimum opus habemus. Et deducere quidem , atque iter monſtrare diuinę opis eſt : dignos autem nos , vt manu eius regamur, atque gubernemur,exhibere; noſtri eſt ſtudij,noſtri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus : nequaquam ſanctam eius dexteram præhendere poterimus. Opus igitur eſt ex hac parte omni ſtudio virtutis : opus eſt o-

mni munditia & caſtitate vitę, vt Dei prehenſione, & adiutorio, digni inueniamur. Sed & D. Chryſoſtomus exponens ſecundę ad Corinthios Epiſtolę illum locum: *Obſecramus ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ait: *Charitas, inquit, Dei, conſtringit nos, hoc eſt, premit, impellit, vrget.* Ne ergò tempus & opportunitatem prodamus; ſed ea gratia, par ſtudium, & diligentiam adferamus; nec repellamus tantum donum. Non enim ſola fides nos Deo reconciliat; ſed eò ampliùs, vitam honeſtam præ nobis ferre oportet: idq. quod iuſtum, ac cum omni virtute coniunctum eſt, ſequi. A peccatis enim liberatum, amicumq. Dei factum, iterum ijſdem flagitiis contaminari? hoc quidem eſt, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vitę verbum accipere. Non modo enim ea gratia quam accepimus, ſi impurè, ſi incontinenter viuemus, nihil iuuamur; ſed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationem: quòd poſt tantum cognitionis lumen, poſt tantum cœleſte donum, ſcientes & prudentes, in eadem relabamur mala. Quandiu igitur ad calcem non peruenimus: quandiu in vinea DOmini operamur: quandiu vndecima non elabitur hora; opus promoueamus: vitam rectam, cum omniq. virtute coniunctam, exerceamus; vt ęternis illis perfruamur bonis. Si enim nos tum, cùm adhuc omnibus malis onuſti eramus, apprehendit, ab omniq. flagitiorum onere releuauit: quantò magis iam ab his omnibus liberatos, bonaq. noſtra qualiacunque, promptè, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam ſi in eodem peccatorũ luto hærebimus: vel hæc ipſa, incredulitatem in nobis parient. Nam vt defectus fidei, vitę eſt cauſſa peſsimę; ſic item animus, vitiis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempſerit; ne credere quidem vult amplius: illudque

Dauidi-

Dauidicum ſemper occinit: *Non videbit Dominus, nec* Pſal: 93.
intelliget Deus Iacob. Et. *Labia noſtra à nobis ſunt, &
quis noſter eſt Dominus?* Ad extremum autem: *Dicet* Pſal: 11.
inſipiens in corde ſuo; non eſt Deus: omnis enim qui mala Pſal: 13.
facit, ait Dominus, odit lucem, & non venit ad lucem.
Quandiu igitur largitatis & munificentiæ tempus eſt, nemo animum deſpondeat. Tunc autem demum deſperationis tempus erit, vbi thalamus nuptialis claudetur: vbi illi, qui piè & ſanctè vixerunt, Abrahę potientur ſinu. Nunc autem tempus hoc nondum aduenit: necdum enim theatrum ſolutum eſt, necdum ſtadium & curſus confectus: adhuc certamen feruet: nondum præmia certaminis ſublata. Intendamus igitur vires, excitemus ſtudium, curſu opus eſt, & eo vehementi: ipſa enim perfectio quæritur. Eam ergo vitam, quę ſit optima, complectamur; rectę fidei, vitam honeſtam, & eam, quę cum Dei mandatis coniuncta ſit, ſociemus. Si enim quis fidem ſe habere dicit, viuit autem turpiter; hic, vel eam ipſam fidem, & doctrinam ſuam, quam dicit ſe habere, graui contumelia afficit, ac ſtultus puerq́. meritò habetur. Neque enim conuenit virum, ſemper circa elementa verſari, neque ſapientem in ſolis fundamentis iaciendis, omne tempus conſumere; ſed ad reliquas etiam ędificii partes, ſeſe aliquando transferre oportet, ipſamq́ue ſummitatem ac perfectionem, toti ędificio imponere. Si enim ſemper circa elementa verſamur, ſi in ſolis fundamentis conſiſtimus; ſic quidem nihil vnquam proficiemus: ſic plenum ſalutis ædificium conſtruemus nunquam. Neque, ſi vt ſapientes ædificatores, fundamentum ponemus, vt iterum in eo cum D. Paulo ſuper ædificemus; ita ne ſapientes quidem iudicabimur vnquàm. Si ergò CHriſtum amamus, vti quidem meritò amare debemus; virtutis ingrediamur iter: et ſi in aliquo delinquimus; ipſi ex nobis pœnam
ſumamus.

ſumamus. Neque gehennam metuamus tantùm,quantum illud, ne Deum offendamus, nève ex amico,inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius eſt,quando ille iratus,ſuum benignum à nobis auertit vultum : in quo , quantum inſit mali , paucis recognoſcamus. Si quis , latronem , aut alium quempiam maleficum , ad ſupplicium duci videns, Rex præſertim ipſe,miſericordia & pietate permotus,in redemptionem illius perditi hominis ; non vulgare aliquod precium , ſed ex ſe natum vnigenitum filium, quem chariſsimum habeat, vt illius occidatur loco , tradat : neque ſolum eius cauſſa occidi illum patiatur ; ſed etiam omne crimen ab ipſo nocente, in filium innocentem transferat ; quò illum, qui iam ad vltimum ſupplicium ducebatur, ſeruet,ac ab omni infamia vindicet.Deinde poſt hæc omnia, vbi ad ſummũ dignitatis gradum illum euexerit ; poſt eam ſalutem , poſt eam gloriam , quę nulla oratione dignè explicari poteſt, aliqua contumelia , ab illo, in quem tot contulerit beneficia,ille ipſe Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius,ſiquidem aliquid mentis ſanę haberet , eligeret , quam vt tam ingrati animi criminis obnoxius eſse videatur ? Atqui mutato nomine de nobis fabula narratur. Hoc igitur nobiſcum & ipſi reputemus : ſummumq́. dolorem ob ea flagitia,quibus tam benignum , & clementem dominum , offendimus , corde & animo concipiamus. Neque ideo, quod tanta toties à nobis iniuria affectus,ſumma ſua patientia, ac longanimitate, nos perfert, animis efferamur : imo hoc ipſum maximè nos moueat , atque terreat. Si
Mat. 5. enim quis, iuxta Domini præceptum,in dextram maxillam percuſsus, porrigat & ſiniſtram ; plus ſua profecto patientia, & moderatione, inimicum percellit, quam ſi ſexcentos illi referat pugnos : aut ſi maledictis quis proſciſsus, non modo vicem non reddat, ſed etiam homini ini-

ni inimico bona precetur; plus certè hominis petulantis impudentiam confundit, quàm ſi multis probris illi vicem retuliſset. Quod ſi in humanis, noſtram inſolentiam, patientia, & tollerantia aliena, maximè confundit; quantò magis Dei patientia, & longanimitas, noſtram improbitatem, ac inſolentiam percellere debet; quantoque magis metuendum eſt, ſi quotidie peccantes, nulla nos ſequitur diuina vindicta, ſed potius eius benignitas ac humanitas vbique fouet: ne, ea patientia, carbones congerantur in caput noſtrum; nève in diem irę & vltionis, omnis hæc, quę nulla oratione explicari poteſt, reponatur pœna. Hæc nobiſcum rectè expendentes, ante omnia peccata metuamus. In his enim eſt ſumma vltio: in his gehenna: in his infinita mala. Nec metùamus tantùm; ſed omni etiam ſtudio, & diligentia fugiamus, Deoq. aſsiduè, in omnibus placere, contendamus. In hoc enim ſitum eſt cœleſte regnum: in hoc vita æterna: in hoc mille bona. Hac enim ratione, eam què ſolam ob cauſsam, & regno cœleſti potiri, & bona futura conſequi poterimus; quibus vtinam, gratia & miſericordia eius, potiamur omnes. Etſi enim prouocat nos ipſe, etſi vult ſaluos fieri omnes; tamen & nos ipſi ſupplices illi ſimus: reconciliemur Deo: neque ab illo reſiliamus vnquàm; ſed potius ſpe, & animo toto, ad eum erigamur. *Ne, inquit Paulus, in vanum gratiam accipiamus. Non enim, quia obſecrat,* ait 2. Cor. 6. Chryſoſtomus: *non, quia legatos ſupplices mittit; propterea negligentes eſſe debemus: ſed propter illud ipſum, magis etiam contendamus; vt placeamus illi, & ſpiritualem mercem congeramus. Etſi enim ſalutis noſtræ princeps cauſſa gratia eſt; tamen et ille eiusdem ſalutis auctor efficitur, qui multis præclarè geſtis, multis ſudoribus, eàm ſibi comparat, ac quaſi manibus prehendit.* Si autem quis, vltra hæc, quę dicta ſunt, hæc ita interpretari velit; ſe

lit; ſe non in vacuum gratiam Dei accepiſſe, hoc eſt, nulla ex parte ſe in ea ſpirituali gratia offendiſſe, nulloq́. modo illa abuſum eſſe; ne hic quidem planè à vero huius loci ſenſu aberrabit: cùm & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquando eo ſe ſuperbius efferentes, vehementer reprehenſi ſunt. Contingit enim ſæpiùs donis ſpiritualibus, non ita vt par eſt vti. Nos igitur in chariſmatibus, iuxta præceptum Pauli, irreprehenſibiles ſimus; vt nulla detur offenſio cuiquam, vt non
2. Cor. 11. vituperetur miniſterium noſtrum: in laboribus multis, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate; dumq́. ſuperſumus, quę ſpiritus ſunt operemur; omneq́. hoc peregrinationis noſtræ reliquum tempus, in timore & veritate, in virtute Dei, ſanctè, & piè, tranſigamus: omnia noſtra, in DEum omnium bonorum auctorem locupletiſſimum, referentes; omniaque præclarè geſta, ita vti æquum eſt; & vti decet, illi adſcribentes.

NEQVE NIMIS DE GRATIA DEI PRÆSVMENDVM, NEque deſperandum eſſe.

Caput VI.

SEXTO LOCO DOCETIS, oportere quidem Chriſtianum hominem, in bonis operibus ſeſe exercere; neque tamen in illis nimium
Pſal. 142. confidendum eſſe. Dicit enim Dauid: *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine*. Cui reſpondentes illud dicimus: Fidem principalem quidem eſſe, ac fundamenti inſtar: opera autem veluti id, quòd natura ſua fidem conſequi debet. Neceſſaria autem ad ſalutem eadem

adem opera eſſe dicimus, propter domini præceptum; mercedem, æternæq. vitę præmium, reportantibus omnibus iis, qui ſe ita, vti oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera eſſe iudicamus; quę à vera & recta fide ſeiuncta non ſunt. Dicimus item, neminem debere in ſolis bonis operibus confidere; aut ex illis ſeſe nimis, more Phariſaico, efferre: ſed etſi omnia fecerimus, iuxta tamen præceptum Domini, ſeruos nos inutiles dicere debemns. Omnia ſiquidē nos iuſtitię illi,quę ex Deo eſt,primo,& principaliter accepta,referre oportet: cùm id, quod nos ipſi conferimus, paruum quid, aut planè, ſi cum diuina munificentia conferatur, nihil ſit. Quod quidem pulchrè à ſancto Chryſoſtomo in hunc explicatur modum: *Ne inquit,ocioſos nos introducat in regnum cæleſte dixit: Deus ſuperbis reſiſtit,humilibus autem dat gratiam.* Non igitur nos de bonis operibus ſuperbè aut magnificè ſe efferre oportet; explere autem illa maximè eſt neceſſarium: ſine enim bonis operibus, ſaluari omninò impoſſibile eſt. Si enim Chriſto Domino (nos illis verbis monenti; Si hæc, inquit, ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea) parebimus: magnam profectò vtilitatem inde percipiemus. Oportet enim poſt cœleſte donum, ac benigniſſimi parentis munificentiam; noſtra item qualiacunque ſequi bona opera. Nam ſi ſolam infirmitatem noſtram prætexímus, ſi ipſam bonitatem Dei iactamus; ea autem quę in nobis ſunt prætermittimus; hac quidem ratione nullam ex ea opinione conſequemur vtilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato; eius,ad curandas peccatorum noſtrorum cicatrices, opem & miſericordiam implorabimus. Audiamus, quæſo, diuum Chryſoſtomum, illa Pſalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. *Hinc ait, duo diſcimus: Primum, non poſſe nos ſimplici-*

Lucæ 17. *1 Petri 5.* *Ioan: 13.* *Pſalmo 129.*

ter quidquam à Deo impetrare; niſi ipſa noſtra, primò in medium attulerimus. Primo enim dicit, clamaui; tum demum infert, & exaudiſti me. Secundum autem perſeuerantem orationem, lachrymisq́ plenam, ad flectendum cœleſtem patrem, vt votis noſtris annuat, magnam vim habere. Ne autem dicat quis, peccatorem ſe eſſe, ac ſexcentis inquinatum ſordibus; & ideo nec poſſe, nec audere ad Deum accedere, ab eoq́ ſupplex veniam petere, eiusq́ nomen ſanctiſſimum inuocare: eam excuſationem conſequenti aufert oratione: Si iniquitates, inquit, obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Ac ſi diceret: nemo. Non enim quisquam mortalium poteſt, non, ſi illi exacta totius vitæ geſtorum ratio ſit referenda, ante Deum conſiſtere: non venia, & beneuolentia eius, dignus inueniri. Vbi enim miſericordiam ab eius iuſtitia ſeiunxeris, vbi ipſe iuſtus iudex iuſtam in manus ceperit cauſſæ noſtræ lancem, vt in ea pœnas peccatis noſtris debitas reponat; quis erit, qui ſe huic ſententiæ credat? qui eam ſuſtinere poſſit? & qui non potiùs certum contra ſe expectet decretum, certum interitum? Hæc autem eò dicimus, non quo ignauiæ & ſocordiæ feneſtras aperiamus; ſed eos conſolantes, qui cadunt in deſperationem. Quis enim gloriari poteſt mundum ſe cor habere? Aut quis poteſt liberè profiteri, ſe absque peccato eſſe? Nam quid de aliis dicam; ſi vel ipſum Paulum in medium adduxero, et eorum quæ fecit rationem, ſummo iure ab eo popoſcero; non profectò poterit ſuſtinere, non tantæ rationi par eſſe. Quid enim poterit dicere? Prophetas legit abundantiùs cæteris; vt qui legis patrum diligens eſſet æmulator: ſigna vidit quæ fiebant; neque tamen prius credidit, quàm illa ipſa horrenda viſione, in terram deiectus, & proſtratus eſt, voceq́ mirabili cœlitus delata, perculſus. Quod priusquam fieret, tanquam torrens quidam agens & vertens miſcebat et confundebat omnia. Quid coriphæũ illum Apoſtolici col-

Acto: 22.

lici collegij Petrum, poſt innumerabilia quæ vidit miracula, poſt tam amicam & ſollicitam ipſius Chriſti præmonitionem; an non ob triplicem illam abnegationis lapſum arguet? Niſi igitur magnus ille iudex miſericordia & pietate ſua potius, quàm exacta cenſura, nobiſcum examen facere voluerit; nemo certè erit, qui iudicium eius ſuſtinere poßit: nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat: Nihil mihi conſcius ſum, neque tamen in eo iuſtificatus ſum. Et Propheta. Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? Neque fruſtra aut ſuperfluè, bis idem repetit verbum, Domine; ſed ex ſumma quadam admiratione, & ſtupore, immenſæ eius clementiæ, infinitæ maieſtatis, vaſtiq́ pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè, ſciebat, quàm in multis offendimus omnes, & quod etiam ea, quæ nobis parua delicta videntur, apud illius iuſtum Tribunal, magnam mereantur pœnam. Quoniam, inquit, apud te propitiatio eſt, hoc eſt, non in noſtris rectè factis, ſed in tua bonitate ſitum eſt; vt tantam effugiamus damnationem: niſi enim tuæ benignæ pietatis participes facti fuerimus; noſtræ certè vires & merita, nunquam à tua futura ira nos eripere poterunt. Quamuis enim nunc par ſit miſericordia & iuſtitia tua, ac vtroque ex æquo abundes; tamen illa magis, quàm hac, vti ſoles. Hoc enim ipſe profiteris: Ego ſum, qui deleo iniquitates, id eſt, hoc eſt meum proprium, hoc meæ bonitatis peculiare opus. Sis quantumuis iuſtus, abundes meritis; nunquam tamen illa, niſi cum mea miſericordia & humanitate coniungantur, erunt tanti; vt te ab æterna damnatione vindicare poßint. Et alio loco. Ego ſuffero vos: verè enim apud Dominum miſericordia, vera apud eum eſt propitiatio; ideo in accipienda ratione eſt munificus, & liberalis. Propter nomen tuum inquit, ſuſtinui te domine: quaſi diceret: Propter nomen tuum plenum humanitatis & pietatis, expectaui ſalutem, & redemptionem me-

Marginal notes: Matt: 26. — 1. Cor: 4. — Pſalmo 129. — Pſalmo 129. — Iſaie 43. — Pſal: 129.

 onem me-

onem meam: nam ſi ad mea reſpexiſſem; iam olim deſperaſſem; iam olim omnem fiduciam abieciſſem: nunc autem legi tuæ adhærens, & mandata tua implens, meliorem concipio ſpem. Tu enim dixiſti: Quantum diſtat cœlum à terra, tantum conſilia mea à conſiliis veſtris diſtincta ſunt; & viæ meæ, à viis veſtris remotæ. Et iterum. Secundum altitudinem cœli à terra, confirmauit dominus miſericordiam ſuam, ſuper timentes ipſum: hoc eſt, non eos tantum ſeruaui, qui ſe rectè geſſerunt; ſed peccatoribus etiam peperci, ac inter eorum quotidiana delicta, meam in eos diuinam curam, illorumq́ gubernationem, magnificè oſtendi. Et apud Ezechielem dicit: Non propter vos ego facio; ſed propter nomen meum, ne prophanetur inter gentes. Nos enim, inquit Propheta, non ſumus digni, vt ſeruemur; neque nobis virtus noſtra magnam ſpem pollicetur: propter autem ipſum nomen tuum, optatam expectauimus ſalutem. Hæcq́ vnica nobis, eaq́ certiſſima, relicta eſt ſalutis & incolumitatis ſpes; & quaſi ſacra anchora: ſi pœnitebimus; Dei pietatem & humanitatem nos conſecuturos. Si enim audieritis, inquit ſcriptura; bona terrę comedetis, ſanctaq́ promiſſa, hæreditate adire poteritis. Neque omnino deſperandum eſt, neque vnquam animo concidendum; ſi ſexcentæ ſint minæ, ſi ſexcenti terrores, qui nos in deſperationem adducere velint; certiſſimamq́ mortem nobis ob oculos ponant: omnia enim ſummo illi Parenti, ſunt facilia, & expedita; ac ea, quæ hominibus plerumq́ impoſſibilia eſſe videntur, ab eo facillimè explicantur. Apud eum enim eſt fons vitæ, et redemptionis, pelagus ſalutis, perpetuo ſcaturiens, inexhauſtusq́ benignitatis theſaurus. Vbi enim eſt miſericordia; illic eſt etiam redemptio. Nec ſimpliciter redemptio: ſed multa, & copioſa; ſed ipſum immenſum clementiæ pelagus. Etſi ergo ſimus à peccatis proditi; non tamen oportet animo concidere, nec deſperare. In eo enim tribunali

Eſa: 55. Pſalmo 102. Eſech: 36. Iſaia 1.

in quo

in quo vera pietas & benignitas præſidet, non omnia exactè computantur; non omnia ad rationem reuocantur; iudice, propter magnam ſuam miſericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa prætermittente, multa condonante. Huiuſcemodi enim eſt Deus: nempe qui aſsiduè miſeretur, ſemper condonat: miſericors enim, & miſerator eſt; & qui omnibus pœnitentibus, ac pro viribus ſuis in bonis operibus ſe exercentibus, præſentem confert ſalutem. Cùm igitur talis & tantus ſit, ac vbique diffuſa eſt clementiæ eius magnitudo, apudq́ eum vera eſt miſericordia, copioſa redemptio; clarum eſt eum populum ſuum ſeruaturum, nec vnquam æterna damnatione puniturum.

Conferamus igitur, cum omni ſtudio ac prudentia, ea, quę noſtra ſunt; & ille viciſſim perbenignè & munificè, ſua in nos impendet, vt potè cuius eſt immenſa miſericordia, ineffabilis bonitas. Vera enim ſapientia eſt, vita laudabilis, in oculiſque Dei caſta, & munda, ſeſeque humilians & deijciens. Illi autem qui ſine omni pœnitentia in peccatis perſiſtunt: qui terram ventremq́. ſolum aſpiciunt: qui in fœdo voluptatum volutantur cœno: qui cœlum aſpiciunt nunquam: qui miſericordiam Dei non quærunt, ægri ſunt: cumque grauiſſimè infirmentur, ne hoc quidem perſentiunt; ſed omnino ſanos ſe eſſe putant. Cùm melius ſit, in quouis fœdiſſimo volutari luto; quàm cœno peccatorum inuolui: nam illi quidem facilè lauari poſſunt; his autem, qui ſe peccatis in eum modum contaminant, niſi eam fœditatem, non hac ſenſibili aqua, ſed multi laboris & temporis pœnitentia, multis lachrymis, multo ſudore, & ſimilibus ſpiritualibus expiationibus emundēt; certiſſimum eſt propoſitum exitium. Quam quidem nos veram pœnitentiam, atque ſatisfactionem eſſe putamus; & non eam, vt dicitis, quę peccata pecunia redimat. Nam qui ſe tali quæſtu contaminat, hic quidem diuinam iram grauiſsimè

uiſſimè prouocat; ſexcentas in ſe côgerit calamitates, iuſtamque Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata autem talis, quomodo remittet? cùm eius praua intentio, quæſtum potiùs, quàm peccatoris ſalutem, ſibi proponat? Nam illę quidem ſordes, quę corpus extra inquinant, facilè delentur; hæ verò, quę intus animo concipiuntur, vix, & cum magno labore, eluuntur. *Ex corde enim prodeunt*, ait Dominus, *cogitationes prauæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, & ſimilia.* Quare & Propheta ſupplex Deum rogat: *Cor mundum crea in me Deus.* Et alius nos hortatur: *Mūda à malicia cor tuum ò Hieruſalem.* Quo ipſo loco, quid noſtrum, quid item Dei ſit, nobis præclarè innuitur. Et alio loco: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Emundemur igitur, quantum vires & facultas noſtra patitur, menſque noſtra capit. Qua autem ratione, docet idem Dominus: *Lauamini, mundi eſtote: auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis; & ne efficiamini ſimiles ſepulchris dealbatis, vt in oculis tantum hominum mundi & innoxij ſitis: ſed ita auferte, tanquam Deum arbitrum & inſpectorem rerum omnium veſtrarum habeatis. Quieſcite peruerſè agere, diſcite bene facere. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum; quaſi nix dealbabuntur.* Vides primum opus eſſe, vt ipſi lauemus nos; & tunc demum à Deo dealbamur. Nemo autem, etſi in profundum peccatorum deuenerit, deſperare debet: non, ſi in habitum & naturam ipſam vitia tranſierint; nondum tamen planè animo concidendum eſt: eam enim ob cauſſam eorum colorum exemplis vtitur, qui non ſola ſuperficietenus hærent; ſed penitus totam rem ingrediuntur: tamen in contrariam etiam conſtitutionem tranſire poſſe docet. Si fuerint, inquit, vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus; veluti lana alba efficientur. Non aliud

Matt: 15. *Pſal: 50.* *Ieremiæ 4.* *Matt: 5.* *Iſaiæ 1.* *Matt: 23.* *Iſaiæ 1.*

aliud talibus exemplis docere; quàm præclarum nobis benè ſperandi argumentum adferre volens. Contendamus igitur quantum poſſumus omnes,mundi ſimus,bona opera complectamur: neque feſtucam alterius; ſed noſtram trabem, ex oculis noſtris eijcere curemus. Sic enim demum gratia & miſericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus: ſpeſq. noſtra, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna pœnitentię vis eſt. Siquidem ita fœdè contaminatos, ſic puros & nitentes, per hæc ipſa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, vt ex his efferamur, aut totam fiduciam in illis reponamus; multum enim in hac parte peccaremus: ſed ita ea coli volumus, vt quę fidem natura ſua conſequãtur; vt quę ad ſalutem planè neceſſaria ſunt, & ad quę iuxta cuiuſque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine IEſu dæmonia eiecerunt, prophetarunt, quòd tamen vitam huic fidei reſpondentem non habuerunt, à Domino reijciuntur; quantò magis ſi negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis item metuenda erit: *Non noui vos.* Credamus *Matt. 7.* igitur rectè ad laudem & gloriam eius: ſed & viuamus honeſtè; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus; cùm alterum ſine altero nullo modo quicquam prodeſſe poſſit, obeſſe autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipſo ſentientes, honeſtè iuxta eius præcepta non viuimus; tum hac demum ratione duplici contumelia illum afficimus,quòd cùm eum dominum & magiſtrum eſſe recognoſcamus, contemnamus tamen; nec eius horrendum tribunal exhorreſcamus. Nam ſi Græci, & hi, qui foris ſunt, impurè viuunt; hoc quidem mirum non eſt, neq. tanta animaduerſione dignum: eos autem qui Chriſto nomina ſua dederunt, qui tantis myſterijs conſignati ſunt, tantæq. gloriæ participes

ticipes facti, improbè & turpiter viuere; hoc verò omnium eſt indigniſſimum, hoc non ferendum, hoc nulla venia aut miſericordia dignum. Sin verò vti quidam putant, ſummę illi, & quę omni menſura caret, miſericordię Dei confidimus; ſolaque gratia Dei, ipſi ſtupidi & ingrati, ſaluari ſperamus; hoc quidem nullo vnquam pacto fiet; neque ea præſumptio nobis aliquid vtilitatis adferet. Vel noſtra ſaltem comparemus, etiamſi nihil ſit noſtrum, quod planè perfectum ſit: confert tamen aliquid, mentemque ac ſententiam noſtram, qualis ſit, indicat; quòd grati, quòd Dei præceptis parentes ſumus, quòd ea, quę recta, & honeſta ſunt, ſequimur; ne veluti ſtupidi quidam, & ſenſus expertes, ignaui & ocioſi, in paradiſum transferamur. Quod certè nunquam, niſi prius noſtros qualeſcunq. conatus, cum Dei gratia coniunxerimus, conſequi poterimus. Vbi enim peccatis ad hæremus; ſtulti & amentes meritò cenſemur: vt qui illis rebus adhæreamus, quę non modo nos iuuare nihil poſſunt; ſed ne ipſum eſſe ſuum habent, nihilque penitus ſunt, quæque omninò fugere & odiſſe debebamus; vt potè, quę & Deum nobis offenſum reddunt, & nos ipſos longiſſimè ab eo remouent. Quotieſq. nobis peccandum eſt, cogitemus primùm, menteque concipiamus, tremendum, & ineffabile illud Chriſti tribunal; vbi in alto & ſublimi ſolio, ipſe iuſtus iudex conſidebit; aſſiſtet autem illi vniuerſa creatura, gloriam & maieſtatem eius reuerita; ob eam; quę illi omnium dictorum & factorum reddenda erit, rationem.

Græcè ſic. καὶ ἄλλως συγ. γινόμεθα τὰ παρ' ἡμῶν, εἰ καὶ ὡς τῶν τελειῶν φθάσαι, οὐδέν εἰσι. πλὴν συντελοῦσι, καὶ τὴν γνώμην διακνύουσιν ἡμῶν, ὅτι εὐχάριστοι ἐσμέν.

Statuat igitur ſagax lector, de loci ſententia, quod vult: mihi nihil certi in mentem venit.

Baſilius in Pſal. 33.

DE NVMERO ET NATVRA SACRAMENTORVM.

Caput VII.

Septimum

SEPTIMVM CAPVT CONfeſsionis veſtræ illud docet, vnam ſanctamEccleſiam Catholicam vos ſequi. Sacra item Eccleſię Sacramenta, cerimonias demum, & ſacrificia, ritè, & legitimè adminiſtrare. Ad quod illud dicimus; præclarè nobis ſanctos tradidiſse Patres; vnam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam totius populi Chriſtiani Eccleſiam eſse: eorum hominum, qui ea omnia, quę legibus antiquis perſcripta ſunt, à ſacriſq. Canonibus definita, ab ipſo deniq; Spiritu Dei per Sanctos Patres ſancita, & firmata, piè & ſanctè ſeruant & tuentur. In ea item ipſa Catholica & Orthodoxa Eccleſia ſeptem diuina Sacramenta eſse: baptiſmum ſcilicet, ſacri vnguenti vnctionem, ſacram communionem, ordinem, matrimonium, pœnitentiam, & extremæ vnctionis oleum. Nam cùm dona Spiritus ſancti teſte Iſaia, ſeptem ſint; ſeptem item Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu ſancto vim efficiendi habent, ſint oportet. Non plura autem nec pauciora eſse; vel ipſa plena rei partitio demonſtrat. Omne enim Sacramentum, vel ad generationem & propagationem hominum refertur; & tales ſunt illę, quę in Domino ſuſcipiuntur nuptię: vel ad conſequendam æternam ſalutem; & talis eſt ſacerdotalis ordo, & ea, quę per ipſos ſacerdotes, vel in ipſis ſacerdotibus efficiuntur: quę vel omnibus inſeruiunt, & communia ſunt; & talis eſt baptiſmus, confirmatio, extrema vnctio, communio item ſacra: vel quibuſdam tantùm; talis autem eſt, in conſecratis quidem Deo ſacer ordo, ipſaq. conſecratio, vti in laicis diximus eſse nuptias: in his autem qui poſt baptiſmum delinquunt, pœnitentia, ac extrema ſacro oleo perunctio: quę veluti medicinę quædam lapſis poſt peccatum ſunt relictę; vt vel ipſam remiſsi-

onem peccatorum conferant, vel reliquias earum ſordium, quę per pœnitentiam expurgatæ non ſunt, emundant. Sacramenta autem hæc dicuntur; quod in ſenſibilibus ſignis & ſymbolis, ſpirituales & arcanos contineant effectus. Quę quidem omnia Sacramenta, ſacra ſanciuntur Scriptura, certamq. ac definitam materiam, & formam, efficientem item, aut potiùs dicam, inſtrumentalem habent cauſsam. Vti baptiſmi quidem, materia eſt aqua; forma autem, verba ſacerdotis illa: Baptiſetur ſeruus Dei, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: inſtrumentalis autem cauſsa, ſacerdos eſt: niſi quid aliud præceps neceſsitas expoſcat; nam, & tum ab alio, quàm à ſacerdote collatus baptiſmus, vim ſuam retinet. Similiter autem & in aliis omnibus, certam itidem materiam & formam, inſtrumentalemque cauſsam, ſimiliaq. omnia inuenire licet. Baptiſmus igitur, nos per Spiritum ſanctum regenerat. Nam cùm mundam illam & impaſsibilem generationem noſtram, vitio primi parentis noſtri, perdiderimus, in iniquitatibusq. noſtris concipiamur, iuxta magni Regis querelam, & in peccatis conceperit vnumquenque noſtrum mater noſtra; datum eſt lauacrum diuinum, ad eluendas eas maculas, quod eas emundet & expurget ſordes, ſacer inquam baptiſmus. Sacrum porrò chryſma; ſiue confirmatio; primum illud ſigillum imprimit, ipſamq. imaginem diuinam, in nobis renouat; roburque animę auget; quę omnia inobedientia primi noſtri parentis, vel perdita, vel labefactata in nobis fuerunt. Quare ipſius Spiritus ſancti nobis confert virtutem; eiuſque bono odore nos prolixè perfundit: eſtque Chriſti nota atq. ſigillum. Sacra verò communio, nos cum Chriſto iungit: per eamque veri corporis, & ſanguinis eius, participes efficimur. Et vt per illam lethalem eſcam, omnes mortui ſumus, ipſoque paradiſo exuti; & ab omni di-

Vniuerſa hæc deſcriptio Sacramentorum ſumpta eſt ex libro Simonis Theſſalonicẽ de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis ex Capite primo.

Pſalmo 50.

uina con-

uina conſuetudine excluſi; ita per corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti ſpirituale alimentum, vitę item æternę reſtituimur; & corruptionem quidem deponentes, cum ipſo immortali Deo coniungimur, qui propter nos carne noſtra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo, ea poteſtate & facultate nos donat; qua eſt ipſe præditus, qui fecit & creauit nos. Cùm enim nihil earum rerum quę ſunt, ſine ipſo eſſe poſſit, ea cauſſa in mundum venit, vt nos ad benè beatèque viuendum deducat; eam ipſam vim & facultatem, quam propter nos ſuſcepit, & in noſtra exercuit natura, nobis item in ſacerdotali reliquit ordine; per quem omnia nobis conficiũtur ſacra, & ſine quo nihil ſacrum, nihil Deo dignum eſſe poteſt. Et quemadmodum à principio omnium rerum, quę ſub aſpectum cadunt, nos dominos & principes conſtituit; ita nunc longè excellentiùs per ſacerdotium, ipſoſq. Sacerdotes, principes nos & præſides eſſe voluit: cœli enim ipſius claues Apoſtolis, illiſque omnibus, qui perpetua ſucceſſione in eorum loca ſuffici debebant, credidit. Nuptię verò condeſcenſionis cuiuſdam & indulgentię diuinę, hìc in hac mortali vita eſſe videntur, ob liberorum ſuſceptionem; donec vniuerſitas hæc cum ſua corruptione conſiſtat. Neque enim voluit Deus, vt more belluarum, ex fluxu & ſordibus homo concipiatur; verùm cùm ſpontè in mortem prolapſus eſſet, permiſit Deus, vt more reliquorum animantium, ſucceſſionem ſuam propaget: vt vel hinc ſaltem cognoſcat, in quem ſtatum, per inobediẽtiam parentum ſuorum coniectus ſit; donec reſuſcitet nos, ac priori immortalitati reſtituat, ille qui natura ſua immortalis, propter nos mortuus eſt & reſurrexit. Propterea & ipſe benedixit nuptijs, vt non ſine cœleſti benedictione, ortus noſtri, initia & principia iaciantur. Pœnitentia verò correctionem, & reſtaurationem à lapſu efficit. Quandoquidem

 poſt ſa-

poſt ſactum Baptiſma; nulla iam alia curatio ſupereſt, quę ſit purè gratuita, & ex dono, ſine certaminibus, ſine laboribus noſtris, præter eam, quę fit per conuerſionem, per lachrymas, eorumque delictorum, quibus Deum offendimus plenam detectionem, ac per ipſam peccatorum fugam. In quo ſolo remedio & curatione, remiſſionis peccatorum, nobis relictum eſt donum. Vnde & monachatus ipſe eorum, qui ita vt dignum eſt, ea vocatione vtuntur, profluxit: qui nihil aliud eſt, quàm verę pœnitentię profeſſio, pignus atque arrabo. Sacrum verò oleum, ſiue vltima vnctio, nobis diuinitus tradita, & ipſa eſt diuinum Sacramentum, atque cerimonia, diuinę nobis miſericordię Typum repræſentans: quę in redemptionem & ſanctificationem illis, qui à peccatis conuertuntur conferri ſolet; proptereaq. & ipſa remiſſionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos ſubleuat, eoſque, qui illa dignè vtuntur, ſanctificat. Et hæc quidem omnia ſalutis noſtrę remedia, ipſe Ieſus Chriſtus Deus & dominus noſter nobis tradidit, & ſancti eius Apoſtoli. Nam cùm ex duplici natura conſtemus, anima, inquam, & corpore; dupliciter item hæc remedia nobis tradita ſunt: vti reuera & ipſe Ieſus Chriſtus, duplex quodammodo noſtra cauſſa fieri voluit, Deus, inquam, & homo; quatenus inuiſibili quidem gratia Spiritus ſancti, inuiſibili modo ſpiritualiter, animas noſtras ſanctificet; rebus autem ſenſibilibus aqua inquam, oleo, pane & vino, & cœteris ſimilibus, ſpiritu Dei ſanctificatis, emundentur, & ſanctificentur corpora omnium noſtrum: vt ſic omni ex parte nos ſaluet, ad eamque perfectionem, in qua nos olim creauerat, iterum reſtituat. Quo item modo aliquando à mortuis excitabit, vt vnuſquiſque recipiat, prout geſſit in corpore ſuo. Et de Sacramentis quidem, quid vnūquodq. ſit; quantumque ad ſalutem conferat, hactenus à nobis di-

bis dictum ſit. Vnde autem ſingula principium acceperint; nunc paucis exponamus. Matrimonium igitur imprimis ab ipſo Deo omnium rerum omnipotente auctore; ab initio conſtitutum, ſancitumque eſt, tùm, cùm in paradiſo Adamum cum Eua coniunxit. Poſt verò, vbi mundo ſalus apparuit, ab ipſo Chriſto Ieſu confirmatum; partim, dum primo miraculo, conuerſę aquę in vinum, honeſtatur; partim dum Moſaica lex, quę dato libro repudij, vxorem dimittere permittebat, in ea parte clarè perficitur, illudque docetur, à principio ſic non fuiſſe; ſed propter duritiam cordis eorum, qui legem acceperant, id conceſſum eſſe. Et illis item verbis: Quos Deus coniunxit, hominem ſeparare non debere. Sed & Apoſtolus. Honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum eſſe docuit, magnumque Sacramentum inter Chriſtum & Eccleſiam eſſe pronunciauit. Sic à principio quidem creationis Sacramentum hoc inſtitutum eſt. In nouo autem, ita vti dictum eſt, teſtamento confirmatum. Sacer autem ordo, vt interim illud quod ante datam legem fuit, vmbratile ſacerdotium, propter traditionis obſcuritatem prætermittatur; ab ipſo vniuerſitatis Domino, in Moyſe & Aarone clariſſimè, vna cum ipſo vero Dei cultu inſtitutum fuit; ipſi legali cultui, per omnia reſpondens. Illi autem, qui in lege gratię hoc tali honore digni habiti ſunt; primùm quidem ad eam rem ab ipſo Dei filio, vti quidem ipſa teſtatur ſacra ſcriptura, delecti ſunt, qui in hunc modum ſuos compellat diſcipulos: *Non vos, ait, me elegiſtis, ſed ego elegi vos de mundo.* Deinde verò in ipſo Pentecoſtes die; deſcendente ſuper illos Spiritu ſancto, eoſque Sacerdotes & Pontifices creante; perficiuntur atque conſecrantur: qui ipſi poſtea eos omnes, qui eorum ſucceſſores futuri erant, per manuum impoſitionem conſecrarunt, tantique doni participes effecerunt.

Deuter. 24. *Matt. 19.* *Hebræ. 13.* *Ephes. 5.*

Sacrum verò nouę legis Baptiſma, vt alia illa veteris legis baptiſmata, quę vmbram tantum, futurorum bonorum, non rem ipſam habebant, prætermittamus; tam
Matt: 3. facto, quàm verbo nobis ab ipſo Domino traditum eſt. Facto quidem & exemplo tùm, cùm in Iordane baptiſari voluit: verbo autem, tùm cùm ſuper omnes cœlos aſcenſurus, duodecim illos præſtantiſſimos viros, in orbem vniuerſum cum ea legatione miſit:
Matt. 28. *Euntes, docete omnes gentes; baptiſantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Sacrę porrò vnctionis Sacramentum, etſi quidem verbis ſacrę ſcripturę non explicetur; ab ipſis tamē Chriſti Dei diſcipulis nobis traditum eſſe certum eſt: ſacer ſiquidem Dionyſius, diuinorum myſteriorumprinceps, hoc ita eſſe proculdubio à D. Paulo inſtructus, in ſacris ſuis ſcriptis nobis tradidit. Quem virum, meritò primo loco poſt ſanctos Apoſtolos, ſacra veneratur Eccleſia. Sanctiſſimum autem inter omnia ſacra arcana, communionis ſacramentum; typicè quidem, & in figura, omnibus illis deſignabatur legalibus ſacrificijs; verè autem, & re ipſa, à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipſam veſperam, quo legitimum Paſcha cum ſuis manducauit myſtis, traditum eſt. Tum enim iuxta ritum à Moyſe perſcriptum, cæna facta, nouum nobis tradidit ſacrificium; panem frangens, ac inter eos qui menſę aſsidebant; diuidens, propriamque carnem appellans, ſimiliterq. calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudq. miſtum, verum & proprium ſanguinē ſuum reipſa eſse denuncians, illisq. porrigens; ac ita eos in ſui memoriam facere perpetuis temporibus præcipiens: illud ſcientes, quòd quotiescunque hoc ipſum facturi eſsent; toties Domini & Magiſtri ſui mortem annunciaturi erant. Sacrum verò pœnitentię ſacramentum, typicè quidem, & in figura in illis omnibus ſacrificiis, quę in lege Moyſes pro pecca-

to offer-

to offerri iuſſerat; adumbratum fuit; verè autem,& perfectè, ab ipſo Domino tùm inſtitutum,cùm eam ipſam poteſtatem remittendi peccata ſuis tradidit diſcipulis dicens: *Quorum remiſeritis peccata, remittentur illis: quorum retinueritis, retenta ſunt.* Et præcipuè Petro ex- *Ioan: 20.* *Matt: 16.* cellenti quodam modo,promittens ſe illi daturum claues regni cœleſtis, vt quæcunque ligauerit ſuper terram,ligata ſint & in cœlo; & quæcunque ſoluerit ſuper terram, ſoluta eſsent & in cœlis: Cum enim Petrus in- *Matt: 18.* terrogaſset, ſeptiesùe an pluries,fratri peccanti delicta condonaret? reſpondit Dominus. Non ſepties, ſed ſeptuagies ſepties; imò toties, quoties peccauerit, condonandum illi eſse. Extremam autem vnctionem, etſi conſentaneum eſt,ab aliis quoque Apoſtolis profectam eſſe; manifeſtiſsimè tamen à ſancto Iacobo,in eius catholica Epiſtola traditur: *Triſtatur aliquis veſtrum, oret; æquo animo eſt, pſallat: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: etſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Et hæc quidē ille ſic ordinauit: indeq. vſq. ad noſtra tempora hæc,ita,vti ab illo inſtituta ſunt à nobis ſanctè,& integrè ſeruantur.Hæc igitur ſunt Eccleſię Dei Sacramenta; totq. numero, hocq. modo & ratione,quod dictum eſt,nobis tradita: quibus, qui dignè perficiuntur,participes fiunt diuinorū ac cœleſtium donorū. Scire autē nos oportet, omnium eorum ſacramentorū principem quaſi,&, omnia conficientē,ſanctis ſimam & glorioſam mortem domini noſtri Ieſu Chriſti cauſsam eſse; ex qua,& per quam,in omnes qui modo eius participes efficiūtur,vniuerſa hæc dona, & gratię promanāt,atq. profluunt.Quo autem modo & ratione id fiat; alterius negocij & inſtituti potius eſt,quàm præſentis,quod longè alium ſcopum,& finem habet ex plicare.

DE MINISTRIS ECCLESIÆ, ET EORVM HONORE.

Caput VIII.

OCTAVVM CAPVT CONfeſsionis veſtræ teſtatur. Quamuis Eccleſia Dei ſit congregatio fidelium atque ſanctorum; nihilominùs ſacramenta, etſi à prauis, & hypocritis adminiſtrētur miniſtris, ea non vitiari, neque quicquam illis, qui per illa ſanctificantur, propter miniſtrorum prauitatem, iuxta Euangelicum dictum, decedere: *Super cathedram Moyſi, ſederunt Scribæ & Phariſæi etcæt.* Dicimus igitur & nos, etiam per improbos, & indignos miniſtros, ſacramenta rectè confici; ipſos tamen miniſtros, nihil illis iuuari; imò maximo inde damno affici. Eos tamen, qui per manus eorum, ita ſacramenta accipiunt; eandem nihilominùs vtilitatem percipere; ac eodem planè modo ſanctificari. Dei enim gratia eſt, quę etiam per indignos miniſtros operatur, & quę ipſa perficit ſacramēta omnia. Quare & eos ipſos miniſtros, qualeſcunque illi ſint, colendos eſſe docemus; ne prætextu hypocritarū (fuit enim & Iudas inter Apoſtolos) eos, qui probi & honeſti ſunt, contemnamus. Exponens enim D. Chryſoſtomus Epiſtolam ad Thimot: ſic inquit: *Qui honorat, inquit, ſacerdotem; Deum quoque honorat: qui verò ſacerdotem ſpernit; ad id ſenſim prolabitur, vt in Deum ipſum aliquando contumelioſus euadat. Qui vos inquit, ſuſcipit, me ſuſcipit: Et qui vos ſpernit, me ſpernit. Et ſacerdotes ait ſcriptura, eius, in honore habete.* Hinc Iudæi Deum ſpernere didicerunt, quia Moyſen contempſerunt, quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè ſacerdoti

Matt: 23.

Eccle: 7.

ſacerdoti afficitur; longè maiore pietate Deum reuerebitur. Etſi enim malus fuerit ſacerdos quiſpiam, attendit Deus, quòd ſui gratia illum etiam, qui dignus honore non eſt, obſequiis foues; ipſeq. tibi præmia exſoluet. Si enim qui Prophetam in nomine Prophetę ſuſcipit, mercedem Prophetę accipiet; profectò & qui cedit, & obtemperat ſacerdoti, eumq. propter dominum honorat; & ipſe à Domino benedicetur, mercedeq. ſua non deſtituetur. *Super cathedram, inquit, Moyſi ſederunt Scribæ et Phariſæi: Omnia ergò quæcunq. dixerint vobis facere, facite; ſecundum autem opera eorum ne faciatis.* An ignoras quid ſit ſacerdos? *Angelus vtique Domini eſt,* non ex ſe ipſo loquitur: ſi deſpicis, non illum deſpicis; ſed Deum qui illum ordinauit. Sed vnde, inquies, conſtat, Deum fuiſſe illius ordinationis authorem? Niſi enim tu hanc habeas fidem & opinionem, ſpes tua inanis facta eſt: Nam ſi nihil per illum operatur Deus; neque lauacrum habes, neque myſteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergo Chriſtianus es. Quid ergò? Deus omnes ordinat æquè dignos & indignos. Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipſe operatur, ſalutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam ſi per Aſinę os, ſi per Balaam ſceleſtum hominem, populi cauſſa loquutus eſt; multò magis loquitur per ſacerdotem plebis ſuę gratia. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtrę cauſſa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus eſt, & per Prophetas, quibus dicturus eſt. *Non noui vos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem:* ſi igitur, vel hi etiam Dæmones in nomine eius eiecerunt: non magis per Sacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur? Namq. ſi præpoſitorum vitas diſcutere pergimus; ipſi quoque doctores noſtros ordinare debemus: peruerſoque ordine

Matt: 10. *Malach: 2.* *Numeri 22. & 24.* *Matt: 7.*

naturali, quę ſupra ſunt, infra conſtituentur, vt ſuperiùs
1. Corin: 4. pedes, inferiùs verò ſit caput. Audi quid Paulus dicat: *Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die.* Et iterum. *Tu, quid iudicas fratrem tuum?*
Romano: 14. Si fratrem iudicare non expedit; quantò minùs magiſtrum? Nam ſiquidem hoc ſtatuit Deus, benè facis, peccaſq. ni facias: ſin verò contraria præcepit; noli præſumere: neque ea coneris, quę ſuper te ſunt: neque limi-
Nume: 16. tes tibi poſitos tranſilias. Inſurrexerunt aduerſus Aaron, poſt vituli formatam effigiem, Chore, Dathã, & Abiron. Quid ergo? nonne illi periêre? Quilibet quę ad ſe pertinent, ſolicitè curet. Nam ſiquidem fidei dogma peruertat, etiam ſi angelus ſit; obaudire noli: ſin verò recta docet; noli vitę, ſed verbis intendere. Habes Paulum, verbis te, operibuſq. ad id, quod rectè & honeſtè eſt, te informantem. Non diſtribuit pauperibus, inquies; non benè diſpẽſat Eccleſię res. Vnde id tibi conſtat? Noli illũ damnare, antequam diſcas: reatum caue; plurima quippe ex ſimplici ſuſpicione iudicantur. Imitare Deum tu-
Geneſ: 18. um, audi ipſum dicentem: *Deſcendens videbo, ſi ſecundum clamorem ſuum conſumantur, an non; vt rectè ſciam.* Quod etſi didiciſti, & examinaſti, & vidiſti; expecta iudicium: noli præripere Chriſti iudicis ordinem: illius eſt munus iſta diſcutere, non tuum: tu ſeruus vltimus, non dominus es: ouis ipſe es, paſtorem noli curioſe diſcutere; ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accuſare præſumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi ipſe dicit. Nam ſi illi obtemperas; mercede priuaris: Chriſtus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit proprium, ſi quid huma-
Roman: 14. num; ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: ſua quiſque rectè diſcutiat, vitamq. diiudicet ſuam. At debet ille, in-

quies,

quies, melior eſſe, quàm ego. Cur, te obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur, inquies, & ſacrilegus eſt. Vnde hoc noſti ò homo? cur teipſum per præcipitia impellis? ſunt verba iſta plena arrogantię: nempe ſi quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id ſcias, aures obſtrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè neceſſarium ſuſcipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Chriſtus: Dico autem vobis, quòd omne verbum ocioſum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur te ipſum quouis arbitraris eſſe meliorem? cur non ingemiſcis magis, ac pectus tundis, atque in humum reſpicis, imitando Publicanum? Etſi enim melior ſis; hac fœda exiſtimatione tua, cuncta perdidiſti. Melior es; tace, vt perſiſtas eſſe melior: quòd ſi loquaris, omnia exinaniſti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de ſacerdote dicis: Non ſum, ſicut iſte ſacrilegus; & non omnia prorſus amittes? Iſta neceſſariò dicere, ac plurimis verbis proſequi cogor, non ſacerdotũ tantùm gratia, ſed veſtri: nam vereor ne hac elatione, virtus exhauriatur veſtra; in iudiciumq́. decidatis. Audi denique quid dicat admonens Paulus: *Opus autem ſuum probet vnuſquiſque; & tunc in ſemetipſo tantum habebit gloriam, et non in altero.* Nam, dic oro, ſi ſaucius proficiſcaris ad medicum; num omiſſa cura vulneris tui, ſtudioſè medicum percunctaris, vulnus ille habeat, nec ne? Nunquid enim ſi ſacerdos malus ſit, inde ſolatium capiet ſubditus? nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem ſcelerum ſuorum debitas pœnas; dabis etiam & tu tuorum criminum pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquies, præſidet? cur præpoſitus eſt? Ne, quæſo, doctores noſtros maledictis impetamus, vti ne noſmet potiùs lædamus. No-

Matt. 12.

Lucæ 18.

Gal. 6.

ſtra, vt dixi, omnia diſcutiamus,& neminē penitùs maledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis ſumus. Patrem qui habet, etſi mille patiatur incommoda; omnia patris reuerentia conteget. *Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria, quàm probrum eſt. Etſi ſenſum amiſerit, veniam habe.* Longè hæc magis in patre ſpirituali dicenda ſunt: Reuerere illum quòd tibi diebus ſingulis diuina miniſtrat: ſcripturas relegi facit tui gratia: exornat domum: propter te vigilat: propter te vota perſoluit: pro te Deum precaturus adſtat: tui cauſſa preces exſoluit. At malus ille eſt: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non eſt, ipſe tibi magna iſta & diuina largitur? Abſit. Fides enim tua ad omnia valet; neque tibi iuſtus quiſpiam proderit; niſi ipſe fidelis ſis: neque nocebit malus; ſi fueris ipſe fidelis. Per vaccas in arca operatus eſt Deus, cùm populum ſaluare vellet. Num enim ſacerdotis vita, num virtus tantum conferre potuiſſent? Non poſſunt, quę Deus ipſe largitur, velut ſacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinę ſunt gratię: Symbolum iſte tantummodo implet. Intuere quantùm inter Ieſum & Ioannem intereſt: Et audi dicentem Ioannem: *Ego opus habeo à te baptiſari, & tu venis ad me.* Sed tamen, cùm tantum intereſt; deſcendit Spiritus, quem non habebat Ioannes,neque Ioannes ipſum deſcendere fecit. Cur ergò iſtud fit? Vt ſcias ſacerdotem ſymbolum implere tantummodo; Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipſa oblatio, ſiue illam Petrus, ſiue Paulus, ſiue cuiuſuis meriti Sacerdos offerat; eadem eſt, quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis ſuis; quamque Sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet iſta, qnàm illa, minus. Cur id? Quia non hanc ſanctificant homines, ſed Chriſtus; qui illam ante ſacrauerat. Qui autem hoc illo minus aliquid ha-

quid habere putat, ignorat Chriſtum eſſe, qui nunc etiam adeſt, atque operatur. Hæc igitur ſcientes (neque enim abſque certa ratione hæc omnia dicta ſunt, ſed vt ſententiam veſtram ſenſumque corrigamus, cautioreſq. in poſterum faciamus) omni ſtudio & diligentia conſeruate. Nam ſi ſemper audimus, & nunquam audita perficimus; nihil ex his, quę dicuntur, emolumenti percipimus. Attendamus ergo nobis ipſis quæſo diligenter; & quę dicta ſunt, magno ſtudio implere curemus. Deleamus ea, quę praua à nobis dicuntur, ex cordibus noſtris; ea autem quę recta ſunt, in conſcientijs noſtris imprimamus, horum perpetuò memores. Ea quę vera & honeſta ſunt, iuxta ſanctorum Patrum, tam ſcriptam, quàm non ſcriptam traditionem, perficiamus, ac iugiter ſanctę Trinitati gloriam referamus; quam decet laus & gloria in ſempiterna ſecula ſeculorum. Amen. Totum hoc Caput ex D. Chryſoſtomi 2. Epiſtola ad Timotheum, Cap. 1. Homil. 2. eſt deſumptum.

DE BAPTISMO PARVVLORVM.

Caput IX.

NONVM CAPVT CONfeſſionis veſtrę docet, infantes baptiſandos eſſe, neque tempus maturioris ætatis expectandum; quod & nos eodem modo, ne diuturna dilatio, aliquid adferat periculi, facere ſolemus. Hæc autem non alia ratione à nobis fiunt, quàm ea quę ſuperiùs capite ſecundo defenſionis noſtrę declarata eſt: Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non ingredietur in regnum cœlorum. *Ioan. 3.* Non tantùm autem baptiſamus infantes, ſed etiam cœnę dominicę, ita vti dictum eſt, partici-

participes facimus. Docet enim magnus Baſilius, eos,
qui ex Spiritu ſancto regenerati ſunt, ſpirituali etiam a-
limento opus habere. Et ipſe Dominus grauiter inter-
Ioan. 6. minatus eſt: Niſi manducaueritis carnem filij hominis,
& biberitis ſanguinem ipſius, non ingrediemini in re-
gnum Dei. Neceſſarium igitur omnibus ad ſalutem v-
trumque Sacramentum eſſe putamus, Baptiſmum, in-
quam, & ſacram communionem.

DE COENA DOMINI, VERITATEq́; CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI.

Caput X.

DECIMVM CAPVT DE
cœna domini decernit; non quidem
prolixiore illo & fuſiore tractatio-
nis modo; ſed hoc ipſo, vt ita dicã,
claro & compendioſo: multa enim
in hac parte de vobis referuntur;
quę nobis nullo pacto probari poſ-
ſunt. Eccleſię igitur ſanctę illud iudicium eſt. In ſacra
cœna, poſt conſecrationem & benedictionem; panem
in illud ipſum corpus Ieſu Chriſti, vinum autem in il-
lum ſanguinem, virtute Spiritus ſancti tranſire, ac im-
mutari; pane fermentato exiſtente, vt verus ſit panis, &
1. Cor. 11. non azymo. *Dominus enim ea nocte qua tradebatur, ac-
cipiens panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite
& comedite*; hoc eſt non azyma, aut figura corporis
mei: ſed, *Hoc eſt ipſum corpus meum, & ſanguis meus.*
Neque verò aut tunc, cùm illis porrigebatur ea caro,
quam ipſe Dominus gerebat, in cibum dabatur Apo-
ſtolis; aut ſanguis in potum; aut nunc in diuina myſte-
riorum

riorum adminiſtratione; tanquam corpus illud ſurſum translatum de cœlo iterum deſcendat, (blaſphemum enim hoc eſt:) ſed & tunc, & nunc, transformatis & transmutatis, gratia & inuocatione Spiritus ſancti, qui omne hoc perficit & conſumat Sacramentum, ſpeciebus, per diuinas & ſacras preces, dominicaque verba; ipſo quidem pane, in verum corpus Domini, vino autem in verum ſanguinem tranſeunte, & immutato. *Panis enim quem ego dabo vobis*, dicit Dominus, *Caro mea eſt*, eos qui credunt ſanctificans, atque ſanctos efficiens. Vt quemadmodum ipſe Dominus partem recipiens noſtrę mortalis maſſę, Theanthropos, hoc eſt, dominicus homo factus eſt, noſtrique corporis & ſanguinis particeps; ſic & nos, corporis, & ſanguinis eius participes facti; poſitione quadam, & eius gratia, dij quodammodo efficimur. Non igitur amplius, aut figura, aut azyma eſt ille panis dominici corporis, qui à Sacerdote conſecratur, ſanctéq. tractatur; ſed illud ipſum verum corpus Chriſti, ſub ſpeciebus fermentati panis contentum; ipſo domino, vt iam ſuperiùs magis in parte à nobis explicatũ eſt clariſſimè, atque apertiſſimè; multis in locis, id ita eſſe affirmante. Quod idem, vt & illud, quod de proceſſione Spiritus ſancti à nobis ſuperiùs dictum eſt; & alia item quædam his ſimilia, à nobis prolixius in magis proprio loco explicabuntur tum, cùm ſcilicet ad illam orationem veſtram reſpondebitur, quę dicit: Vos in omnibus cum Latinis conſentire: differẽtiam autem inter vos, & illos, tantùm de quibuſdam abuſibus eſſe.

μεταποιουμένων καὶ μεταβαλομένων

Ioan: 6.

ANNOTATIONES.

Pane fermentato exiſtente, vt ſit verus panis etc. *Putant moderni Græci, Azyma panem non eſſe; & ideo nullo modo Sacramentum corporis & ſanguinis domini, in illo confici poſſe: vel ſi ſit; non tamen in eo Chriſtum Dominum Sacramentum hoc inſtituiſſe:*

indéq; Latinos per exprobrationem Azymitas appellant, vt & ipſi viciſsim dicti ſunt fermentarij. Primum igitur illud planè falſum eſt, Azymos panem non eſſe; cùm ipſa ſacra ſcriptura ſæpiùs panem appellet: Exodi 12. Et azymos panes cum lacte: & ſubcinericios panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Nume: 6. Caniſtrum quoque panum azymorum. Ioſuę 5. Et azymos panes. Iudic: 6. Tolle carnes & azymos panes. Lucæ 24. Et cognouerunt eum in fractione panis, quod diebus azymorum factum fuit. etcęt. *Poſterius autem illud; Chriſtum Dominum in extrema cœna azymis non eſſe vſum, ſed fermentato pane, inde demonſtrare volunt; quòd non in die Paſchæ, ſed potius ante eum ipſum diem, cœnam hanc, Dominus cum diſcipulis ſuis manducârit: idq; quatuor locis Scripturæ confirmare nituntur. Primum Math:* 26. *Marci* 14. *Luc:* 22. *Vbi in conſilio Iudæorum, illud decernitur, ne in die feſto propter tumultum populi, Chriſtus Dominus comprehendatur: atqui eo ipſo die, quo comprehenſus eſt, cœnam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dies feſtus Paſchæ iuxta id quod decretum erat non fuit. Secundò Ioannis* 13. *vbi dicet Euangeliſta: Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus, quia venit hora eius etcæt. Tertio Ioan:* 16. *Ipſi autem non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, vt comederent Paſcha. Quarto* 19. *eiusdem Ioannis: Iudæi autem quia paraſceue erat etcæt. Hinc igitur colligunt Chriſtum Dominum nō in die Paſchæ, ſed potius ante eum diem ſuum celebraſſe Paſcha; & ideò azymis non eſſe vſum, ſed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falſum eſt. Scribunt enim vniuerſi tres Euangeliſtæ: Prima autem die azymorum, acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? addit Lucas* 22. *capite, quando neceſſe erat immolari Paſcha. Si igitur primo die azymorum acceſſerunt ad eum diſcipuli, vt parent illi Paſcha; neceſſe fuit tum vſos fuiſſe Iudæos azymis, à quibus dies ille primus azymorum dicebatur. Et ſi eodem die neceſſe fuit im̃olari Paſcha, vt duo dicunt Euangeliſtæ; certè tum Paſcha fuiſſe, nullo modo negari poteſt. Quod cum aliquando contra Græcos propoſitum fuiſſet; illíq; tam euidentibus teſtimonijs reſpondere non poſſent; tanta vis eſt contentionis & pertinatiæ, vt tres reliquos Euangeliſtas errâſſe potius dicere mallent, ab ipſóq; Ioanne correctos eſſe; quàm vt id, quod verum eſſet, faterentur. Cùm igitur tres Euangeliſtæ, ita vti dictum eſt, clariſsimis & diſertiſsimis verbis teſtentur, primum illum diem azymorum extitiſſe, &*

titiſſe, & neceſſe tum fuiſſe celebrari Paſcha: ipſe profectò trium Euangeliſtarum in vna re conſenſus docet, aliquid aliud in illis Euangelij verbis ſubeſſe, quæ Græci adferunt, præter id quod ſonare videntur. Et in illo quidem loco non eſt magna difficultas, vbi docent in conſilio Scribarum concluſum fuiſſe; ne Chriſtus Dominus in die feſto caperetur. Neque enim illud docet Euangeliſta, hoc penitùs definitum, & concluſum fuiſſe; ſed tantum in conſilio propoſitum. Tunc congregati ſunt, inquit, principes Sacerdotum, & ſeniores populi, in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas; & conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die feſto etc. Sed detur ſanè illos ita tùm conſtituiſſe, atque decreuiſſe; cùm tamen res arbitrij eorum non fuerit, ſed illius potius qui oblatus eſt, quia ipſe voluit, & quando voluit. Et quemadmodum non tùm occiſus eſt, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi voluerunt; ita etiam ne tunc quidem comprehenſus erat, cùm illi ſtatuerant; ſed tunc cùm ipſe voluit, vt quidam noſtri ſeculi doctiſſimus vir annotauit: vt vel eo ipſo demonſtraretur, non iſtorum arbitrio, rem totam geſtam eſſe; ſed æterni patris ordinatione, ipſiusq; filij charitate, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipſe, quando, & quomodo voluit, pro nobis poſuit. Paraſceue autem illud, propter quod Iudæi non ingreſſi ſunt prætorium, neque paſſi ſunt pendere corpora ad veſperum crucifixorum, quale fuerit, ipſe explicat Euangeliſta; non ſimpliciter primæ diei azymorum, quæ erat 14. Luna, aut ipſius Paſchæ, ſed magnæ diei Sabbati. Sic enim ſeipſum interpretatur Euangeliſta: Iudæi ergo quoniam Paraſceue erat, vt non remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum etc. Vbi non dicit, magnus dies Paſchæ, ſed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totis illis octo diebus Paſchæ, atque azymorum, celeberrimus propter concurſum duarum ſolennitatum, Sabbati, inquam, & Paſchæ habebatur; & quem Iudæi maiore etiam ſolennitate aliquando celebrabant, quàm ipſum primum diem azymorum: & quem eundem per excellentiam Paſcha nonnunquam appellare ſolebant. Quomodo item & ille locus Ioannis intelligi poteſt, cùm dicit: Ante diem feſtum Paſchæ: vt intelligatur ea dies, quam poſtea magnum diem Sabbati appellat; cùm præſertim dicit, non ante diem Paſchæ, ſed ante diem feſtum Paſchæ: illum enim ſolum ex octo illis diebus, ita vti dictum eſt, propter magnam ſolennitatem,

per excellentiã, diem feſtum Paſchæ appellabant: quod clarè ſimilis locus eiuſdem Ioan: cap. 12. *indicat. Ieſus autem ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam. Quanquam etiam ita locus ille intelligi poteſt, quomodo communiter intelligitur; vt ante diem feſtum Paſchæ intelligatur: hoc eſt, priuſquam veſpera ipſa aduenißet, à qua Iudæi diem feſtum Paſchæ ex lege Domini incboare ſolebant. Cuius totius rei, nullum locupletiorem autorem habere poßunt; quàm ipſum Græciæ principem Chryſoſtomum, cuius iſta verba ſunt in cap.* 26. *ſuper Matthæum:* Vnde, inquit, liquidò patet, cupiditate interficiendi Chriſtum præuaricatos fuiſſe, ac alia die, Paſcha comediſſe. Non enim Chriſtus tempus Paſchæ tranſgreſſus eſt; ſed illi audaciſsimi homines, & mille tranſgredientes legis præcepta. *Quibus ita explicatis, clarum eſt ipſo primo die azymorum, quando neceſſe fuit immolare Paſcha, Chriſtum Dominum, iuxta trium Euangeliſtarum teſtimonium, ſuum item celebraſſe Paſcha; nouumq; & incruentum agnum æterno patri eodem veſpere obtuliſſe; et ideò azymis & non fermento vſum eſſe. Verùm, ſiue Chriſtus Dominus in ipſo die Paſchæ mãducauerit Paſcha, ſiue ante diem feſtum Paſchæ, vt iſti volunt; hoc tamen negare non poſſunt, Chriſtum manducaſſe Paſcha, ipſumq; agnum Paſchalem, qui ſæpiùs Paſcha dicitur. Sic enim dicunt ipſi diſcipuli:* Vbi vis paremus tibi Paſcha? *ſic ipſe Dominus:* Magiſter apud te vult manducare Paſcha. & deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum. *Quod ſi ita eſt, Paſcha iuxta legem Dei. Exodi* 12. *Deuter:* 16. *abſque azymis non comedebatur: Ergo & Chriſtus Dominus, cùm manducaret Paſcha, azymis ſecundum legem Dei veſcebatur. Hocq; ita fuiſſe princeps ille Græcorum docet Chryſoſtomus, cuius illa verba ſupra Matthæum ſunt.* Dominus demonſtrauit, quòd à principio circumciſionis ſuę, vſque ad diem Paſchę extremum, non erat contrarius diuinę legi. *Non indoctas igitur fabulas, ſed veritatem ipſam, Chriſtiq; inſtitutionem, ac exemplum, ſacra Romana Eccleſia ſecuta, cuius fides nunquam deficere debuit; in azymo pane ſacrum hoc conficit Sacramentum: quam rem vt potè à diuina ſapientia profectam, pulcherrimè demum, ac veriſſimè ſunt conſecutæ conuenientiæ; partim, vt deſignetur corpus illud, & ſanguinem ſine vlla peccati aut virilis ſeminis commixtione conceptum, taleq; à Domino ſuſceptum eſſe; partim, vt & illi inſtruantur, qui ad eam menſam accedunt, vt & ipſi cum omni puritate mentis & corporis, purgati*

ab omni

ab omni vetuſtate & corruptione peccati; non in fermento veteri, neque in fermento maliciæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis, eam carnem manducent, & eum bibant ſanguinem: partim etiam, vt oſtendatur cibum hunc viæ & peregrinationis, non patriæ eſſe, qualis ille panis azymus fuit. Neque illud obſtat, in quo frigidè exaggerando, nimius eſt Simeon Theſſalonienſis, ne Iudaiſare videamur. Nam ſi ipſe Dominus primus auctor & inſtitutor huius Sacramenti, nihil metuebat; ne in hac parte Iudaiſare videretur, cùm in azymo pane, ita vti demonſtratum eſt, hoc inſtituebat Sacramentum; certè multò minus nobis metuendum eſt, cùm in hac parte dominum & magiſtrum noſtrum ſequamur. Quod ſi omnes ritus veteris legis nobis ſunt fugiendi, eam ob cauſſam, ne Iudaiſare videamur; tùm imprimis ipſum ſacrum Paſcha nobis repudiandum erit, quo ritu & cerimonia nihil magis eſt Iudaicum. Sed quemadmodum in Paſchatis celebratione, ideò nō Iudaiſamus, quià longè alio fine & intentione Paſcha noſtrum celebramus, quàm ipſi Iudæi celebrabant; ſic item in ipſo panis azymi vſu, nequaquam Iudæos ſequimur, cùm id alio fine & ſcopo, quàm ipſi Iudæi facere ſolebant, facimus. Quanquam autem his tantis rationibus nitatur Latina Eccleſia, ea tamen moderatione in hac parte vtitur, vt contrarium vſum non damnet; modo in amore & charitate atque obedientia, à Græcis, ex eorum recepto ritu, obſeruetur. Quinimò, & ipſum ſatis conuenienti ratione, inſtitutum eſſe docet; ad ſignificandum ſcilicet, quòd verbum patris indutum eſt carne, quam in ſuam quodammodo conuertit naturam; ſicut fermentum mixtum farinæ, eam immutat in ſuam naturam. Et quod maximum eſt, ipſa eadem Latina Eccleſia, ad deteſtationem Nazaræorum, qui legalia, Euangelio miſcebant, tantiſper, dum res tulit, & dum ſcandalum remotum eſt, eodem ritu aliquo tempore vſa eſt. Ad extremumq́; decreuit, tam in azymo pane, quàm in fermentato triticeo pane, corpus Chriſti veraciter confici; ſacerdotesq́; in altero illorum ipſum domini corpus conficere debere, vnumquenq́; ſcilicet, iuxta ſuæ Eccleſiæ, ſiue occidentalis, ſiue orientalis conſuetudinem. Iſti autem culicem ſemper colant, camelum autem deglutiunt, nouasq́; cauſſas diſſidiorum ſemper quærunt. Sed de fermento hactenus: qui plura hac de re cognoſcere velit; legat ex Græcis quidem Simonem Theſſalonieñ de Sacramentis 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3 cap. 4. de Sacrificio Miſſæ. Leonem nonum in Epiſtola ad Imperatorem

natorem Conſtantinopolitanum. D. Anſelmum in Separato de ea re libello. D. Thomam, Parte 3. Q. 9. A 4. Apulenſem in ſuo defenſorio, Parte 2. Thurecrematum in apparatu, ſuper decreto vnionis Græcorum. Ante omnes autem præcipue Gennadij Scholarij Patriarchæ Conſtantinopolitani caput ſecundum defenſionis 5. capit: ſanctæ œcumenicæ Synodi Florentinæ, quod, vel totum caput hoc loco adſcriberemus, niſi metueremus, ne ſcriptum hoc vltra modum excreſceret.

Ea caro quam ipſe Dñus etc. *Modum, quo corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſit panis; & ſanguis, ſub ſpeciebus vini contineatur, explicat. Quod ſcilicet, non per loci mutationem, vt omnes illi, qui vbiquidiſtæ appellantur, erroneè ſentiunt; ſed per ipſam tranſmutationem, atque tranſubſtantiationem, modo ſoli Deo, eiusq; ſanctiſſimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis; neque ea quæ ſunt Dei, niſi ſpiritus Dei.*

Gratia & inuocatione Spiritus ſancti. etc. *Pro quo impetrando, pulcherrimæ illæ poſtulationes à vetuſtiſsimis Liturgiarum ſcriptoribus compoſitæ ſunt. A D. Iacobo quidem et Clemente illa.* Rogamus igitur, vt mittas Spiritum ſanctum tuum, ſuper hoc ſacrificium, qui efficiat hunc panem corpus Chriſti tui; & quod in hoc calice eſt, ſanguinem Chriſti tui. *Et iterum à D. Iacobo illa:* Rogamus, inquit, vt Spiritus ſanctus adueniens, ſancta, bona, atq; glorioſa eius præſentia ſanctificet; & faciat hunc quidem panem corpus ſancti Chriſti tui, & calicem hunc pretioſum ſanguinem Chriſti tui. *A Baſilio verò:* Rogamus, inquit, vt veniat Spiritus ſanctus tuus ſuper nos, & ſuper hæc propoſita munera; & benedicat ea, ſanctificet, & faciat hunc quidem panem, ipſum pretioſum corpus, & vinum pretioſum ſanguinem domini, & Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui effuſus eſt pro mundi vita. *A Chryſoſtomo verò in eum modum:* Emitte, ait, ſpiritum tuum; & fac hunc panem pretioſum corpus Chriſti tui: quod verò in hoc calice eſt, pretioſum ſanguinem Chriſti tui; tranſmutans ea Spiritu tuo ſancto.

Sacris ad Deum precibus. etc. *Arbitrantur plerique ex Græcis, non ſolis verbis domini pretioſum corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti confici; ſed alijs item ſacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confeſsionibus, poſtulationibus. Ex quibus qui ita ſentiunt, vt forma quidem & natura ipſius conſecrationis, in*

tionis, in verbis Domini conſtituta ſit; reliquæ autem preces & poſtulationes, ornatus cuiuſdam & decoris cauſſa, tum ipſius ſanctorum Ieſu Chriſti verborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeantur: vt illud in tot precationibus, per ſeparatam patris, & Filij, & Spiritus ſancti inuocationem, deſignetur; totam ſimul ſanctam Trinitatem, ad tanti myſterij omnipotentem productionem, ſimul, et quaſi in eodem inſtanti conuenire: iſti præclarè de hac tota re iudicant. Tum ſi easdem illas orationes, ad noſtram potiùs, quàm donorum ſanctificationem, ac in myſticum IESV CHRISTI corpus conuerſionem, ita referri arbitrantur; vt etſi omnes illæ aliæ preces & poſtulationes abſint, quas tamen à principio paucas fuiſſe certum eſt, ſi modò ipſa IESu CHriſti verba, non ſimpliciter, nec hiſtoricè referantur, ſed cum deuotione, & intentione Sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex perſona ipſius regis, à præcone, eius ſacerdote proferantur; plenam & perfectam conſecrationem fieri: vt item ſi cæteræ omnes orationes & poſtulationes adſint, verba autem illa Domini deſint; nullo modo tantùm confici myſterium. Et hoc ipſum veriſſimè dicunt. Illa enim omnia, quæ antecedunt, & ſequuntur; quaſi apparatus quidam, & expoſitio eorum verborum ſunt: quæ ſi in vno inſtanti poſſet cum verbis Chriſti proferri; nihil eſſet conuenientiùs. Sed, cùm propter humanam imbecillitatem ſimul pronunciari non poſſunt; alia quidem antecedant, alia conſequantur oportet: non tam ſua quidem natura, cùm vnum hoc ſolum ſit indiuiſum opus, vna actio; quàm ipſa neceſſitate, & noſtra infirmitate ita poſtulante. Qui inquam ex Græcis, aut Latinis, ita ſentiunt; illi profectò præclarè & veriſſimè de tota ſacræ Liturgiæ œconomia ſtatuunt. Nam & in Baptiſmo ſimiliter illa ſola dominica verba, etſi cætera abſint: Ego te baptiſo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: vel, Baptiſetur ſeruus Chriſti etc. regenerant & ſanctificant, nouamq́; faciunt creaturam: cætera tamen rectè & conuenienter, vel ad myſterij explicationem, vel ad miniſtrorum ſanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem ſententia D. eſſe Iacobum, Clementem, Baſilium, Chryſoſtomum, & omnes alios, rectè de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clariſſimè eorum docent Liturgiæ; atque adeò ipſum Nicolaum Cabaſilam, cuius hac de re libet hoc loco adſcribere iudicium. Cùm venerandam illam cœnam narrauit, & quomodo

ipſam ante

ipſam ante paſsionem dedit ſanctis ſuis diſcipulis:& quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratijs ſanctificauit: & quod dixit ea,per quę ſignificauit myſterium: & cùm ea ipſa verba dixit; deinde procedit,& orat,& ſupplicat,diuinas illas voces ipſius vnigeniti ſeruatoris noſtri,etiam in donis propoſitis applicans; vt ſuſcepto eius ſanctiſsimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipſum pretioſum & ſanctum eius corpus: Hæc quùm orauit, & dixit; vniuerſum ſacrificium peractũ, & perfectum eſt: & dona ſunt ſanctificata, & hoſtia integra, & perfecta effecta eſt: & magna hoſtia & victima, quę pro mundo mactata eſt, ſupra ſacram menſam ſita cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque donum ferens imaginem veri doni, neque ferens aliquam deſcriptionem ipſius ſeruatoris paſsionum, tanquam in tabula; ſed ipſum verum donum, ipſum ſanctiſsimum corpus Domini; quod omnia illa verè ſuſcepit, probra, contumelias, vibices; quod crucifixum, quod interfectum, quod ſub Pontio Pilato pulchrum teſtimonium confeſſum eſt; quod colaphis appetitum, contumelijs affectum, ſputa paſſum eſt, & fel guſtauit: ſimiliter & vinum ipſe ſanguis, qui exilijt occiſo corpore, hoc corpus & ſanguis, qui ex Spiritu ſancto conſtitutus eſt, natus ex Maria virgine: qui ſepultus eſt: qui reſurrexit tertio die: qui aſcendit in cœlos,& ſedet ad dexteram patris. *Hæc Cabaſila. Si qui autem ſunt,qui ita ſentiunt, vt non ipſis verbis domini; ſed orationibus & poſtulationibus quibusdam, hoc tale myſterium confici exiſtimet; vel ſaltim verbis illis præpotentibus, Chriſti Dei optimi maximi, orationes & poſtulationes cooperari, ac aliquid virium & poteſtatis addere; hi cùm omnipotentis verbi Dei detrahant poteſtati, plusq; humanæ deuotioni, quàm diuinæ virtuti tribuant, hominemq; Deo anteferunt; non tantum vehementer errant; ſed etiam graui impietate, & blaſphemia, ſeſe obligant. In qua ſententia Marcus ille Epheſinus fuiſſe videtur, pertinatiæ, & ambitionis, Nouæ Græciæ, vnicus vindex, paris cauſæ ſimilis patronus. Verùm hac de re, qui plura cognoſcere velit; legat Nicolaum Cabaſilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgiæ expoſitione. Legat item eundem Epheſinum, in ſeparato de ea re opuſculo. Legat ampliſsimum Beſſarionem in lib. de Sacramento Euchariſtiæ; quibus ſcilicet verbis corpus Chriſti conficitur, veriſsimè & luculentiſsimè rem eam totam explicantem.*

De officio

DE OFFICIO CONFITENTIS, ET EIVS, QVI AVDIENDÆ Confeſsioni præeſt.

Caput XI.

VNDECIMVM CAPVT, REmiſſionem peccatorum, ei qui confitetur, ab eo qui ſit œconomus, & adminiſter eorũ myſteriorum; conferri debere enunciat: illud tamen excipit, vt omnia peccata recenſeantur, aut per ſingulas ſpecies enumerentur; non eſſe neceſſarium. Scriptum enim eſt: *Peccata quis intelligit?* Cui capiti reſpondentes dicimus. Primum quidem hunc ipſum talem œconomum & diſpenſatorem, non alium, quàm ſpiritualem medicum, omni ſpirituali doctrina, ad eam rem perfectè inſtructum, & informatum, eſſe debere. Deinde, eum qui confitetur, tùm demum perfectam peccatorum ſuorum conſequi curationem; ſi peccata omnia, omneſque eorum partes, quantùm animus illi ſufficit, & quantùm meminiſſe poteſt, cum contrito & humiliato corde recenſuerit, atque confeſſus fuerit, feceritque ea omnia, quę maximè illis peccatis, quę admiſit, aduerſantur: ſcilicet, vt arrogantiam; humilitate corrigat: turpis lucri ſtudium; eius, quod iniuſtè quæſiuit, reſtitutione, ac proprię ſubſtantię amplius in pauperes erogatione; in alijſque eodem modo, iuxta canones nobis perſcriptos, ac à ſanctis Patribus traditos. Quę quidem omnia gratìs, & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quæſtus ſpem, & expectationem, adminiſtrari debent. Cùm hac re, nihil ſit fœdius; hacque ſatisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odioſum eſſe poſſit. Illorum enim ſpi-

Pſal. 18.

enim ſpiritualium,qui lucri cauſſa cauponantur potius, quàm adminiſtrant diuina Sacramenta, ex ipſaque ſacra doctrina ditefcunt; aliena item in ſe recipiunt peccata,aliaque eius generis faciunt; reprehenſibile eſt miniſterium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudicium, æternumque exitium conſequentur. Noſque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauiter ſpiritualibus animaduerſionibus caſtigamus, ac publico decreto, ab omni ſpirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, ſpiritualia liceri debent, neque his talibus ſatisfactionibus peccata redimi; ſed eius,qui confeſſus eſt, ita vt diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumque ſtudiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abſtinentia. Quę autem vel per obliuionem, vel animi pudorem confiteri prætermiſerint; precamur pium & miſericordem Deum,vt & hæc ipſa ſimul cum cœteris illis condonare velit: confidimuſque eos talium etiam à Deo veniam conſecuturos. Quę quidem omnia, hiſque ſimilia, magnus ille ſpiritu Baſilius docet: Omne, inquit, delictum apud eum qui præſidet referre oportet; malicia namque ſilentio tecta, occultus ac ſub cute latens, morbus eſt.

Hæc ex Aſceticis Baſilij ad verbum. Remedia autem,& curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, ſunt illis, qui curantur, adhibenda; vt non tam ægris medicus infenſus ſit, quàm cum morbis ipſis pugnet, prauiſque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerſo pugnet; aſperioremque & duriorem, ſi ita opus ſit, animę morbis nonnunquam adhibeat viuendi rationem (ἐπιτίμια): vt vanę quidem glorię ſtudium; per intenſionem eorum exercitiorum,quę humilitatem pariunt, curet: ſomni & quietis immoderationem; diuturnis in oratione vigilijs: corporis ſegnitiem; laboris ſedulitate: gulam, & ingluuiem; inedia; & ſimilia, eodem modo. Illius autem, qui curatur,munus erit; in meliorem

partem

partem omnia interpretari, neque correctiones, atque iniunctas pænas, tyrannidem eſſe putare; ſed potius, tanquam ſalutare remedium, ab ardenti ſalutis ſuę ſtudio profectum, magna pietate amplecti. Turpe enim eſt eos, qui corpore infirmantur, tantùm medicis fidei habere; vt ſiue incidant illi, ſiue vrant, ſiue amariſſima quæque remedia propinent; eos tamen pro benefactoribus ſuis reputent: nos autem, erga animarum noſtrarum medicos, vbi per laborioſam curandi rationem ſalutem noſtram ſtudioſè procurant; non ſaltem eodem modo affectos eſſe. Illi autem qui obiurgat, diligenter prouidendum erit, ne eodem modo cum pijs, & ex animo pænitentibus agat; & cum illis, qui nihil curant, planèq. indifferentes ſunt; etiam ſi nonnunquam in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo, cùm Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat, eiuſque voluntati obtemperat; in ipſoque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouiſam circumſtantiam, caſu, ac contra ſuam voluntatem offendit, atque labitur. Ille autem qui contemnit ac indifferens eſt, cùm nullam neque ſui, neque Dei habeat rationem, nullumque inter turpe & honeſtum diſcrimen ponat; in primis, & maximis delinquit rebus, duoſque lethaliſſimos patitur morbos: aut enim Deum contemnit, aut illum eſſe penitus negat: quas duas potiſſimas in animis noſtris cauſſas, & radices omnis peccati eſſe, teſtis eſt ſcriptura. Nunc quidem *dixit impius, vt peccet in ſemetipſo: Non eſt timor Dei ante oculos illius.* Nunc verò, *dixit inſipiens in corde ſuo; non eſt Deus.* Itaque vel Deum negligit, atque ideo peccat; vel illum penitus eſſe negat: & hac ratione in ſtudijs ſuis corrumpitur, etſi nonnunquam ore Deum confiteri videatur. *Deum,* inquit ſcriptura, *verbis ſe noſſe confitentur, factis autem negant.* Quod cùm ita ſit, increpationum quoque, atq.

Hæc ex cõtractarum regularum Baſilij cap: 82.

ἀδιάφορος

Pſalmo 13.

Ibidem.

Titum 1.

mulctarum, non eundem eſſe debere modum, omnes exiſtimare debent. Amplius autem ſcire oportet, eam gratiam, quam gratis ipſi accepimus, gratis quoque impendendam eſſe: neque inde vllam mercedem ad quæ-
Matth: 10. ſtum & voluptatem noſtram, inſtituendam eſſe. Sic enim præcipit Dominus: *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite: gratis accepiſtis,*
1. Theſſ: 2. *gratis date.* Et D. Paulus. *Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione auaritię, Deus teſtis eſt: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab alijs; cùm poſſemus vobis oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos. Ita deſiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis, non ſolum Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras; quoniam chariſſimi nobis facti eſtis.*

DE MVLCTIS, ATQVE SATISFACTIONIBVS, QVAS D. BASILIVS τὰ ἐπιτίμια, *alij autem Græci* τὰς ἱκανοποιΐας. *appellare ſolent.*

Caput XII.

DVODECIMVM CAPVT Confeſſionis veſtrę docet: eos, qui poſt baptiſmum in peccata prolabuntur, remiſſionem peccatorum tum conſequi, vbi conuerſionem, & pœnitentiam ſuam, ad Deum contrito corde, & ſana fide, teſtati fuerint. Nos verò in hac quoque parte vobis reſponden-
Matth: 18. tes, illud dicimus; hæc quidem à vobis verè dici. Ipſe enim præcepit Dominus, dimittere peccata, non ſepties, ſed ſeptu-

ſed ſeptuageſies ſepties ; certo, & definito vtens numero, ad incertum, & indefinitum deſignandum. Et alio loco. *Quod ad me venιet, non eijciam foras.* Quod au- Ioan. 6.
tem omnes planè Canonicas ſatisfactiones, peccatorumque expiationes penitùs reijcitis ; de eo ita ſtatuimus. Si quidem ſatisfactiones iſtę, tanquam quædam curationes, & remedia morborum, à ſpiritualibus viris adhibentur, nulla habita ratione quæſtus, aut priuatę vtilitatis ; contra ſuperbos, auaros, guloſos, intemperatos, inuidos, iracundos, ignauos, ac contra alios omnes, qui ſe varijs contaminarunt flagitijs : tum hæc ipſa remedia eſſe, plurimumque valere, ac magnam vtilitatem adferre dicimus : vti quidem ante nos ſancti, & Deo pleni patres, eos, qui conuertuntur, quique reſipiſcunt, Canonicè expiari præcipiunt. Si autem ſatisfactiones iſtę ad lucrum, & quæſtum eorum, qui eas iniungunt referuntur tantum ; nec rectum ſalutaremque finem reſpiciunt, neque ad eam rationem, quam ſingulis peccatis curandis ſancti deffinierunt ac perſcripſerunt patres: tùm & nos tales ſatisfactiones reijcimus ; maleque & fruſtra eas adhiberi putamus, planeq. cum illis pugnamus. Neque tamen quemquam abſoluimus, niſi primo iuſtas pœnas & caſtigationes, illi pro peccatis admiſſis iniungamus : idque plurimas ob cauſſas.

Primùm, vt per ſponte & voluntate ſuſceptas afflictiones, ab eis pœnis, quę illis ipſis inuitis aliquando ſubeundę eſſent, liberentur. Nulla enim res eſt, quę Deum magis nobis placatum & propicium reddat ; quàm ſpontè & liberè ſuſcepta diſciplina, atq. correctio. Vnde & Gregorius dicit : *Lachrymarum, miſericordiam & pietatem mercedem eſſe.*

Deinde, vt hæc ipſa voluntate ſuſcepta afflictio, fontem & radicem omnis mali, ardentem ſcilicet voluptatis cupiditatem, ex carne noſtra euellat, ac planè extir-

 pet.

pet. Contrarijs enim morbis, contraria remedia adhibenda eſſe nouimus.

Tertiò, vt ipſa correctio, ſit velut frænum, & retinaculum quoddam, & quaſi animę compes; ne iterum in eadem, vel deteriora prolabatur mala.

Quartò, vt labori & duriori vitę, per hæc exercitia aſſueſcamus. Laborioſa enim res eſt virtus; & ideo ſtudio, & multo laboris exercitio, opus eſt,

Vltimò, quo nobis & alijs omnibus perſuadeamus, nos peccatum, verè, & ex animo odiſſe. Hæc tamen omnia tùm prætermittimus, vbi debitũ mortis, animę exitum vrget; ſummum, & primum remiſſionis peccatorum ſtatuentes, verum, & conſtans; pœnitentis non relabendi in peccatum propoſitum, ab eoque auerſionem perfectam. Remittimus autem, poteſtate eius, qui

Ioan. 5. dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis. etc.* Vbi ſimul & pœnam illis benignè à clementiſſimo parente condonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam Arram; ſacrę & diuinę Euchariſtię donum eis tribuimus. Et pænitere quidem verè, & ex animo, in voluntate ſitum eſt peccatoris: implere autem, vel non implere, impoſitam ſatisfactionem, in ipſo Dei ſitum eſt iudicio. Et ideo nonnunquã Regia planè ſola ſua immenſa humanitate, & munificentia, remiſſionem nobis confert peccatorum. Quod quidem latroni illi in cruce pendenti, ac ſolam ſui memoriam in paradiſo fieri, petenti, contigiſſe legimus. Si tamen amplius paſcat quis eſurientes, potet ſitientes, ac reliqua miſericordię opera, quę aliquando ipſe iudex in medium proferet, & quę ſacrum explicat Euangelium exercuerit; hic non ſolum remiſſionẽ conſequitur peccatorum, ſed etiam ab omni pæna liberabitur. Ex omnibus enim virtutibus, maximè neceſſaria eſt Eleemoſyna. Qui enim vel docuerit ſaltem, (docent ſancti Patres,)

tres,) alterum proximi miſereri; hic ipſe centuplum ex ea ſua præſtanti cohortatione,& doctrina,his ipſis,quos docet, in egentes largè conferentibus,referet fructum; paremque fere cum illis qui conferunt,ipſe recipiet mercedem. Nam vel ſermones & cogitationes omnes noſtras,ad vtilitatem proximi referre dignum eſt. Vt enim obſonium ſine ſale; ita ſermo ſine veritate: &, vt opera ſine fide, principium & inchoatio ſunt, abſque fine; ſic virtus ſine eleemoſyna mortua eſt. Vt enim nullum animal, vno ſolo pede graditur: neque vlla auis, vna ſola penna volat: neque vlla nauis, vno tantum latere, aut tranſtro nauigat: neque vlla domus, vno ſolo pariete clauditur; ita neque ex his, qui ad certam ſalutem vocati ſunt, ſaluari quiſquam poterit; qui eleemoſynam cum reliquis virtutibus quas exercet, non coniunxerit. Ipſa enim ſola prætermiſſa,damnat ſua abſentia; impenſa autem, ſaluat, ſua ad alias virtutes adiectione. Vt enim, ſi quis Deum amicum habet,facilè & cæteros omnes ſanctos amicos ſibi comparare poterit; ſic omnis ille, qui in eleemoſynis erogandis munificus eſt; facilè alias item virtutes propter eius neceſſarium, cum illis nexum & cohærentiam, acquiret: quanquam non contrà. Neque verò quiſpiam hoc loco in excuſationem adferat eos, qui in montibus atque ſpeluncis viuentes perfecti ſunt; tanquam ſine omni eleemoſyna Deo placeant: ſi quidem & iſti omnibus rebus inter pauperes diſtributis primum; ſic demum illos,qui in vita ſuperſunt,in medijs tumultibus reliquerũt.Age verò, vel ex ipſo communi ſenſu atque ratione, vtilitatem facilitatemque, eleemoſynę, poſſeſſionumque abdicationis, quæſtum denique ipſum, perpendamus. Dic enim mihi, ſi cui menſario mille auri libras deberes, nec ſoluendo eſſes; hic autem miſertus tui, eam tibi proponat conditionem; ſi hoc ſolum quod reliquum domi tuę haberes,

habeßres, illi dederis, cœtera ſe tibi ſtatim benigne condonaturum: tu autem in depoſito tuo, ſolos vt ita dicam, tres teruncios habeas; an non & hos illi cum omni alacritate præferres? Si item in hoſtili terra captiuus eſſes, ſique tibi ferro & compedibus vndique vincto, perpetua ſeruiendi in vltima miſeria neceſſitas incumberet, ac deinde poſt proclamaretur, te liberum futurum, ſi modò ea, quę tibi ſuperfluunt,egentibus diſtribuas; an non illa etiam, quę tibi eſſent multum neceſſaria, libenter impenderes? Adhæc, ſi venalis hæc mundi habitabilis pars eſſet, tantoque precio æſtimaretur, quanti conſtant omnia tua bona; num non vniuerſa tua libenter conuaſares? modò huius habitabilis terrę dominus efficiaris; extremoque damno iudicares te affectum, ſi fortè ab eo mercatu, tantoque lucro excideres. Iam verò, ſi quis tibi decrepita iam ætate, in vltima paupertate morituro, ſubitò, abſque omni tuo labore, iuuenem te facturum optimè ſanum, immortalem etiam,ac ditiſſimum polliceretur, ſi vnam ſolam aliquam ex tuis poſſeſſionibus, conſeruis tuis largiaris; an non illud totum ſtatim, in illos largiſſimè profunderes? Si autem omnium hominum pauperrimus eſſes; Rexque aliquis Regem te paullòpoſt immortalem facturum polliceretur, ſi vnum ſolum præceptum eius diligenter ſeruaueris; an non omni ſtudio in eam rem incumberes, vt illud præceptum omni ex parte, nulla in re diminutum conſerues? Si quis item,ex mundi huius principibus, ſexcenta in tuum vſum ſua conferret bona; vnum autem ſolum ex his bonis, quę tibi contulerit,à te fortè iterum repetat,idque non ſua, ſed tua cauſ-
ἐνδοκιμῆς ſa, ob tuique amoris erga ſe probationem; nonne quod petit, ſtatim libens reſtitueres? Quid ſi pro tuis plurimis exceſſibus, iudex quiſpiam, præſentem mortis turpiſſimę, atque extremę infamię ſententiam, hodie in te

ſit la-

ſit laturus; poſt autem centeſimam partem bonorum tuorum, Senatui, atque populo, ad redemptionem vitę, & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum tuorum te priuares, ac redimeres? Age, ſi quis in vno oculi momento, tibi omnem beatorum quietem demonſtret: omnes item pœnas eorum qui damnati ſunt, & ab his quidem liberationem, illorum autem vſum & fruitionem, tibi polliceatur; petat autem eo nomine à te, neſcio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui hæc omnia, ſine omni controuerſia, ſolam nobis poſſe præſtare eleemoſynam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & miſeretur eorum cauſſa Dei; hic, & omnium debitorum ſuorum remiſſionem conſequetur, & à dura diaboli ſeruitute liberabitur: & vniuerſum quaſi perexiguo precio ſibi comparabit mundum: & planè renouabitur iuuentus eius, immortaliſque permanebit. Obtinebit item regnum cœleſtè: & tanquam ſeruus bonus, & fidelis, omnia bona domini ſui hæreditabit: illaque perbeata inuitatione, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis paratum ab origine mundi*, dignè reuera ditabitur: ab omniq́ue liberatus pœna, omnium bonorum ſempiterna fruitione potietur. Matth: 25. Quare mea quidem ſententia, non committendũ eſt nobis, vt præſens hæc vita de manibus noſtris elabatur: ſed quam diu ſuperſtites ſumus; quotidie de menſa noſtra, de panibus noſtris, de omni acceſſione rerum noſtrarum, de veſtimentis, & redditibus noſtris, aliquid indigentibus impartiendum eſt. Qui enim miſeretur pauperum; hic Prouerb: 19. fœneratur domino; quin imò magis omni ex parte theſauriſat, atque conuehit in horreum cœleſtè. Theſauros colligis corporis? collige & animę: prouide non ſolùm alijs, ſed etiam tibi: habe rationem non tantum præſentis temporis, ſed etiam futuri. Ideo bos agricola,

diutius à nobis fouetur; quod non ſibi tantum, ſed & nobis laboret: porcus ſtatim mactatur; quòd ſibi tantum, ventrique ſuo ſeruiat: Apis vtilis & fructuoſa; quia aliorum mellificat cauſſa: Scarabæus inutilis; quia ſeipſum lautè curat. Quin in hoc potiùs Dei gratiam recognoſcas, illique immortales gratias agas; quòd te dare potiùs, quàm ab alijs petere dignatus eſt: quòd locupletem, & fixas ſedes habentem potiùs; quàm vagum, & mendicum: liberum & gaudentem; quàm ſeruum, & mœrentem: ſanum, ac alijs mutuantem; quàm ægrum & debitorem, benigna ſua miſericordia eſſe voluerit. Cogita quanti te redimere iuſtum eſſet, ne triſtiſſimam ſimul, & iuſtiſſimam ſententiam iudicis audias: *Diſcede à me ſerue nequam, & ignaue.* Et illam: *Auferte ab illo talentum.* Et illam: *Vinctis pedibus eius, & manibus.* Et illam: *Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem; non noui vos:* Quanta item pecunia illud comparet libenter quis, vt illam vocem audiat? *Venite benedicti Patris mei.* Et illam: *Serue bone & fidelis; ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Recumbe cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cœlorum.* Hæc igitur & talia rectè apud ſe quiſquam reputans; propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur: in futura autem, æternam gloriam & ſalutem à Deo immortali conſequetur. Eleemoſynam autem illam eſſe exiſtimamus, non ſi vnius tantum aut ſemel miſerearis; ſed omnium, ſed ſemper, ſed omni modo. Et huius quidem tanquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti: huius autem vt hominis ſolum; vel hoc enim, hominem eſſe, magnam miſericordię vim habet. Et alium quidem ſola propenſione animi, alium benignis & humanis moribus, aliumoratione, alium re ipſa, iuues, atque exhi-

Matth: 25.
Matth: 7.
Matth: 25.
Matth: 8.

que exhilares. Et hunc quidem cibo reficias; illum potu: hunc veſtias; alium domo excipias: humanitate alium, honore alium præueni; alijſque modis omnibus, quibus poteris, ſingulis, cum quibus viuis, benè facere non deſinas: Ducem in omnes liberalitatis & munificentię partes Ieſum Chriſtum imitatus; qui, quem tandem modum te beneficijs afficiendi prætermiſit? Aut quid facere tui cauſſa potuit, quod non fecerit munificentiſſimè? vt ſic & regno eius cœleſti dignus efficiaris. Sic igitur quis in eleemoſynę diſtributione ſe gerens: de omnibusque benemerendi, eleemoſynam occaſionem accipiens, ac tanquam medicinā & regulam ſanandorum peccati vulnerum, adhibens ſpiritualiter, Deoque dignè, non autem quæſtus & vtilitatis cauſſa; facilè ſuorum lapſuum remiſſionem conſequetur, ac veram eorum curationem reperiet. Non ſolùm autem pietatis ſtudia, ac reliqua Deo chara opera viuos iuuant; ſed & illis, qui in peccatorum ſuorum confeſſione ex hac vita exceſſerunt, plurimum vtilitatis adferunt. Quamuis enim magna ſit diuina ſeueritas; longè tamen maior eſt eius pietas: & horrendę quidem ſunt comminationes; inperueſtigabilis tamen eius humanitas: plena trepidationis contra ſontes decreta; ineffabile tamen miſericordię pelagus. Vnde diuinę ſcientię Princeps Dionyſius Areopagita docet: *Preces, inquit, noſtræ, ſupremi numinis miſericordia & benignitate opus habēt; vt Deus miſericors, quicquid per humanam fragilitatem peccatum eſt, illi qui mortuus eſt, condonare velit: ipſumq́ collocet in luce & regione viuentium, in ſinu Abrahę, Iſaac & Iacob: non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhæſerunt maculas: Quandoquidem nemo, vt ſacra teſtatur ſcriptura, mundus eſt à ſordibus.* Sed & Gregorius in Epitaphio Cæſarij fratris, viuorum pia

 opera

opera mortuis prodeſſe, eodem modo docet: *Auditum eſt inquit memorabile præconium: ac luctus matris, ob præclarum, ſanctumq́ promiſſum, exhauritur; quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturum ſe recepit; ita, vt ijs nihil ſit relictum, qui eiusmodi bona ſpe, atque expectatione, deuorauerant.* Et paullò ſuperiùs. *Atque hæc à nobis, & alia quidem perſoluimus, alia verò, perſoluturi ſumus; anniuerſarios honores & commemorationes offerentes: hoc autem eſt, iuſta, quæ pro illis, qui ex vita exceſſerunt, à viuis ſuſcipi ac obiri ſolent.* Sed & D. Chryſoſtomus ad Philippenſes ſcribens inquit: *Gentiles quidem ſimul, ea quæ mortuorum ſunt, vnà cum illis exurunt; quantò magis te fidelem & Chriſtianum decet, ſimul cum mortuo, ea, quæ eius fuerant, per manus pauperum in cœlum tranſmittere? non vt hæc ſimul cum corporibus illorum, in cineres redigantur; ſed vt magis illorum augeatur præmium & gloria: vt, ſi peccator fuit; hac ratione peccata eius expientur: ſi autem iuſtus, vt augmentum quoddam fiat præmij, atque mercedis.* Et alio loco. *Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac vita decedunt, iuuemus: feramus illis conuenientem opem; eleemoſynam dico, atque ſacras oblationes. Hæc enim illos multum iuuant, multum reficiunt. Qui autem hæc facit, non ſolùm illis prodeſt, ſed etiam ſuæ plurimùm commodat animæ:* Et item. *Ne, inquit, negligas, quamdiu in hac vita es ſuperſtes, ea omnia, quæ ad animam tuam ſpectant, rectè diſponere, vel in ipſo fine vitæ tuæ. Manda tuis, poſt mortem tuam, tranſmittere tua poſt te, opemq́ tibi bonis operibus ferre, eleemoſynis, inquam, atque ſacrificijs: His enim redemptorem tuum placare, tibiq́ reconciliare poteris. Accepta ſiquidem hæc illi ſunt, & grata. Scribe in teſtamento, vltimaq́ rerum tuarum legatione, cum filijs & cognatis tuis Chriſtum hæredem: contineat eadem pagina, iudicis tui*

nomen,

nomen, quæ liberorum. Neque item obliuiſcaris pauperum, pro quibus ego apud te ſponſor, & certus ſum promiſſor. Neque tamen cum hæc dicimus, illud ſpectamus; vt aliquam vel occaſionem, vel excuſationem, atque prætextum demus cuiquam, cùm in hac vita eſt, eleemoſynis Deum non placandi; hoc enim abſurdum eſt: verùm & viuos & morituros egentium recordari, eorúmque rationem habere, vti dictum eſt, pium & ſalutare ducimus; preceſque iuſtorum multum efficaces eſſe docemus. Nam & Gregorius magnus Pontifex Romanus, cui ad altare Dei miniſtranti cœlitus diuinum aſtitiſſe angelum legimus; ſanctis ſuis precibus, Traiani Imperatoris animam ſeruaſſe dicitur. Et ſancta Tecla prima martyr, ſuam Phalconelam, aliaque multa his ſimilia, in ſacris Eccleſiaſticis hiſtorijs, facilè quiſque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoſcere velit; leget librum D. Damaſceni, de his qui in Chriſti fide dormierunt; indeq́. facilè diſcet opera pietatis, ac ſacras Liturgias, quę pro mortuis inſtituuntur, magnam vim habere, illiſque plurimum prodeſſe.

ANNOTATIONES.

Auditum eſt inquit. etc. *Scribit pro his bonis, ab aula & auaro fiſco, iam quaſi dirreptis, ad Sophronium præfectum Gregorius; vbi his laudibus ornat hunc eundem fratrem ſuum.* Erat quondam non obſcuri nominis tuus quoque Cæſarius, immò, niſi me fraternus amor fallit, perquam ampli & ſplendidi: eruditionis laude illuſtris: ſingulari morum probitate cõmendabilis: amicorum etiam copia clarus; quorum primum te, tuamque nobilitatem eſſe, tum ipſe credebat, tum nobis perſuadebat.

DE SACRA LITVRGIA, HOC EST, DE INCRVENTO QVOD IN MISSA FIT SACRIFICIO: CVIVS OPVS, FINIS, VNIuerſaq́ œconomia, pleniſſimè explicantur.

Caput XIII.

TERTIODECIMO LOCO docetis, vſum diuinorum myſteriorum, non ſolùm eò comparatum eſſe, vt ſint Symbola quædam & characteres, atq. notę, quibus populus Chriſtianus, ab his, qui foris ſunt, diſtinguatur; ſed multò etiam magis, vt ſigna ſint & teſtimonia amoris & beneuolentię erga nos diuinę. Nos verò eam totam rem ſic explicamus, hocq́. noſtrum eſt in ea parte iudicium. Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vniuerſa ſalutis noſtrę in hoc mundo œconomia completa, priuſquam ad patrem ſuum, vnde venerat reuerteretur; in memoriam & commendationem ſuę magnificè erga nos miſericordię, eiuſqué, quam noſtri cauſſa ſuſceperat, humilitatis, ſacram Hierurgiam, & quę in ea continentur ſacra myſteria nobis reliquiſſe: primumque, vt dicitur, ſacrum Hierarcham D. Iacobum, qui frater Domini vocabatur ordinaſſe. Si igitur, inquit, magnus ille in diuinis Dionyſius, ipſorum ſanctorum preces, vel in hac etiam vita, an non (id eſt multo magis) poſt mortem in fidelibus iuuandis efficaces ſunt; quanto longè maiorem ipſa ſacra myſteria, ſacraque ſacrificia nobis adferunt vtilitatem. Quanta enim ex omni ſacrificio, quod Deo piè & purè offertur, promanet vtilitas; quantumq́. tremenda hæc arcana, atque ſacrificia, ad placandum Deum peccatis noſtris offenſum valeant; Deus ipſe, pri-

ἀδελφόθεος

mus an-

mus ante omnes, iam ab ipſo mundi initio, multis modis, diuinæque operationis ſuę argumentis demonſtrauit. Iuſtus ſiquidem ille Noe, poſt vniuerſale illud diluuium, vt in poſtremum omne tempus infirmitati, & fragilitati humanę, iratum reconciliaret, ac placatum red deret Deum, (vt pulchrè magnus eam rem explicat Cyrillus) vbi primùm de arca egreſſus eſt ; ſacrificium obtulit Deo : maieſtatē illius precatus ; ne iterum vna ſententia, in totum ſæuiat humanum genus, qua denuò exitiali diluuio vniuerſi abſorberentur mortales. Cuius voto placatus, & annuens benigniſsimus Deus, reſpondit: *Nequaquam vltra maledicam terræ, propter opera hominum.* Senſus enim, & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Si igitur ſacrificium Noe, nihil aliud, quàm vmbram, & figuram quan dam, in ſe continens, tantum momenti ad placandum vniuerſo generi humano Deum habuit ; quanto magis vnigenitus Dei filius, pro nobis ſacrificium & oblationem offerens, reconciliabit nos æterno ſuo parenti, tùm, cùm integra & plena ſpe, ac fiducia, ad eius ſacra accedi mus myſteria ? Nā eos, qui ſine fide hæc ſacra tractant, indeq́. vel remiſſionem peccatorum, vel ſalutarem aliquam vtilitatem referre ſe poſſe, arbitrantur ; multum errare vel ipſi putamus : cùm quicquid ex fide non eſt, peccatum ſit. Illos verò, qui ita affecti ſunt, vt ipſum quidem opus, & effectum, ſacrę ſanctorum myſteriorum celebrationis eſſe putent, donorum ſcilicet in diuinum corpus & ſanguinem mutationem : finem autem, eorum, qui rectè & firmiter credunt, per ea ſanctificationem, ac peccatorum remiſſionem, regniq́ue cœleſtis acquiſitionem hæreditariam, hiſq́ue ſimilia, credunt ; hos quidem beatos & felices eſſe prædicamus. Vt autem res ipſa, & opus, finiſq́ue tanti myſterij, hic, & talis eſt ; ita reliqua omnia, quę fiunt, in eadem ſacra

Hierurgia,

Hierurgia,præparationem & conſummationem quandam tanti operis eſſe putamus: vt potè preces, pſalmodias, ſacrarum literarum lectionem, & omnia illa, quę vel ante donorum ſanctificationem, & poſt ſanctificationem, ſacroſanctę dicuntur, & fiunt. Quamuis enim omnia ea, quę ſancta, & ſalutaria ſunt; gratis,& ſponte ſua nobis conferat benigniſſimus Deus: nihilque nos ipſi ad eam rem planè de noſtro conferamus: eaque omnia, quę in his myſterijs accipimus; mera ſint Dei dona, & gratię: vt tamen ad ea recipienda & conſeruanda, apti & idonei ſimus; à nobis neceſſariò poſtulat: neque alio modo, nobis eam ſanctificationem impartit; niſi prius ſanctè & ritè ad ea recipienda nos diſpoſuerimus. Ita ille baptiſat, ita vngit, ita conuiuio excipit, ſacræque menſę participes facit. Hoc autem ſignificauit in parabola ſeminis: Exiuit, inquit, qui ſeminat ſemen bonum, non vt terram aret, aut agrum vertat; ſed vt aratam, & ſubactam conſeminet. Tota enim aratio, & ſubactio; totus ad recipiendum diuinę gratię ſemen apparatus, in nobis poſitus eſt, à nobiſque proficiſci debet. Cùm igitur maximè neceſſarium fuit, ad percipienda hæc myſteria,rectè inſtructos & præparatos nos accedere; oportebat certè talem item apparatum & acceſſum, in tota diuini ſacrificij œconomia, atque ſtructura, ineſſe: vti quidem & ineſt. Hocque illud eſt, quod ſibi volunt, & quò referuntur hæc ipſę tam multiplices & varię cerimonię; ſacrę inquam preces, pſalmi, & quicquid aliud in hoc myſterio ſacroſanctè fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque diſponunt: partim quidem, vt hæc cœleſtia dona rectè percipiamus; partim, vt eam ſanctificationem, quę hæc conſequitur, conſeruemus, perpetuòque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos ſanctificant, atque diſponunt. Vno quidem modo, quo

do, quo ab ipſis precibus iuuamur, & pſalmis & lectionibus: nam & orationis fructus eſt, mentem ad Deum alleuare, remiſſionemque peccatorum impetrare. Et ſacra pſalmodia ſimiliter, Deum nobis reddit propicium; & quod illinc dependet, momentum ſiue auxilium attrahit: *Immola, inquit, Deo, ſacrificium laudis; eripiam te, & glorificabis me.* Sacrę verò ſcripturę lectio, diuinam annunciat bonitatem, humanitatemque; iuſtum deinde & æquum eius iudicium, & eius metum in animos noſtros immittit, & dilectionem in eum accendit; & ita ad eius ſeruanda mandata, multam promptitudinem, & animi alacritatem adfert. His autem omnibus, & Sacerdotis & populi, dici non poteſt, quantò pulchrior, quantò diuinior efficitur animus; & ad ſuſceptionem, & ad conſeruationem tantorum donorum, multo aptior, in vtriſque redditur: qui quidem eſt proprius ſacri ſacrificij finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, vt non indignè ad ſacrificium peragendum accedat, præparant: quod quidem, vt dictum eſt, myſterij celebrandi proprium eſt opus. Et proinde hoc ipſum in multis precum locis ſitum eſt, hocque ipſe Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propoſitis donis; ſed vt puris, mundiſque manibus, lingua, & animo, tanto myſterio deſeruiat. Et hic quidem primus modus eſt, per quem ad ea peragenda myſteria, qui ex ipſa vi, & efficientia eorum verborum, que dicuntur, vel canuntur proficiſcitur, adiuuamur. Alius autem modus eſt, quo, & per hæc ipſa, & præterea per omnia alia, quę in ſacro perficiuntur ſacrificio, ſanctificamur. Qua parte, ſcilicet his omnibus, videmus Chriſtum figuratum, eaque omnia, quę ille noſtra cauſſa ſponte, vel geſſit, vel pertulit. Singulis enim ſacrę Hierurgię partibus, ſiue ſacris lectionibus, ſiue pſalmodijs, ſiue omnibus alijs, quę toto tempore ſacrificij admini-

miniſtrantur, nihil aliud fit; quàm vniuerſa ſaluatoris noſtri, redemptionis noſtrę cauſſa, ſuſcepta œconomia, repræſentatur: ita, vt quę in tota ea ſalutis noſtrę adminiſtratione prima fuerunt; primis item ſacrę operationis partibus deſignentur: quę verò ſecundo loco facta ſunt; per ea, quę item ſecundo loco repræſentantur: vltima verò illis, quę poſtremo loco exercentur; ita vt illis omnibus, qui hæc diligentiùs examinare vellent, liceat omnes ſalutis ſuę partes, in tota ſacra Hierurgia, tanquam oculis ſubiectas intueri. Ipſa enim ſacrorum donorum conſecratio, ipſum ſacrificium; mortem Domini annunciat: eius item præpotentem à mortuis reſurrectionem, ac in cœlos glorioſam aſcenſionem: quoniam præcioſa hæc dona, in ipſum dominicum corpus, & ſanguinem, mutantur; quòd hæc omnia ſuſcepit; quod crucifixum eſt, reſurrexit, & ad cœlos aſcendit. Ea autem quę ante ſacrificium dicuntur, & fiunt; deſignant illa omnia, quę ante mortem fuerunt: aduentum ſcilicet in carnem eius, oſtenſionem, & perfectam manifeſtationem. Ea verò quę confecta conſecratione, & oblatione peraguntur; ſancta & vera patris æterni, vt ipſe inquit Dominus, promiſſa, repræſentant: Spiritus, inquam, ſancti in Apoſtolos deſcenſum: gentium ad Deum Apoſtolica prædicatione conuerſionē, & communionem: ita vt nihil aliud ſit vniuerſa ſacra Myſtagogia, niſi vna quædam perfecta imago; vnius quaſi corporis politię, ac omnium rerum geſtarum Chriſti ſaluatoris noſtri: omneſque eius partes, ab initio vſque ad finem, mirabili ad inuicem contextu, & ordine, oculis, & aſpectibus humanis, ſubijciens. Illi ſiquidem Pſalmi, qui quaſi in veſtibulo, atque ingreſſu myſterij canuntur: & ante hos, ea, quę in donorum propoſitione fiunt, & dicuntur; prima tempora œconomię ſignificant. Ea verò, quę poſt conſequuntur, ſacrę ſcilicet

Luc: 24. Act: 1.

ſcripturę

ſcripturę lectio, ea cauſſa recitantur; vt per hæc, & ad ſtudium, cultumque virtutis prouocemur, atque inungamur: & vt Deum nobis propicium reddamus: vtq. ea, quę Chriſti œconomiam ſignificant audiamus. Et partim quidem hymnis hæc ipſa Deum perſonant, & ad virtutem nos cohortantur, eoſque qui canunt, ſanctificant: partim autem, talia ab Eccleſia ita electa & diſpoſita ſunt, vt ſufficiant ad ſignificandam Chriſti peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quę in ſacra Liturgia peraguntur, vt quidem ipſa forma, & figura ordinis, & totius ſacrę Hierurgię declarat, atque continet, inſtituti vſus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus vel actionibus, vel paſſionibus Chriſti; quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item precioſorum donorum. Fit enim vtrumque primùm, vſus ipſius, & neceſſitatis cauſſa. Nam & Euangelium, ideo primùm adfertur; vt legatur; dona deinde; vt ſacrificium exactè perficiatur: vtrumque tamen, ſignificat ſeruatoris oſtenſionem atque apparitionem: primum quidem illud, incipientis manifeſtari obſcuram, & imperfectam: hoc verò poſtremũ vltimam illam & perfectiſſimam. Vt autem hæc, quę dicta ſunt, principium & medium, ſalutis noſtrę declarant; ita finem & conſummationem operis vniuerſi, illa omnia, quę in ipſa donorum oblatione perficiuntur, deſignant. Vti quidem primus ex omnibus D. Iacobus, ille, qui frater domini dicebatur, ab ipſo Chriſto Domino inſtructus nobis, tradidit: vt quidem & plurimi ſanctorum Patrum Canones teſtantur: & Eccleſiaſticę hiſtorię docent: & veritas ipſa, vſuſque apud nos perpetuus, confirmat. Poſt verò magnus Baſilius eodem modo, quod & ipſa forma eius Liturgię, quam nobis perſcripſit, docet; & diuinę preces, quas item nobis tradidit, abundè repræſentant. Sed & Chryſoſtomus: In

hanc ſeruatoris œconomiam omnia docet referri: vt nobis ipſorum contemplatio ante oculos poſita, animas quoque ſanctificet, & ita ad capienda ſacra dona, reddat idoneas. Et quemadmodum tùm, cùm ſemel in ara crucis, ea ipſa hoſtia, oblata eſt, orbem erexit vniuerſum; ſic & nunc conſiderata, mentes noſtras efficit diuinas. Quanquam quod magis eſt, ne tùm quidem, cùm in cruce pendebat, aliquid vtilitatis attuliſſet; niſi conſiderata, & credita fuiſſet: cuius item cauſſa, & prædicata eſt, & vt crederetur, ipſe Deus, innumerabilia machinatus eſt. Neque enim alia ratione poſſet, quod ſuum eſt facere, aut aliquem ſeruare; ſi eos, quos curare & ſeruare debuit, quod fuerit, latuiſſet. Sed tùm quidem, cùm noſtrę ſalutis cauſſa ſuſcepta fuit, Apoſtolica prædicatione publicata; reuerentiam ergà Chriſtum, fidem, & dilectionem, in animis gratorum hominum efficiebat: nunc autem ab his, qui iam crediderunt, in his ipſis diuinis myſterijs ſtudioſè conſpecta; beatas has affectiones, non quidem denuò inſerit, verùm iam inſertas, conſeruat, & renouat, & auget: & in fide quidem firmiores; in pietate autem & charitate, ardentiores, & feruentiores nos facit. Nam ſi ea, quę in nobis non fuerint, vt ſint, effecit; hæc eadem multò faciliùs, ſeruare, cuſtodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea ſacra myſteria accedere ſit neceſſe: & ſine quibus ea aſpicere ſit impium ac nefarium; illa ſunt; religio, fides, ardenſque in Deum charitas. Eamque ob cauſſam oportebat contemplationem, quę nobis poſſet hæc inſerere, in ſacrificij conſtitutione ſignificari; vt non mente ſolùm, ſed etiam quodammodo oculis ipſis videremus: ſummè, inquam, diuitis Chriſti paupertatem; eius, qui ſua maieſtate complet omnia, in aliena terra hoſpitia & peregrinationes: eius, qui eſt benedictus; contumelias, &

oppro-

opprobria,impaſſibilis paſſionem: & quantùm ipſe odio habitus: quantùm nos dilexerit: tantuſque cùm eſſet, quantùm ſeipſum humiliauerit: & quid paſſus ,quidue agens,hanc tantam præſtantem,& admirandam in conſpectu noſtro præparauerit menſam: vt ita ſalutis nouitatem admirantes, multitudineque miſericordiarum eius, ſtupore perculſi, reuereamur eum, qui ſic noſtri miſertus eſt, qui tantam nobis attulit ſalutem: illi nos, animaſque noſtras credamus: illi vitam noſtram commendemus: igne item ardentis dilectionis, corda noſtra erga illum accendamus. Vbi enim tales fuerimus; tùm demum poterimus, & ſecurè, & familiariter, in tantorum myſteriorum igne verſari. Neque enim ſufficit ad hoc, vt tunc tales ſimus, ea, quę Chriſti ſunt aliquando didiciſſe, & ea ſcire; ſed neceſſe eſt etiam tunc mentis oculos illic figere, & ea actu contemplari, omni alia cogitatione tali tempore ex animo reiecta: ſi modo velimus,ad eam ſanctificationẽ, quę ex his donis prouenit,vti iam diximus,animum noſtrum aptum, & accommodatum, reddere. Non enim ipſis ſolis verbis oportet veram pietatem metiri; ſed magis rebus, & operibus ipſis. Sub aſpectum enim, vt ita dicam, hoc ipſum ſacrificium, omnia deducit, ipſámque contemplationem, animis noſtris infert: vt ſic euidentius nobis per oculos impreſſa imaginatio, penitus non det locum obliuioni eius menſę; ſicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur ſacrorum myſteriorum; ſanctificationem ſanctificationi addentes, & à gloria in gloriam ſubleuati. Et hic quidem eſt ſenſus, hæc mens, quaſi in compendio oculis noſtris ſubiecta,totius Chriſtiani ſacrificij. Habent tamen deinceps ſingulę partes, peculiares ſuas contemplationes, & rationes: vt ipſarum precum harmonia: ipſum opus ſacrum: ipſa viuorum & mortuorum ſanctificatio. Ante autem o-

omnia per totam myſterij celebrationem, apparet ſaluatoris noſtri ſuſceptę carnis œconomia. Cur enim non ſtatim in altari proponuntur ſacra? Quia offerebantur quidem Deo ſacrificia ab antiquis; partim ratione carentium animalium cedes, partim vaſa aurea, & argentea: corpus autem Chriſti, etiam vtraque habere videtur. Nam & ipſum, in honorem, & gloriam Dei Patris, mactatum eſt; dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipſi; quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam primitię vitę: & quod mutatur panis in ipſum corpus CHriſti; vnde & abſcinditur & ſeparatur, ab his, quę ſunt eiuſdem generis: & ſectio quædam tantùm, & non totus offertur panis: (Paſſionemq. & mortem Domini in eo imprimit.) Et quamdiu quidem panis hic in propoſitione ſitus eſt; panis ſolùm purus & ſimplex eſt, ad miniſterium Dei tantum dicatus. Poſt verò panis ille verus, qui de cœlo deſcendit efficitur; verbique ipſa veritate, verè & realiter immutatur. Et hæc quidem, in eum ſenſum recuperatę ſalutis noſtrę accepta, talia ſunt. Si verò rationabiliter, atque ad mores & vitam relatè, hæc referre atque interpretari voluerimus; mille linguis opus eſſet: neque tamen rem totam pro ſua dignitate explicare poſſemus. Iuſſit enim ipſe Dominus, vt hæc in memoriā eius peragantur, ne ingrati & immemores ſimus. Illa enim eſt, vel in humanis prima, & ſumma beneficij, ab eo, qui illud accipit, benefactori, recompenſatio; ſi illius ſit memor, earumque rerum, per quas beneficio affectus eſt. Huius autem conſeruandę memorię, homines multas rationes excogitarunt; ſepulchra, inquam, ſtatuas, columnas, dies feſtos & celebres, publica demũ certamina. Quarum rerum omniũ finis eſt vnus; ne præſtantes viri, eorumq. erga nos merita, vlla vetuſtate, quę rerum omnium edax eſt, conſumerentur. Vt

tur. Vt autem in illis ſtatuis, quas præſtantibus viris, pro rebus præclarè geſtis erigimus victorias, quarum beneficio ſeruati ſumus, vel inſcribere, vel depingere ſolemus; ita in his ipſis diuinitus nobis traditis, & relictis donis; mortem illam ſacram, cuius beneficio ſeruati ſumus, in cuius virtute omnes inimicos noſtros deiecimus, effingimus, planèque imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formam, & imaginem in eis inſcriptam habemus, quod in cœteris fit; ſed illud ipſum viuum corpus, & ſanguinem, victoris & ſeruatoris noſtri IEſu CHriſti, ſacris ad DEum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confeſſionibus, poſtulationibus confectum atq. conſecratum. Petimus autem ab illo primum pacem, & ſalutem, animabus noſtris. Magna enim vtilitas eſt diuinę pacis: vel potiùs; magna huius virtutis in omnes partes neceſſitas. Cuius enim animus multis perturbationibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat; illum poſſibile non eſt, quietè cum Deo coniungi, ac conuenire poſſe. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit; ita perturbatio, vnum, multa efficit. Non pacem autem in hoc loco tantum petimus; ſed etiam ſalutem animabus noſtris: ſic enim ipſe Chriſtus præcepit; primum quærere regnum Dei, vt ſic omnia adijciantur nobis. *Matth: 6.* Regnũ autem Dei nihil aliud eſt; quàm certa quædam ſalus animarum noſtrarum. Sed vt Chriſti ipſius veri capitis; ita & Eccleſię corporis eius, in his myſterijs forma quædam, & repræſentatio conſpicitur; non tanquam in ſignis tantum, ſed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus: et ſicut dicit Dominus; tanquam in vite palmites inſunt. *Ioan: 15.* Non enim eſt hic ſolũ nominis communio, vel analogię ſimilitudo eſt; ſed res eadem. Et enim corporis Chriſti & ſanguinis myſteria, quę participantur, in humanũ cor

pus non

pus non mutantur; ſed ipſum in illa mutatur, vincentibus illis, quę ſunt præſtantiora. Nam etiam ferrum, cum igne habens conſuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt ſit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, ſed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus ab igne omnibus abſumptis; ita etiam Chriſti Eccleſiam, ſi quis videre potuerit, eo ipſo, quod ei vnita eſt, & eſt eius carnis particeps; nihil profectò aliud eam eſſe videret, quàm ipſum verum Ieſu Chriſti corpus. In huncque ipſum modum dicit Paulus: *Vos*
1. Cor: 12. *eſtis corpus Chriſti, & membra ex membris eius.* Non eius tantum in nos curam, & prouidentiam, aut inſtructionem, & admonitionem, item noſtram in eum ſubiectionem, ſignificare volens; illum quidem caput, nos autẽ corpus appellauit: (qua ratione item & nos quoſdam cognatos, amicorum membra, exuperantia quadam orationis vtentes, vocamus;) ſed illud ipſum ſignificans, quod dicebat, fideles ſcilicet, per hunc ſanguinem viuentes in Chriſto vitam, & verè ab ipſo capite
Roman. 6. dependentes, hoc corpore indutos eſſe. Fit autem in ipſa ſacra Hierurgia, ſanctorum item memoria, tùm, cùm ipſa proponuntur dona, & tùm cùm offertur ſacrificium. Donum enim eſt reuera, ſacrumque donarium, ra-
ἀνάθημα tionaliſque victima, hoc tantùm myſterium. Quam excellenti quodam modo perficimus; recordãtes eorum, quę pro nobis facta ſunt, crucis, & aliorum, quę Chriſtus pro nobis ſuſtinuit. Et alio item modo memoriam perbeatę matris illius facientes, multa in eius laudem & gloriam dicentes: ad interceſſionẽ quoque ſanctorum omnium, exorantes, offerentes; rationalem ex illius donis & datis, illi ipſi cultum offerimus; hymnis & benedictionibus ſuam maieſtatem laudantes. Sicque ipſa oblatio perficitur inuiſibile ſacrificium: fitque ſpecierum mutatio, in ipſum corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti, di-

ſti, diuina operante gratia inuiſibiliter; myſticis precibus, hæc talia dona mutantibus. Vocatur autem potiſſimùm euchariſtię nomine hoc ipſum ſacrificium, atque rationalis cultus: hoc quidem ob eam cauſſam, quòd nullum inducit factum; ſed ſolùm vtens verbis ſacramentalibus, hanc Deo offert oblationem, mutationemque diuini corporis & ſanguinis efficit: illud verò ab eo, quod eſt ampliùs, quodque primò & præcipuè ſpectat, atque operatur, gratiarum inquam, actione. Longè enim plures gratias agendi occaſiones habemus, quàm ſupplicandi. Multò enim plura accipimus, quàm ea ſunt quibus opus habemus: omnia enim penè, quod quidem ad Deum attinebat, accepimus, qui nihil reliqui fecit, quod nobis non dederit. Sed hæc quidem aſſequendi, nondum tempus aduenit; in quo genere eſt corporum immortalitas, & cœleſte regnum: alia verò iam conſecuti, non retinemus; eiuſcemodi eſt remiſſio peccatorum, aliaque bona, quę per ſacramenta nobis ſuppeditantur. Et fontes quidem primi ſacrorum miſſę myſteriorum iſti fuerunt. Chriſtus Deus noſter, ipſe primus & ſummus pontifex; & qui ab eo quaſi immediatè profluxerunt, ipſi inſpectores, & miniſtri eius ſancti Apoſtoli; qui facti ſunt, tanquam ex fonte flumina lætificantia, ciuitatem Dei; qui iuxta præceptum domini, ea, quę in aures audierunt, in tectis, & ſupra domos prædicare debuerunt: & impletum eſt, quod diuinus Dauid prædixit: *Non ſunt ſermones neque loquelæ, quibus non audiantur voces eorum.* Collectio igitur vniuerſarum cerimoniarum, ſacrę hierurgię facta eſt: Primum à D. Iacobo Apoſtolo, fratre domini, Hieroſolymitano Epiſcopo; vt quidem teſtatur 32. Canon concilij in Trullo habiti his verbis: *Nam & Iacobus Chriſti domini noſtri ſecundum carnem frater, cui Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Thronus primum eſt creditus: & D. Baſilius Cæ-*

ſareę Archiepiſcopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruaſit; myſtico nobis in ſcriptis tradito ſacrificio; ita tradendùm in ſacro myſterio, ex aqua & vino ſacrum poculum ediderunt;vt quidem in ſacra peragitur Liturgia. Inueniuntur tamen & ſignificationes quædam, per monumenta Eccleſiaſtica ſparſim,& ipſum D. Marcum Euangeliſtam, ſuę item Eccleſię, ſacrę & myſticę oblationis hierurgicas, cerimonias ſimiliter, compoſuiſſe. Siue autem eam ob cauſſam, quod vtriuſque Apoſtoli volumina fuerint deprauata: (quemadmodum poſterioribus temporibus, ipſius Clementis conſtitutiones, itidem,) ſiue ob prolixiorem rerum ſacrarum expoſitionem, medica quadam ratione, à ſancto patre noſtro magno Baſilio breuiùs, & conciſiùs ordinata ſunt: deinde ab ipſo D. Chryſoſtomo; certò non conſtat. Hoc vnum certò ſcimus,quod à maioribus noſtris,duo Tomi nobis relicti leguntur, hactenuſque exſtant, ex quibus ſacram celebramus Liturgiam;ipſius inquam magni Baſilij, atque ſancti Patris noſtri Ioannis Chryſoſtomi,Vno Spiritu ſancto,vterque conſcriptus,vniuſque,& eiuſdem traditionis: præter id, quòd ſancti Baſilij ſuperat, & plenior eſt verbis: diuus autem Chryſoſtomus, compendioſiùs, & conciſiùs loquitur. Ex his igitur ſacris libris, ad hanc vſque diem myſticum offerimus ſacrificium: ita, vt magnę quidem quadrageſimę, ſacri Paſchatis, Dominicis diebus, & quibuſdam alijs, magni Baſilij Liturgiam legamus; atque ex illa ſacrum oblationis myſterium perficimus: in alijs autem diebus, Diuum ſequamur Chryſoſtomum. Cùm igitur hæc, quę apud nos eſt Dei Eccleſia, princeps ſit aliarum Eccleſiarum; in omnique cognitione, & gratia Dei familiam ducat, ac incontaminata quadam ſinceritate, glorietur ſplendore Apoſtolicarum & Patriarum traditionum, ac non ita pridem primas partes orthodoxę veritatis retulerit, ac

lerit, ac in caput ſit conſtituta; æquum eſt vniuerſam Chriſtianorum rempub. atque Eccleſiam, ſic, & non alio modo, diuina myſteria, ſacramque Liturgiam, ſanctè celebrare, vt & ipſa celebrat. Quòd ſi neceſſitas aliquo in loco poſtulet, vt vetuſta conſuetudine Liturgia peragatur: nimirum, vel ſecundum D. Iacobi inſtitutum, vel D. Marci fortaſſe, his, quæ pietatis & compendij ſunt conſeruatis; In laudem Dei præpotentis, libera ab omni rerum mundi huius impedimentis, conſideratione & diſcretione adhibita; ſacra nobis peragenda eſt Liturgia. Ita vt primò & principaliter ſanctificationem, ex ea diuinorum donorum communione, conſequamur: vt in ipſam ſubſtantiam animę noſtrę, per ipſum corpus noſtrum tranſeat. Hoc enim ſignificans B. Paulus ait: *Qui adhærent, inquit, domino; vnus eſt ſpiritus*, vt pote, quòd in anima primò & præcipuè, hæc vnio, & coniunctio, conſiſtat. Ibi enim propriè homo, ibi ſanctificatio, quę vel ex virtutibus humano etiam ſtudio partis proficiſcitur, conſiſtit: inde etiam ipſum peccatum: ibi itidem ea curatione, quę ex donis promanat, homo curatur: corpori enim omnia ex anima adueniunt. Et quemadmodum à malis cogitationibus, quę ex corde exeunt, inquinatur; ita etiam inde eſt ei ſanctificatio, ſiue ea quę à virtute, ſiue quę à ſacramentis, ſed longè excellentiùs, longè meliùs, longè perfectius, prouenit. Duobus enim modis diuina hæc Hierurgia, & ſacrum hoc myſterium nos ſanctificat. Vno quidem modo ipſa mediatione, eò, quòd offeruntur dona, ſiue ipſo oblationis actu; eos, qui offerũt ſanctificant, & eos, pro quibus offerũtur, Deumq. illis propitium reddunt. Alio autem modo, ſacra ipſa participatione & communione; quia nobis verus cibus & potus, vt dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidem modis, primus ille communis eſt viuis atque defunctis, etenim pro vtriſque offertur ſacrificium.

εἰ δὲ ἀνάγκη τόπον γέ μοι καὶ τῷ χρονίῳ ἔθει ἢ καὶ ἱερουργεῖν μετὰ τοῦ νόμου Ἰακώβου ἢ τοῦ Μάρκου ἐντυχόντα τῆς εὐσεβείας καὶ κεφαλαιώδους φυλακτέον.

1. Cor: 6.

Matth: 15.

Ioan: 6.

ficium. Secundus autem modus ſolis viuentibus proprius eſt, cùm mortui amplius, nec comedere nec bibere omnino poſſint. Quid igitur dicet aliquis? Propterea ne, nec ſanctificantur hac ſanctificatione, quę prouenit ex participatione, & deteriori ſunt in hac parte conditione mortui, ipſis viuentibus? Minimè. Nam & his ſiquidem Chriſtus ſe communicat, eo modo quo ipſe nouit: qui item vt vobis clariùs innoteſcat, vt & cœtera alia multa ad hanc rem pertinentia; ex ipſa interpratatione ſacrę Liturgię, & hoc & alia multa diſcere poteritis.

ANNOTATIONES.

Tertiodecimo loco docetis. etc. *Sumptum eſt hoc totum ferè Caput ex Nicolai Cabaſilæ, viri imprimis pij, & longè doctiſſimi, libro, de diuino altaris ſacrificio; ex quo eodem in locis quibuſdam corrigi & illuſtrari poteſt.*

Sacram Hierurgiam. etc. *Non vno, nec eodem nomine, hoc loco Græci, vt & tota vetuſtas ſacrificium altaris ornant, atque explicant. Nunc enim communiſſimo, eoq; vſitatiſſimo* λειτουργίαν *nomine vtuntur, quam Strabo* δημοσίαν ὑπηρεσίαν, *hoc eſt, publicum muneris miniſterium, & functionem interpretatur: quomodo Iſocrates dicere ſolebat: Magiſtratuum functiones* λειτουργίας, *non* ἐργασίας, *hoc eſt, miniſteria; non quæſtus faciendi, artes eſſe. In re ſacra, primus hoc vocabulo vſus eſt Diuinus Lucas* ἐπλήσθησαν ἡμέραι τῆς λειτουργίας *completi ſunt dies miniſterij eius, hoc eſt, ſacrificij, quod in vice ſua obibat Zacharias. Et in Actis.* λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων; *quod Eraſmus interpretatur, cùm illi ſacrificauerunt Domino & ieiunarunt: quo deinceps vocabulo, omnes alij conſequentes ſcriptores, in hoc myſterio ſunt vſi. Nunc* ἱερουργίαν *hoc eſt ſacrum operationem vocant, quo nomine D. Ignacius Apoſtolicis temporibus proximus vti ſolet. Nunc* μυσταγωγίας, *quaſi ſummi myſterij nomine vtuntur: quo nomine Gregorius NAzianzenus delectatur. Nunc* τελετῆ, *id eſt, ſummæ cerimoniæ, quomodo Sineſius* τελετὴν ἀπόῤῥητον. *hoc eſt, arcanum myſterium, hoc ſacrum appellauit. Inde Lucianus eam ob cauſſam ſaluatorem noſtrum cruci affixum eſſe dicit, quod nouam in Paleſtina* τελετὴν, *hoc eſt ritum & ſacrificium*

conſtitu-

conſtituerit. Hinc Chriſtum τελεταρχὸν *primum tanti myſterij conditorem, magnus Dionyſius appellare: ipſum autem ſacrificium* τελετὴν τελετῶν, *quaſi cerimoniam cerimoniarum, abſolutiſſimumq́; ritum, & ſacramentum nominare ſolet. Vocant item* προσφορὰν, *hoc eſt, oblationem: quo nomine, & ſi ipſa dona aliquando & munera, quæ vel ad conficiendum hoc ſacrificium, vel ad miniſtrorum victum conferri ſolebant, appellantur, quæ propriè à veteribus* καρποφορία *dicebantur; ſæpius tamen ipſam rem ſacram deſignant, quomodo ipſum concilium Nicænum vtitur:* Neq. inquit regula, neque conſuetudo tradidit; vt hi qui offerendi ſacrificium non habent poteſtatem; his, qui offerunt, corpus Chriſti, porrigant: *vbi verbo* προσφέρειν, *Patres illius concilij vtuntur. Sic ipſi Apoſtoli, Canone 3. & 7.* ἁγίαν προσφορὰν *appellare ſolent. Sic Ignacius: Non licet ſine Epiſcopo, neque baptiſare, neque* προσφέρειν *id eſt offerre. Vocant item hoc idem myſterium nunc quidem ſimpliciter* θυσίαν, *quomodo ipſi Apoſtoli Canone 3. quomodo Ignacius* οὔτε θυσίαν προσκομίζειν οὔτε δοχὴν ἐπιτελεῖν, *id eſt, neque ſacrificium immolare, neque cœnam celebrare; ſacrificium ſimul & communionem complexus, quod vtrumque Latini Miſſæ nomine appellare ſolent. Quomodo item & D. Lucas nomine* δοχῆς *vſus eſt. Nunc verò cum additione, quomodo Nazianzenus* ἀναίμακτον θυσίαν, *hoc eſt, incruentum ſacrificium. Iuſtinus* προσφερομένην θυσίαν *id eſt, quod offertur, ſacrificium appellat:* ἱερὸν *item,* καὶ φρικῶδες μυστήριον, *quomodo ſæpius Chryſoſtomus,* ἀγάπην, *id eſt, dilectionem, quomodo Tertullianus, & alij plurimi* σύναξιν, εὐχαριστίαν, *collectionem atque gratiarum actionem vt paſſim omnes appellant. Iuſtinianus* προσκομιδὴν *oblationem in nouellis nominat, ſed & hæc hactenus.*

Illi ſiquidem Pſalmi qui quaſi. etc. *Fruſtratim hæc ex Cabaſila projciuntur, potius quam continuantur, proinde libet totum locum Cabaſilæ apponere:* Quę autem poſt Pſalmos, ſacrarum literarum lectiones, & alia id quod ſequitur. Nam etſi dicatur alius eſſe vſus lectionum & pſalmodiarum; ea enim adſumpta eſſe, vt ſcilicet ad virtutem nos vngant, & vt Deum propitium reddant; nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud poſſint, & eadem, & fideles ad virtutem inducant, & Chriſti œconomiam & diſpenſationem in carne ſignificent. Quemadmodum enim veſtes, indumenti quidem vſum implent, & corpus tegunt: eò autem, quòd tales vel tales ſunt, nonnunquam & artificium, & vi-

 tam, &

tam, & dignitatem eorum, qui induti ſunt ſignificant; ita etiam ſe habet in his. Quia enim diuinę ſcripturę, & verba diuinitùs inſpirata, & hymnos Dei comprehendunt; & ad virtutem adhortantur, eos, qui legunt & canunt, ſanctificant. Quia autem talia electa ſunt, & ita ſunt ordinata, & aliam habent poteſtatem, & ſufficiunt ad ſignificandam Chriſti peregrinationem, & eius inſtitutionem. Neque enim ea ſolùm quę coluntur, & leguntur; ſed ea etiam, quę in celebrando peraguntur, eodem modo ſe habent. Fit enim vnum quodque, præſentis vſus gratia: ſignificat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel paſſionibus Chriſti.

Cur enim non ſtatim in altari proponuntur. etcœt.

Duo ſunt intrà ἅγιον βῆμα id eſt, ſanctum tabernaculum in orientali Ecclesia, Altaria: vnum maius in medio θυσιαστήριον, quod varijs nominibus appellant: Sacram menſam, Sancta ſanctorum, Cathedram, Locum Dei, Requiem, Propiciatorium, magni ſacrificij officinam, Chriſti monumentum, & eius gloriæ tabernaculum; totq; item vocabulis ab antiquiſſimis Patribus inſignitur: ex quibus colligere licet, quàm magnificè illi ſenſerunt de eo ſacrificio, quod in hoc peragitur altari; longè ſecius, quàm noſtri prophani iſti rerum diuinarum inquinatores. Eſt & aliud minus altare, in quo Sacerdos ſacra præparat; quod prothesis dicitur, quaſi propoſitio, quòd panis conſecrandus in eo primum ponitur.

Quia offerebantur quidem primo Deo ſacrificia. *Integer locus & ſententia Cabaſilæ hæc eſt:* Initium autem ducamus ab eorum, quæ in propoſitione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipſa eorum allatione, donorumq. oblatione. Cur enim non ſtatim ad altare ducuntur & ſacrificantur; ſed primum tanquam dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidem Deo ſacrificia ab antiquis, ratione carentium animalium cœdes, & ſanguis. Offerebantur autem etiam dona; quemadmodum vaſa aurea, vel argentea. Corpus autem Chriſti etiam vtraque habere videtur. Etenim ſacrificium quidem poſterius exſtitit; quando pro gloria patris eſt interfectus: dedicatus autem erat, & oblatus Deo, ab initio: & donum erat ipſi precioſum, & tanquam adſumptum; vt noſtri generis primitię, & propter legem, quòd erat primogenitus. Ea de cauſſa, ea, quę nunc offeruntur, per quę corpus illud ſignificatur, non ſtatim ad altare ducuntur, & ſacrificantur; ſed

hoc qui-

hoc quidem fit poſtea: prius autem Deo dedicantur; & dona precioſa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit Chriſtus. Quando enim panem, & vinum, manibus acceptum, oſtendit Deo & patri; tanquam dona, ea Deo offerens, & dedicans, oſtendit. Et vnde nam hoc conſtabit? Ex eo, quòd Eccleſia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, niſi Chriſtum hoc feciſſe ſciret. Audiuit enim ipſum iubentem: Hoc facite; & non diſſimiliter eum eſt imitata.

Iuſſit enim ipſe dominus, vt hæc in memoriam eius peragantur. etcœt. *Rem totam ſic explicat Cabaſila.* Sed quanam de cauſſa hæc iuſſit? & ad aliquid reſpiciens, hanc recordationem à nobis exegit? Ne ingrati & immemores eſſemus. Eſt enim benefactoribus ab ijs, qui beneficio affecti ſunt, quædam gratię relatio; eorum meminiſſe, & eorum, per quę beneficio affecti ſunt. Huius autem conſeruandę memorię, homines multas rationes excogitarunt; ſepulchra, ſtatuas, columnas, dies feſtos & celebres, certamina; quorum omnium vnum eſt inſtitutum, non ſinere, vt viri præclari & præſtanti virtute, obliuioni mandentur. Tale eſt etiam, quod dicit ſeruator: Alij quidem alia, obliuionis quærunt remedia; vt recordentur eorum, qui ipſos beneficio affecerunt; vos autem in meam recordationẽ hoc facite: & quemadmodum ciuitates fortium virorum, per quos victoriam aſſecutę ſunt, vel qui eis ſalutem attulerunt, aut res earum rectè geſſerunt, columnis inſcribunt; ita etiam in his donis, nos mortem Domini adſcribimus, in qua, vniuerſa ſita fuit, aduerſus malignum, victoria. Et per ſtatuas quidem, ciuitates ſolum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione non habemus figuram corporis; ſed ipſum corpus eius, qui ſe geſſit fortiſſimè. Hoc ipſum etiam antiquis conſtituit, vt in figura facerent, id, quod nunc eſt in rerum veritate. Id enim erat Paſcha, & agni occiſio. In memoriam reuocat cœdis illius ouis & ſanguinis; qui ſeruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem eſt ratio recordationis.

Sed & Chriſti ipſius veri capitis. etc. *Tractat hæc in hunc modum Cabaſila.* Significatur autem Eccleſia in myſterijs, non tanquam in ſignis, ſed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus; & ſicut dixit Dominus, tanquam in vite palmites. Non enim eſt hic ſolùm nominis communio, vel analogię ſimilitudo; ſed res eadem. Etenim corpus Chriſti & ſanguis, myſteria, ſed

ria, ſed Eccleſię hæc ſunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non ea mutat in corpus humanum, veluti aliquem alium cibum; ſed ipſa in illa mutatur, vincentibus ijs, quę ſunt præſtantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens conſuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt ſit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, ſed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus omnino ab igne deletis; ita etiam Chriſti Eccleſiam, ſi quis videre potuerit, eo ipſo, quod ei vnita eſt, & eſt eius carnis particeps; nihil aliud videbit, quàm ipſum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos eſtis corpus Chriſti, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Chriſti in nos curam & prouidentiam, inſtructionemque & admonitionem, & noſtram in eum ſubiectionem ſignificare volens, illum quidem caput, nos autem membra appellauit, ſicut & nos cognatorum vel amicorum membra vocamus, hyperbole vtentes; ſed illud ipſum ſignificans, quod dicebat, fideles ſcilicet iam per hunc ſanguinem viuentes in Chriſto vitam, & verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore indutos. Propterea non eſt à ratione alienum, hic Eccleſiam per myſteria ſignificari.

Sicque ipſa oblatio perficitur inuiſibile ſacrificium, etcœt. *Clarius hæc idem Cabaſila in hunc modum tractat:* De ipſo autem ſacrificio, operęprecium eſt illud quærere. Quia enim non figura ſacrificij, neque ſanguinis imago; ſed verè eſt mactatio & ſacrificium. Quæramus, quid eſt, quod ſacrificatur: panis, an corpus domini: videlicet, quando dona ſacrificantur, prius, quàm ſunt ſanctificata, an poſtea? Et ſi panis quidem eſt, quod ſacrificatur; primum quidem quodnam fuerit panis ſacrificium. Deinde, non eſt hoc nobis myſterium, videre panem mactatum; ſed agnum Dei, qui ſua morte tollit peccata mundi. Sin autem ipſum Dominicum corpus ſacrificatur; hoc certè ne fieri quidem poteſt. Non enim amplius occidi vel percuti poteſt; cùm iam ab interitu, & corruptione alienum & immortale effectum ſit. Quod ſi fieri poſſet, vt adhuc aliquid tale pateretur; oportet eſſe & qui crucifigerent, & omnia alia conuenire, quę illud ſacrificium effecerunt: ſiquidem non figura mactationis, ſed vera mactatio eſſe ponitur. Deinde, quomodo Chriſtus ſemel eſt mortuus & ſuſcitatus, non amplius moritur: & ſemel paſſus eſt in conſummatione ſeculi: & ſemel dicitur oblatus, vt multorum peccata auferret? Si enim in vnaquaque myſterij celebratione ipſe ſacrificatur; quotidie

quotidie moritur. Quid ad hæc ergo dicendum eſt? Sacrificium, neque antequam panis ſanctificetur, neq. poſtquam eſt ſanctificatus, peragitur; ſed eo ipſo tempore, quo ſanctificatur. Sic enim neceſſe eſt omnia, quę de eo creduntur, conſeruari, & nihil omnino excidere. Quænam autem ea ſunt? Sacrificium hoc, non eſſe imaginem, & figuram ſacrificij; ſed verum ſacrificium: non eſſe panem, id, quod ſacrificatur; ſed ipſum Chriſti corpus: & præterea vnum eſſe agni ſacrificium, & quod ſemel factum eſt. Et primum videamus, an non figura, ſed re ipſa ſacrificium ſit myſterij celebratio. Quòd enim eſt ouis ſacrificium, quę ab eo, quod non eſt omnino occiſum, in occiſum fit mutatio; hoc etiam hic fit: panis enim, qui eſt inſacrificatus, mutatur tunc in id, quod eſt ſacrificatum. Mutatur enim à pane non mactato, in ipſum corpus Chriſti, quod verè mactatum eſt. Vnde, quemadmodum in oue mutatio, verè ſacrificium operatur: ita iam hic propter hanc mutationem, id, quod peragitur, verum eſt ſacrificium. Mutatur enim non in figuram; ſed in rem mactationis, in ipſum corpus Chriſti, quod ſacrificatum eſt. Sed, ſi panis quidem manens fuiſſet ſacrificatus; panis eſſet, qui mactationem ſuſcepit: & fuiſſet mactatio tunc panis ſacrificium. Quoniam autem vtraq. mutata ſunt; & in ſacrificatum, & panis: & factus eſt pro inſacrificato quidem ſacrificatus, pro pane autem corpus Chriſti; propterea mactatio illa, non in pane, ſe tanquam in ſubiecto conſiderata, corpore Chriſti; non panis, ſed agni Dei ſacrificium, & eſt, & dicitur. Clarum eſt autem, quod his poſitis, nihil neceſſe eſt, multas fieri oblationes corporis Domini. Quia enim fit hoc ſacrificium, agno non tunc occiſo, ſed pane mutato in agnum occiſum; clarum eſt, quòd fit quidem mutatio, ſed non tunc fit occiſio: & ſic id, quod mutatur quidem, multa, & mutatio ſæpè: id autem, in quod mutatur; nihil prohibet vnum & idem eſſe, ſicut vnum corpus, ita etiam occiſionem corporis vnam. Et hæc quidem de his.

Princeps ſit aliarum Eccleſiarum. etc. *Qui fuerunt ab antiquo principes Apoſtolorum, & quaſi columnæ, quæ item princeps Eccleſiæ; ex Paulo, Actiſque Apoſtolorum, clarum eſt. Clarum item ex Concilij Nicæni, quod iſti ſe in omnibus ſequi dicunt, Canone 6. & 7. & 39. in cuius Synodi patrum Catalogo, & ſubſcriptionibus, ne nomen quidem Byzantini Epiſcopi reperitur. Clara itemſunt Cō-*

ſtantinopolitanorum Patriarcharum ad Damaſum, Leonem I. *Gregorium item* I. *& cæteros Pontifices iſtius primatus cauſa, ne quidquam facta poſtulata. Clam illorum verè Apoſtolica reſponſa. Verùm noua nobilitas ſemper in recenſendis titulis, & ſtemmatibus, multum eſt odioſa; quantoq; minus illis abundat, tanto illa magis iactat, & oſtentat. Illudq; maximè in Græcis nunc apparet ambitionis tale vicium eſſe, quòd vltimum ſapientem deſinat: nam ad illos olim iam omnia planè deferuerunt: faſtus tamen quidam, & ambitio, in illis adhuc apparet. Non habere autem illos vllam legitimam cauſam, cur ſibi hunc vendicent primatum; vel Canon, quem pro ea ambitione in Conſtantinopolitano Concilio ipſi tulerunt, abundè indicat, qui talis eſt:* Conſtantinopolitanę ciuitatis, Epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea, quòd ſit noua Roma. *Si ergo ideò primatum obtinere debet, quia noua Roma eſt; cur igitur veteri ſe anteſerunt? Verùm nos hac de re non plura dicemus; ſed potiùs Patriarcham Patriarchæ opponemus, totumq; tractatum Gennadij Scholarij Patriarchæ Conſtantinopolitani de iſto principatu, quo maiorem fidem res habeat, vt & iſtorum & aliorum oculi confodiantur, huic loco apponemus.*

GENNADII SCHOLARII PATRIARchę Conſtantinopolitani defenſio de Primatu Papę.

SECTIO I. *Ecce nunc quintum & vltimum decreti caput, accedit, vt ſuam reſponſionem accipiat, quemadmodum & præcedentia. Ergo quia laborem explicandi, quæ mihi de quatuor primis capitibus viderentur, non defugi, nequaquam decet hoc aut ſilentio inuoluere, aut debita reſponſione fraudare. Æquum eſt igitur omni adhibito ſtudio, & de hoc capite quæ dici poſſunt afferre, ne & ipſum debita ſibi careat portione; immò & alius adiungatur ſacrorum patrum, & doctorum, diuinis & theologicis teſtimoniis communitum, vt cumulate, quod polliciti ſumus, præſtemus. Quidnam verò hoc eſt; Eccleſiæ caput, Papæ primatus, quemadmodum ſacræ Synodi decretum apertè clamat.* Præterea decernimus Apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem primatum obtinere, eundemque eſſe beati Petri principis Apoſtolorum ſucceſſorem, & ipſius Chriſti in terris vicarium patrem, & magi-

& magiſtrum omnium Chriſtianorum. *Hoc profectò, neſcio quo-* Matth: 16.
modo quis inficiari poſſit ; cùm apertiſſimè Chriſtus , & omnes doctores, manifeſtius quàm ſi vel tonitruum perſonaret, hoc ipſum vociferentur. Chriſtus ergo ante ſuæ paſſionis tempus, ad Philippi Cæſaream pergens, interrogauit diſcipulos ſuos dicens : Quem me dicunt homines eſſe filium hominis ? *animaduerte exquiſitum theologici ſermonis ſenſum : nam quando de communibus hominum ſententijs percontatur, Apoſtoli occupant reſponſionẽ dicentes per ſingulos :* Quidam Ioannem Baptiſtam, alij dicunt Heliam, alij Hieremiam, alij vnum ex Prophetis. *Quando verò de illorum ſententia explicanda interrogat ; et quam exiſtimationem de eo haberent, cum diceret :* Vos autem quem me eſſe dicitis ? *tunc nemo Apoſtolorum locutus eſt, quia ipſi aliorum præſides erant ; Petrus autem ijs, & toti orbi terrarum præſidebat : & ij quidem tanquam præſides aliorum, aliorum ſententiam explicabant. At cùm Petrus Apoſtolorum præſes eſſet, pro illis affert reſponſionem ; illi enim primatum, velut eiuſdem ſcholæ ſocij, detulerunt : vnde & audacter Chriſto reſpondet : Magiſter interrogas, quem te dicimus eſſe ?* tu es Chriſtus filius Dei viui. *Confidem magnificam Petri confeſſionem, ideo & ſaluator ad eum :* Beatus es Simon Bariona : quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, non humana ſapientia hoc te docuit, neque ab hominibus didiciſti ; ſed Pater meus, qui in cœlis eſt, hanc tibi admirabilem theologiam reuelauit, pater igitur meus te docuit. Ego autem tibi dico, quod tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſus eam. *Neque hic ſubſtitit, immo progrediens dicit :* & dabo tibi claues regni cœlorum : & quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis ; & quæcunq. ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. *Quis ergo ſe Chriſtianum profeſſus hæc abnegabit ? niſi fortè Chriſtianiſmum exuere velit.*

Sed quid huic obijciunt: qui id oppugnant ? ad omnes hoc dixit Sectio 2.
Chriſtus, vbi dicit : Accipite Spiritum ſanctum, quorum remi- Ioann: 20.
ſeritis peccata, remittentur eis ; & quorum retinueritis, retenta ſunt. *Et alibi.* Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſer- Luc: 10.
pentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. *Et rur-* Mar: 16.
ſus : Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturę. *Et alibi :* Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt Matth: 16.

ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. *Hæc & nos confitemur, dicimuſq;, quod in commune hos conſtituit magiſtros orbis terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata dimittendi; quoniam vſque ad orbis terminos ipſos deſtinauit. Neceſſe enim erat eos habere poteſtatem baptiſandi, docendi, prædicandi, & omnibus gentibus dicendi, quæ opus eſſet. Cæterum erat vtile, vel potiùs neceſſarium, hos caput habere; vt inter eos eſſet ordo, & caput: ne ſine capite aberrarent; vnde confuſio magis oriretur, quam vnio: ex quo diſſolutio & ordinis perturbatio eſſet conſecuta: quia vbi non eſt ordo, ibi diſſolutio; nam ordinis perturbatio diſſolutionis principium. Gregorius cognomento theologus, id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, diſcindi, atque aboleri, quando inter ſe iuncti non ſunt: quoniam ſi duo de primatu regna decertent; vtrumq; extinguitur: hoc* Luc: 11. *& ſaluator dixit:* Omne, inquit, regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur, *igitur in commune ad omnes hoc Chriſtus dixit; (nemo negabit hoc:) ſed ſeorſum Petro:* Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, *& reliqua, ne oriretur inter eos diuiſio, vt diximus, ac perturbatio. Si ergo ea rem ſunt, quod mundanæ poteſtates, quando diſiunctæ ſunt, intereunt, & dilabuntur; quomodo Chriſtus debuit Eccleſiam ſuam omittere ſine capite? vt confuſio ſequeretur, & ex confuſione deſtrueretur. Sed vti ſupra omnem ordinem poſitus: & vti exiſtens is, qui ordinem conſtituit, voluit & ordine ſuam ſocietatem, videlicet Eccleſiaſticam, contineri: & vt ipſe in terris erat caput, Dominus, & magiſter diſcipulorum, & pater, & paſtor; ſic cùm decreuiſſet ad paternum thronum aſcendere, Petrum præfectum ipſis conſtituit patrem, & magiſtrum: & vt vno verbo dicam, ſuum vicarium ac ſucceſſorem. Oſtendit autem, & alibi ante ſuam paßionem, ſe principatum, primatum, &* Luc: 22. *Petro tradidiſſe, vbi dicit:* Petre, ſæpius expetiuit ſathanas vos, vt cribraret ſicut triticum; ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. *Audis hoc, ego rogaui pro te, & illud: Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos? quid tibi videtur, ſcilicet confirmare fratres? niſi eum eſſe illorum principem, et eos confirmare. Et alibi idem oſten-* Math: 16. *dit dicens:* Simon vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle; & aperiens os eius, inuenies ſtaterem, illum ſumens da pro me, & te: *ex eo cognouerunt diſcipuli,*

Petrum ipſis principem præfeciſſe. Hæc Chriſtus ipſe, antequam pateretur, enunciauit, vt dictum eſt. Poſt reſurrectionem autem (vt Ioanni tonitrui filio videtur, qui ſcripſit Euangelium) Petrus intuens in iucundiſſimum Domini vultum, inquit: Domine, quid placet tibi, vt ego faciam? *Ieſus interrogauit hunc ter,* Petre amas me, *& in vnaquaque interrogatione, paſtorem illis deſignauit, dicens:* paſce oues meas: paſce agnos meos. *Qui terna interrogatione contriſtatus, ait vbertim flens,* Domine tu ſcis omnia: tu ſcis quia amo te. *cuius dominus triplici interrogatione, voluit triplici abnegationi mederi. Poſtea terræ conſtituit ipſum paſtorem, et magiſtrum: idq; multis oſtendemus rationibus & teſtibus; præcipuè verò Ioannes Damaſci oculus, in vita Barlaam, & Ioaſaph, Indorum, teſtatur ita dicens:* Aufugit hoſtis diabolus, ob Petri pœnitentiam, pudore ſuffuſus: at ille rurſus princeps electus erat, veluti terræ magiſter. *Id & ſapiens Leo imperator in exapoſtilarijs dicit:* Partim quidem poſt diuinam reſurrectionem, ter, Petre amas me, interrogans Dominus, ſuarum ouium conſtituit paſtorem: partim verò Simoni oueis tradidit ad paſcendum; vt charitatem mutuam rependeret, requirens ab eo curam paſcendi: & ideo dixit: Petre ſi amas me, paſce agnos meos. Petrus verò intelligens, quod magnum eſt primatus, & multæ virtutis egens; videnſque Ioannem, quem valde Chriſtus diligebat, qui ſequebatur, ait: Hic autem quid? quaſi vero dicens, me domine & magiſter deſignas caput diſcipulorum; hunc autem à te dilectum, quid iubes eſſe? qui & petijt ab eo ſedere à dextris ſuis; & antequam peteret, curauit à matre id fieri, vt vel à dextris, vel à ſiniſtris collocaret ipſum, in gloria ſaluatoris. *Ex quibus apertè colligitur hic cathedræ primatus. Quòd ſi de cœleſti cathedra, doctores hoc intellexerunt; tamen & hoc pacto poſſumus interpretari. Sed ne cui occaſio præberetur exponendi, quod de omnibus dixit diſcipulis; quæcunque ſolueritis & quæcunque ligaueritis: reſpondet Dominus, velut eum increpans:* Petre ſi eum volo manere, donec rurſus veniam, quid ad te? tu ſequere me. *Nam ſequere, nihil aliud oſtendit; niſi ſequere me, hoc baculo paſtorali: ac veluti quando ego vobiſcum eram, cuſtodiebam vos, cum pater eſſem veſter, caput, & magiſter; ſic & tu ſis pro me, & ſequere me, in hoc principatu, docens, & confirmans fratres tuos. te enim in terra eſſe volo pro me. Ideoq; manet vſque ad hanc diem, & manebit Petrus Chri-*

Ioan: 21.

Marc. cap. 3.

Ioan: 21.

Matth: 20.

ſtum ſequendo, per ſucceſſores ſuos, vt in orationis progreſſu declarabitur. Ex his ſaluator ſuam mentem oſtendet, vt dictum eſt, antequam pateretur, & poſt reſurrectionem.

SECTio. 3. *Cæterum ſancti patres, & acta œcumenicorum conciliorum, maniſeſtiſſimè idem comprobant. Quid igitur iurè aduerſus hæc poteſtis afferre? niſi fortè id, quod à multis audio prædicari; quod hi vitam Petri non viuunt: nam ille pauper; hi verò ſunt diuites: & aliud vitæ genus nunc Papa ducit; quàm Petrus: quomodo eſt ergo ſucceſſor eius? Duo animaduerto hîc reprehendi, quæ omitti non poſſunt. Primum quod ille pauper erat, hic diues. Secundum, aliud genus vitæ viuebat ille, aliud hic. Ad primum quidem illis ſic reſpondendum eſt: ſcilicet, quod opes, & ea, quæ poſſidet, non ipſe ſibi comparauit, neque per vim ab aliquo extorſit; ſed ante multas ætates & annos; non tantum ante ſchiſma, & diuiſionem Eccleſiarum, ſed paullò poſt Chriſti aſſumptionem in cœlum, & ante ſanctam magnam et primam ſynodum, magnus Conſtantinus Imperator inuictus, Silueſtro ſanctiſſimo, ſummoq; pontifici, largitus eſt: quemadmodum in edicto continetur, & in ſacris Canonum libris inuenitur. At & nos id ad verbum apponemus, ne aliud videamur afferre, quàm propria eius verba ſonant.*

Decretum inuicti Imperatoris, & Magni Conſtantini, ad ſanctiſſimum Silueſtrum, Romanum Papam.

Æquum eſſe iudicauimus, vnà cum omnibus ſatrapis noſtris, & vniuerſo ſenatu, optimatibus, & cuncto populo imperio Romanæ gloriæ ſubiacenti; vt ſicut ſanctus Petrus, vicarius ex perſona filij Dei, eſt conſtitutus in terris; ita & Epiſcopi ſucceſſores principis Apoſtolorum, ampliorem principatus poteſtatem, quàm regnum gloriæ noſtræ habet, obtineant. Hoc & à nobis, & à noſtro conceſſum eſt imperio. Et volumus ipſum principem Apoſtolorum, & ſucceſſores ipſius, ex eius perſona, primos apud Deum eſſe patres & defenſores. Et ſicut noſtra Imperialis poteſtas in terris colitur & honoratur; ita eius ſanctam Romanam Eccleſiam, veneranter honorari decernimus: & amplius, quàm noſtrum imperium, terrenumq; thronum, ſedem ſacratiſſimam beati Petri, glorioſè exaltari. Sancimus etiam, vt principatum teneat, tam ſuper quatuor ſedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam; quàm etiam ſuper omnes in vniuerſo orbe terrarum eccleſias Dei. Et pontifex, qui per tempora ipſius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ exſtiterit, celſior, & princeps cunctis ſacerdotibus totius mundi exſiſtat: & eius iudi-

ius iudicio, quæ ad cultum Dei, vel fidem Chriſtianorum, vel ſtabilitatem procuranda fuerint, diſponantur. Æquum eſt enim, vt ibi diuina lex obtineat apicem & primatum; vbi ſanctus legiſlator Chriſtus Ieſus ſaluator noſter, miſſo beato Petro, iuſſit cathedram tenere: & vbi crucis patibulum paſſus eſt, & beatæ mortis calicem bibit; veſtigijs inhærendo, ſui noſtrique magiſtri: & ibi gentes capita inclinare, propter confeſſionem nominis Chriſti; vbi eorum magiſter beatus Paulus protenſa ceruice, propter Chriſtum, coronam martyrij ſuſcepit: & vt vſque ad mundi conſummationem ibi quærant magiſtrum; vbi ſanctorum ſuorum reliquiæ conquieſcunt: & ibi proni, & in terram procidentes, cœleſtis regis Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti miniſterijs inſeruiamus; vbi ſeruiuimus illi ſuperbo regi. Tradimus igitur ipſis ſanctis Apoſtolis, beatis Petro, & Paulo, & poſt hos beato Silueſtro, & omnibus ſucceſſoribus eius, qui vſque ad conſummationem mundi aſcenſuri ſunt ad ſedem beati Petri, ab hoc die, palatium imperij noſtri Lateranenſe; quod omnibus mundi palatijs præfertur, & ſupereminet: deinde diadema ſiue coronam capitis noſtri, ſimulque & lorum, nec non & ſuperhumerale, quod imperiale aſſolet circundare collum; verum etiam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, ſeu etiam dignitatem imperialem præſidentium equitum: conferentes ei etiam imperialia ſceptra, ſimulq; cuncta ſigna, & banda, & reliqua ornamenta imperialis culminis, & gloriam poteſtatis noſtræ. Viris etiam diuerſi ordinis, reuerendiſſ. Clericis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſeruientibus, illud culmen ſingularis potentiæ, & præcellentiæ, habere ſancimus; cuius ampliſſimus noſter ſenatus videtur gloria adornari, id eſt, patricios, & conſules effici; nec non & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et ſicut imperialis eſt decorata militia; ita clerum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, adornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia, diuerſis officijs cubiculariorum, nec non & hoſtiariorum, atque omnium excubitorum; ita & ſanctam Romanam Eccleſiam decorari volumus. Et vt ampliſſimè pontificale decus præfulgeat, decernimus; vt clerici eiuſdem Romanæ Eccleſiæ linteaminibus, id eſt, candidiſſimo colore decoratos equos equitent: & ſicut noſter ſenatus calceamentis vtitur, ſiue ſandalijs, albo ex linteamine; ita & cœleſtia ſicut terrena, ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Silueſtro, Epiſcopo

Papæ Ro-

Papæ Romanæ vrbis; & ſucceſſoribus eius, beatis Epiſcopis, ad honorem & gloriam Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & magnæ Apoſtolicæ Eccleſiæ: vt ſi quis ſenator proprio conſilio clericare voluerit, & in religioſorum numero clericorum connumerari, in magna & Apoſtolica Eccleſia; nullus ex omnibus præſumat impedire. Præterea decernimus, vt ipſe religioſiſſimus pater Silueſter magnus Epiſcopus, & eius ſucceſſores omnes Epiſcopi, ferant diadema, ſiue coronam, quam ex capite noſtro ipſi tradidimus ex auro puriſſimo, & precioſis margaritis, vt ipſi ad ornatum capitis vtantur ad laudem Dei, & honorem ſanctorum Apoſtolorum. Ipſe verò beatus Papa Silueſter, ſub corona, ſiue papalithria, quam habebat, ad gloriam Dei & ſancti Petri, noluit ferre coronam ex auro & margaritis; & ideo quia ipſe noluit ex auro coronam, nos ſplendidiſſ. lorum, quod ſignificat ſanctam reſurrectionem, capiti ſancto eius, noſtris manibus impoſuimus: & tenentes frænum equi ipſius, pro reuerentia beati Petri, ſtratoris officium illi exhibuimus: ſtatuentes eodem loro, omnes eius ſucceſſores ſingulariter vti in proceſſionibus, ad imitationem imperij noſtri. Vnde, vt pontificalis apex non vileſcat, ſed magis quàm terreni imperij dignitas, gloria, & potentia decoretur; ecce tam palatium noſtrum, vt prædiximus, quàm Romanam vrbem, & omnes Italiæ, ſiue occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates, caſtra, beatiſſimo pontifici & patri noſtro, & vniuerſali Papæ Silueſtro, tradidimus, atque reliquimus ipſi, & ſucceſſoribus eius poteſtatem, & robur firmum imperialis iuſſionis. Et per hoc diuinum iuſſum, & pragmaticum conſtitutum, ſanctis patribus Romanæ Eccleſiæ, in perpetuum decernimus permanenda. Vnde congruum perſpeximus, noſtrum imperium, & regni poteſtatem, ad orientales transferri regiones; & in Byzantiæ prouintiæ optimo loco, nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic imperium conſtitui: quoniam vbi principatus ſacerdotum, & Chriſtianæ religionis caput, ab imperatore cœleſti conſtitutum eſt; iuſtum non eſt, vt illic imperator terrenus habeat poteſtatem. Huius verò imperialis decreti paginam, proprijs manibus roborantes, ſuper venerandas reliquias ſancti Apoſtoli, & principis Petri poſuimus; & ibi iurauimus, hæc omnia inconcuſſa ſeruare, & ſucceſſores noſtros Imperatores, in archiuijs noſtris hæc cuſtodire, tradidimus patri noſtro, ſancto, & vniuerſali Epiſcopo, & Papæ, & per eum omnibus ſucceſſoribus eius Epiſcopis, domino & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto annuentes, tu-

te; iubemus omnia, quæ ſupra ſcripta ſunt, firmiter in ſecula obſeruari.

Vides, quo pacto inuictus imperator, magnus dico Conſtantinus SECTIO 4.
is fuit, qui elargitus eſt, quæ nunc ab Eccleſia poſſidentur: quodq́;
neque per vim accepit, neque alicui extorſit; & quòd cuncta ad honorem & gloriam cœleſtis regis terrenus conſecrauit; quodq́; omni reuerentia & pietate adhibita liberaliſſimè Eccleſiæ donauit. Ea accepit Silueſter duas potiſſimum ob cauſas: vnam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propoſitum, ne eius animi pietatem ſcandalizaret, ſi munus reieciſſet: alteram, vt Eccleſiæ reuerentiam apud omnes excitaret, quæ egeſtate premebatur, & perſecutionem patiebatur, & contemnebatur, ab impijs tyrannis & imperatoribus, qui Conſtantinum præceſſerunt. Adhæc, vt terrena poteſtate frueretur; quoniam complures habebat aduerſarios, & tunc, & in præſentia habet ſpirituales et mundanos. Qui mentem habet, intelligat: nam in egeſtate conſtituta, denuo fuiſſet exagitata, vt ſub Conſtantino euenit; & ſæuior conſecuta eſſet perſecutio, quàm tunc ſub quibusdam, qui palam quidem Chriſtianiſmũ profitebantur, clam verò Græcam religionem amplectebantur: negantes penitus Chriſti in carne præſentiam, ſæpiusq́; tentantes eam imminuere, et ad nihilum redigere. Tertiam quoq; reſponſionem meritò adiungemus: quòd primi admirabiles ſummi pontifices, multò antè prouiderunt, & omnium primus beatus Silueſter; ſcilicet, quod in extremis diebus, apud homines fides iminuenda foret, nec eundem feruorem & reuerentiam habiturũ, quam iam inde à principio obtinebat inops et egens Chriſti Eccleſia: quodq́; habentes præualituri forent, non habentes autem pro nihilo futuros: propterea decreuerunt, vt aliquid haberet ad ſumptus faciendos Eccleſia, ne ab vllo contemneretur. Quicunque enim Romanam Eccleſiam conſpexerint, vt ipſe conſpexi, qualemq́; reuerentiam terræ reges & principes eò ſe conferentes ipſi exhibent; ij profectò mecum teſtabuntur, me vera dicere: nam ſi inops eſſet; in nullo prorſus honore haberetur apud eos, qui inani gloria tantũ promouentur, & per vim coli volunt. Quid ergo? ideo non eſt Eccleſia? & hac de cauſa non debemus obedientiam, & honorem ei præſtare, quòd opulenta eſt, & poteſtatem magnam habet? abſit tanta abſurditas: nam & Chriſtum met inſimulabimus, qui mendicus natus eſt, & mendicitatem exercuit, & inopiam prædicauit: poſtea do-

Matth 28. *uit ſe eſſe terræ regem ſempiternum. Et rurſus, data eſt mihi omnis*
Matth: 13. *poteſtas in cœlo & in terra. Et iterum, quando veniet filius hominis in poteſtate ſua: num dices hæc vera non eſſe? minimè, profectò minimè. Itaque Eccleſiæ contigit, vt ſponſo eius Chriſto, ſcilicet inopem eſſe genitam ex infructuoſa Iudæorum ſynagoga; paulatim verò effectam diuitem, ex aqua videlicet & ſpiritu; nunc autem opulentam, magnamq; potentiam conſecutam. Ad ſecundum, quòd ſummi pontifices in præſentia, Petri vitam non viuunt, reſpondendum: quamquam aſperum alicui dictu videbitur, ſi præſidem, fratres, Romanæ ſedis incuſatis; cur non & incuſatis orientis pontifices, qui veterum pontificum & Apoſtolorum vitam non viuunt? hoc eſt, Alexandrinum, qui non viuit ſicuti Marcus: Antiochenum, ſicut Ignacius, cognomine Deifer: Hieroſolymitanum, ſicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Conſtantinopolitanum, ſicut Andreas protocletus: ſed Romanum tantum reprehendere vultis? Quanam id de cauſa? quia Latinus et barbam radit, atque quarta feria & parafceue oleum ac piſces comedit. Hæc igitur ſunt, quæ carpere ſcitis: auaritiam, ebrietatem, inſcitiam, neſcitis carpere. Si peccatores, vt vos arbitramini, ſunt Romani pontifices; quid ad vos? non noſtrum eſt diſquirere, & damnare noſtros principes, propheta apertè clamante: Principi populi tui non maledices, ſed nec inſurgere aduerſus paſtorem ouibus licet: audimus enim dicentem Dominum:* Super cathedram Moyſis, ſederunt ſcribę & phariſæi: omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite: ſecundum verò opera eorum nolite facere. *quoniam poterant & illi Domino reſpondere; non tenemur pontificibus obedire, quamuis in Moſis cathedra ſedeant, quia ſunt peccatores: at id non dixerunt: ſciebant enim, quòd in cathedra Moſis ſedère; oſtendit eos poteſtatem Moſis habere, quanquam eſſent peccatores, & Moſis vitam non viuerent, quòd prophetæ & ſancti non erant, ſicuti Moyſes. Ita & hi beati Petri ſedem regunt, poteſtatemq; illius habent: ac veluti principatum gerentes, & domini, iubent; nos verò ſubijcimur. Sin autem vitam Petri non viuunt; in villicationis die, rationem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis nos debemus; agimus: & obedientiam pro virili exhibemus: beatum Gregorium audite dicentem:* Oues, paſtores nolite paſcere, neque vltra fines veſtros inſurgere: ſatis eſt vobis ſi bene paſcamini.

Sed vt

Sed vt penitus os vobis obſtruam, oſtendere vobis ex teſtimonio ſanctorum doctorum Eccleſiæ incipiamus: quòd Romana Eccleſia alias antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter cæteras potior, atque excelſior: inquit Anacletus: Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo domino & ſaluatore noſtro, primatum obtinuit, ſicut beato Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, ædificabo Eccleſiam meam, quam beatiſſimi Apoſtoli, Petrus, & Paulus, ſuo martyrio conſecrarunt. *D. Marcellus ita ſcribit:* Rogamus vos, vt non aliud doceatis & ſentiatis; quam quod à beato Petro, & reliquis Apoſtolis, & patribus accepiſtis: ipſe enim eſt caput totius Eccleſię; cui ait Dominus: tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: eius enim ſedes, primitùs apud vos fuit: quæ poſtea iubente Domino Romam tranſlata eſt; cui adminiculante gratia diuina hodierna præſidemus die. *Item Leo Papa ait:* Cum beatiſſimus Petrus Apoſtolus à Domino acceperit principatum, & Romana Eccleſia in eius remaneat inſtitutis; nefas eſt credere, quòd ſanctus Epiſcopus, diſcipulus illius, Marcum, qui Alexandrinam primus gubernauit Eccleſiam, alijs regulis & traditionibus ſua decreta firmauerit: cùm ſine dubio de eodem fonte gratię, vnus ſpiritus diſcipuli fuerit & magiſtri: nec aliud ordinatus tradere potuit, quàm quod ab ordinatore ſuſcepit. *Præterea, hoc decreto Conſtantini confirmatur, quod in Canonicis conſtitutionibus legitur, in quo præter alia multa & hoc habetur;* Decernentes ſancimus, vt ſacroſancta Romana Eccleſia principatum teneat, tàm ſuper quatuor ſedes Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, Conſtantinopolitanam; quàm etiam ſuper omnes in vniuerſo orbe terrarum Eccleſias Dei: *ex quo colligere poſſumus, eum Romanam Eccleſiam veluti principem omnibus præponere; cui non ſolùm Antiochiæ Eccleſia, verùm etiam Conſtantinopolitana, & reliquæ, commendantur. Gregorius Dialogus ita dicit:* Conſtantinopolitana Eccleſia ſedi Apoſtolicę ſubiecta eſt. *Item ex Synodo Conſtantinopolitana:* Conſtantinopolitanę, inquit, ciuitatis Epiſcopum habere oportet primatus honorem; poſt Romanum Epiſcopum. *Ad hæc Anacletus dicit:* Romana ſedes primatu, Dei gratia exornatur; quę à Domino, non ab alio eum cepit: & ſicut cardine oſtium regitur; ſic huius Apoſtolicę ſanctę ſedis auctoritate omnes Eccleſię Domino diſponente SECTio 5.

ſponente reguntur. *Item Calliſtus dicit:* Non decet à capite membra diſcedere: ſed iuxta ſcripturę teſtimonium, omnia membra caput ſequantur: nulli verò dubium eſt; quod Apoſtolica ſedes, mater ſit omnium Eccleſiarum; à cuius regulis, nullatenus nos conuenit deuiare. *Item Gregorius apertè dicit:* Nulli fas eſt, vel velle, vel poſſe tranſgredi Apoſtolicę ſedis præcepta, nec noſtrę diſpoſitionis myniſterium. Sit ergo ruinę ſuę dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat; ſed exors fiat à ſancto myſterio. *Item Cyprianus ſanctiſſimus dicit:* Quicunque Petri cathedram, in qua Eccleſia fundatur, dereliquerit; in ea vlterius eſſe non audeat. *Item Nicolaus ſummus Pontifex ita ſcribit:* Romanam Eccleſiam ſolus Chriſtus fundauit, & ſupra petram fidei mox naſcentis erexit; qui beato Petro, æternę vitę clauigero, terreni ſimul & cœleſtis imperij iura commiſit. Non ergo quælibet terrena ſapientia; ſed illud verbum, quo conſtitutum eſt cœlum & terra, per quod denique omnia condita ſunt elementa, Romanam fundauit Eccleſiam. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium eſt, quia quiſquis cuilibet Eccleſię ius ſuum detrahit, iniuſtitiam facit: qui autem Romanę Eccleſię priuilegium ab ipſo ſummo omnium Eccleſiarum capite traditum, auferre conatur; hic procul dubio in hæreſim labitur: & cum ille vocetur iniuſtus, hic eſt dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui aduerſus eam agit, quę eſt mater fidei. *Item Pelagius addit:* Turpiſſimum eſſe ſchiſma, quodque homines eodem modo, ab alienigenis poteſtatibus conterentur, & canonicę ſcripturę auctoritas, & antiquorum canonum veritas, docet. Qui igitur ab Eccleſiaſtica ſede ſcinditur; in ſchiſmate ipſum eſſe nemo ambigit: quodque aduerſus Romanam & œcumenicam Eccleſiam conatur menſam erigere: & vt ſchiſmaticum eſt Romanam Eccleſiam pro capite non habere; ſic & hæreticum iura eius auferre: apertum eſt enim, quòd quicunque ab vnitate fidei, vel ſocietate Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſeparauerint; tales nec vinculis peccatorum abſolui, nec ianuam poſſunt regni cœleſtis ingredi. *Et hæc quidem occidentales patres doctores ſine tergiuerſatione ſic vti vides, & apertè pronunciant. Secundum hos orientales doctores, in teſtes adducemus; eosq́; inter ſe conſentire manifeſtiſſimè comprobabimus.*

Et pri-

Et primus Damaſci præclarũ lumen accedat: hic enim in oratione, in Domini transfigurationem, à ſe conſcripta, cuius principium eſt. Eia feſtum diem celebremus, ô Deo cara ſocietas, *poſt alia multa; ſic de propoſita quæſtione diſſerit.* Vt homo quidem interrogationem proponit: vt verò Deus, latenter oſtendit; qui proximè ſecuturus eſt: quem ſua præcognitione prædeſtinauit dignum Eccleſię præſidem, hunc tanquam Deus inſpirat, & per eum loquitur. Qualis autem eſt interrogatio? quem me dicitis eſſe? at Petrus ardenti incenſus zelo, & ſancto actus ſpiritu, reſpondit: Tu es Chriſtus filius Dei viui. ô beatum os: ô labia feliciſſima. & paullò poſt; hæc eſt fides recta, & inconcuſſa; ſuper quam, vt ſuper petram, Eccleſia eſt firmata, ex qua dignè cognomen accepiſti: hanc portæ inferi, hæreticorum ora, dæmonum machinamenta incurſionibus vexabunt; at non præualebunt: armis oppugnabunt, at non vaſtabunt: tela infantium ſunt, & erunt eorum vulnera: langueſcent illorum linguę, & in ipſos conuertentur: ſibi ipſi perniciem ſtruit, qui ſe opponit veritati: hanc ipſe ſuo redemit ſanguine; tibi verò vt fidiſſimo ſeruo, in manus tradit: hanc inconcuſſam & mergi neſciam, tuis precibus ſerua; quia nunquam ſubuertetur, nunquam vaſtabitur, ſecura fiducia Chriſtus dixit, à quo cœlum firmatum eſt, terra fundata, & manet inconcuſſa; nam verbo cœli firmati ſunt. Et paullò poſt, Chriſtum deprecare, qui te regni clauigerum prædicauit: qui peccata ligare, & ſoluere eſt elargitus. Et poſt alia quædam rurſus dicit. Sed cur Petrum, Ioannem, & Iacobum aſſumpſit? Petrum, vt verè oſtenderet teſtimonium à patre teſtificatum: verbaque à ſe dicta comprobaret, quemadmodum pater cœleſtis ei reuelauit: & vt eum, qui princeps futurus erat, & totius Eccleſię clauum ſuſcepturus. *Animaduertis quod Petri vt præſidi, & totius Eccleſiæ principatum obtinenti clauum tradidit? profectò ſurdo aſpidi, & aureis obſtruenti ſunt ſimiles; qui neque audire volunt, nec videre. Nimirum inquiunt: at Petro tantum hoc datum eſt, ſed non eius ſucceſſoribus. Hoc, vt à fatuis prolatum verbum, omnisq; ſenſus expertibus, ſilentio præterire oportebat; quoniam nulla plane indiget reſponſione. Sed in gratiam eorum, qui volunt eos ſtrenue propellere; id ipſum vt omnis inſcitiæ refertum refellamus: alioquin, ſi id conceſſerimus, catholicam fidem ſubuertemus, & Chriſtum falſum prædicaſſe dicemus, & alia infinita abſurda, inde ſequentur:* SECTIO 6.

quentur: ſi Chriſti fides vſque ad Petrum & cæteros Apoſtolos perdurauit; poſtea vero non: ſi Petro tantùm & Apoſtolis tradita eſt, at non eius ſucceſſoribus. O ſtultitiam nimis apertam, ô mentem peruerſam: quomodo Synodi ſunt conſtitutæ in Eccleſiæ ſubſidium? quomodo canones ſynodales inſtituti ſunt; ſi poteſtatem non habuerunt? quomodo magnus Conſtantinus obedientiam Siluestro exhibuit in omnibus, tanquam Petro? vt antea ex eius decreto ſcriptum eſt: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papæ, inclinata ceruice, collum eius pedi ſubmiſit, cùm diceret: ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. At ille reſpondit: non tibi, ſed Petro obedientiam exhibeo: & pontifex, & mihi & Petro? Quomodo igitur non erubeſcitis, hæc pronunciando? quomodo hæretici à ſummo pontifice fuiſſent expulſi, à ſacriſq; concilijs; ſi vſque ad Apoſtolos Eccleſia valuiſſet, poſtea vero non? quomodo hæc non dixerunt, qui per temporum vices, hoſtes & inimici Eccleſiæ Dei exſtiterunt? hæretici nimirum. Illi enim ab œcumenica Eccleſia pulſi, & exagitati, hoc dicere non audebunt: vos verò hæc afferentes, illorum defenſionem ſuſcipere videmini. Oportet igitur, Arium, Macedonium, Neſtorium, Dioſcorum, Seuerum, cæteroſq; impij illius cœtus hæreticos, reſurgere; gratiaſq; vobis reddere, & obnoxios eſſe: quia, quod illis ne in mentem vnquam venit; vos eorum ſuſcepta defenſione affertis. Sed quod multæ & *infinitæ abſurditates hinc orientur, & cœcis eſt manifeſtum, ideoque ſatis de his.*

SECTio 7. *Afferemus etiam alia teſtimonia, & ſententias ſanctorum Doctorum Eccleſiæ, apertè comprobantium propoſitam à nobis quæſtionem; quòd Pontifex Romanus, totius Eccleſiæ caput eſt, & magiſter: & ipſi tantum datum eſt iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem terrarum, atq; hæreticos ſedibus pellere, & orthodoxos reſtituere. Ac primùm vobis ſententiam latam contra ſacrum Chryſoſtomum in hoc teſtem adducemus; qua iniuſtè damnatus eſt ab ijs, qui Conſtantinopolitanas res gerebant, & exſilio mulctatus. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum vxore, cæteriſq; ſacerdotibus et paſtoribus, excommunicationi ſubiecit; ea conditione, niſi Chryſoſtomum in ſuam ſedem reuocaret. Nam de Chryſoſtomo lata ſententia, & in gratiam Eudoxiæ damnato; in Cucuſſum Armeniæ oppidum, acerbo exſilio ablegarunt: quam rem is, ad Innocentium*

nocentium, ſanctiſsimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant aliò, quò confugerent orientales pontifices; niſi ad Romanū pontificem, cùm iniuriis afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocantes: Et tu aliquandọ conuerſus, confirma fratres tuos: *Quamobrem D. Innocentius, ſacri Ioannis acceptis literis, Conſtantinopolim ſcribit, vt Ioannem in ſuam ſedem reſtituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne vita functo; iterum ad Arcadium, & Eudoxiam Imperatores, literas ſcribit, huius exempli.*

Vox ſanguinis Ioannis fratris mei, ad Deum clamat, aduerſum te ô Imperator; vt olim iuſti Abel, contra fratricidam Cain: ſed omni ratione vindicabitur. Neque id commiſiſti tantum, verùmetiam pacis tempore, perſecutionem magnam in Eccleſiam Dei, & ſanctos eius inſtituiſti: magnum terræ Doctorem, è ſua ſede indemnatum pellendo; Chriſtum etiam vnà cum eo inſectatus: neque verò vicem eius doleo; quia is hæreditatem accepit cum ſanctis Apoſtolis in Dei ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti regno: quanquam non ferenda eſt ea iactura; ſed animo angor, primùm reputans ſalutem animarum veſtrarum: poſtea ob eos, qui illo deſtituuntur, & eſuriunt ſuæ ſapientiſsimæ doctrinæ præceptis, ac monitis imbui: neque ſolùm Conſtantinopolitana ciuitas detrimentum ſenſit eius mellifluæ linguæ; ſed et omnis occidentalis plaga eſt viduata, eo amiſſo diuino viro, vnius mulierculæ ſuaſu, quæ hanc voluit excitari tragœdiam. Verumtamen huius mundi vltionem ea non effugiet, & æternam poſtea paucis diebus interiectis, ſentiet decedendo: quamuis enim B. Ioannes hanc vitam reliquerit, fidem tuendo, & fluctuantes confirmando; in ſempiterna tamen ſecula, inexhauſtam gloriam, atq; immortalem, eſt conſecutus. Ad hæc, noua Dalida Eudoxia ſenſim erroris nouacula te abradens, aduerſus ſemet maledictionem comparauit, ex ore multorum vinciendo onus peccatorum graue, atque intolerandum: hoc præterea adiuncto proxime perpetratis facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, vt cui ſedes eſt credita magni Petri Apoſtoli; interdico tibi, & illi, participatione intemeratorum myſteriorum Chriſti Dei noſtri. Præterea, qualemcunque epiſcopum, vel clericum in ordinibus conſtitutum, ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui auſus fuerit auxilium præbere, & communicare vobiſcum; ex quo tempore legeritis præſens vinculum, deponi iubeo. Quòd ſi vos, vt poteſtatem habentes, alicui vim inferetis, & transgreſſi fueritis canones vobis traditos à ſaluatore per ſanctos Apoſtolos;

Epiſtola Innocentij Papæ.

ſcitote,

ſcitote, quòd non ad paruum vobis imputabitur peccatum, in tremenda die iudicij, quando non poterit vlla dignitas mundana prodeſſe, et quæ latent, in omnium conſpectum aſpicienda effundentur. Arſacium verò, quem vos in ſedem Epiſcopalem pro magno Ioanne induxiſtis, poſt mortem etiam deponimus, cum omnibus eiusdem ſectæ Epiſcopis, atque ſocijs: indignus enim eſt, tanquam adulter Epiſcopatus: nam omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur, nec nomen illius in ſacris voluminibus inſcribatur. Theophili depoſitioni addimus excommunicationem, anathematiſationem, & plenam à chriſtianiſmo ſeparationem.

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuinæ ſedis, quòd non ſolùm viuentem depoſuit Arſacium, verùm etiam defunctum. Arſacium dicit, quem in ſedem Ioannis induxiſtis, & defunctum deponimus: quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, nolumus eum pontificum in libro inſcribi, in futuro iudicio: nam in eo facilè iubemus Ioannem aureum Conſtantinopolitanum pontificem eſſe, nunc & in futurum; Arſacium nullo pacto. At Theophili Alexandrini depoſitione (eò quòd in ſynodo Theſſalonicæ coacta, in Eudoxiæ gratiam curauit, vt damnaretur, et in exſilium pelleretur Chryſoſtomus) non fuit contentus diuinus hic ſummus pontifex; quanquam ſynodalis erat ea depoſitio, communiq; legatis. Adiecit excommunicationem (ô malùm) & plenam à chriſtianiſmo ſeparationem: ô rem admirabilem! eum, qui ſemel baptiſatus eſt in nomine ſanctæ Trinitatis, & in Chriſtianorũ albo inſcriptus; hîc de libro delet, et exuit Chriſtianiſmo! Hoc liquidò oſtendit poteſtatem, quam habet ea diuina ſedes. Si ergo vt vos creditis, Petro tantùm tradita eſt, non eius ſucceſſoribus; quonam pacto Theophilus, Arſacius, Arcadius, Eudoxia, & cæteri, à Romano pontifice depoſiti, & damnati, non reſponderunt: tuas reprehenſiones non æſtimamus; quòd Petro tantùm, non tibi datum eſt id? at id quidem non potuerunt, nec dicere auſi ſunt: imo veniam errorum ab eo petierunt. Sed hoc planè ſufficit, vt arbitror, ad comprobandum Petri, & reliquorum Apoſtolorum ſucceſſores, eandem poteſtatem obtinere, neque minorem horum ſucceſſores.

SECTIO 8. *Nunc ad alias probationes & indubitata teſtimonia accedemus, quòd is, & non alius, caput eſt plenitudinis Eccleſiæ, & Epiſtola Imperatoris Iuſtiniani, ad Epiphanium Conſtantinopolis Patriarcham, in ſancta ſynodo Truli, ab ipſo coacta: cuius principium:*

Impera-

Imperator Iuſtinianus Auguſtus. Cùm recta, & inculpata religio, quam profitetur, & prædicat ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia, nullo modo innouationem admittat: nos doctrinam ſanctorum Apoſtolorum, & eorum, qui poſt illos in ſanctis Dei Eccleſiis verſati ſunt, ſequentes; æquum eſſe exiſtimauimus, notam, & teſtatam omnibus ſpem, quæ in nobis eſt relinquere, & cætera eiuſdem Epiſtolæ, in qua apertè perſpicitur fides, & confeſſio ipſius, erga catholicam Eccleſiam.

Poſtea in ſequenti alia Epiſtola, cuius principium, idem Imperator Epiphanio ſanctiſſimo, & beatiſſimo Archiepiſcopo huius regiæ vrbis, & œcumenico Patriarchæ, hæc ſcribit.

Cùm tuam ſanctitatem ſcire velimus omnia, quæ ad Eccleſiaſticum ſtatum pertinent; neceſſarium eſſe duximus, hac Epiſtola eidem ſignificare, et per eam eidem aperire, quæ innouata ſunt, quæ et eandem ſcire confidimus. Nam cùm hîc quoſdam alienos à ſancta catholica, & Apoſtolica Eccleſia, inuenerimus, ſectantes errorem impiorum Neſtorij, & Eutychetis, & eorum blaſphemijs vti; diuinum promulgauimus edictum, quòd & tua ſanctitas nouit, quo hæreticorum inſaniam confutauimus: cùm nihil penitus immutauerimus, vel mutemus, vel tranſgrediamur Eccleſiaſtici ſtatus, qui hucuſq; deo fauente perdurat, vt tuæ notum eſt beatitudini: ſed per omnia ſeruamus ſtatum vnionis ſanctiſſimarum Eccleſiarum, quæ cum ſanctiſſimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ tranſacta eſt; ad quem hîs conſentanea conſcripſimus: nunquam enim feremus, quin omnia, ad ſtatum Eccleſiaſticum pertinentia, ad illius beatitudinem, vti ad caput ſanctiſſimorum Dei ſacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus hæretici exorti ſunt, ſententia & iudicio illius venerandæ ſedis, ſunt repreſſi; licet & nobis dicere ſic, & concludere: quòd omnes, qui volunt & habent ipſum pro capite, ſancti ſunt, & veri Dei ſacerdotes, & ſerui fideles: qui verò nolunt, neque habent eum pro capite; non ſunt Dei ſacerdotes. Ita enim ſacra illa ſynodus decreuit, cùm dicit, vt capiti omnium ſanctiſſimorum ſacerdotum Dei.

Quod verò iudicium omne Eccleſiæ Dei in eo ſitum ſit, audi: quòd quoties in his partibus, orientalibus ſcilicet, hæretici exorti ſunt, iudicio & ſententia eius ſunt repreſſi: quare qui eum non ſequuntur, ſchiſmatici ſunt, & in hæreſim delabuntur. Ideo cuncta quæ agunt adulterina ſunt, & inutilia. Huius rei teſtis eſt ſancta Synodus

Carthaginen, ex Epiſtola, quam ſancta Synodus Carthaginenſis, & magnus Cyprianus, ad Iouianum dedit, cuius eſt principium: Cùm in vnum conueniſſemus dilecti fratres, inquit, cùm ſit vnum baptiſma, vnus Spiritus ſanctus, vna Eccleſia, vnione fundata ſuper Petrum Apoſtolum, iam inde à principio, vt Chriſtus Dominus noſter dixit; propterea omnia, quæ ab ipſis ſcilicet ſchiſmaticis, & hæreticis aguntur; falſa, ſtulta, inania, & adulterina ſunt. Audis quòd adulterina & inania vocat; quæ præter iuſſionem eius ſunt geſta? ſic cùm ab omni parte fides exagitaretur, inde præſidium parabatur. Anaſtaſius ſancti Maximi diſcipulus inquit: Cùm fides concordiſſimè ab omnibus exagitaretur, niſi ſpeciali gratia opem tulerit, qui ſemper ſuccurrit, ſemine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promiſſionem mentiri neſciam, quę facta eſt principi Apoſtolorum: *Quænam eſt promiſſio, quæ facta eſt principi, ſi noſti? illud eſt:* ego oraui pro te vt non deficiat fides tua: *& illud;* confirma fratres tuos. *& illud;* portę inferi non præualebunt aduerſus eam. *Ex diſputatione ſancti Maximi, cum Theodoſio, quodam Cæſareæ Epiſcopo. Theodoſius.* Excipe vocem, neque ſcruteris illius ſenſum. *Maximus.* nouas profecto; & ab Eccleſia alienas de vocibus inducitis leges: ſi ſecundùm vos nõ opus eſt ſcripturarum & patrum voces ſcrutari; totam ſcripturam abijcimus, veterem, & nouam.

Pſal: 118. Audiui enim Dauid dicentem: beati qui ſcrutantur teſtimonia eius: in toto corde exquirent eum. & iterum: mirabilia teſtimo-

Pſal: 129. nia tua; ideo ſcrutata eſt ea anima mea. & dominus in Euangelijs:

Ioan: 5. Scrutamini, inquit, ſcripturas. Certior ergo fiat dominus meus, quia non feram excipere vocem ſine ſenſu, qui in ea latet, ne fiam manifeſtè Iudæus. *Theodoſius:* Si quid dixerint patres, dico, & id ſcriptura facio; duas naturas, duas voluntates, duas operationes: ingredere nobiſcum adiungere, & vnio fiet. *Maximus:* domine, non audeo hac de re à vobis capere aſſenſionem, cùm ſim ſimplex monachus: ſed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis ſanctorum patrum voces, vt Canon docet, Romam de hac re ſcribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quę ibi eſt: & poſt alia, neque vitabit Imperator, vel Patriarcha; imitari Dei humilitatem, inter ſeſeque concorditer conſtituere, ſynodali petitione, ad Romanum Pontificem tranſmiſſa: & omnino, ſi reperiatur ratio Eccleſiaſtica, quę id concedat ob rectam fidei confeſſionem, conuenite ſuper hoc inter vos.

Vides tu,

Vides tu, qui non vis Petri ſucceſſores eandem cum Petro poteſtatem habere; quomodo non alius ex Patriarchis poteſt de fide diſquirere, & ordinare tantum, niſi Romanus Papa? quo pacto hæc audetis dicere, & impudenter blaſphemare? nam hæc de vobis ſolum audire exhorreſco; nedum aſſerere ſcilicet, quod Christi fides vſque ad Petrum permanſit; poſt Petrum, & vſque ad hanc diem, non permanſit: vos verò qua ratione id dicatis, quòd totum eſt blaſphemia, mirum eſt: quoniam ſi hoc conceſſerimus; tota fides dilabitur, & perit. O tuam patientiam Chriſte Rex! quomodo tuam fidem & Eccleſiam tuam permiſiſti Petro tantum, at non eius ſucceſſoribus? quomodo hucuſque adminiſtrata eſt? quomodo ſumus baptiſati? quomodo ſynodi conſtitutæ? quomodo hæretici eiecti? quomodo Eccleſia illuſtrata eſt, capite ſublato? quomodo Eccleſia hucuſque perdurasſet? (dicam fortaſſe audatius) niſi omnino caput habuiſſet, & poteſtatem, & vnum paſtorem, & regem, ſecundum Euangelicam vocem; vnum ouile eius, & vnus paſtor: multis capitibus res non eget: vbi paſtores vni non ſubijciuntur, deſtruunt magis, quàm conſtruunt: & ſubuertunt propè potius, quàm dirigunt. Quomodo ſaluator ait; ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad ſeculi conſummationem. *non enim vſque ad ſeculi conſummationem, in hac vita Petrus manſurus erat: quare per hoc verbum manere, hîc in præſenti ſeculo, declaratur Chriſtum manere, vnà cum ſucceſſoribus Petri, cæteriſq; Apoſtolis. Legite & ſcitote, & attente audite; quòd qui hoc dicunt, catholicam fidem & œcumenicas ſynodos euertunt, omniaq; quæ ſancti tradiderunt & docuerunt, inania, & ſtulta efficiunt. Legite acta ſynodalia, & percipite ex ijs Eccleſiæ caput, ac Petri monarchiam; quoniam & in eius ſucceſſoribus manet. An neſcitis, Epheſinam ſynodum, latronis more, à Dioſcoro Patriarcha Alexandrino conuocatam, & à Iuuenali Hieroſolymitano, & ab alijs eiuſdem ſectæ Epiſcopis, contra verum fidem Flauiani Conſtantinopolitani Patriarchæ, ſanctiſſimum Leonem Papam, illum diuinum ſolum eam deſieciſſe, & anathemati ſuppoſuiſſe? Epiſtolamq; miſiſſe ad Chalcedonen ſanctum Synodum perferendam; qua accepta illam ſanctam Synodum orthodoxæ fidei columnam eam vocaſſe? & ſecundum eam de propoſita quæſtione iudicaſſe: Epiſcopoſq; acclamaſſe:* æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus. *Ac dum ſynodus celebraretur, Eutychianiſtas monachos à Marciano*

SECTio 9.
Ioan: 16.
Matth: 28.

Imperatore petiſſe, vt ſynodus disijceretur, et ſymbolum Nicænum ſufficeret: nihilq; prætere a quæreretur; ab eisq; ſanctam ſynodum poſtulaſſe, vt Epiſtolæ ſanctiſſimi Leonis ſubſcriberent, ac non obtemperantes, vt hæreticos condemnaſſe? Vides & audis, quòd œcumenica ſancta ſynodus ſexcentorum triginta patrum, nil egit aliud, quàm quod ſanctiſſimus Leo Papa docuit ſolus? quodque hæretici disijcere ſynodum conati, ſynodus poſtulauit, vt vel Leonis Epiſtolæ ſubſcriberent, vel anathemate ferirentur; cui non parentes anathematiſati ſunt. Quomodo igitur vſque ad Petrum manſit, poſtea non? nam Leo quingentos propè annos à Petro vixit. Quomodo Athanaſius ad Iulium, Chryſoſtomus ad Innocentium, Ignacius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & cæteri orientis ſacerdotes eiecti, ac ſuis ſedibus pulſi, vel ipſi venientes confugerunt, vel literas dantes, ſignificauerunt, vnde literis acceptis ſuas ſedes receperunt; niſi ij ſummum pontificem ac Petri ſucceſſorem agnouiſſent, vt qui poterat eis eſſe præſidio? quomodo reges & principes inſpectis Papæ literis tacuiſſent, ac illis permiſiſſent ſuas recipere ſedes, quibus expulſi ſunt; ſi Petri tantùm poteſtas fuiſſet, at non eius ſucceſſorum? Satis igitur, vt arbitror, oſtenſum eſt: quòd non ſolùm ad Petrum tantum, verùm etiam ad eius ſucceſſores eadem poteſtas extenditur, vſque ad huius ſeculi conſummationem.

Sectio 10. *Oſtendetur præterea, quod ſine illius aſſenſu, non poteſt œcumenica ſynodus, vel omnino vocari ſynodus, vel auctoritatem habere; quod in multis quidem alijs licet intueri: vt in præcedentibus expoſuimus, & in ſequentibus exponemus. Præcipuè verò in vita ſancti Stephani iunioris, de quo Metaphraſtes diligenter ſcribit vigeſima tertia die Nouembris, vbi D. Stephanus ab hæreticis accuſatus, quòd eorum ſe non ſubijceret ſynodo, quam antea condiderunt contra venerandas & ſanctas imagines, cùm eum ſubſcribere decreto cogerent ab ipſis promulgato:* legite mihi, inquit, veſtrum decretum: *cœperuntque dicere*, decretum ſanctę & œcumenicę ſextę ſynodi. Ne progrediaris vlteriùs, ſacer Stephanus magna voce clamauit. Quomodo ſanctam vocare audetis veſtram ſynodum, quę ſancta prophanauit? ipſa enim in ſuis actis conſtituit, non vocare Apoſtolos & martyres ſanctos. Sed quo pergis? ad ædem Apoſtolorum, ad templum D. Georgij martyris. Vnde venis? ab

nis ? ab æde quadraginta martyrum. Propterea, *dicit diuinus vir*, quomodo veſtram ſynagogam ſanctam vocare audetis; cùm ea ſancta violarit; neque vult ſanctos vocare ſanctos? O magnam inſcitiam! Apoſtolos Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti non vultis vocare ſanctos? & veſtrum ſatellitium aduerſus Eccleſiam coactum vocatis ſanctum! quo pacto œcumenica appellabitur vnquam, in qua Romanus præſes non præfuit? ſine cuius aſſenſu non poſſumus res Eccleſiaſticas ordinare? *Intelligis œcumenicam ſynodum non poſſe vocari, niſi Romanus Pontifex eam conſtituat: ac ſine eo impoſſibile eſſe res Eccleſiaſticas ordinari? quomodo ergo vos hæc non percipitis? quoniam peritos videre, atque audire non vultis. Et ideo, quia ſemel cor veſtrum falſa credulitate imbutum eſt; non poteſtis audire veritatem, vel cernere. Maximus præterea ab hæreticis exagitatus, veterem Romam ſe contulit, vbi Martinum ſanctiſſimum Papam nactus eſt; quem die decimatertia Martij & noſtra Eccleſia pro ſancto colit: quanam de cauſa? quia illum Eccleſiæ caput eſſe agnoſcebat, eò confugit: ex eo loco Epiſtolam conſcribit ad Marinum Cypri presbyterum; cuius principium,* Diuina lege ſecundum Deum locupletatus pater venerande. *ſubdit paullò poſt*, ex ſynodalibus actis Martini ſanctiſſimi Papę noſtri. *de quo nunquam ſcripſiſſet, vt de ſanctiſſimo Papa, niſi dominum totius Eccleſiæ cognouiſſet: eaq; de cauſſa rogauit*, vt *ſynodum ſuorum Epiſcoporum cogeret, & impij dogmatis auctores anathematiſaret, qui vnam tantùm voluntatem in Chriſto eſſe conuiciabantur: hoc in ſynaxario apud ſanctum Maximum ſcriptum eſt; legat quilibet die decimatertia Auguſti. Si ergo vt vos arbitramini, is non eſt, qui poſſit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, adminiſtrare Eccleſiam Dei, vt gubernator dirigit nauim; quomodo hæc geſta ſunt? & alia multa his ſimilia; quæ propter ſermonis prolixitatem omittimus: nam ſi de ijs voluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit. Quomodo, cùm ipſos excommunicationi ſubieciſſet, qui ab eo anathematiſati ſunt, non contradixerunt, quanquam eſſent Epiſcopi, Patriarchæ, Archiepiſcopi; ſed tanquam patri obtemperantes paruerunt? nunc verò, & qui neque ante pedes poſita cernunt, contradicunt: quos ego Eccleſiæ aduerſarios, hoſtes, & inimicos eſſe iudico: & conſpiratores aduerſus Apoſtolicos & ſynodales canones, qui rectè docuerunt nos Eccleſiæ ſubijci oportere. Nam ſtatim à principio* c x x x iij. *Iuſtiniani nouella:* Sancimus, inquit,

ſecũdum ſanctorum decreta, ſanctiſſimum veteris Romę Papam, primum eſſe omnium ſacerdotum. Conſtantinopolitanum verò ſecundum locum obtinere poſt Apoſtolicam ſedem. *Præterea quintus Canon Sardicenſis ſynodi, eodem modo eadem ſcribit: etiam Anaſtaſius ſancti Maximi diſcipulus; poſt hiſtoriam ſancti Maximi, poſt quædam alia, inquit:* Ad hæc & Martini Papę ſanctiſſimi, & capitis Apoſtolici & martyris, totius Eccleſię occidentalis principis. *Item magnus Gregorius Theologus, in Epitaphio in magnum Baſilium, inquit, quod eius ætatis Papa duos Epiſcopos miſit, Luciferum, & Euſebium, ad Eccleſiam Cæſareæ Cappadociæ pacificandam. quomodò in orientem miſiſſet ad Eccleſias componendas; niſi princeps & gubernator fuiſſet totius orbis terrarum? Præterea Anatolius Conſtantinopolitanus Patriarcha à Dioſcoro hæretico eſt electus. Sanctiſſimus verò Leo Papa, in Epiſtola ad Martianum Imperatorem poſt alia multa ait:* Electionem Anatolij Patriarchę, nulla habita quæſtione, omiſimus; eò, quòd orthodoxę fidei ſe adiunxit. *Ecce ex hoc deprehenditur: quod ſi Anatolius Dioſcori hæreſim ſequutus eſſet, ab eo vtique fuiſſet iudicatus: nec valetis contradicere: nam is erat Conſtantinopolitanus Patriarcha: & ſi huius iudex; ergo & cæterorum, Alexandrini, Antiocheni, Hieroſolymitani: itaque omnium iudex. Agapetus Papa præterea ipſemet Conſtantinopolim eſt profectus, vbi Anthimum Trapezuntium, qui erat Conſtantinopolitanus Patriarcha, ſed hæreticus, ſede deiecit; in locumq́; eius ſanctiſſimum Menam ſuffecit. Vnde hoc? niſi quod in omneis obtinet imperium: & quia iam inde ab initio id Apoſtolo Petro à Deo tributum eſt, & ſucceſſoribus eius. Proclus præterea de Romani Pontificis aſſenſu, in ſedem Patriarchalem euectus eſt, ſecundum Zonaram. Ecce oſtenſum eſt Romanum Pontificem de Anthimo Conſtantinopolitano iudicaſſe. Leo ſanctiſſimus Dioſcorum Alexandrinum, & Iuuenalem Hieroſolymitanum condemnauit; &, vt de hæreticis, iudicium tulit. Fœlix ſanctiſſimus Petrum Antiochenum depoſuit, & anathemati ſubiecit. Quamobrem, cùm Romanus ſit ſummus Pontifex, in omneis patriarchales ſedes obtinet principatum; quomodo ergo tunc, nunc verò non? nemo dicere hoc audebit. Sed tunc, & nunc, & vſque ad ſeculi conſummationem habebit imperium. Et vt planè intelligatis nos vera dicere, & quam habeat poteſtatem ea diuina ſedes, ad verbum Fœlicis Epiſtolam adiungemus, quæ ſic habet.*

Tuæ hu

SECTIO II. Glorioſiſſimo & ſereniſſimo filio Zenoni Auguſto, Fœlix Epiſcopus in Domino ſalutem.

Tuæ humanitati ea ſignificari oportet, quæ rerum ordo poſtulat, quod & ſignificari par eſt, in vtilitatem ſerenitatis imperij tui: ac veluti adeſſem rogo, vt meas preces admittas apud amicas & rectas aureis tuas, tanquam Chriſtianiſſimus Imperator: nulloq; pacto, pietas tua, exiſtimet nos alium magis beneuolentia, quàm te proſequi: eo tamen excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. Quoniam tu fideli corde permotus, de temporalis ſedis poteſtate non ambigis, atque æternæ vitæ retributionem, ex ſuperna voluntate pendere arbitraris: à mea paruitate ſuſcipere digneris venerabilem & diuinam beatiſſimi Petri principis Apoſtolorum confeſſionem: cui cum regni claues creditæ ſint, Chriſtianiſſimo imperio tuo præparabit in cœlis cum angelis manſionem: qui, cùm primus incommutabilem & inculpatam in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fidem declaraſſet, ab ipſo ſaluatore beatificatus eſt. Nam cùm dixiſſet ad Dominum. Tu es Chriſtus filius Dei viui; reſponſum ab eo tulit, beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt; & ſuper hanc confeſſionem tuam ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: vt ex ea tolleret, vnde ſuum cognomen accepit, quod eſt Chriſtus Ieſus & Deus, omnipotentis filius. Petrus primogenitus diaboli filius, cùm indignè ſe in Antiochenam ſanctam Dei Eccleſiam inſinuauerit, & pontiſiciam ſedem Ignatij martyris coinquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Euſtathij confeſſoris & præſidis ccc xviij ſanctorum patrum, qui apud Nicœam coacti ſunt, auſus eſt dicere; non oportere Chriſtum vocare filium Dei ſecundum diuinam ſaluatoris ſanctionem, diuinarumq; ſcripturarum traditionem, & patrum expoſitionem: ſed vnum ex trinitate paſſionem pro nobis ſuſtinuiſſe, ſecundum diuinitatis eſſentiam; veluti Arius, Apollinaris & Eunomius tradiderunt. His verbis adnixus ſalutiferam humanitatem conuellere, ſecundum quam Chriſtus paſſionem ſuſtinuit. Fertur etiam & vnus ex noſtris, tanquam de ſemine Abraam progenitus, multiplicitatem Deorum inuexiſſe: nam ſenſus verborum tres DEos inducit, mortuum vnum, duosque viuos: abolet autem & conſubſtantialem, ſanctasq; ſynodos reddit irritas; Nicœnam, Conſtantinopolitanam, & Chalcedonenſem. Quin & Mariæ virginitatem, non recipere reperietur. Si enim verbum ex ea incarnatum, non ſuſcepit humanitatem; quid virgine opus eſt? cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius

tur filius Dei: & dabit ei Dominus ſedem Dauid patris eius. Præter hæc impia, & contumelioſa facinora, cùm adulterare triſagium conatus ſit addendo, crucifixus propter nos, in infinitas abſurditates rem adduxit. Ac quamuis ſæpius à nobis, & à tua in Chriſto fraternitate ſit monitus, & orientalibus, & ab Acacio Archiepiſcopo veſtræ regiæ vrbis, & Chriſti amicæ; conuertere ſe nunquam voluit. Propterea nunc ſancta Dei Eccleſia, ex materno affectu, non ceſſat, tanquam ad præcipuum eius filium verba faciens dicere: O Chriſti amice Imperator, cultus noſtri vinculum, quo vinciuntur fideles; diſſolui ne patiaris: Chriſti domini, & vnigeniti filij tui cognomen; ne permittas violari: ſanctiſſimam hymnodiam, quæ et vrbem veſtram ſeruauit periclitantem, tanquam ab angelis traditam, inuiolatam conſerua: Petrum Arianæ ſuperſtitionis ſectatorem, ab Antiochena Eccleſia deturba. Quamobrem Petrus mea fi-
Ioan. 29. *de abrogata ſcindit mundi conſenſum? quanam de cauſſa Petrus ſcindit tunicam meam deſuper contextam? Deus Pater principi Apoſtolorum præcepit, quomodo vocari ſuum filium oporteret: vnigenitus in Petri confeſſione fundauit me: Spiritus ſanctus quotidie*
ad Corin: 1. 2. *teſtatur mihi, dicens: ne quid iudices ſcire, niſi Ieſum Chriſtum, eumq; crucifixum. Inimici, inobedientes, doloſi, extra vineam poſiti, vnigenitum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius veſtem non diuiſerunt; & Petrus veſtem meam diſcindet? portæ inferi non præualebunt aduerſus me; & Petrus conatur meum parietem demoliri? Ego religioſiſſime Imperator te regno pulſum reduxi: improbos, & meis dogmatibus non parentes, pro tuo funere tradidi, & potentiæ tibi viam reſeraui: inimicos, vnà cum eorum impio dogmate, deieci: antiquum tibi imperium, à Deo impetraui, qui in cœlis regnat, à quo imperium accepiſti. Reſpice ad tuum prædeceſſorem Imperatorem Marcianum, eiusq; fidem libens amplectere: hæreticam Petri tyrannidem radicitus quamprimum euelle: Valentini, Eutychetisq; diſcipulum ab arce deijce, & ab Eccleſiaſtica adminiſtratione, ſimulq; & à ſacerdotali dignitate præcipitari decerne. Reputa tecum ô Maxime legitime fili, & inuicte Imperator; quam certa vltione Chalcedonenſis ſynodus ſit vindicata, & quæ pœna de tuo hoſte ſumpta: libera populos ab hæretica Petri doctrina: hac tecum legatione fungitur ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia; & ab ea, ob iam expoſitas cauſſas, depoſitum, in poſterum in communionem ne recipiatis: veſtrisq; diuinis literis,*

teris, vt paries inter eum & Antiochenam Eccleſiam, intercedit, efficite: in locum verò illius, virum ſufficite, qui operibus ſacerdotium exornet, acerq́; ſit cuſtos Chalcedonenſis ſanctæ ſynodi, ſuorumq́; decretorum. Omnipotens Deus imperium veſtrum ſemper in pace cuſtodiat.

Vides poteſtatem, quam obtinet ea diuina ſedes? audis, quo pa- SECTio.12
cto induit non ſolùm Petri perſonam, verùm etiam ipſius Ieſu Chriſti? cùm dicit, Petrus fidei meæ tunicam ſcindit. Inſpicite igitur & videte ſedulò totam Epiſtolam, & agnoſcite auctoritatem Romanæ Eccleſiæ: adiungamini illi & vos, nec veritati aduerſemini: quamuis enim ex perſona Eccleſiæ loquatur; is eſt tamen qui Eccleſiam dirigit ac gubernat. Addimus etiam præter hæc, orientalium doctorum teſtimonia. Cyrillus beatus Alexandriæ Archiepiſcopus in theſauris ita ſcribit. Quòd oportet nos tanquam membra caput ſequi, id eſt, Romanum pontificem & Apoſtolicam ſedem; à qua debemus petere quid credere, & ſentire debemus, ac tenere: quia ipſius tantùm eſt confutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, ſoluere, & ligare. *Audis tu qui Cyrillo contradicis? noſtri officij eſſe, vt membra corpus, ita & nos Apoſtolicam ſedem ſequi: quodq́; ad eam ſolùm pertinet dirigere, & gubernare catholicam Dei Eccleſiam. Si ergo ita ſcribit; vt ſentit, ſcribit: ſi ſic ſentiebat; ita & agebat: ſi is obedientiam & reuerentiam tunc Romano pontifici exhibebat; quis contra dicet? niſi indoctus fortaſſe, vel ſtultus. Hæc igitur mecum reputanti; ſubit mihi vehementer ridere, ſeu deflere potius, ac vicem eorum dolere, qui ſpontè oculos comprimunt aduerſus lucem, nec veritatem ſuſtinent audire. Quis eſt, qui neget confeſſionem ſublimi voce ab Eccleſia decantatam, ſiue fidei ſymbolum? in quo apertè confitemur, vnam ſanctam, catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam, in omneis terræ parteis diſſeminatam? hanc nemo vnquam dixerit vnam; niſi cæteræ omnes tanquam membra coagmentatæ; ſecundùm beatum Paulum, eam, veluti caput, ſequuntur: quæ omnia ſimul iuncta, vnum conficiunt corpus: &,* Ad Corin: 12.
vt ſecundùm eundem Apoſtolum, non poteſt pes vel manus, vel aliud corporis membrum capiti dicere, non opus habeo te; ita nec cæteræ Eccleſiæ, Romanæ poſſunt Eccleſiæ dicere; non indigemus te. Omnes ab illa auctoritatem capiunt, & omnes ab illa confirmantur: teſtabuntur id omnes doctorum ſcripturæ. Illa namq́;, vt caput omnia

membrus recognoſcens, & de omnibus æque ſollicita; vt quod in ſuprema ſitum ſit parte, mœret, ſi membrum aliquod langueat; curamque illius gerit, & ad ſanitatem perducit, vt dictum eſt. Inquit enim,
Ad Corin. 12. *& aperte clamat,* Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcãdalizatur, & ego non vror? *Si verò membrum aliquod abſcindatur, marceſcit, & male olet, ſed caput (quod alioqui nec laboribus, nec cruciatibus cedit) minimè lædit. Oportet autem, qui ſymbolum confitentur, & vnam Eccleſiam prædicant, noſſe, qualisnam ea ſit, vna ſancta, & Apoſtolica Eccleſia: ea eſt, aut occidentalis, aut orientalis; quod idem eſt, ac ſi dicas, Latina, vel Græca: alia namq; præter has non reperietur: aliæ enim præter has ſuperſtitiones ſunt, falſæ ſynagogæ, & hæreſibus refertæ. Enumera diligenter, & vide, quod, ſi Græcorum arbitraris Eccleſiam eſſe hanc, quam ſymbolum deſignat, in nibilum Petri confeſſionem concludis: aduerſus quam portas inferi non præualituras profeſſus eſt Chriſtus: nam omnis Græcorum Eccleſia, imo vero totus oriens, à MAhomethe abſorptus eſt. Nonne videmus omnes Patriarchas, atq; Epiſcopos, ac ſacerdotes, in poteſtatem veniſſe Mahomethis? & ab eo petere ſacerdotij facultatem? & pedibus eius aduoluuntur, & pro eo etiam inuiti deprecantur? In quo loco collocatis; Portæ inferi, ideſt hæreticorum ora aduerſus Chriſti Eccleſiam non præualebunt? eo loco, vbi non ſolum ora hæreticorum dominantur illi; ſed etiam impij, & alienigenæ, imperium tenent? eo loco, vbi nec ſacrificare tutò poſſis, nec nola, vel tintinabulum, nec crucis ſignum apparet? eo loco, vbi nemo liberè poteſt dulce Chriſti nomen proferre? ſi verò protulerit, in duas partes diſcinditur? eo loco, vbi ſi ſacerdotes ſacrificantes inuenti fuerint; Chriſti hoſtes ingrediuntur atq; ſubſannant? proterunt altaria, & profanant, & ſancta proijciunt, & plagas ſacerdotibus infligunt, & protendunt, & derident Chriſtianorum religionem? nequaquam. Sed ibi oportet eſſe, vbi Chriſti ſignum refulget, & Eccleſiæ exornantur, nola, imagines, & altaria omnia, magno cum cultu conſpiciuntur & adorantur; & ſacerdotibus eminus reuerenter aſſurgunt populi: ibi, vbi palam Chriſti fides prædicatur: ibi, vbi terræ reges, & principes venientes, ad ſacra loca inſpicienda, et Apoſtolorum capita adoranda, vnà cum illis, et præſidem eorum pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur: ibi, vbi feſti dies, pſalmodiæ, preces ſine metu celebrantur: vbi nemo reformidat ſibi quenquam aduerſari: ibi, vbi ſummus pontifex, doctores, et*

ctores, & prædicatores, in omnem terram dimittit, ad prædicandum & annunciandum verbum Dei; Chriſti imitatione, imo ſaluatoris noſtri vices in terris gerens: nam ſicut is Apoſtolis dixit: ecce Marc. 16. mitto vos, euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturę. *ita & hic in vniuerſum orbem magiſtros mittit, magna cum cura: qui non ſolùm ad Chriſtianos proficiſcuntur; ſed etiam ad omnes gentes, vel ex ſancti Franciſci ordine, vel Dominici, vel ex alia regula. Ergo ibi Eccleſiam confitebimur, vbi non eſt hæreſis, nec iniquitas, neque infidelitas: imo verò firma fides, & inconcuſſa. At non ita apud orientales, vbi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus ſermo eſt hic; ſed Theodorus Studites prodeat, & dicat hoc teſtimonium, quòd nemo poterit inficiari in decimaquinta Cathecheſi; quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non multis: videtur enim doctor hic aduerſus oppugnatores imaginum pugnare, quando dicit:* Audio autem, quòd Romę, principis Apoſtolorum Petri claues proponuntur ad adorandum, atque in honore haberi; quanquam non claues ſenſibiles dominus ei tradidit, ſed intellectuales, ad ligandum & ſoluendum: at illi argenteas populo proponunt ad adorandũ: tanta igitur apud eos eſt fides: et ibi ſolida Petra fidei ſecundum Dei verbum fundata: hic verò vt videtur, abundat infidelitas ac improbitas: *Vides quod & beatus hic, ibi confitetur ſolidam eſſe fidem: nec in Petro tantùm, ſed & in eius ſucceſſoribus. Hæc quidem cum audiatis, & videatis, nec poſſitis contra reſpicere, velut aduerſus refulgens & coruſcans lumen veritatis, ad ea confugitis, quæ nefas eſt dicere; ſcilicet peccatorem eſſe Romanum pontificem, & carnalibus voluptatibus inſeruientem: & ideo nolle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.*

Ac tametſi his, in præcedentibus reſponderimus, exactius rurſus SECTio. 13. *vobis dicimus; quòd apertè mendaces eſtis: nam non quia peccator eſt, refugitis ei obedire; ſed quia Latinus eſt, & barbam tondet. Si enim illum vitaretis propter peccatum; vos metipſos vitaretis, quia eſtis peccatores. Quomodo ergo noſtis eum iudicare; veſtros verò non iudicatis? omnes ne orientis ſacerdotes ſancti ſunt? vos hoc non poteſtis demonſtrare: non ergo illum tanquam peccatorem deuitatis, quia nec vos ſine peccato eſtis; ſed quia Latinus, & ab opinionibus veſtris euariat. Vos namque Latinos, tanquam à fide alienos, exi-*

tinos, exiſtimatis, & ab eis refugere, , tanquam à facie ſerpentum ſimpliciores edocetis: idq́; liquidò patet. Ac ſi quis ex Latinis videtur ſanctus, vos hunc ſalutare non vultis: imo verò maledicta ingeritis. Græcos quamuis flagitioſiſſimos & ſtultiſſimos, ſi ſolùm aduerſos Latinos dicant; omnium ſanctiſſimos arbitramini: inter alios quidem multos, quendam, qui vocatur Palamas, & Epheſi Marcum, hominem nec ſatis mentis compotem, ſed tumidum, ſapientiæ oſtentatorem, nulla virtute, vel ſanctitate ſubnixos: quia loquuntur ſolùm, & ſcribunt contra Latinos; extollitis & celebratis: eorumq́; imagines exornatis: feſtumq́; agentes diem colitis, ac veluti ſanctos adoratis. Latinos verò, quamuis iampridem Eccleſia pro ſanctis colendos duxerit; vos inceſſanter blaſphematis: ita & de ſummo pontifice facitis: nam illum omninò Chriſtianum eſſe non exiſtimatis, quia Latinus: id enim ſub dentibus ſtridetis maledictis inceſſentes; & eorum, qui rerum potiuntur, metum reueriti, ad aliud, quaſi amnei vmbram, confugitis; eum peccatorem appellantes, ac

Ioan. 8. *cætera conuicia effundentes. Cauete ne id audiatis:* Qui veſtrum eſt ſine peccato, primus lapidem tollat; *id eſt, qui peccatum non commiſit, incipiat iudicare de peccato: &* non iudicate, vt non iu-

Matth. 8. dicemini. *ne captetis occaſionem fratres, in peccatis: non eſt officij veſtri, de peccatis principum veſtrorum inquirere; doctoribus omnibus apertè clamantibus, & Ioanne lingua aurea, in multis quidem orationibus, & in oratione, cuius eſt titulus,* quòd oportet colere ſuos magiſtros ſpirituales, non maledicere illis. *principium orationis.* Nulla res ad loquendi licentiam magis allicit: *paullò poſt inquit:* Si qui patri vel matri maledicunt, parentibus ſecundum carnem; ex lege morte moriuntur: quali nam dignus erit pœna; qui virum ſpiritualem magis, quàm multi parentes neceſſarium, audet maledictis inceſſere? non reformidans, ne terra dehiſcens ipſum de medio tollat; vel fulmen cœlo demiſſum, maledi-

Num. 12. cam linguam adurat. Audiſtis, quid Moſis ſorori contigerit, cùm fratrem ſuum accuſaſſet, & principem; quomodo impura facta eſt, & in lepram incidit, maximamque infamiam ſubijt? fratreq́; de ea ſollicito, Deumque deprecante; veniam non impetrauit? & paullò poſt, & Deum placare non potuit; ſed magnam pœnam perpeſſa eſt: vt intelligamus, quàm magnum crimen ſit principes redarguere; & de aliorum vita iudicare. *Et poſt pauca:* Si in carnalibus parentibus ita; quantò magis in ſpiritualibus parentibus hanc ſer-

hanc ſeruare legem oportet: & vnumquenque in vita laborare & ſollicitum eſſe, ne in illa die audiamus: Hypocrita, cur feſtucam vides in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? *& ſtatim poſtea.* cùm principes à ſubditis coluntur, id ipſis obijcitur, vt Heli dixit Deus: Cepi te ex domo patris tui. Si verò contumelia afficiantur, vt in Samuele; non te abiecerunt, inquit, ſed me. Qui ſacerdotem honorat, Deũ honorat: qui didicit ſacerdotem contemnere, in via progreſſus, & aduerſus Deum erit contumelioſus: qui vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, inquit, ſacerdotes tuos. Inde Iudæi didicerunt Deum contemnere; quia Moyſen contempſerunt, eumque lapidibus impetiuerunt. Ac ſi quis ſacerdotibus debitam exhibuerit reuerentiam, multò magis id erga Deum egerit: & quamuis improbus ſit ſacerdos, videns Deus, quòd eius cauſſa etiam indignum honoras; ipſe retributionem reddet tibi. *Et rurſus poſt pauca:* An neſcitis quod ſacerdos nuncius Dei eſt? non enim ex ſe dicit, quę dicit. Si contemnis ſacerdotem, non eum contemnis, ſed Deum, qui ipſum elegit: & vnde dignoſcitur (inquit) Deum ipſum elegiſſe? Ergo ſi hac es in opinione, ſpes tua inanis eſt reddita: ſi enim per eum dominus nihil operatur, neque lauacrum habes, neque myſteriorum es particeps; & benedictionibus non frueris; non igitur Chriſtianus es. Quid ergo inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipſe operatur, quanquam indigni ſunt, quia populus ſaluatur: nam ſi per aſinam, & Balaam ſceleſtum hominem operatus eſt; multò magis per ſacerdotem: Si per Iudam operatus eſt, & per falſos prophetas prophetantes, quibus dicit, neſcio vos diſcedite à me, qui operamini iniquitates; multò magis per ſacerdotes operabitur: nam ſi nos principũ vitam ſcrutari oporteret; oporteret & nos magiſtrum eligere: & quę ſupra ſunt, infra fient; ſupra pedes, infra caput: ſi fratrem tuum tibi iudicare non concedit; multò magis neque tuum doctorem. *& poſt pauca.* Tu ouis es, ne ſis anxie curioſus aduerſus paſtorem; ne de his, quę tu arguis, illum plectaris. Et quo pacto me admones ipſe non faciens? non ipſe tibi dicit, ſi ei credis, mercedem non accipies; Chriſtus hæc docet, ne iudicemus nos mutuò, ſed ſua vnuſquiſque. *Et paullò poſt,* ne maledicamus rogo magiſtris. Si quis patrem habuerit multis criminibus obnoxium; nonne ea obtegit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui: multò magis de ſpiritualibus patribus hoc dicendum: exhibe reuerentiam; quia quotidie mini

Matth: 7. *Reg. 1. 20.* *Reg: 1. cap. 8.* *Matth: 10* *Eccleſ: 7.* *Exod: 17.* *Num: 22.*

ſtrat tibi: curat,vt propter te legantur ſcripturę: ſacram domum exornat propter te: vigilat propter te: orat pro te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deum omnis propter te: hoc reuerere, hæc tecum cogita, & omni præſtita obſeruantia ad eum accedito. *Et paullò poſt:* audi quid dicat de principibus Iudæorum Deus. Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribę & phariſæi: quæcunque dixerint vobis,ſeruate & facite; ſecundum verò opera illorum, nolite facere: quænam deterrior eorum vita reperietur? eos tamen nec dignitate deiecit,neque vt à ſubditis deſpicerentur curauit; & rectè: ſi enim hanc ſibi arrogarint ſubditi poteſtatem; omnes ſtatim abrogabuntur, & de tribunali deijcientur: propterea & Paulus,cùm in pontificem Iudæorum contume-
Act. apo 23 lias effudiſſet, ac dixiſſet: Percuciat te Deus paries dealbate: & tu ſedens iudicas me? ſed monitus à quibuſdam vt reticeret, dicentibus: Dei pontifici maledicis? oſtendere volens,quantò ho-
ad Hebræ. 13. nore, & reuerentia, principes proſequi tenemur,inquit: Neſciebam eum eſſe Dei pontificem. Ideo & alibi dicit: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete illis: ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris redditurí: ideo & huius cultus fructu potiri eos æquum eſt. *Et poſt pauca:* Cogita quid dicat Deus de Iudæis, ſuper cathedram Moyſis ſederunt ſcribę & phariſæi, quæcunque dixerint vobis facere, facite. At nunc non poſſumus dicere, ſuper cathedram Moyſis ſederunt,ſed ſuper Chriſti: propterea inquit Paulus: pro Chriſto legatione fungimur,tanquam
Ad Cor. 2. 3. Deo exhortante per nos. *Audiſti ab hoc doctore, quo pacto colendi ſunt ſacerdotes. Si ergo de ſacerdotibus hoc dicit; multò magis de principibus ſacerdotum, & patriarchis, & doctoribus Eccleſiæ; qui à vobis in præſentia non ſolum non coluntur, verum etiam impudentiſſime lacerantur. Quas pœnas quæſo ſubituri eſtis? magnas vt arbitror: imo verò non ſecundum meam ſententiam, ſed ſecundum aureæ linguæ, & admirandum Ioannem, cum dicit;* qui ſacerdotes iniuria afficit, Chriſtum iniuria afficit: qui verò Chriſtum iniuria afficit; quid reſpondebit illa tremenda die? *Sic itaque concludit Chryſoſtomus. Si cognita ſunt vobis, quæ ex melliſluis eius orationibus expoſuimus, præſertim quo honore principes ſunt colendi,quia ſuper cathedra Ieſu & Dei ſedent. Subiecti igitur eſtote illis, vt & nos ſubijcimur: non vt ſanctis ex virtute; ſed vt principibus: ſiquidem neque nos vt ſanctum ex virtute Romanum pontificem*

pontificem colimus; ſed ex primatu & ſacerdotio: nam ſi ſanctus eſt; me ſanctum non facit, ſi peccator fuero: ſi vero peccator eſt; mihi non obeſt, ſi iuſtus fuero. An exiſtimatis, quia Papa eſt, eum hæredem fore regni cœlorum? minime gentium; ſed ob eius virtutes, ſi quas habet: nam Papæ multi, hæredes erunt ſempiternæ damnationis: non quòd Latini ſunt, & ſummi pontifices Romani; ſed propter peccata eorum. Multi etiam Conſtantinopolitani Patriarchæ Græci videlicet, & Alexandriæ, & Antiochiæ, & Hieroſolymorum hæredes erunt perennis ignis: non quia Græci ſint, vel Patriarchæ; ſed propter eorum ſcelem: & contra: non eſt enim acceptio perſonarum apud Deum, vt terrenæ huius vitæ principes protinus, & futuræ conſpiciantur hæredes; verùm omnino qui probi ſunt. An non auditis ſapientiam dicentem: Tunc ſtabit iuſtus in magna conſtantia, aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt: ij verò videntes, ſuſpirabunt & dicent: hic eſt is, quem aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij ſtulti: nunc verò computatus eſt in filium Dei, & inter ſanctos ſors eius eſt. *Sapient: 5.* *Ergo aberrauimus à via veritatis? quare non debemus de cuiuſuis vita iudicare, vel nimis eſſe curioſi? nam vniuſcuiuſq; opus in eo publico conuentu manifeſtabitur. Igitur fratres reſipiſcite: & pro ſalute veſtra certate; hoc pro certo ſcientes, quòd qui Romano pontifici non ſubijcitur, Chriſto non ſubijcitur; qui Petro dixit.* Tu es Petrus etc. *ac nunquam ſalutem conſequetur. Nam cùm dicitis vos illi ſubijci nolle, quia peccator eſt; id ſtultorum eſt hominum, & omnis prorſus ſenſus expertium. Cur iudicas Eccleſiæ Pontificem, quem neſcis qualisnam ſit:* nemo enim, dicit ſcriptura, nouit facta aliena, *quo pacto vos iudicatis, quem omnino, vt peccatorem non noſtis? Omnes quæſo, qui cathedram Petri adepti ſunt, improbi ſunt, & peccatores? num data opera cæteri Eccleſiæ Pontifices, atq; Proceres, Papam eligunt peccatorem? nonne erubeſcitis Eccleſiæ electionem proſequi contumelijs? an neſcitis, quòd & Conſtantinopoli eum creabant Patriarcham, qui præcipuè erat honore perſpicuus & virtute? nam et apud hoſtem virtus eſt honorabilis: ita & hic eum, qui ſupra cæteros honore & virtute antecellit; conſtituunt ſuum ſacerdotem, & regem. Si vero peccator eſt, quid ad nos? is pro ſe rationem reddet, quemadmodum & nos noſtri: nemo namque pro alio iudicabitur.*

At tu vl-

SECTIO.14 *At tu vltra modum Papam deificas: nos verò ſcimus eum ho-
minem eſſe, & peccato, & probris poſſe demergi; propterea in ijs,
quæ ad fidem pertinent, nolumus ei inhærere. Sed à nobis iam antea
dictum eſt, hoc nihil eſſe; quoniam neceſſe eſt nos aliquem ſequi pa-
ſtorem: ille namque vt homo peccat quotidie. Si enim vna tantum
hora eſſet vita noſtra, nec ita ſine ſordibus eſſe poſſemus. Sed de pro-
priis peccatis, vnuſquiſque pro ſeſe rationem redditurus eſt, vt ſæ-
pè iam diximus. Satis eſt nobis, ſi bene paſcamur, ſecundùm ma-
gnum theologiæ doctorem Gregorium. At ſeditionis & contentionis
ſtudioſus inquit: peccatorem caput eſſe non probo. Ad quos reſpon-
dendum, quòd benè cogitata veſtra percipimus, quæ poſtea inferius
retegemus, etſi vos ob ignauiam obumbrare conamini. Nunc autem
ijs reſpondebimus, quæ palam dicitis; quia ex animi vitio hoc dici-
tis: non enim vobis cognitum eſt eum eſſe peccatorem: neque vobis
eius vitæ ratio ſatis eſt comperta; ſed impudenter calumniamini &
conuiciamini illi, qui Petri ſucceſſor eſt, & Ieſu Chriſti figuram in
terris gerit: nam qui eum peccatorem appellant, ijs quæ Iudæi affe-
rebant, ſimilia afferunt: quoniam illi à natiuitate cœcum cernentes
videre, inuidia torti, eum interrogant, dicentes:* quis aperuit ocu-
los tuos? *reſpondit,* homo, qui vocatur Chriſtus: is mihi dixit,
Ioannis 6. lauare in Siloàm: & lotus recepi lucem. *At illi ira accenſi dicunt:*
da gloriam Deo, quia hic homo peccator eſt. *quibus ille, qui nu-
per cœcus fuerat, reſpondit:* ſi peccator eſt, neſcio; vnum ſcio,
quòd cœcus cum eſſem, modò video: in hoc enim mirabile eſt;
quòd peccator cùm eſſet, aperuit oculos meos, qui cœcus eram:
à ſeculo non eſt auditum; quia quis oculos aperuerit cœci nati:
niſi eſſet hic à Deo; non poterat facere quicquam. *Poſſumus igi-
tur hæc ad ſucceſſorem Dei traducere, qui eſt ſanctus Papa. Si pec-
cator eſt; quomodo maledixit vobis? & Græcos excommunicauit
Nicolaus primus, temporibus Photij: & excommunicationi illi non
defuit iota vnum; ſed facti ſunt captiui, vt is in excommunicatio-
ne dixit, in omnes gentes, tanquam Iudæi: ſcriptum eſt enim,* pec-
catores non audit Deus. *Si peccator eſt; quomodo fuit exauditus?
at hic quidem ſic. Innocentius ante hunc, Eudoxiam ob Chryſoſto-
mi exſilium, excommunicauit, & intremuit eius ſepulchrum, donec
reuocato eo excommunicationem remiſit: et ſtatim conſtitit illius tre-
mor ſepulchri. Sed quid euenit noſtra memoria, nunc ſub Nicolao
V. Pontifice Maximo? cùm legati à Conſtantino Imperatore, qui
vocaba-*

vocabatur Drugaſes, ad eum miſſi, adhuc ſuperſint: quibus literas dedit, plenas timoris & horroris: vbi aperte, cum execratione prophetiſat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum: in quibus poſt alia multa (cùm conuicia & probra reſciſſet, quæ à Græcis quotidie impudentiſſimè iactabantur) mirè & hoc dicit: Omnes gentes decretum, quod ſancitum eſt, receperunt: Græci verò neque receperunt, neque ſpes eſt eos vnquam eſſe recepturos; quę ſuper concordia & vnione decreta ſunt: procraſtinationes enim procraſtinationibus ab eis ſemper prætexuntur: excuſationes & reſponſiones in ſingulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita eſſe mente deſtitutum, omnemque occidentalem Eccleſiam; vt non intelligat, quę in ſingulis dilationibus reſpondendo nugantur: optimè cuncta nouimus: ſed toleramus in Ieſum reſpicientes ſempiternum ſacerdotem, & dominum; qui ſterilem illam ficum, vſque ad annum tertium iuſſit aſſeruari, agricola iam ad excindendam arborem ſe accingente, quia nullum fructum ferebat. *O magnam calamitatem! anno MCCCCLI. hanc conſcripſit Epiſtolam, & MCCCCLIII. capta eſt Conſtantinopolis: num poteſtis dicere hæc vera non eſſe? minimę gentium: cùm id ſit manifeſtum, & res ipſa apertè loquatur:* tres inquit annos expectabimus, ſi vos fortè à ſchiſmate & ſeparatione conuerteritis; & vos verè decreto adiunxeritis, ſecundum ſaluatoris de ficu præceptum. Si verò non, excindemini, ne terram ocioſam & inutilem reddatis. *Hoc miraculorum miraculum maximum: quòd (vt in Epiſtola ipſa ſcribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, ſapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barbarorum ſeruitutem abducta ſit. Hæc enarranti mihi, ſubit lamentari & deplorare excidium gentis noſtræ, quamquam vos non intuemini.*

In primis ergo (vt inde initium ſumam) in memoriam reuocate SECTio. 15 *fratres, & patres; qualiſnam, & quanta, exſtiterit noſtra natio: fuit enim quondam ſapiens, clara, generoſa, prudens, fortis, & quæ omnem terram ſuo ſubiecerit imperio: præterea virtutis ſtudio, & ſanctitate, omnes gentes eſt ſupergreſſa, ieiunijs, vigiliis, orationibus, eleemoſynis, & (vt vno verbo dicam) veluti ſpongia hauſit omnem virtutem: Deo ſemper accepta. At in præſentia (proh dolor) omnia interciderunt: Conſtantinopolis capta eſt; cuius rei ſo-*

lum recordatione, cogor prorumpere in verba cum clamore & eiulatu, & vltimum effundere ſpiritum: qua vrbe expugnata, aræ ſunt prophanatæ: templum conculcatum: magna ſanguinis effuſio ſecuta: pollutæ moniales: virgines corruptæ: caput infantibus abſciſſum: impiorum manibus principes occiderunt: monachi ſacri, ſacerdotes, præpoſiti, viri, fœminæ, connubia ſunt diuulſa: ſacra vaſa confracta: imagines ornatiſſimæ, conculcatæ ſunt, ac ſputis conſpurcatæ. O me miſerum atque infelicem; quis poterit vnquam tantam cladem deplorare? & verbis acerbum caſum exprimere? heu, vbi regius apparatus & comitatus? vbi ordo palatij & diſciplina? vbi tot principum examen? vbi ſcholæ ſapientiæ? veh mihi miſero! vbi Patriarchalis adminiſtratio? vbi ornatus Eccleſiæ? vbi tantus, & talis ſacrorum monachorum, ac non ſacrorum ordo, chorus & numerus? vbi monachorum et monialium ordines? Ecce, nonne cuncta ſunt à Mahomethe abſorpta? nec tantum in ipſa vrbium Regina ea mala obuenere, verùm etiam in ſubiectis regionibus plura ac deteriora; per〈que〉 ſingulos dies hæc apertis oculis intuemur & intelligimus. Quamobrem ergo hæc? vel vos mihi dicite per dominum. Si dixeritis vt dicere conſueſtis, ob noſtra delicta hæc eueniſſe; non ita ſe res habet ego dicam: quoniam non magis nos, quàm cæteræ Chriſtianorum gentes, noſtris criminibus Deum irritamus: ſunt enim & aliæ nationes magis ſceleribus & peccatis obnoxiæ: quomodo non affliguntur, vt noſtra infeliciſſima & miſeranda natio? veh mihi miſero: alius ex alio ſubinde fio, cùm ad hæc animum conuerto, & cor meum conturbatur, & ſpiritus meus æſtuat: quia Iudæorum gens, quæ duo crimina commiſit, ſecundum Prophetam, dedit pœnas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitus meus, filius Iſrael: me dereliquit fontem aquę viuę, & effodit ſibi ciſternam diſſipatam. *Et Eccleſia,* me in ligno crucifixerunt, Barrabam verò poſtulauerunt & liberarunt. *Primum igitur, cùm Idolis inſeruiuiſſet, in captiuitatem abductus eſt in Mediam & Babylonem. Secundo, cùm crucifixiſſent dominum noſtrum & Deum, profecti ſunt captiui in omnes gentes. Noſtra verò natio (proh infortunium, proh dolor) neque Idolis ſeruiuit vnquam, neque Dei filium crucifixit: qua de cauſa tam acerbè vexatur? Sed non ſolùm eadem, verùm etiam multo peiora, quam impij Iudæi perpetitur: ij namque in ſeruitutem abducti, omnium gentium facti ſunt ſerui; vt omnibus inuiſi & Dei hoſtes; hi verò non ſolùm gentium facti ſunt ſerui,*

Hierem: 2.

ſerui, ſed & Iudæis ipſis, qui ſunt ſerui omnium gentium. O meam calamitatem! Nonne reliquum eſt plorare & lamentari, ac diſquirere cauſam, & credere; propter quæ patimur hæc? Ego verò aliam non poſſum inuenire (neque enim virtute, noſtra natio cæteris gentibus peior eſt; imo verò melior: nam dictum eſt, verèque dictum; nationem noſtram omnes nationes virtute, & moribus antecellere) niſi ſchiſma, & quod ſe ſubtraxerit ab obedientia, & ſubiectione Romanæ Eccleſiæ. Eam, & ſolam, diſcerno eſſe cauſam interitus noſtræ gentis: quia poſtquam ab ea diuiſi ſumus; maledictionem accepimus, et patimur, quæ nos patimur: nec ideo pœnitet nos; ſed deteriores euadimus, & maledictis impetimus ipſam Eccleſiam; dicenda & tacenda aduerſus eam impudenter euomimus. Quamobrem fratres mei per Chriſtum; deſperationem omittamus: accedamus veræ Chriſtianorum vnioni: agnoſcamus peccata noſtra, ne peiores Iudæis euadamus; neue falſa ſuaſione, malitia & præſumptione ita aures obſtruamus, vt nec audiamus, nec intelligamus. Audiamus Chriſtum clamantem Apoſtolis: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui verò me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me: *Verè ergo licet dicere: qui Papam audit, dominum audit; qui verò Papam non audit, dominum non audit: qui verò dominum non audit, audit captiuos et gladijs comminutos. Vidi et rectè memini, cùm interfuerim diſputationibus cuiuſdam monachi Barlaam, quæ habitæ ſunt Conſtantinopoli, cum quodam legato Apoſtolico, de primatu Papæ; vbi concludens legatus dicit:* Ego quidem poſſum cunctas obiectiones veſtras diluere (non enim Chriſti Eccleſia, & præſes illius ſummus Pontifex miſit hominem, qui neſciat veſtris dubitationibus reſpondere) ſed vos ſemper in nugacibus verborum argutijs verſamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac verum verbum; quod & alijs Græcis, mihi iniunctum eſt dicere: hæc dicit Papa: Si volueritis & audieritis me; bona terræ comedetis, ſecundum Prophetam. Si verò nolueritis, neque audieritis me; gladius vos deuorabit. Num Pontificis os locutum eſt hæc? num habes huic quid contradicas? lege & expende, an euenerit ſicut ipſe dixit. Si ergo euenit; debetis, imo verò potius neceſſe eſt illum audire: ſecundùm verò opera illius non facere, ſi mala fuerint. *Ita & nobis præcepit Dominus: Super cathedram Moyſis ſederunt ſcribæ & phariſæi; omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite, ſecundum verò opera illorum nolite face-*

Luc: 10.

Iſaias 1.

lite facere. Quando ergo & hic, ſuper cathedra Petri ſedet; debemus ipſum tanquam Petrum audire, & imitari ſermones eius; opera verò non imitari, ſi praua ſint. Ita vos ſancti docent: ita leges & canones clamant; vt antea demonſtrauimus, & paullò poſt etiam demonſtrabimus. Nunc detegere volumus, quod vos intus aduerſus Papam, ac latinos iniuſtè continetis: dicitur enim, quòd propter peccatum illum vitatis: at hoc verum non eſt: ſed cauſas quæritis fratres parum veras: maledixit enim vobis, & vos inuenit excommunicatio; deletiq; funditus eſtis: ſed alius eſt morbus, ex quo ægrotat intus anima veſtra, vt antea expoſuimus; non audentes palam dicere, ne fortè cunctis hæreticis peiores vocemini, & ſitis cogniti apud omnes; magisq; vultis mandere ſub dentibus. Sed aliud quid eſt, quod labijs premitis? quidam tamen adeò ſtolidi ſunt, qui apertè latinos hæreticos eſſe dicunt; & Papam præter cæteros omnes: ideoq; vnionem refugitis, neque Papæ memoriam audire; neque qui vnionem ex veſtris ſacerdotibus amplectuntur, videre ſuſtinetis: neque, qui cum ipſis communicant, omninò pro Chriſtianis habetis: & ſi fortè contingit, vt in aliquod incurratis, quod vos Papæ commonefaciat; panem oblationis non accipitis, ſed furijs agitamini, ac dentibus aduerſus ipſos ſacerdotes ſæuiſſimè infrenditis, & Iudæis deteriores eſſe putatis. Hæc igitur proferre reformidantes, vt iram quorundam declinetis, ad apertum integumentum ſtrenuè confugitis, & aduerſus veritatem pugnatis, de aſini vmbra (vt fertur) decertantes.

SECTio.16 *At nos in præcedentibus, quos antea edidimus, quatuor libris, multa de iis eisdem tractauimus; veritatem pro viribus apertè prædicantes, Latinosq; in dogmatibus orthodoxos eſſe liquidò oſtendimus; et falſis eos premi calumnijs egregiè demonſtrauimus. Et in hoc quinto, profectò non pauca attulimus; ſcilicet Pontificem eſſe Petri ſucceſſorem, & vicarium ſaluatoris noſtri IEſu Chriſti comprobando: cumq; ſolum obtinere poteſtatem, omnem Eccleſiam abſolutè dirigendi, & gubernandi, ligandi & ſoluendi, redarguendi, benedicendi, maledicendi, corrigendi, ac medendi; ſolumq; illum habere facultatem de fide & ſacerdotio exquirendi. Nam ſtatim magnus Theodorus Studites, in Epiſtola ad Paſchalem Papam, hæc inquit:* Audi apoſtolicum caput, à Deo electe, paſtor ouium Chriſti, clauiger regni cœlorum, petra fidei, per quam ædificata eſt catholica Eccleſia:

cleſia : nam tu es Petrus, Petri ſedem exornans & gubernans. *Et poſt quædam :* Huc ades : ab occidente exſurge, & ne repellas in finem : tibi namque dixit Chriſtus Deus noſter : Et tu quandoq. conuerſus, confirma fratres tuos. *Audis quomodo appellat pontificem magnus hic Pater; Petrum, et clauigerum vitæ æternæ, et paſtorem, & apoſtolicum caput? rogatq́;, vt Conſtantinopoli ſubſidium ferat, propter eorum hæreſes, qui imagines oppugnabant. Vnde nam hoc? non ob aliud aliquid, niſi quia is habebat poteſtatem cæteras Eccleſias confirmandi; tanquam qui omnibus hæreſibus ſuperior eſſet, longeq́; poſitus eſſet ab omni procella hæreticorum. Huius rei ipſemet teſtis eſt in epiſtola ad Paſchalem, dicens :* Vos igitur verè illimis fons, ac ſincerus iam inde à principio veræ fidei : vos ab omni hęreticorum procella longè poſiti : ſecurus totius Eccleſię portus : vos à Deo electa ciuitas, ad ſalutis refugium. *Intelligis quo pacto ſecurum portum appellat totius Eccleſiæ Romanum pontificem? ad quem, vt nauigia ab vndis in medio maris agitata, in portum perfugiunt, ne foris relicta, à fluctibus atq. æſtu mergantur; ſic & omnes Eccleſiæ, ab hæreticis, tanquam à fluctibus vexatæ, ad Romanum pontificem, veluti ad portum ſalutis confugiunt : vbi tranquillitatem et quietem omnem nanciſcantur : nam eo loci, fidei claues Chriſtus apud Petrum Apoſtolum depoſuit; vt Eccleſiam totam paſceret, atque gubernaret : nec apud illum tantùm, ſed etiam apud eius ſucceſſores, ipſi dicens :* & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. *Quæ quidem non ſoli Petro contigerunt, ſed & eius ſucceſſoribus. Nam Silueſter magnus Papa Romanus, poſt baptiſmum Conſtantini, Arij hæreſim aboleuit : et in eadem vrbe, Liberius, ac Iulius, Athanaſium confirmarunt, & Alexandriam remiſerunt; cùm ab Arianis perſecutionem pateretur. Damaſus Papa, Eunomij hæreſim Conſtantinopolitani Patriarchæ funditus ſuſtulit. Diuus Celeſtinus, impij Neſtorij & Conſtantinopolitani Patriarchæ hæreſim per Cyrillum Theegorum deleuit. Leo ſanctiſſimus, ſacrilegam Eutychis, et Dioſcori, hæreſim damnauit. Martinus & Agathon, Monothelitarum ſceleſtam hæreſim, verbo & operibus ſuſtulerunt. Gregorius magnus Dialogus, impietatem eorum, qui imagines oppugnabant, anathemati ſubiecit : deinde poſt inobedientiam, & ſchiſma, Nicolaus primus, ipſemet Conſtantinopolim profectus eſt Photij tempore, vt tolleret ſchiſma : quem cùm non recepiſſent, excommunicationi ab eo ſuppoſiti ſunt. Poſt hunc ſummi Pontifices, per temporum vices, non*

Pſal: 43.

deſtiterunt ſcribere & hortari Græcos ad Eccleſiæ conuerſionem, et obedientiam; quouſque coacta eſt ſynodus apud Lugdunum, quam Græci octauam vocant: cuius auctor exſtitit, Gregorius Papa decimus, & vnio eſt ſubſecuta. Sed iterum defecerunt, & iterum Legatos Eccleſiæ receperunt. Cogitur ſynodus Conſtantinopolitana, cum Papæ Legatis, Ioannis Becci temporibus Conſtantinopolitani Patriarchæ; & vnionem amplexi ſunt, ad breue tempus, obedientiam oſtendentes, & pacem: ſed poſtea rurſus ad ſuum et primum vomitum reuerterunt. Sed nec rurſus defatigati ſunt Eccleſiæ catholicæ præſides; eos ad obedientiam & pacem excitare: at illi cùm ſemel obſurduiſſent, non paruerunt. Protracta eſt igitur res vſque ad nos, aſpeximuſq; noſtris oculis; quòd multi ante nos Patriarchæ & reges videre exoptarunt, nec viderunt. Nos verò vidimus beatiſs: Eugenium IIII. Romanæ Eccleſiæ Pontificem ſummum, quanto ſtudio in hoc ſanctum opus incubuerit, triremibus miſſis, & ſumptibus, vt hoc magnum vulnus ſanaretur: celebrataq; eſt ſynodus ingens atque admirabilis Ferrariæ et Florentiæ inſignibus Italiæ vrbibus; magna doctorum & ſapientum virorum frequentia, et theologiæ ſcientia, ac virtute illuſtrium. Tandem decretum ſancitum eſt, omni ſapientia & veritate conſpicuum; quod vbique eſt promulgatum, & ab omnibus gentibus receptum. Græci verò, & ex ijs qui peioris ſunt conditionis, vulgares quidam homines, & indocti huic contradicunt: ac ſi quis nationis particeps decreto contradicit; id non à doctrina proficiſcitur, ſed ab animi prauitate, falſa & ſtulta præſumptione, & gloria inani, quam ex vulgi imperitia aucupantur: quod quidem decretum & nos, in manus ſumentes, perlegimus omni ſtudio; idq; toto ex animo verum eſſe credentes, admonuimus atque amplexati ſumus: vnde ſumminiſtrata eſt nobis materia reſpondendi quinque articulis; qui in eo continentur; quorum extremus hic eſt, de Papæ primatu; quem nemo mentis compos poterit pernegare.

SECTio.17 *At non rectè ſentit inquiunt; quia præter communes patrum et doctorum ſententias ea perſcripſit. Si ergo illa diuina ſedes non rectè ſentit, mentitur Chriſtus cùm dicit:* Cœlum & terra tranſibunt; verba autem mea nunquam tranſibunt. *Is enim Eccleſiæ pollicitus eſt, ſe cum ea fore, & portas inferi non præualituras aduerſus eam. Ideo ne Chriſtum mendacem efficiamus, quod ſi vel cogitetur ſolum,*

eſt blaſ-

eſt blaſphemia) in errantem Dei Eccleſiam eſſe dicimus: quam rem teſtificabitur rurſus ipſe Theodorus Studites, ad Michaelem Imperatorem ſcribens, ex perſona omnium præpoſitorum hoc pacto: Cùm nos in vnum conueniſſemus, venerabilis imperij veſtri iuſſu, minimi Epiſcopi & Præpoſiti: *poſt pauca dicit:* nos diluimus omnes dubitationes veſtras. Si vero aliquid dubitare, vel non credere videtur veſtra diuina magnificentia; eius rei explicatio à Pontifice piè eſt poſtulanda: magna & à Deo firmata manus veſtra, vt publicę cupida vtilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem; vt à principio à patribus noſtris eſt traditum: ea ô Chriſti imitator, Imperator, inter omnes Eccleſias Dei, ſummum & ſupremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam ſedem, ad quem dicit Dominus: Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſum eam. *& iterum idem in alia Epiſtola ad Naucratium; cuius principium eſt:* nõ implebitur auris mea à vocibus auditionis, *inquit:* Teſtor nunc coram Deo & hominibus, diuiſi ſunt à corpore Chriſti, & à ſuprema ſede, apud quam Chriſtus depoſuit claues fidei: aduerſus quam portę inferi à ſeculo non præualuerunt, nec præualebunt vſq. ad conſummationem eius; hæreticorum videlicet effrænata ora, ſecundum promiſſionem veracis Domini. *Audis, quo pacto ea eſt caput Eccleſiæ Chriſti; cuius Petrus eſt primus præſes: & quod nunquam præualuerunt, neque præualebunt vſque ad conſummationem ſeculi, hæreticorum effrænata ora, ſecundum promiſſionem veracis ſaluatoris? Si ergo nunquam præualuerunt hæretici aduerſus Chriſti Eccleſiam; quomodo audetis dicere eam errare? quæ inerrans à doctoribus prædicatur. Id etiam oſtenditur in tertia ſanctà ſynodo; in qua allatis ab Apoſtolica ſede literis, Arcadius Epiſcopus cum ſurrexiſſet, ad ſynodum dixit:* Iubeat veſtra beatitudo Reuerendiſſ: Patres allatas ad vos literas ſancti & cum adoratione vocati Cœleſtini Papę Apoſtolicę ſedis Epiſcopi, legi? ex quibus percipere poterit veſtra beatitudo, quanto ſtudio proſequitur omnes Eccleſias: *eadem, & horum ſimilia, Proiectus Epiſcopus protulit. Et paullò poſt Cyrillus Alexandriæ dixit:* literę acceptę à ſanctiſſimo Apoſtolicę ſedis Epiſcopo Romano Cœleſtino, cum decenti honore legantur. *Audis Arcadium & Proiectum, quòd omnium Eccleſiarum curam gerit Romanus Pontifex? ob quidnam aliud, niſi quia caput eſt omnium. Quod verò Cyrillus*

dicit,

dicit, cum decenti honore legi quę ſcripta ſunt à Cœleſtino, *comprobauerunt patres aperiendo capita ſua, & reuerenter audiendo quæ dicta ſunt. In quarta verò ſancta ſynodo, vt in titulo diuinæ ſcripturæ apparet, talia dicta ſunt.* Vt beatiſſimus Epiſcopus Romanę vrbis, cuius ſacerdotium ſuper omneis antiquitas eſſe voluit; poteſtatem & facultatem habet de fide, & ſacerdotibus determinandi. *Ergo quia de fide et ſacerdotibus determinandi facultatem habet; meritò caput & magiſtra omnium Chriſti Eccleſiarum in decreto ſcribitur, & à nobis colitur & adoratur: atque omnis obedientia & obſeruantia ei à nobis exhibetur, & exhibebitur; donec in hac vita permanebimus; recordati illius, qui dicit:* obedite præpoſitis veſtris, & ſubditi eſtote; ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, vt rationem reddituri: *& meminiſſe eius nunquam ceſſabimus in ſacris miſſarum precibus, ſecundùm ſanctorum noſtrorum traditiones: ne impiorum erroribus obſecundantes; à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro comperto habentes, quòd qui ipſi non ſubijcitur, nunquam ſaluabitur: ſimili modo, et qui eius non meminit neque ſacerdos eſt, neque ſacerdotis meretur habere poteſtatem: vt xiij. Canon primæ & ſecundæ ſynodi apertè teſtatur: habes enim ad verbum ſic:* Hæreticarum zizaniarum ſemina, in Chriſti Eccleſiam ſpargens aduerſarius, & videns has gladio ſpiritus radicitus euelli, alia via aggreſſus eſt; aſſumpta ſecum ſchiſmaticorum inſania, Chriſti corpus diuidere. *Sed & has inſidias ſancta ſynodus anticipans, vndecumque decreuit in poſterum;* vt ſi quis presbyter, vel diaconus tanquam ob aliquod delictum ſuum deſpiciens Epiſcopum, ante ſynodalem cognitionem, & cauſſę diſquiſitionem, ab eius communione deficere auſus fuerit: & nominis eius in ſacris miſſarum precibus ſecundum Eccleſię traditionem non meminerit; hunc depoſitioni ſubijci, & ſacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine eſt conſtitutus, & metropolitanorum præuenit iudicium, & ante iudicium (quantum in ſe eſt) condemnat ſuum patrem & Epiſcopum; hic neque presbyteri dignus eſt honore, nec nomine: & qui hos ſequuntur, ſi qui fuerint ex conſtitutis in ſacris ordinibus; & ipſi ſuis dignitatibus excidant. Monachi verò vel laici expellantur penitus ab Eccleſia, donec relicta cum ſchiſmaticis coniunctione ad ſuum Epiſcopum reuertantur. *Nonne ex hoc loco deprehendis, quòd ſacerdotes ſacerdotio abdicat: neque ſacerdotis nomen vult obtinere;*

tinere;

tinere; qui mentionem non faciunt primatus eorum, eorumq́; ſectatores: & ſi qui ſacris ſunt ordinibus inſigniti, prophanos iubet eſſe: qui in ſacris non ſunt, cuiuſcunque ſint conditionis, excommunicat. Reſipiſcite tandem fratres per Deum, reſipiſcite: nec amplius tam apertè veritati obſiſtatis, nec aduerſus paſtores animarum veſtrarum decertetis: durum eſt enim, imo verò fatui, & dementis, nudis pedibus aduerſus ſtimulum calcitrare. Nam quemadmodum oua lapidibus; ſic & capita veſtra, Eccleſia confringuntur: lapis namque Marc: 21. *& petra ſcandali eſt Eccleſia: & Chriſtus ipſe, illi ſe ſimilem facit. Beatus Paulus ita ſcribit:* bibebant enim de ſpirituali, conſequente eos petra; petra autem erat Chriſtus: hic eſt lapis de monte Cor: 1. Ca: 10. virginali abſciſſus: *Chriſtus verò ad Petrum:* Tu es Petrus: & ſuper hanc petram, ædificabo Eccleſiam, *& reliqua, vt ſæpius dictum eſt. Ecce igitur oſtenſum eſt, quòd petra & lapis Chriſti eſt* Cor: 1. Ca: 10. Daniel: 11. *Eccleſia: qui igitur in eam impingit; lux in eo non eſt: ſed qui ſeruat præcepta eius; non impingit, vera luce quæ in ipſo eſt illuminante, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: lux* Ioan: 1. *enim veritas eſt & cognitio; ac illuminantur ab ea, qui volunt, & manent in ea. Sed qui nolunt obtemperare; inſipientiæ tenebræ eorum oculos obtegunt & impingunt, & conteruntur, ac tandem exterminantur: & reſponſum ferent, quod præcepit dominus: quòd* Ioan: 10. *oues meæ, meam vocem audiunt: quæ verò meæ non ſunt, vocem meam non audiunt: & lupus rapit & diſpergit eas. Ita eueniet, & rationalibus ouibus, quæ vocem paſtoris non audiunt; impingent enim, & labentur in hæreſes, abſurditates, & ſchiſmata.*

Quòd verò non poſsit decipi, vel errare, vel confringi, vel perire SEctio. 18. *Eccleſia; imo verò id euenire ijs, qui eam oppugnant; oſtenſum eſt antea multis egregijs argumentationibus: nunc efficatius quodammodo per ſacrum Chryſoſtomum, aureæ tubæ diuinum Ioannem audiamus ex oratione in Pentecoſten: cuius principium:* Cœlum hodie nobis facta eſt terra. *Dicit enim ibi poſt alia multa ſic:* Magno ſtudio incumbit Deus in Eccleſiam, non parietibus fulctam, ſed gratia cuſtoditam: propter Eccleſiam conſtitutum eſt Cœlum, terra firmata eſt, & mare effuſum, & aer repletus, paradiſus eſt plantatus, lex tradita, miſſi prophetę, miracula facta ſunt, mare diuidebatur & reſarciebatur, petrę ſcindebantur, & rurſus iungebantur, manna de cœlo deſcendebat, & ex tempore menſa diſpone-

batur, propter Eccleſiam Prophetę, propter Eccleſiam Apoſtoli. At cur tam multa? propter Eccleſiam vnigenitus Dei filius, filius hominis factus eſt, vt Paulus ait: qui proprio filio non pepercit, vt Eccleſię parceret, filij ſui ſanguinem effudit propter Eccleſiam: hic ſanguis irrigat illam: per eum non poſſunt illius plantæ tabeſcere, neque folia decidere: non eſt obnoxia temporum neceſſarijs vicibus, neque tempori inſeruit: æſtate quidem folijs vernat; hyeme verò non nudatur: non enim temporum neceſſitates, ſed gratia ſpiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mirum eſt eam non euelli. Quot iam inde à principio aduerſus Eccleſiam bellum geſſerunt, cùm erat planta recens, arma aduerſus eam ſunt expedita: at nunc Dei gratia, & ſancti ſpiritus robore; & Imperator eſt pius, & milites, & omnis terra fide eſt repleta: at in origine eius, in exordio, reges impij, milites irreligioſi: ob iuſſa Principum, arę ardebant: vndique fumus, & nidor: aer inquinabatur: dæmones bacchabantur: diabolus ſaltabat: pater filium abdicabat; filius patrem non colebat: natura ſcindebatur & religio: vbi igitur, qui auſi ſunt aduerſus Eccleſiam in acie ſtare? Cùm erat planta recens, non tamen iniuriam paſſa eſt: cùm cœlum attingit, ſperas illam poſſe debellare? Quando vndecim erant Apoſtoli, à nemine ſuperati ſunt: imo vero vndecim, tot millia Eccleſiarum ſunt expiſcati: nunc cùm terra, & mare, culta & inhabitabilis regio & vrbs, & omnes fines religione referti ſunt; tunc ſperas ei dominari? at tu non potes: Chriſtus dixit, quòd portę inferi non præualebunt aduerſus eam: facilius eſt cœlum deleri, & terram exterminari, quàm Eccleſiam extingui. Quis hęc dicit? ipſe Chriſtus: Cœlum & terra tranſibunt, verba autē mea non tranſibunt. Et rectè: nam Dei verbū ipſo cœlo eſt potentiùs, quia cœlum eſt opus verbi: dixit Deus, fiat cœlum, & verbum fuit opus: excurrebat natura nemine impediente; quoniā ipſe Dominus eſt naturę, & eam immutandi: ego eam ſubſtruxi, qui cœlū conſtitui; ſed pro cœlo ſanguinem non effudi: pro cœlo cruci nō fui affixus: pro cœlo, cœleſte corpus non aſſumpſi. Sed quid dico de cœlo? angelorum corpus non aſſumpſi; vt intelligas me eccleſiam magis ęſtimare, quàm cœlum, & terram, & omnem creaturā: & ideo cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea, nunquam tranſibunt: faciliùs eſt cœlum aboleri, & terram extingui, quàm mea verba intercidere. Qualia ſint verba eius in medium deducamus; videamus, an interciderint: non reuoco ego in dubiū; ſed hę

reticis os

reticis os obſtruo. Qualia ſunt verba? cœlum & terra tranſibunt; verba autem mea nunquam tranſibunt. quale verbum? Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Super hanc petram dixit, non in Petro: non enim ſuper hominem, ſed ſuper fidem Petri Eccleſiam ſuam fundauit. Quid autem erat fides? Tu es Chriſtus filius Dei viui, petram vocauit Eccleſiam vndas excipientem, ſed non concuſſam. Eccleſia namque ſuſcipit tentationes; at non ſuperatur. Quid ergo eſt ſuper petram? id eſt ſuper confeſſionem Petri; non ſuper opes. Non lapides iacis? non ligna? non ſpicula? nequaquam dicit: non enim eſt ſenſibilis ſtructura: hæc qualiacumque ſint, tempore dilabuntur: confeſſionem verò, neque dæmones poſſunt ſuperare: teſtantur martyres, qui latus perfoſſi, fidem non amiſerunt: ô rem admirabilem! murus foditur, & theſaurus non diripitur: caro abſumitur, & fides non conſumitur: ea eſt martyrum vis: ſuper petram ædificabo Eccleſiam meam, & portę inferi non præualebunt aduerſus eam. Attendite ſedulò; eos vocat portas inferi, qui mortem pariunt: quid igitur? in infernum intrabit, ſi in diſcrimen venerit? vtique: nam vt portę vrbis ſunt ingreſſus in vrbem; ſic portę inferni, ingreſſus ad mortem. Cur, inquit, tentationes non prohibes? nequaquam: vt oſtendam vires meas, ſi nemo eam oppugnarit, poſſunt reſpondere: nam ſi fuiſſet oppugnata, fuiſſet vtiq. & expugnata: propterea eam permitto oppugnari; ne propugnatorum ſolitudini, victorię titulus inſcribatur: & portę inferi non dixit, non aggredientur eam. Quid ergo? oppugnabitur quidem; ſed non ſuperabitur: fluctuat Eccleſia; ſed non mergitur, ſed non petit profundum: excipit tela; ſed non admittit vulnera: excipit machinas, ſed turris non quaſſatur. Sed quid dico Eccleſiam? vnum verbum piſcator locutus eſt. Et turris ſtetit inconcuſſa. Quot tyranni conati ſunt hoc verbum abolere, nec potuerunt? ſuper petram enim fundata eſt. Cogita quot tyranni, quot reges diademate redimiti, enſes acuti, ferarum dentes, mortes imminentes, ſartagines, fornaces, & pharetram ſuam exhauſit diabolus, & Eccleſię non obfuit. Qua nam de cauſſa? quia portę inferi non præualebunt aduerſus eam: ipſa res teſtimonium perhibet: teſtatur euentus experientia. Quot bellum geſſerunt? num euicerunt? ſed qui bellum geſſerunt, ſilentio tranſiguntur, & obliuioni mandantur: Eccleſia verò floret. Vbi Claudius? vbi Au-

 guſtus?

guſtus? vbi Tiberius? nuda ſunt nomina; eorũ meminit nemo: nam poſtquam Eccleſiam oppugnarunt, memoria eorum deleta eſt: & Eccleſia ſuper ſolem refulget. *Audiſti verba doctoris aurei animo & corpore? audiſti à Deo afflatum & theologum patrem hunc? ſcilicet quod Eccleſiæ oppugnatores abolentur, & obliuioni mandantur: Eccleſia verò floret. Et contorquent quidem tela pugnatores; at ipſi vulnerantur. Cur nam hæc? quia Chriſtus ipſam firmauit: Chriſtus ipſam ſuo redemit ſanguine; per quem cœlum firmatum eſt, terra fundata:* Domini enim verbo, dicit Dauid, cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. *igitur verbo quo firmauit cœlum, firmauit Eccleſiam ſuam dicens:* ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. *Quam petram? ſolidam fidei confeſſionem Petri piſcatoris; quæ firmata manet inconcuſſa, & immota, & inexpugnabilis; quemadmodum & cœlum ſtat, & permanet vi verbi. Ideo in cœlo, & in terra, Eccleſia Dei honorabilis, & ſancta eſt. Imò verò ſecundum aureorum verborum & ſermonum patrem hunc, cœlo & angelis & omni creatura præſtantior eſt. Ideo & ſubijcit Chriſtus dicens,* cœlum & terra tranſibit, verba autem mea nunquam tranſibunt. *id eſt, faciliùs eſt cœlum, & terram, & omnia concuti, quàm Eccleſiam meam: incurſiones hæretici facient, at non prævalebunt: in petram impingent capita ſua, & diſpergentur; quia ſuper petram fundata Eccleſia eſt: propterea Eccleſia tanquam petra manebit inconcuſſa; ſecum fiducia Chriſtus dixit. Nam qui à principio ſuæ prædicationis eam oppugnauerunt;* Sapi: 4. & 11. *deleti ſunt, & memoria eorum cum ſonitu perijt: Eccleſia verò vernat, & refulget ſuper ſolem. Vbi reges qui in eam deſæuierunt? vbi Principes? vbi hæretici? vbi Arius & Eunomius? vbi Neſtorius & Dioſcorus? vbi Seuerus & Eutyches? vbi qui præceſſerunt, & qui poſtea ſubſecuti ſunt omnes? nonne perierunt? nonne extincti ſunt? ſed Eccleſia tunc, & nunc, & ſemper eſt, vſque ad ſeculi conſummationem & finem.*

SECTIO. 19 *Tot igitur & egregijs rebus expoſitis ex mellifluis ſacri doctoris ſermonibus: æquum eſt, quòd illi dum oraret, euenit cum omni reuerentia commemorare. Sic enim inuenimus ſcriptum in eius vita, quam Metaphraſtes enarrat, cuius initium:* Et omnium qui ſecundum Deum in hac vita verſati ſunt: *poſt multa ait:* Cùm is noctu in oratione perſtaret, ſe obtulit quædam diuina res, & ſublimior; quàm vt

quàm vt oculis cerni poſſet: & quemadmodum rem in medium proponere, lingua vix audeat;ita & audire nouum videatur; itaque nouum quiddam,& horrore plenum audiſſe. Cœterum animaduertendum, quòd huic narrationi, æquè miſta ſunt timor & lætitia: duo quidam viri alba amicti veſte, aſpectu horrifico viſi ſunt ei de cœlo deſcendere; huicque præclaro viro, dum oraret in conſpectum veniſſe: quorum alter volumen, alter claues manibus continere videbatur. Cùmque Ioannes hanc nouam ſpeciem miraretur,timore eſſe correptum: hos verò manibus apprehenſum erexiſſe, & metum abſterſiſſe, bonoque animo eum eſſe iuſſiſſe. Percontanti quinam eſſent ij viri tanta præditi gloria, qui accedere ad ſe dignati eſſent; ne timeas, eos dixiſſe: nos venimus à Chriſto miſſi. Alterum poſtea manu protenſa volumen tradidiſſe, dicentem: ſume librum, nam ego ſum Ioannes,cui ſapientia Dei, pectus tradidit, in quod & recumbere voluit: quę quidem te & per nos ad ſcripturas pernoſcendas,idoneum reddet: & te, quaſi manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extenſa: ſume, dixiſſe, has claueis: meque Petrum eſſe ſcito, cui Deus claues in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia,qua me participem facere: quare quæcunque ligaueris, vel ſolueris ſuper terram, erunt ea ligata, vel ſoluta, & in cœlis. *Nonne depræhendis ex his, alterum vnà cum munere ſcripturas faciliè interpretandi, & harum intelligentiam à datore ſapientiæ adiunxiſſe? alterum verò vnà cum facultate ſoluendi, et ligandi, & intelligendi, iniunxiſſe, & piè in Ieſum Chriſtum Dei filium per eum credendi? Credite in poſterum,quòd ſine obedientia erga Petrum, ſaluari non poteſtis. Et iure quidem: nam is eſt porta ſalutis: qui per eum in cognitionem fidei non ingreditur, id eſt, vt eum agnoſcat eſſe Chriſti Vicarium; non poterit vnquam ſalutem conſequi: nam vt Chriſtus inquit.* Ego ſum oſtium: qui non intrat per oſtium, ſed aliundè aſcenſum parat; fur eſt & latro. *Ita & Petrus eius ſucceſſor dicit: qui non credit per me filium inuiſibilis Dei & Patris in carne genitum, qui paſſus eſt & reſurrexit, & cœtem diſpenſationis myſteria; hic hæreticus eſt: & ſaluari nullo vnquam tempore poterit. Hæc igitur & talia tenentes,quorum refertæ ſunt omnes doctorum ſcripturæ; Eccleſiæ ſubijcimur: in eaq; permanemus: & in obedientia eius perſiſtere in omnia ſecula deprecamur; vt propitium Deum nanciſcamur in tremenda die retributionis: fiat,fiat.* Ioan. 10.

V iij *Iam,*

SEctio. 20. *Iam quoad eius fieri potuit, præſtitimus, quod polliciti ſumus; allata ad quinque articulos reſponſione, qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conſcripſimus verò hæc à communibus patribus, ac doctoribus, deſumpta materia, quos Eccleſia ſanctos eſſe decernit, illorum veſtigijs inſiſtendo; & qui hæc literis theologicis mandarunt, & tradiderunt, vt vetuces ſuſcipiendo: quibus Epheſius Marcus non valens in ſynodo contradicere, & ſui incertus, certamen detrectauit. Perfecimus autem hoc opus multo labore ac ſtudio: propterea omnes, qui hæc perlegerint, oro, ne doloſè, & cum præſumptione aut proprio affectu inducti, percurrant; ſed ſincera diſpoſitione adhibita, ſuam conſcientiam iudicem dictis præficiant. Arbitror enim eum, qui hac conditione ad legendum acceſſerit; à morbo ſe vindicaturum, magnamq; gratiam habiturum ei, qui hæc edidit, & elaborauit, cùm hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim. Exantlauimus verò hunc laborem, vt dominus ſcit, qui occulta cognoſcit: non gloriam aucupando temporariam, neque opũ comparandarum gratia; ſed pura, et pia mente, pro virili, veritati patrocinari exoptantes: quæ quidem iis, qui apertè ſanctis contradicere nolunt, liquidò eſt demonſtrata. Et ea præterea de cauſa hoc opus aggreſſi ſumus; vt qui horum ſtudiorum ſunt ignari, et tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam amplius excuſationem afferre poſſint; ſe ſententias, & dicta ſanctorum planè ignorare. Ideo æquum mihi viſum eſt, volumen hoc rerum contexere: et reſipiſcere aliquando volentibus, veluti ſumptuoſum quoddam conuiuium apponere. Ec-*
Cantic: 4. *cleſia verò, Sponſa immaculata, nullas ſordes, vel rugas admittens, Sole lucidior, denuò apparebit, vt fuit, & eſt, & erit. Quanquam diſrumpantur, qui contra ſentiunt: nam ſemper exſtitit extra errorẽ: neque diuerſas opiniones prædicauit; ſed eaſdem illas, quas à diuino ore ſaluatoris accepit. Rogo vos iterum ò chariſſimi; vt hæc cum charitate legatis, & ſpiritu fidei: ac, ſi vera et iuſta viſa fuerint; ijs aſſentiamini: ſi verò contra; confutatis, et ſcriptis editis, rationes afferatis: vt et nos ijs perpenſis, ſententiam noſtram cum charitate dicamus; retractantes noſtra, vel delentes. Spero igitur Deo fiſus, qui pacis eſt pater, vos his rationibus ſuaſos, veritati ceſſuros: animi candorem & obedientiam Deo præſtando, mutuoq; accipiendo paracleti gratiam & prudentiam. Nam eo concedente, nulla mutatio vel imminutio pij, & patrij ſpiritus conſequetur: neque orthodoxa veritas imminuetur; abſit: malo enim millies mori, quàm ſuadere vos, vt tan-*

tillum

tillum quidem à vera fide declinetis. Reſipiſcite rogo fratres, reſipiſcite: quandiu vos in hac falſa ſuaſione perdurabitis? quandiu, ſi non vtroque, altero tamen pede claudicabitis? Excitemini ſegnes: qui humi repitis; exſurgatis: ne dum vos malum ſomnum ſtertitis; facile inimicus diſſeminet diſcordiæ zizaniam. Tollatur paries, qui dirimit ſepem: fiamus vnum corpus ſub eodem capite. Eſt autem caput, ipſe Chriſtus: quem vt magiſtrum, ac vitæ datorem, piè, et pura conſcientia ſequendo, cognoſcemus Deum & patrem eius: à quo ab æterno ſine tempore, ſine defluxu, & ſine paßione eſt genitus: ſanctiſſimumq́; & viuificantem eius Spiritum, à patre, tanquam à productore, ab æterno, & à principio productum, & procedentem, & per eum emanantem, & ſcaturientem eſſentialiter & ſubſiſtenter, & prodeuntem, & editum, vnam increatam potentiam, & ſine fine regnum, immortalem vitam, & beatitudinem: quam, vtinam omnes conſequamur, ne de via declinantes, in montes, ſolitudines, & foueas delabamur: & in loca, quæ non aſpicit lux, vultus domini noſtri, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti; cui gloria & victoria in ſecula ſeculorum. Amen. Hucuſq; Gennadius.

Ex interpretatione Sacrę Liturgię. etc. *Multi ſunt & apud Græcos, & apud Latinos, qui ſacram Liturgiam interpretati ſunt, eiusq́; myſteria expoſuerunt. Ex Græcis quidem Dionyſius Areopagita de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. Maximus Monachus de Eccleſiaſtica myſtagogia: Germanus Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, in libro myſticæ contemplationis: Simeon Theſſalonicen, in libro de ſeptem Sacramentis: Ex omnibus autem doctiſſimè et prolixiſſimè Nicolaus Cabaſila, in libro de diuino altaris ſacrificio. Ex Latinis, Rubertus Abbas de diuinis officijs: Iſydorus, Innocentius, Odon, Cameracenſis, Stephanus Aduenſis Epiſcopus, Walafredus, Strabo, de exordijs, & incrementis rerum Eccleſiaſticarum; Bernon Angienſis Abbas, Magiſter Florus in ſua Exegeſi, & alij infiniti, qui ſoli rectè conuincere poßunt noſtri ſeculi errores, qui miſſam, rem nouam, & recenter compoſitam, eſſe impudicè affirmare non erubeſcunt.*

DE SACRIS ORDINATIONIBVS, QVAS GRÆCI χειροτονίας vocant.

Caput XIIII.

QVATVORDECIMVS Articulus docet Euangelium non ab alijs publicè legendum & prædicandum eſſe, ſacraque myſteria diſpenſanda; quàm ab his, qui ritè ad hoc miniſterij genus ordinati ſunt. quod quidem ita debere eſſe & nos ipſi agnoſcimus. Sancta etenim Catholica Eccleſia, eos ſolùm, qui legitimè ſunt vocati, ſacro item charactere canonicè inſigniti, atque iuxta Eccleſiaſticam traditionem ordinati, ab omnique Hæreſeos ſuſpitione alieni; & populum docere, & ſacram Liturgiam adminiſtrare vult, atque permittit. Plurimumque illos errare docet, qui exiſtimant nihil intereſſe; vtrum hæc ſacra & diuina myſteria ab his exerceantur, qui ex laicis ad eam rem ordinatis deligantur tantum; an ab his, qui ex ſacerdotibus ritè & canonicè conſecratis & ordinatis, huic muneri præficiantur. Ordinationes autem apud nos non alio modo fiunt, quàm eo, quem ſacri nobis perſcripſerunt Canones. Et de Epiſcoporum quidem ordinatione primus Apoſtolorum Canon hæc docet: *Epiſcopus ordinetur à duobus vel tribus Epiſcopis. Presbyter verò ab vno Epiſcopo. Diaconus item, & alij eodem modo.* Quod item ex Actis Apoſtolicis diſcimus. *Erant, inquit; in Eccleſia quæ eſt Antiochiæ, Prophetæ & Apoſtoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manahem, & Saulus: miniſtrantibus autem illis Domino, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam, & Saulum, in opus miniſterij, ad*

rij, ad quod elegi eos. Ieiunantes autem ipſi, & orantes, impoſitis illis manibus, dimiſerunt eos: Vbi quinque leguntur præſentes viri: treſque, duos reliquos Saulum & Barnabam ſegregatos in miniſterij munus ordinaſſe. Non licere autem ſecularibus principibus de Epiſcopis aut ſententiam ferre; aut illis veteri deprauato more, qui à ſanctis concilijs abrogatus eſt, manus imponere 31. Canon Apoſtolicus docet. *Si quis Epiſcopus ſecularibus poteſtatibus vſus, Eccleſiam per ipſas obtineat; deponatur, & à communione ſeparetur, & omnes qui illi communicarint.* Et quanquam 28. Apoſtolico Canone præcipitur, neminem duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinem, vel propter peccati, publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omniſque hæc electio, tanquam impia, & ſacrilega abrogatur: puniunturque omnes illi, qui in hac parte, vel alios coegerunt, vimque aliquam intulerunt, vel autores facti, quacunque ratione fuerint; prophanique meritò & ſunt, & eſſe decernuntur. Oportet enim eum, qui ad Epiſcopatus honorem prouehi debet, vt quidem ſancti Patres in ſancta Nicœna ſtatuerunt ſynodo, Canone quarto, ab alijs Epiſcopis deligi. *Epiſcopum, inquit, conuenit maximè quidem ab omnibus, qui ſunt in prouincia Epiſcopis, ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter inſtantem neceſſitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen omninò in id ipſum conuenientibus, & abſentibus quoque pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus; tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima poteſtas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota fiunt prouincia, Metropolitano tribuatur:* quę omnia ex eodem quarto Canone, eiuſdem primę vniuerſalis ſynodi Nicœnę decerpuntur. Sed & Laodicenſis ſynodi 12. Canone, hoc idem his verbis explicat: *Epi-*

ſcopos non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & finitimorum Epiſcoporũ, conſtitui & ad Eccleſiæ principatum eligi; niſi eos, quos multò ante nota, probabiliſq́ vita commendauit: deniq. examinatos et in ratione fidei, hoc eſt, num rectam et ſanam doctrinam ſequantur, an ſecus, & in ipſius ſanæ doctrinæ politia. Quibus item ſimilia docet 13. eiuſdem ſynodi Canon. Illud adijciens, *neque vulgo aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad ſacerdotalem dignitatem ſunt euehendi, committendam eſſe.* In quorum canonum expoſitione, illud ſcriptum legimus: *Non tantum, inquit, vulgus arcetur ab Epiſcoporum electione; ſed etiam de ipſis ſacerdotibus ſententiam ferre non permittitur: præſentiq́ canone illud innuitur, quòd non Epiſcopi tantum antiquitùs; ſed & reliqui ſacerdotes à populo eligebantur: quòd poſtea omnino ne fieret, prohibitum fuit, tanquam res inutilis ac planè peſtifera.* Sed & 19. Canon Antiochenę ſynodi, multa ſimilia habet: tum de Metropolitano, tum de eo, vt omnes Epiſcopi eius prouincię ab eo conuocentur, præſenteſque adſint. *Epiſcopus, inquit, ne ordinetur abſque præſentia Metropolitani prouinciæ. Par enim eſt, Metropolitano ſuos collegas atque conſeruos adeſſe. Ideò debent per Epiſtolam Metropolitani conuocari. Et ſi quidem præſentes adfuerint omnes; longè melius eſſe: ſi autem difficile fuerit conuenire omnes; tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni prouincia præſentem adeſſe oportet; vel ſaltem per literas in eandem ſententiam conuenire: et ſic vel conuentu plurium facto, vel ſaltem plurium ſuffragijs collectis, Epiſcopum conſtitui debere. Si quid autem ſecus præter præſcriptum modum factum fuerit; nullius valoris ordinationem eſſe. Vbi verò omnia, ita vti dictum eſt, adhibita fuerint; contradicere tamen quiſpiam per priuatam contentionem velit; plurium tamen conſenſus valere debet.* Docet quidem

eiuſdem

eiuſdem Zonarę interpretatio: antiquitùs ipſarum vrbium populos, Epiſcopos deligere ſolitos. Cùm autem contentiones inde exorirentur maximę; ipſis deinceps prouincię Epiſcopis, ea tota deligendi & conſtituendi poteſtas Epiſcopi, conceſſa & concredita fuit. Non ſolùm autem Epiſcopi, eo modo, quo diximus, alios Epiſcopos & Sacerdotes ſacrorum canonum inſtituto eligebant atque conſecrabant, & non Laici ſed & ipſa Chirotonia nihil aliud ſacris Canonibus deſignatur, quàm eius, qui tunc conſecrandi munus exercet, in alio conſecrando diuinarum precum ſacra adminiſtratio, ac Spiritus Sancti omnia perficientis initiatoria inuocatio, propter extenſionem manus pontificis, tum cùm illi quē initiat atq. conſecrat, benedicit. Quanquam ipſę quoque ſententię atque ſuffragia, quibus Epiſcopi vel Preſbyteri eligebantur, nomine Chirotonię antiquitùs appellari ſolebant. Nam cùm penes ciuitatum populos, Pontificum deligendorum poteſtas fuiſſet; colligebatur tum in vnum multitudo; & hunc quidem alij poſtulabant, atque eligebant; alij alium. Vt igitur plurium vinceret ſententia; manus in altum illi qui ſuffragia ferebant ſubleuaſſe dicuntur; vt inde numerus cuiuſque ſententię dinumerari, ac facilè perſpici poſſit. Atque ita ille qui plurium refferebat ſententias, cœteris anteferebatur; indeque à manus extenſione nomen Chirotonię originem ſumpſit. Quo item nomine in eodem ſenſu, magni illi veritatis duces ſancti, inquam, qui ſynodis præerant Patres, nonnunquam vſi eſſe inueniuntur, ipſas ſententias & ſuffragia nomine Chirotonię appellantes. Quomodo ſancta Laodicenſis ſynodus Canone 5. loquitur. *Non oportere Chirotonias in præſentia multorum fieri,* Chirotonię nomine ipſam per ſuffragia electionem intelligentes: nam conſecrationem Pontificis, publicè multis præſentibus potius fieri oportebat. Electioni

Similē planè eiuſdem vocis notationē atque etimologiam alicubi explicat Vlpian⁹ Demoſtenis interpres in ferendis ſuffragijs, quibus AThenienſes ſuos eligebant Magiſtratus, quam vocē, vt et rei ipſius imitationem, vt cætera multa, ad Eccleſiaſticas functiones translatam fuiſſe exiſtimādum eſt.

ctioni autem vbi ſententię ferebantur; propterea, quod nonnũquam quærelę quædam & accuſationes contra candidatos proponebantur; nulli præter eos, ad quos ſententię dicendę ius pertinebat, intereſſe, ac ea quę dicebantur, audire licuit. Et conſecrationem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Epiſcopis fieri debere, primę ſynodi, quartus Canon iubet: ipſam autem per ſuffragia electionem à pluribus etiam. *Tres, inquit, omnino in eundem locum congregatos ordinare oportet; abſentibus quoque ſuffragium ferentibus, ſcriptisq́ aſsentientibus, electionem fieri.* Poſt diligens autem & exactum examen, multaq. tam rectę fidei, quàm morum grauitatis, & vitę integritatis, teſtimonia, demum dignos ordinari debere: indignos autem ab eo honore ac dignitate arceri; cùm ex multis ſacris canonibus, Apoſtoliciſque inſtitutionibus clarum eſt, tùm ex inſigni illo magni quondam Theologi Gregorij Nazianzeni, quem pro ſe inſtituerat Apologetico, longè euidentiùs conſtat: ex his inquam, vbi eos qui tanto honore ſunt indigni, improbi ac planè prophani, veluti tranſitu quodam notat: eos autem qui & quales digni eſſe debeant, mirè celebrat, ſuiſque coloribus pingit, hæcque inter cœtera cum magna adfert libertate. *Quotus quiſque eſt, qui ſi ad amuſsim eam, regulamq́ ſeipſum exigat, quam Paulus de Epiſcopis & Presbyteris fixit; nempè vt ſobrij & prudentes ſint, non temulenti, non percuſsores; ſed docendi periti; irreprehenſibiles, atque huiuſcemodi, vt nullæ eos improborum calumniæ attingere queant; non ſeſe à normæ rectitudine permultùm abeſse comperiet.* Et rurſum. *Primùm, inquit, ipſum purgari oportet, tum alios purgare: primò ipſum inſtitui; tum alios inſtituere: primùm lucem ipſum effici, Deoq́ appropinquare; tum demum alios ad Deum adducere: primò ſanctificari; tum demum alios ſanctificare.* Deinde illos appellans, qui

citò &

citò & negligenter, nec ſecundum id quod ſancti canones præcipiunt, ordinantur; hæc in medium adfert: *Quis eſt ille, qui veritatis Antiſtitem & propugnatorem vnius dieculæ ſpacio, velut ſimulachrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum angelorum claſse atque ordine futurus eſt: qui cum archangelis Deum celebrabit: qui ad ſupernum altare ſacrificia tranſmittit, ſimulq́ cum Chriſto ſacrificio fungitur.* Et iterum. *Qui nihil, inquit, dignum ſacerdotio ſecum adferunt, diſcipuli ſimul magiſtriq́ pietatis deſignantur, alios antè purgant; quàm ipſi purgati fuerunt: heri extra ſacra; hodie ſacrorum arbitri & Antiſtites, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratiæ potius & fauoris humani; quàm Spiritus ſancti inſpirationis opus eſſe videtur.* Eos proculdubiò, qui improbi, & indigni, in eos honores euehũtur, notans & proſcindens; ſimul autem quales oporteat eſſe illos in veritate qui ſerui idonei & miniſtri, Ieſu Chriſti futuri ſunt, docens atque ſubijciens. Amplius autem & eos magnoperè fugiendos & aueſandos eſſe; qui aliqua ſe hæreſi contaminarunt 44. Canon Apoſtolicus diligenter admonet. *Epiſcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum baptiſmum, vel ſacrificium admiſerit, deponi iubemus. Quæ enim eſt conuentio Chriſti cum Belial? vel quæ pars fideli cum eo qui infidelis eſt?* 2. Cor. 6.

NEQVE PRECES NEQVE OBLATIONES, NEQVE DIES FESTOS, NEQVE ALIA DONARIA; corrupta vita, & moribus miniſtrorum, vitiari.

Caput XV.

DE QVINTODECIMO AVtem Capite, quod Eccleſię miniſtros innoxios, & irreprehenſibiles eſſe debere docet: vitamque honeſtam & inculpabilem ſequi: preces item, atque ea quę offeruntur, dieſq. feſtos & reliqua, quę quaſi ad cauponandam gratiam comparata ſunt: pecuniam item ex alienis peccatis corradendam, remq. faciendam, aut aliquid aliud, nihil omninò ad ſalutẽ conferre tradit; illud dicimus, ſicque de tota hac re ſtatuimus. Quemadmodum illi, qui ita Deo miniſtrant, proficiunt nihil; niſi irreprehenſibiles, atque ſine crimine, quantùm homini licet, ſint: puri item & innoxij: per omneq. tempus, tanquàm ſub iugo diſciplinę quodam viuãt, in omni moderatione & ſanctitate vitę degentes, ſuumque munus exercentes; ita preces ipſas, ſacrificia, oblationes, feſtos item dies, quę iuxta beneplacitum Dei, eiuſq. amore fiunt; ad laudem præterea illius, memoriamq. eorum, qui illi à ſeculo placuerunt, referuntur: ad excitationem & imitationem virtutis, ac præclarè ab illis geſtorum, rectè & conuenienter fieri, magnamque vtilitatem ani-

Iacobi. 6. mabus noſtris adferre, affirmamus. *Multum enim*, inquit ſcriptura, *valet deprecatio iuſti: multaque proficit in illis, qui fideles Deiq́ gratia digni ſunt.* Vt quidem D. Chryſoſtomus exponens Epiſtolam ad Hebręos; inquit: *Iuſti, inquit, homines, vna ſæpius poſtulatione, omnia apud Deum lucrantur:* & ad Philippenſes item: *Procuremus inquit, aliquid auxilij illis, qui ex hac vita deceſſerunt: modici quidem, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione? Ipſi inquam pro illis exorantes, alijsq́ vt hoc idem agant, perſuadentes: pauperibus item*

aſſiduè

aſsiduè pro illis aliquid impartientes;habet enim ea res nõ exiguam quandam conſolationem. Audi ſiquidem quid De us dicat: Protegam ciuitatem iſtam propter me,et propter Dauid ſeruum meum. Si memoria duntaxat iuſti tantùm valuit; quando et opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non fruſtra ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerandorum myſteriorum, memoria fiat eorũ,qui hinc deceſſerunt. Nouerant enim illis hinc multum emolumenti fieri,multum vtilitatis: ſtante ſiquidem vniuerſo populo, manuſque ad cœlos extendente, cœtu item ſacerdotali, mundoque poſito ſacrificio; quomodo Deum non placabimus pro iſtis orantes? Nam ita vult Deus, vt nos inuicẽ iuuemus. Sanctis autem meritos honores à nobis deberi,eoſq́. omninò recipiendos & venerandos eſse,tum templis eorum, vt offeratur, iuſtum eſse; ille qui Deus θεάνθρωπος exiſtens, noſtra cauſſa homo factus eſt, nobis præcepit: *Qui inquit vos accipit, me accipit.* Vnde Chryſoſtomus præclarè: *Quemadmodum* inquit *illis, qui in acie ſtant, atq. depugnant, ab his qui pace fruuntur, in bellumq́. ipſi non proficiſcuntur, ſtipendia debentur; pro his enim militant illi;idem inquit nos de ſanctis Dei cogitare iuſtum eſt. Quomodo enim non abſurdum erit,his quidem, qui terreno regi militant, ſtipendia et commeatus liberaliſsimè perſolui: illis autem qui cœleſtis regis milites ſunt; quiq́. longè moleſtiores, potentioresq́ hoſtes in ſe ſuſtinent, pro nobisq́ Deum exorant; et ad quos in omni tempore noſtro neceſſario,cum precibus noſtris quotidie, res neceſſarias petituri,confugimus; cuius inquam fuerit ingratitudinis? nihil item ex facultatibus noſtris,neque in eos ipſos,neque in eorum templa, eoſque homines, qui tantorum virorum ſe ſeruitiis dediderunt, conferre? nullamque partem liberalitatis et munificentiæ noſtræ, illis declarare? neque eos eleemoſynis noſtris alere?* Orare item quotidie,Deumq́ue deprecari,populo Chriſtiano, & vtile & neceſſarium eſſe:

um eſſe: ab eoque officio, nullum excipi, Saluator ipſe, dum communem omnibus formulam orandi præſcribit,
Matth: 6. docet: *Quando* inquit *oraueritis, dicite: Pater noſter: etcæt.* Et: *Hoc* inquit *genus dæmoniorum non eiicitur niſi*
Matth: 17. *oratione, et ieiunio*: & alijs multis ſimilibus. Et Paulus
1. Tim: 2. ad Timotheum: *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus, qui in ſublimitate ſunt; vt quietam et tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & caſtitate. Hoc enim bonum & acceptum eſt coram ſaluatore noſtro, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Sacerdotes demum, vt honorentur, dignum & iuſtum eſſe, docet amplius D. Chryſoſtomus, *tanquam communis, inquit, pater eſt totius vniuerſi ſacerdos. Ab omnibus igitur æquum eſt illum honorari, eiusq́ curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert vniuerſo. Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regibus, atque illis omnibus, qui in ſublimitate poſiti ſunt; vt horum ſalus et incolumitas noſtræ tranquillitatis & ſecuritatis ſit cauſſa. Ad noſtram ſiquidem vtilitatem Deus ipſos etiã magiſtratus ordinauit. Abſurdum igitur & iniuſtum eſt, illos quidem pro nobis bella gerere; nos autem pro illis Deum, neque per nos ipſos, neque per ſacerdotes item noſtros exorare.* Et rurſum dicit idē D. Chryſoſtomus: *An, inquit, ignoratis ſcriptum eſſe, ſanctum Iob pro filijs cõuiuantibus, quotidie ſacrificia obtuliſſe? atque hac ratione peccata eorum expiaſſe; ne quid fortè peruerſi cogitarent in cordibus ſuis?* Et alio loco. *Scitote, inquit, tanquam Chriſti diſcipuli; quòd orantes: pro publica pace & tranquillitate vniuerſi mundi, pro omni item felici ſucceſſu, id facimus: regnumq́ eius quærimus, ipſamq́ ianuam pulſamus, vt propter viſcera miſericordiæ ſuæ, nobis illam Deus aperiat, ad eamq́ ex qua olim excidimus felicitatem, nos reducat.* Et rurſum. *Eſt*

quidem res vtilis atque ſalutaris ſanctorum precibus nos commendare; ſed ita, ſi item nos ipſi in opere ſimus; ſi item et ipſi oremus: nam alia ratione, ſi ignaui, ſi ocioſi ipſi ſimus; nullam inde referemus vtilitatem. Neque enim obſcurum eſt, quid Hieremiæ pro ignauo & flagitioſo populo orare volenti, reſponſum eſt. Ter hic in cauſſa populi ad Dominum ſupplex acceſſerat: ter item audiuit. Ne o- Ierem. 7. 11. 14 *res; non enim exaudiam te. Si, inquit, ſteterit pro illis Noe, Iacob, & Daniel, non liberabo illos; ſiquidem multùm iam eorum præualuit malicia.* Quid igitur, dicet aliquis, neceſſe eſt alios pro me exorare, ſi ipſe Deo gratus & charus ſum? nequaquam hoc dicas ô homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipſum Dominum dicentem. *Deprecabitur,* Leuit. 4. *inquit, pro vobis ſacerdos, & remittentur vobis peccata veſtra:* Et alia his ſimilia quàm plurima. Quę, ſi quis diligentius perquirit; plenam & confertam talibus reperiet totam ſacram ſcripturam. Similiter autem & illa omnia, quę Deo votis redduntur, ſunt illi acceptiſſima. *Vo-* Pſal. 85. *uete, inquit Dauid, & reddite: quomodo Anna Samue-* 1. Reg. 1. *lem Deo vouit, & reddidit,* & alia ſexcenta his ſimilia. Sic item & feſtos dies celebramus, honorantes ſanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem. *Mihi,* Pſal. 138 *inquit, nimis honorati ſunt amici tui Deus; nimis confortatus eſt principatus eorum.* Niſi enim ſacras preces, Liturgias, dies feſtos, & his ſimilia non cauponantes, ſed Deum piè timentes peragimus; quę quidem omnia fidei ſunt conſequentia, præclaraque opera; gens quædam abſque Deo eſſe putabimur, quę Deum non timeat, & quę à fide viua, quę in omnibus principem locum tenet, ac quaſi familiam ducit, ſit alieniſſima. Sublatis enim rebus illis, quę rem aliquam neceſſariò natura ſua conſequuntur, fructuſq. eius quodammodo ſunt, quantum in nobis eſt; illud ipſum, quod principale eſt, auferri opor-

ri oportet. Neceſſe item eſt illum, qui verbo præeſt, & doctrinę, iuxta magnũ Baſilium, cum omni circumſpectione & examine, Dei voluntate, tanquam certiſſimo ſcopo ſibi propoſita, omnia agere & dicere; vt vel illis ipſis, qui eum ſequuntur, illique crediderunt, vitam ſuam probet, ſuæque ab his integritatis referat teſtimonium: iuxta illud Pauli: *Vos inquit, teſtes eſtis, & Deus, quàm ſanctè, & iuſtè, & ſine querela, vobis, qui credidiſtis, affuimus, vt et ipſi rectè ſcitis.* Porrò, ſi contigerit indignos miniſtros nos habere; Dei tamẽ vis & gratia eſt, quę omnia operatur, vt quidem vniuerſus teſtatur Theologorum chorus.

1. Theſſ. 2.

ANNOTATIONES.

Quemadmodum illi qui Deo ita miniſtrant. etc. *Idem ſenſus eſt Nicolai Cabaſilæ, ex quo hæc deſumpta eſſe videntur. Cuius verba ex Cap.* 34 *hoc loco apponere libuit.* Sacerdos autem poſtquàm omnibus ea, quę par eſt orauerit, etiam pro ſe orat, vt à donis ſanctificetur. Quanam ſanctificatione? vt accipiat remiſſionem peccatorum. Hoc enim eſt donorum principale officium. Et vnde nam poteſt hoc ſciri? Ex ijs quę dominus dixit, Apoſtolis panem oſtendens. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum. Et in calice ſimiliter. Memento, inquit, Domine etiam meę indignitatis, & condona mihi omne delictum voluntarium & inuolutarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam ſancti Spiritus à donis propoſitis. Remiſſionem peccatorum dat ſanctus Spiritus ijs, qui ſunt donorũ participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretioſis donis. Vno quidem modo, per quem ipſa ſanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipſa ſanctificat. Primo ergo modo, in donis gratiam operari, nullum poteſt humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum ſanctificatio, non eſt humanę virtutis opus: ita nec fieri poteſt, vt eam hominũ vitium prohibeat. Secundus autem noſtro etiam ſtudio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona ſanctificat, ſi nos ad ſanctificatio-

nem aptos

nem aptos & accommodatos ceperit. Sin autem in nos imparatos inciderit, nec vllam vtilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnumque dederit: hanc gratiam, ſiue eſt ſolùm remiſſio peccatorum, ſiue cum illa etiam aliud donum datur; ijs, qui cum pura conſcientia ſacram hanc Cœnam ſumunt, orat ſacerdos, ne à donis prohibeatur, vt quę poſſit prohiberi per humanum vitium. Hanc facit orationem etiam paullò poſt cum vniuerſa communiter multitudine.

OMNI MAGISTRATVI A DEO CONSTITVTO PARENdum eſſe.

Caput XVI.

SEXTODECIMO LOCO docetis, non licere populo Christiano alijs præeſſe, atq. imperare: pœnas item ſecundum leges ſontibus irrogare: atque omninò alijs Reipub. negocijs ſeſe immiſcere. Nos autem illud dicimus: obedire, ſubiectoſq. eſſe oportere nos, omni poteſtati, atq. magiſtratui: non modò bonis & rectis tantùm; ſed diſcolis etiam: & ea omnia, quę ab illis legibus ſancita ſunt, ſanctè & incontaminata ſeruanda. Aliter autem Deo, magis quàm hominibus obtemperandum eſſe. *Qui (dicit alio loco ſcriptura) reſiſtit omni poteſtati, iudicium accipiet.* Et rurſum. *Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Quo *Rom. 13.* modo item eorum contumelia, qui illis non parēt, quos ipſe Dominus miſit, non in his ſolùm conſiſtit; ſed in illum ipſum ampliùs fertur, qui eos miſit: maiuſque iudicium iſti, quàm illi, qui in Sodoma & Gomorra perierunt, reportabunt. Dicit enim Dominus: *Qui accipit* *Matth. 10.* *vos; me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, reci-* *Ioann. 13.*

Lucæ 10. Matth: 10. *pit, me recipit. Qui vos audit, me audit: & quicunq. vos non receperit, neq. audierit ſermones veſtros; exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris. Amen amen dico vobis, tolerabiliùs erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij, quam illi ciuitati.* Et Apoſtolus. *Qui, inquit, vos ſpernit; non hominem ſpernit, ſed Deum, qui dedit ſpiritum ſanctum ſuum in nobis.* Oportet igitur nos non ciuilibus tantùm magiſtratibus obedire; ſed Apoſtolis etiam ipſis, atq. doctoribus, ſacræque ſcripturę Spiritu ſancto plenis interpretibus parere: neque illis per minas & terrores aliquos obſiſtere, aut aliquo pacto aduerſari. In ea autem parte, qua eos, qui ſua omnia vendiderunt, damnatis; mundumque, & ea, quę in mundo ſunt, ſalutis ſuę cauſſa relinquerunt: in eo item, quòd Euangelium non de temporalibus, ſed de æternis tantũ rebus omnia præcipere dicitis; & quòd ſolam perpetuam cordis iuſticiam illud prædicet: ac ita omninò totum intelligendum & interpretandum eſſe putatis. Hoc quidem nulla ex parte recipimus: ſed Dei Eccleſię doctorum interpretationẽ ſequuti dicimus, illud Euangelicum dictum clarè ſeipſum explicare: *Vade, inquit, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis: et tum veni & ſequere me.* Quod nos neque allegoricè, neque per vllam figuram, ſed ſimpliciter, & ad ſenſum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipſe, qui eam quæſtionem propoſuerat, exiſtimabat eum modum & rationem vitę æternę conſequẽdę ſibi Dominum demonſtraturum atque ſubiecturum; per quem ſempiternum in vſu & poſſeſſione bonorum ſuorum victurus eſſet. Vbi autem longè aliud Christus Dominus, quàm ille vellet, reſpondiſſet, ipſamque bonorum omnium abrenunciationem, vitę æternę comparandę auctorem & adminiſtram eſſe dixit; tum demum veluti & ſua interro-

1. Theſſ: 4. Matth: 19.

interrogatione, & Domini reſponſione damnata, aufugit: & vide quid interrogans dicat: *Hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea*. Dominus verò id quod caput continet cauſſæ ſubijcit: ipſam inquam paupertatem: *Vade, inquit, & vende omnia:* nam ſi quid tibi reliquum feceris, illius ſeruus facilè euades. *Et da, inquit, pauperibus, & ſequere me:* hoc autem eſt, in reliquis item omnibus, ſis meus diſcipulus ſemper, & vbiq. me ſequaris: non vt hodie meus ſis diſcipulus, meiſque præceptis adhæreas, cras autem me relinquas, ad tuaq. redeas; ſed conſtans, & idem, repudiatis omnibus in curſu vitę, & imitationis meę perſiſte. Hoc ipſum enim eſſe verè & ex animo regnum cœleſte quærere, eiuſque deſiderio duci; docet magnum illud orbis Chriſtiani ſydus Chryſoſtomus. *Præpeditur enim, inquit, quaſi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus eſſe, auaritia atque diuitiarum ſtudio: ſi verò, ea, quæ habet vitæ æternæ cauſſa vendiderit, ac in pauperes erogarit, non aberrabit, ſed vita æterna, iuxta Domini promiſſa, perpetuis potietur temporibus.*

DE CONSVMATIONE MVNDI.

Caput XVII.

DECIMVMSEPTIMVM Caput Confeſsionis veſtrę docet; in fine & conſumatione ſeculi., ipſum Chriſtum Dominum venturum, viuoſque ſimul & mortuos iudicaturum: & pijs quidem & honeſtis viris, vitam ſempiternam, gaudiumq. perpetuum; prauis autem & impijs hominibus, ſuppli-

cium ęternum redditurum: eamq. ipſam puram & putam veritatem eſſe vobis libenter aſſentimur. Quicunque autem, vel ipſorum præmiorum, vel pœnarum finē aliquem futurum eſſe dicunt; vel Iudaicas opiniones, aut potiùs fabulas denuò inducunt, dicentes: Ante vlti mam mortuorum reſurrectionem ſanctos & pios homi nes in hoc mundo regnaturos: hi planè delirant; indeque meritò ipſos auerſamur, ac veluti fabularum & nouitatum autores condemnamus.

DE GRATIA, ET LIBERO ARBITRIO.

Caput XVIII.

DECIMVMOCTAVVM CAput à vobis propoſitum, liberi arbitrij rationem explicat: de quo ita ſen timus. De his quidem, quæ in nobis ſunt; rectè à vobis dicitur: de illa ve rò parte, vbi docetis, ſine auxilio dei ſaluari poſſe neminē, ita ſtatuimus. Non ignorare & nos Dei gratia & auxilio primò & pręcipuè in omni re nos opus habere, ſecundùm quod à Chriſto dictum eſt: *Sine me nihil poteſtis facere.* Sed ſimul item ſanctorum doctorum, ac diuinę ſcripturę interpretum dicta & interpretationem, qui nunquam à verò ſacrę ſcripturę ſenſu & ſcopo aberrarunt: vt porè illi, qui à Spiritu ſancto edocti, lucem perſpicuitatis ſacrę addiderunt ſcripturę, noſque in omnibus piè & ſanctè erudierunt, in omni re ſequimur. Docet igitur D. Chryſoſtomus, gratiam, etiamſi gratia ſit; volentes tamen ſolos ſaluare. Quomodo idem exponens Epiſtolam ad Hebræos, in quodam morali, dicit. *Oportet, inquit,*

Ioan: 15.

Homi: 12. in Cap: 7.

quit, in omnibus nos cuſtodire, atque magnam cautelam adhibere, ne aliquando obdormiamus. Ecce enim dicit Pſaltes. Non dormitat, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael. Et ibidem. Ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, ne commouearis; ſed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio ſitum eſt, dare pedem noſtrum in commotionem; vel omninò firmum, ne commoueatur tenere. Si enim voluerimus firmiter ſtare, & ſi conſtanter greſſum fixerimus, non commouebimur. Quid igitur? nihilne ad Deum referemus? imò omnia ad eum referenda ſunt. Non tamen ita, vt non ſimul liberi arbitrij ſua integritas conſeruetur. Si ergo in Deo omnia inquit; cur igitur multarum rerum item cauſſam & principium nos eſſe dicit? Non aliam certè ob rem; quàm ne liberum noſtrum in aliqua parte lædatur arbitrium. Ex nobis igitur res noſtræ dependent, & ex illo. Nam et nos primùm ea, quæ recta & honeſta ſunt, velle oportet; tum & ille ea, quæ ſua ſunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit noſtras voluntates; ne in aliquo labefactetur noſtrum arbitrium. Verùm vbi nos id quod rectum & honeſtum eſt elegerimus; tum & ipſe plurimùm nos iuuat, præſensq́ fert auxilium. Quid igitur ad illud Pauli dicemus: Neque volentis, neq. currentis eſſe, ſed miſerentis Dei. *Primum, inquit Chryſoſtomus, non ex ſuo ſenſu, ſed ex eo, quod ante propoſuerat, loquitur: & concludit Paulus, quaſi ex certis præmiſſis. Cùm enim dixiſſet, ſcriptum eſſe: Miſerebor, cui miſertus ſum; et miſericordiam præſtabo, cui miſerebor: tanquam id, quod ex ea ſcriptura videbatur ſequi, ſubijcit. Non volentis igitur, neque currentis, ſed miſerentis eſt DEI. Quod ſi ſic explicetur; quid amplius deſideremus, non video.* Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chryſoſtomo dicere poſſumus. *Cuius id, quod maius eſt, exiſtit; eius totum eſſe dicitur. Cùm igitur noſtrum ſit velle & eligere,*

Pſal. 120.

Rom. 9.

gere, Dei autem complere, & ad perfectionem deducere; quia illius eſt, quod maius eſt; meritò vſu cõmuni dicendi totum ſuum eſſe dixit, ſic enim & nos facere ſolemus. Verbi gratia. Ædificium aliquod præclarè exſtructum videntes, dicimus hoc totum opus huius vel illius artificis eſſe; & ſi non totum eius eſt, ſed & operarum, & eius qui materiam præbet Domini, & aliorum plurimorum: quia tamen plura ab illo conferuntur; meritò totum illius eſſe dicatur. Sic etiam & hoc ſimiliter. Sed & in multitudine eodem modo, vbi plurimi ſunt, omnes eſſe dicuntur; vbi autem pauci, nullus. Sic igitur & Diuus Paulus dixit. Neque volentis neque currentis eſſe, ſed miſerentis Dei. Duo autem hoc loco non parui momenti perficit, & corrigit. Vnum quidem, ne vnquam ex bonis operibus nimis efferamur: ſiue, inquit, curris, ſiue contendis, non putes illud quod rectè factum eſt, tuum eſſe. Niſi enim ſupernum auxilium adfuerit, fruſtra laborabis. Quod tamen eò, quò tendis, peruenias, clarum eſt; quòd currendo & volendo, id aſſequaris. Non ſic igitur dixit, nos ſi v-ſtra currere; ſed ita demum, ſi totum noſtrum eſſe putamus; ſi non maiorem partem rerum noſtrarum ad Deum referimus. Neque enim Deus ipſe totum ſuum eſſe voluit; ne videatur nos fruſtra, & ſine legitimo certamine coronare: neque item noſtrum; ne in ſuperbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta ſapimus; quid ſi totius operis noſtri domini eſſemus, quid non faceremus? Ad quam animi inſolentiã & arrogantiam extirpandam; & hæc, et multa alia ſimilia Deus fecit, et dixit. Verùm iterum dicet quis. Quid hæc? quorſum, inquit, hoc? Ergo, ſi quid fortè cum honeſtate coniunctum fecerimus, ſuperbiemus? ac ad ipſum cœlum animis efferemur? Iterũ igitur Chryſoſtomus ad Philippenſes inquit: *Dum aliquid rectum facimus, tum lætemur. Deus enim, inquit, eſt, qui operatur in nobis. Tanto igitur ſtudioſius attenda-*

In Græco quidem eſt τοῦτο, puto tamen legendū οὕτως

Sermo: 8. in Cap: 2.

attendamus nobis: neque nimis efferamur; ſi quidem hæc talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipſe operatur; oportet, vt & nos voluntatem exhibeamus ſimul applaudentem, complectentem, & minimè effuſam. Si verò voluntatem in nobis ipſe operatur; quomodo nos ad id quod bonum & honeſtum eſt, adhortaris? Etenim ſi vt velimus ipſe facit; fruſtrà nobis dicit, obedite; non enim obedimus: fruſtrà dicit, in timore ac tremore opereris ſalutem; ſi totum Dei eſt. Non ad hoc igitur dixit, Deum eſſe operantem in nobis, & vt velimus, & vt operemur; ſed vt ſolicitudinem noſtram releuet, & metum refrænet. Audi, inquit, ſi volueris, tunc operabitur, vt magis velis, et promptitudinem ipſe nobis dabit, et operandi efficaciam. Quando enim voluerimus; voluntatem ipſam noſtram poſtea magis adauget. Vt potè, volo quidpiam boni operari: bonum iſtud, ipſe operatur, & per ſeipſum etiam volũtatem. Quẽadmodum enim, cùm ipſa bona opera, dona Dei dicit; non deijcit nos à noſtro libero arbitrio; ſed illud in nobis integrum conſeruat: ita quando dicit, operatur in nobis, & velle & perficere, non aufert à nobis arbitrij libertatem; ſed oſtendit quod ipſum virtutis exercitium, magnum nobis calcar, magnam promptitudinem ad rectè faciendi voluntatem adfert. Vt enim ex opere naſcitur opus; ita ex ocio trahitur ocium. Dediſti eleemoſynam: incitaris magis ad dandum: non dediſti; pigreſces magis: temperanter tranſegiſti vnum diem, habes profectum in alterum: ignauè te geſſiſti; auxiſti ſegnitiem. Impius enim, inquit, cùm Prouer. 18. *in profundum malorum venerit, contemnit: ſic et iuſtus, vbi in arcem iuſtitiæ conſcẽderit, tum magis ac magis porrò contendit, et aſpirat. Vt enim ille deſperatione quadam, ignauior efficitur; ita iſte conſiderata bonorum multitudine, diligentior redditur; veritus ne totum perdat. Pro bona, inquit, voluntate, hoc eſt, propter dilectionem, propter placiti ipſius comitatem, vt quæ ipſi placent fiant, et iuxta*

 volunta-

voluntatem ipſius omnia exequantur. Vides Deum omni ex parte operari. Vult enim nos iuxta voluntatem ſuam viuere. Si autẽ vult, ad hoc certè nobis ipſe cooperatur; hocq́ ipſe omnino perficit: vult enim vt rectè viuamus. Vides, quomodo non aufert arbitrij libertatem; omnia inquit, facite ſine murmurationibus, et diſceptationibus. Diabolus enim, vbi nequit nos ab eo quod rectum et honeſtum eſt abducere; alia via conatur mercedẽ noſtram exinanire: aut enim vanam gloriam, aut arrogantiam nobis perſuadet: aut ſi nihil horum, murmurationem: vel ſi neque hanc, tum diſceptationem, atque cenſuram morum atque dogmatum, num rectè ſcilicet an ſecus ſe habeant. Quibus omnibus grauis eſt diuinitùs propoſita pœna, graue exitium. Nam & mores veteres nos ſequi oportet, & ſacrę ſcripturę interpretibus parere & ſubijci neceſſarium eſt. In quo enim ſpiritu locutus eſt Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item ſancti Antiſtites & ſancti Hierarchę noſtri, Baſilius magnus, Gregorius Theologus, Ioannes Chryſoſtomus, ac vniuerſus ille ſanctorum Patrum chorus; prælucentes tanquam clariſſima quædã lumina mundi, verbumq́ue vitę elucidantes, & ea, quę ſacra & diuina ſunt nobis annunciantes, hæcq́ue nobis omnia ſumma fide & integritate enarrantes. Rurſum igitur idem D. Chryſoſtomus, ad Timotheum hunc in modum dicit: *Si igitur quis emundauerit ſe ipſum; erit vas in honorem et ſanctificationem. Vides, inquit, vt non naturæ, carnalisq́ neceſſitatis ſit, aureum aut fictile vas effici; ſed noſtræ tantum modò voluntatis, idq́ dum hîc ſumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aureum fieri poteſt, neque hoc item in illud commutari; at verò dum hîc ſumus, magna huius immutationis, et commigrationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus; et euaſit in aureum. Iudas vas fuit aureum; ſed in fictile conuerſus fuit. Et alio loco exponens illud Pauli ad Epheſios: Gratia Dei ſalua ti ſu-*

Homilia 6. in 2. Tim: Ca. 2.

Sermone 4. in Cap. 2.

ti ſumus, ait: ne beneficiorum magnitudo te extollat, vide quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei ſaluati eſtis per fidem. Deinde, ne rurſus libera voluntatis facultas lædatur; poſuit et ea quæ noſtra ſunt, quæ tamen ipſa ex nobis non eſſe docuit, non, inquit, ex nobis, addit ſtatim. Nam neque fides, inquit, ex nobis; niſi enim ipſe nos vocaſſet, quomodo credere poſſemus. Dei igitur donum eſt, neque ipſa tamē fides ad ſalutem ſufficit; ſed ne vacuos ocioſosq́ nos ſaluet, requirit eam, quæ per dilectionem operetur. Sed et hoc ipſum Dei donum eſt, ne quis glorietur. Et rurſum cùm dicit: Neminem ex operibus iuſtificari; hoc ideo facit, vt hoc pacto gratia et benignitas Dei illuſtriùs appareat. Ac ſi diceret: opera habentes nō eſt auerſatus; ſed ab operibus deſtitutos gratia ſaluauit. Verùm ne quis iterum dum audit; non ex operibus, ſed ex fide nos iuſtificari, ignauus et ocioſus reddatur; vide quid ſubiungat: Ipſius enim factura ſumus, creati in Chriſto IEſu ad opera bona, quæ præparauit Deus vt ambulemus in eis. Conſtanti enim & perſeueranti virtute in hoc certamine opus eſt; ſine qua, nihil ex his rebus quę dictę ſunt, nos quicquam iuuare poteſt. Seruare enim nos ea omnia oportet, quę nobis Chriſtus Dominus præcipit: ac ne minimum quidem ex illis tranſgredi: vt hac ratiōne, noſtra fides excellenti virtute ſeſe commendet, ac quaſi in lucem conſpiciendam proferat.

DEVM NON ESSE AVTOREM MALORVM.

Caput XIX.

DECIMONONO IGITVR LOCO docetis; cauſſam peccati penes nos, malamq́ue voluntatem noſtram, atq. electionem eſſe; deum autem nullo modo vllius mali cauſſam exiſtere. Quod

quidem à vobis præclarè, veriſſimèque dicitur. Exponens enim D. Chryſoſtomus Epiſtolam ad Timotheum, dicit: *Scias*, inquit, *Deum omnia gubernatione ſua moderari, omnibus rebus prouidere: et alia quidem ipſum per ſe efficere, alia verò fieri permittere, nihilq́ mali velle fieri. Bona autem omnia ex voluntate noſtra, et illius adiutorio, proueniunt, nihilq́ ipſum latere; omnia autem mala, a noſtra proficiſci voluntate. Premuntur iuſti; vt coronentur: peccatores verò; vt pœnas perſoluant. Neque tamen aut omnes improbi hîc plectuntur; ne reſurrectioni plerique non credant: neque omnes item iuſti calamitatibus diuexantur; ne quis improbitatem vtilem, et laudabilem eſſe putet. Quæ omnia, ſi rectè nobiſcum expendemus; nihil profectò erit, quod nos in hac vita valde perturbare poſſit. Si item ſacras ſcripturas aſſiduè audiemus; inueniemus profectò ea omnia, quæ nos ad ſalutem mirificè inſtruere poſſunt.* Et paullò poſt progreſſus, inquit, *in nobis ſitum eſt, ex ipſis rebus aduerſis, lucrari, iacturamq́ perferre. Non hoc facit triſtium euentuum natura, ſed noſtra voluntas. Multa pertulit Iob: gratè ſuſtinuit omnia, iuſtificatus eſt: multò minora alius; ſed blaſphemauit, ſed indignè tulit, maledixit, in Deumq́ commotus eſt, ideo iudicatus et damnatus eſt. Forti igitur et magno animo opus eſt, et nihil graue nobis, durumq́ eſſe videbitur: ſicut et contra, ſi ille infirmus fuerit; nihil erit, quod non grauiſſimum eſſe videatur.* Tum enim demùm diabolus aliquid proficit; vbi mentem noſtram Deo adhærentem non inuenit; vbi immoderatum, & intemperantem animum cernit. Cùm enim homo mandatorum Dei non recordatur, neque iuſtificationes eius ſeruat; tum demum illum captiuum præhendit, cum eoque, tanquam inſidioſiſſimus Pirata, in aduerſos exitij ſcopulos profugit. Nam & Adam, ſi apud ſe recenti memoria tenuiſſet præceptum illud; *ex omni ligno comedes:* ſi item ſeruaſſet

In moral. Homilia 8. in 2. Timot: Cap. 3

In Moral. Homilia 9. in 2. Timoth: Ca. 4

Iob 1.

Geneſ. 2.

uaſſet iuſtificationem illam, quę dicit: *quacunque die comederis, morte morieris*; nunquam in ea mala, in quę poſtea detruſus eſt, coniectus fuiſſet. Nemo igitur Deum accuſet: nemo in eum cauſſam malorum ſuorum referat Non enim in illis, qui vocant, cauſſa incredulitatis conſiſtit; ſed in his, qui vocantibus non parent, atq. reſiliunt. Atqui dicet quis: meliùs fuit longè inuitum etiam pertrahi. Apage verò cum iſta tua oratione. Nemo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad conuiuia, & panegyres ac ſolennitates, quenquam nolentem vi cogit; nemo inuitum, & quaſi cathenis vinctum trahit: hoc enim non honorantis eſt, ſed contumelia afficientis potiùs. In gehennam mittit ille inuitos: in regnum porrò cœleſte volentes, atque currentes inuitat. Cur igitur non omnes, id, quod melius eſt ſequuntur? propter eam, quę cuique ineſt, infirmitatem. Cur igitur eam non extirpat? An non vniuerſam hanc naturã, tanquam librum quẽdam, immenſam humanitatem, ſimul & potentiam eius enarrantem, expandit? an non tot ſeruos ſuos Prophetas miſit? an non toties nos vocauit? an non infinitis & inuſitatis ſignis & portentis ſua confirmauit? an non gehennam, æternùmq. exitium comminatus eſt? an non regnum cœleſte toties promiſit? an non quotidie ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos? imbres item ſuos mittit ſuper iuſtos & iniuſtos? *Math. 5.*
Vellem dices potiùs neceſsitate bonus eſse, & ab ipſis præmiis, quæ hanc libertatem conſequuntur, excidere; quàm integra voluntate improbus exiſtens, tam acerbę damnationis ſententię, ſubiici, atque puniri. Atqui pugnat, cum rerum natura, neceſſitatem fieri virtutem. Verùm ſi ignoras ea, quę ſunt facienda; age, prode ignorantiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quę dici oportet: aut ſi benè noſti, quę recta ſunt, et ea quę nocitura eſſe videantur; cur non abſtines? cur in vetita ruis? Non poſsũ

inquis? Atqui cæteri, eiuſdem ſortis & conditionis homines,longè maiora poſſunt: teq. ſuo exemplo conuincunt: abundèq. os iſtud tuum impudens obſtruunt.Tu fortaſſe, cùm vxorem habeas, temperare tibi ab aliena non potes; alius autem etiam ſine vxore incorruptam ſeruat continentiam.Quam igitur tuę incontinentię adferes defenſionem? Non ſum, inquies, eiuſdem naturę, non eiuſdem complexionis. Ea ſcilicet cauſſa, quòd nolis. nam te non poſſe,dicere non debes; cùm tibi facilè demonſtrabitur,omnes ad virtutem idoneos naſci. Nam quod ſimpliciter quis non poteſt; illud etiam omni neceſſitate incumbente, nunquam poterit. Quod cùm non facit; præter voluntatem ſuam non facere iudicatur: quale hoc eſt; volare, aut in cœlum ſubleuari, graui hoc pondere corporis depreſſum,poſſibile non eſt. Quid igitur, ſi Rex facere præcipiat hæc? Quid ſi non facienti mortem proponat; dicens ſe eos, qui non volaturi ſint, obtruncaturum, vel igni traditurum, vel aliquid ſimile paſſuros? facietnè iuſſum quiſpiam? parebitnè? nequaquam. Non enim poteſt: non patitur natura. Quid,ſi idem rex iubeat,vt temperatè & continenter viuant? nonnè ſtatim plurimi huic imperio parebũt? negabis fortaſſe,propter eos,qui tale mandatum transgredientur. Quid ſi eoſdem vinctos in carcerem coniiciat,ibique concludat; poteruntnè ęſtum illum cupiditatis ſuę perferre, nihilque inconueniens perpeti? optimè profectò. Non igitur dicas, hunc quidem natura eſſe bonum,illum malum. Non enim,ſi ita à natura quis conſtitutus eſſet, vllo vnquam tempore, vt clarè videmus immutari poſſet. Voluntatis igitur noſtrę,non naturę, totum vitium eſt.

DE SACRIS TRADITIONIBVS, ET PRÆSERTIM *Monachatu.*

Caput XX.

VIGESIMVM CAPVT DOcet,vos quidem bona opera non repudiare, omnemq́ue pietatem,& religionem ſequi; dies tamen feſtos,ſacrificia , ſtata item ieiunia, fraternitates,monachorum denique vniuerſam politiam, & alia his ſimilia,inutilia eſſe cenſere. Quod quidem nec rectè , nec ſanctis patribus conſentaneè fit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, vt dicitis complectimini ; cùm hæc ipſa eius generis ſint, vel in primis hæc colere,eorumq́ue ſtudioſi eſſe debebatis. Nam primò de Aſcetica vita , quæ eadē Monaſtica eſt,illud Magnus Baſilius docet : *Aſcetica* inquit *vita, vnum ſolum ſcopum et finem habet ; ſalutem animæ : omniaq́ue ea , quæ ad eam ſalutem aliquo modo conferre poſſunt, vitæq́ue ſuæ inſtitutum,atque regulam, tanquam Dei mandata,cum omni timore et cautione ſeruare : cùm ne ipſorum quidem præceptorum Dei alius ſcopus ſit ; quàm eos ſeruare,qui illis obediunt.* Oportet igitur, quemadmodum illos , qui loturi in balneum ingrediuntur,omni veſte nudari ; ſic & eos,qui vitam monaſticam ingrediuntur , ab omnibus vitę huius impedimentis denudatos,intra philoſophicę vitę metas ſe continere. In qua quidem rerum omnium repudiatione, illud ſummum eſt ; vt prauas cupiditates primùm deponamus : deinde illud, quod vi & natura ſua primum illud ſequitur ; vt omnia reliqua vitę impedimēta à nobis reiiciamus. Et cùm hoc genus vitę delegerimus , quod

in amabili quadam ſocietate conſiſtit; illud inprimis curare, vt ſit omnium cor vnum, & anima vna; voluntas item & ſtudia, iuxtà D. Pauli præceptum, eadem: Vnũ exiſtere corpus, ex pluribus membris compactũ: omnẽ item perfectionem fraternę vnitatis & concordiæ complecti: nihil proprium habentes, ſed omnia in commune poſsidentes. Neque verò ſolum hoc tale genus hominum accuſandum non eſt; ſed etiam ſummis laudibus & commendatione efferendum: maximè illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem cœleſtem cõtemplandam erexit, ac planè vulnerauit, ipſumq. ſponſum Chriſtum dominum ſectari, illique adhærere docuit. In quibus alij aliam, pulchri & honeſti, in Eccleſia Dei ſpeciem, ſunt complexi, & occinunt. Et alii quidem virginitatis perſonant hymnos: alij eorum, qui ieiuniis, & humicubationibus domarunt corpora ſua, celebrant Encomia: alij eorum animi magnitudinem, qui ſua omnia propter Chriſtum vendiderunt, admirantes; illorum laudes longè lateque perſequuntur. Non tam illud, quomodo vnoquoque eorum, quę dicta ſunt, rectè quis defungi poſſit, verbo docentes; quàm vel ſolam laudem prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementa, plurimum valere exiſtimantes. Detrahere autem, aut conuiciis laceſsere, hoc tale genus hominum, quomodo pium & chriſtianum ſit? Vt enim ad aliquod opus vocati atque conducti, ſiquidem ille, qui eos vocauit, hoc propoſitum, & hunc finem habet, vt metant, ad hoc ipſum ſe totos præparant: ſi item vt ædificent, ad ædificandum ſe totos componunt ac cohortantur: ſic illi, qui in nomine Ieſu Chriſti collecti ſunt, in primis finem & ſcopum illius, qui eos collegit, cognoſcere, ac ita demum ad eum finem ſeſe componere, ac præcingere omni conatu debent; ne ſuo fruſtrentur fine; ſed vt potiùs, cum amorem, qui ex mutuo complacendi

i ſtudio

ſtudio emanat, conſequantur,& ne improbitatis & negligentię iudicium ſubeant. Debentq́ue illius Apoſtolici meminiſſe dicti, qui inquit: *Obſecro vos, ego vinctus in Domino; vt dignè ambuletis vocatione veſtra, in qua vocati eſtis.* Clariùs autem ipſe Dominus omnia nobis in diuinis ſuis promiſſionibus explicat: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & habitationem apud ipſum faciemus.* Vt igitur ex eo habitat in ſingulis nobis,ſi præcepta eius ſeruamus; ita multò magis, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, in medio illorum ſe adfuturum pollicetur; ſi itidem omnem vitam,& mores ſuos,ad mãdata eius compoſuerint. Nam, ſi indignè vocatione ſua ambulauerint, neq. ad voluntatem Dei ſeruandam conſpirarint: & ſi in nomine domini in idem congregati eſſe videantur; illud tamen audient. *Quid me vocatis, domine, domine, et non facitis, quæ ego præcipio vobis.* Qui igitur diuinę glorię particeps effici vult, & tanquam in claro ſpeculo,formam Chriſti in mente & animo ſuo contemplari; debet inſatiabili amore, & eo, qui expleri non poteſt ſtudio, ex toto corde,& ex omnibus viribus ſuis, nocte, atque die, auxilium eius,ad id ipſum rectè & conſtanter comprehendendum quærere. Quo perfectè nemo frui poterit, niſi priùs ita, vti dictum eſt, ab omni ſe mundana voluptate, ab omnibuſq́. aduerſę poteſtatis cupiditatibus abiunxerit, quę cum luce diuina pugnant, omniq́ue operi bono inimica & aduerſaria ſunt. Proinde, ſi cognoſcere velis, cuius cauſſa à Deo benigniſſimo opifice conditi, ac in deliciarum paradiſo collocati, ad extremum in numerum iumentorum inſipientium coniecti, ſimileſq́ue illis facti, ab incontaminataq́. illa gloria excluſi ſumus; hanc ipſam cognoſce. Quòd vbi primùm per inobedientiam ſerui carnis, per prauos affectus, facti ſu-

Ephes. 4.

Ioannis 14.

Matth. 14.

Lucæ 6.

Baſilius in oratione de libero arbitrio.

cti ſumus; ibi nos ſtatim ipſos à beata excluſimus vita, regione viuentium: ac in captiuitate, & dura ſeruitute
Pſal: 136. conſtituti; adhucque iuxta Babylonis flumina ſedemus, quòd hactenus in Ægypto detineamur, nondumq. terram promiſſionis hæreditate adiuimus, melle et lacte manantem: nondum aſperſum eſt cor noſtrum cœleſtis agni ſanguine; adhuc enim laqueus inferni, atque hamus maliciæ in illo infixus hæret: nondum recepimus lætitiam ſalutaris Chriſti; adhuc enim ſtimulus mortis pungit nos: nondum induimus nouum hominem, qui
Epheſ: 4. ſecundum Deum creatus eſt in ſanctitate & iuſtitia; ſiquidem nedum depoſuimus veterem hominem, qui
Ibidem. corrumpitur ſecundùm cupiditatem fraudis: nondum
1. Cor: 15. circumferimus imaginem hominis cœleſtis, conformes
Rom: 8. gloriæ illius facti; ampliùs enim imaginem terreni geri
Ioan: 4. mus: nondum veri adoratores adoramus Deum in ſpi-
Rom: 6. ritu & veritate; adhuc enim regnat peccatum in mor-
Rom. 1. tali corpore noſtro: nondum vidimus gloriam incorruptibilis Dei; adhuc enim in hac tenebrarũ valle deti-
Rom: 13. nemur: nondum induimus arma lucis; quia nedum de
Rom: 12. poſuimus arma & opera tenebrarum: nondum reformati ſumus nouitate mentis; adhuc enim cõformamur
Gala: 6. ſeculo huic in mentis noſtræ vanitate: nondum cicatrices eius in corpore noſtro geſtamus, facti in myſterio
1. Pet: 2. crucis; adhuc enim in carnalibus paſſionibus atque cu-
Rom: 8. piditatibus viuimus: nondum hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti facti ſumus; adhuc enim ſpiritum ſeruitu
Ibidem. tis, non autem filiationis Dei geſtamus: neq. enim hac
2. Cor: 6. tenus templum Dei, tabernaculum Spiritus ſancti effecti ſumus; ampliùs enim Idolorum templa, vaſaq. ſpirituum nequitiæ, propter eam, quæ nobis ineſt ad mala procliuitatem, ſumus. Profectò enim nondum ſinceritatem illam, & puritatem morum, mentiſque ſplendorem nobis acquiſiuimus: nondum ſpirituali, & abſque

omni

omni dolo, lacte, mentiſque noſtrę incremento, & perfectione digni ſumus : nondum nobis illuxit dies, nec lucifer exortus eſt,in cordibus noſtris : nondum nos occupauit ſol iuſtitię , neq.ſplendor radiorum eius : non- *Geneſ: 1.*
dum ſimilitudinem Dei noſtri recepimus , neq. conſortes eius diuinę naturę facti ſumus : nondum germana *2. Pet: 1.*
magni Regis purpura , neque genuina imago Dei facti ſumus : nondum eius diuino amore vulnerati : nondum *1. Cor: 11.*
ſpiritali charitate ſponſi noſtri Ieſu Chriſti perculſi : nōdum inuiſibilis, & myſticę communionis participes facti ſumus. Et vt in ſumma omnia complectar : nondum genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta,popu- *1. Pet: 2.*
lus acquiſitionis, effecti ſumus ; ſiquidem amplius ſerpentes, amplius genimina viperarum, ſumus. Quomo- *Matth: 23.*
do enim non ſerpentes illi, qui in terra perpetuò repūt, & ea tantùm quę terrena ſunt ſapiunt, neque conuerſa tionem ſuam in cœlo habent : quomodo item non ge- *Philipp: 3.*
nimina viperarum ; qui non obedientię Dei, ſed potiùs fœdi ſerpētis rebellioni adhæremus ? Quibus igitur verbis compellabo? quibus lachrymis,quo gemitu flectam illum? qui ſolus poteſt eum,qui in me crudelem dominum fixit,pellere errorem ? Aut quomodo eas , quę in me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particeps efficiar glorię Chriſti ; vt ſanctus & mundus filius Dei ſim ; vt in eam requiem , in quam me præceſſit caput meum Chriſtus, ingrediar ? Torrentes lachrymarū profundam : lauabo per ſingulas noctes lectum meum; do *Pſal: 6.*
nec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar,miſericordiamq. conſequar : donec cum Maria optimam *Lucæ 10.*
me partem elegiſſe ſentiam : donec cœleſti pane , qui mundo dat vitam, dignus efficiar. Verùm dicet quis : *Ioan: 6.*
Itanè plurimi Chriſtianorum,ſi non omnia Dei mandata compleuerint,fruſtra ſe in alijs exercebunt ? Quo loco, bonum erit B. Petri meminiſſe ; qui poſt tot res præcla

Ex Aſceticis Baſilij. rè geſtas, cùm toties ſe beatum à Domino audiuiſſet, ex leui voluntatis diuinę detrectatione, illud audit: *Niſi*
Ioannis. 13. *lauero te, non habebis partem mecum*, vt interim taceam, neque ex ignauia, neque ex contemptu; ſed potiùs ex ſumma erga Dominum reuerentia, atq. pietate, id eum feciſſe. Atqui ampliùs dicet quis, ſcriptum eſſe: *Quiſ-*
Ioel: 2. Rom: 10. *quis inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit:* & ita vel ipſam nominis diuini inuocationem, ad ſaluãdos eos qui inuocant, ſufficere. Verùm, audiat ille viciſſim Apoſto-
Rom: 10. lum dicentem: *Quomodo inuocabunt, in quem non cre-*
Matth: 7. *diderunt?* ſi verò credis; audi ipſum dominum: *Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum; ſed qui facit voluntatem patris mei.* Quod ſi vel hoc ipſum, facere voluntatem patris, nihil iuuat; inutileque habet operis ſtudium; niſi debitè & ſuo modo fiat. Hoc autem eſt, niſi diuini amoris & æternę felicitatis conſequendę cauſſa ſuſcipiatur. Sic enim ipſe dominus decreuit: *Faciunt, inquit, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam.*
1. Cor: 13. Vnde & Apoſtolus inſtitutus dicit: *Si*, inquit, *bona mea profundam in eſcas pauperum: ſi corpus meum tradidero, ita vt in igne ardeam, charitatem autem non habeam; nihil ſum.* Quid de nobis dicemus, qui vitam mollem, & omni voluptate diffluentem, illi, quę ex lege & volun-
ἰσοπολιτείαν tate Dei eſt, longè anteponimus? Qua tandem ratione, aut ęternę vitę felicitatem, aut ſanctorũ contubernium & ſocietatem, aut cum angelis gaudia in conſpectu iuſti iudicis Chriſti nobis pollicebimur? Stultę profectò, & inſanę mentis eſt, hæc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno cœleſti cum beato Iob conſedebit ille, qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit; ac ne exiguam quidem afflictionem, moderatè, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Dauide; qui in condonandis iniurijs, ſufferendiſque inimicis nul-

cis, nullam vnquam animi magnitudinem prætulerit? Quomodo cum Daniele; qui non aſſidua continentia,& deprecatione ſedula Deum quæſierit? Quomodo item cum alijs ſanctis, qui ne veſtigium quidem vllum eorum virtutis, in vita moribuſque ſuis, demonſtrauit? Quis Agonethetes adeò eſt iniquus, iudicijque expers, qui paribus præmijs, & coronis dignetur victorem; & illum, qui ne in aciem quidem deſcendere voluerit? Quis Dux & Imperator in æquam prædę partem vocabit eos; qui ne in pugna quidem conſpecti ſunt, cum illis, qui egregia potiti ſunt victoria? Bonus quidem & clemens dominus; ſed idem iuſtus ſimul. Ne igitur vna tantùm parte Deum illum eſſe agnoſcamus, ſola ſcilicet miſericordia illius; neque eius immenſam humanitatem, & benignitatem, occaſionem ignauię & inertię faciamus. Ideò enim de cœlo tonat, ideò fulmina iacit; vt nemo eius bonitatem contemnat: idem ille, qui ſolem ſuum exoriri facit; idem cœcitate improbos ferit: ille, qui pluuijs terram rigat; idem igne, ſulphure, ſpiritu, procellaque agit, vertitque omnia Vt enim illa ſunt manſuetudinis, & benignitatis eius; ita hæc ſeueritatis ſigna: vt aut propter illa diligamus, aut propter iſta metuamus eum: ne illud & nos audiamus. *Nunquid diuitias bonitatis et patientiæ, et longanimitatis eius contemnis? ignorans, quoniam benignitas eius ad pœnitentiam te adducit; ſecundùm autem duritiam tuam, et impœnitens cor, theſauriſas tibi iram in die iræ.* Cùm igitur abſq. exercitio illorum operum quę Deus præcepit, neque ſpes ſit vlla ſalutis; nihil profectò eorum, quę præcepta ſunt, contemnere tutum ſit. Magnę enim eſt præſumptionis; de ipſo legiſlatore, eiuſq. legibus, nos iudiciũ, ſententiamque ferre velle. Agè igitur, Euangelica dogmata, omni ex parte, cùm vera fide complectamur omnes; communem denique curam & cõſilium eò conferamus; ne nos

καὶ ἀβλεψίαν καταδικάζει. Vel idem mentis cœcitatem iuſte vindicat.

Rom. 2.

Ex aſceticis Baſilij.

ſpiritu ducuntur; hoc eſt, quicunque omnem vitam ita viuunt, hi ſunt filij Dei. Et Ioannes. *Vos amici mei eſtis; ſi feceritis quæ præcipio vobis.* Ioannis 15. Impoſſibile autem eſſe quenquam regno cœleſti potiri; qui non maiorem ea, quę legis eſt Euangelij iuſtitiam prę ſe tulerit, ipſe Dominus clarè docet. *Niſi*, inquit, *abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm Scribarum et Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Matth: 5. Et Paulus; *Omnia*, inquit, *damnum eſſe putaui, præ excellentia cognitionis Ieſu Chriſti Domini noſtri, cuius cauſſa omnia in damno collocaui, ac veluti ſtercora arbitratus ſum; vt Chriſtum lucrifaciam, et inueniar in illo; non habens in me iuſtitiam meam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ ex fide Ieſu Chriſti, quæ ex Deo eſt, iuſtitia in fide.* Philipp: 3. *Omne enim quod ex fide non eſt, peccatum eſt.* Rom: 14. Oportet igitur nos ſpiritu Dei regi; oportet rectę fidei adhærere; vt digni futura ſalute efficiamur. Sed & illud item non ignorandum eſt, ac vtique confitendum, omnium eorum quę in nobis bona ſunt, ipſiuſque tolerantię earum paſſionum, quę pro Chriſto ſuſcipiuntur; Deum ipſum fontem & autorem eſſe. Dicit enim Ioannes. *Non poteſt homo accipere quicquam, niſi illi datum fuerit de cœlo.* Ioannis 3. *Quid habes homo quod non accepiſti?* 1. Cor: 4. *Gratia enim Dei ſaluati ſumus per fidem, non ex nobis, Dei enim donum eſt; non ex operibus noſtris, ne quis glorietur: et hoc,* inquit, *à Deo.* Ephes: 2. Nobis enim datum eſt pro Chriſto, non modo credere in illum, ſed etiam pro illo pati, idem certamen habentibus. Philipp: 1. Neque item multum de ſe præſumendum eſt, ob ea præclarè geſta, quę facit quis: neq. omnino alij contemnendi; cùm ad eos, qui in ſe confidebant, & alios, tanquam ipſi iuſti aſpernabantur, illa dicta ſit parabola. *Duo homines aſcendebant in templum, vt orarent. etc.* Lucæ 18. Sibi enim & non Deo ſua tribuere bona omnia; nihil aliud eſt, quàm Deum negare, cum ipſoque ex aduerſo pugnare. Propter illos

igitur,

igitur, qui ſibi ipſis confidunt, & non omnia in Deum omnium bonorum auctorem referunt, ſed & alios fortaſſe, prę ſe contemnunt; ea parabola docet: quòd, quãtumuis admiranda quadam iuſtitia, & quę proximum Deo hominem efficiat, præpolleat quis; ſi tamen cum ſuperbia, & aliorum deſpicientia, ea ipſa iuſtitia ſit coniuncta; in eam meram vanitatem hominem detrudere, ipſique Apoſtatę angelo, qui quondam Deo par eſſe voluit; ſimilem reddere. *Nemo profectò ſibi confidat; nemo,* ait Baſilius, *putet ſe ſuis cogitationibus et conſilijs in Euangelij perfectione Deo placere poſſe; ſed omnia noſtra in Deum referamus, illiq́ ſoli confidamus. Fiduciã,* inquit Paulus, *habemus ad Deum per Christum. Neque enim ſufficientes ſumus ex nobis ipſis, vel cogitare aliquid bonum, tanquam ex nobis: ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui ſufficientes nos fecit eſſe miniſtros noui teſtamenti ſui.* Et alibi. *Habemus,* inquit, *theſaurum hunc in vaſis fictilibus, vt ſit abundantia virtutis ex Deo, & non ex nobis.* Ampliùs autem ipſe docuit. *Si diligitis me, mandata mea ſeruate.* Quàndiu enim vniuerſa mãdata domini non ſeruamus: quàndiu vitam noſtram ita non comparamus, vt illud teſtimonium eius referre poſſimus, *vos non eſtis ex hoc mundo;* tandiu eum non diligimus, Spiritumq. eius ſanctum, fruſtra nos accepturos ab eo expectamus. Non ſolùm autem præcepta eius opere complere iuſtum eſt; ſed & in alijs quoq. virtutibus atque traditionibus nos exercere oportet, feſtos dies non contemnentes, memores Canonis 53. *Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, in feſtis diebus carnem et vinum non ſumat abhorrens, et non propter exercitationem; deponatur: vt qui habeat inuſtam conſcientiam propriam; et ſit multis offenſionis cauſa.* De ieiunio item Canone 69. ſic præcipitur. *Si quis ſacrum Quadrageſimam non ieiunet, aut feriam quartam, aut Paraſceue;*

2. Cor: 3.

2. Cor: 4.

Ioannis 14.

Ioannis 15.

raſceue ; excommunicetur. Et reliqua. Sed & ipſe Dominus per Moyſen ieiunium ſanxit, vt quidem multis in locis ſcriptum legimus : & peculiariter, dum in hũc modum legem fert : *Anima quæ per ieiunium afflicta et humiliata non fuerit, peribit.* Satagamus igitur per ieiuniũ & orationem mercatum ſalutis exercere. *Ieiunãtes autem ; non ieiunemus ad lites et contentiones : non percutiamus hominem humilem & aduenam : diſſoluamus omnia vincula impietatis, ac violentorum contractuum conſcindamus Chirographa : eſurientibus panem, et eſcam frangamus : egenis et vagis domos noſtras, iuxta Prophetę præceptum, aperiamus. Ieiunantes corpore, ieiunemus et mente, in omnibus nos ab omni malo abſtinentes ; tum erumpet quaſi manè lux noſtra,* ita vti ſcriptum eſt ; *tum inuocabimus, et Dominus exaudiet : tum clamabit et dicet : Bono animo ſis : Ecce adſum.* *Iſaiæ 58.*

DE CVLTV ET VENERATIONE SANCTORVM.

Caput XXI.

VIGESIMVM PRIMVM CAput, & idem vltimum conſiderationis veſtrę, de veneratione & cultu ſanctorum inſtitutum eſt. Memorias ſcilicet ſanctorum vtiliter celebrari, eaſque ad id ſolum, vt fides noſtra ſolidetur & confirmetur conferre ; dum cogitamus eos gratiam & auxilium, fide, diuinitùs conſecutos eſſe. Nos autem dicimus inuocationem quidem verè & propriè ſoli Deo conuenire, illiq. primo & proprijſſimè deberi ; eam autem quę ſanctorum eſt, inuocationem, non propriè dici ; ſed ex acci-

 denti,

denti, vt ita dicam, quodammodo, & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipſe exaudit eorum quenquam, qui illum inuocant; ſed gratia & donum, quod habent, iuxta illud promiſſum:
Matth: 28. *Ego, inquit, vobiſcum ſum, vſque ad conſumationem ſeculi.*
Rom: 10. Et de ea quidem inuocatione, quę ipſi Deo debetur, Paulus ad Romanos ſcribit. *Quomodo*, inquit, *inuocabunt in quem non crediderunt?* Deum, inquam, ſine omni dubio intelligens. Quod autem & nos ſoli Deo propriè inuocationem tribuimus; patet ex ipſa ſacra arcanorum celebratione, vbi ſic Deum compellamus: *Dignare nos domine, liberè et cum bona venia audere te cœleſtem Deum Patrem inuocare, dicentes: Pater noſter qui es in cœlis.* Er rurſum. *Domine Deus virtutum ſis nobiſcum; alium enim præter te, in anxietatibus et tribulationibus noſtris adiutorem, nõ habemus.* Et iterum. *Alium, inquit, præter te Deum non agnoſcimus.* Mediatores autem facimus omnes ſanctos. In primis autem & excellenter ante alios omnes, ipſam Dei genitricem virginem Mariam matrem Dei. Secundùm hanc autem, atque ſecundùm angelorum atque aliorum ſanctorum choros, templis, donarijs, ſupplicationibus, ſacris imaginibus, eo-
σχετικῶς ἐν λατρευτικῶς προσκυνουμέ- νας. οὐκ ἐπιπολύ- γινόμεθα ἅ- γιοι τῶ σχέ- σιν
rum; non proprio dei cultu, ſed relatè & conſideratione quadam ad ipſa exemplaria, honorem facimus, illiſque aduoluimur. Scimus enim eum honorem, qui λατρεία dicitur, ſoli deo deferri; neque alium extra illum Deum agnoſcimus, neque adoramus deos alienos, neq. in ſanctis, eorumque imaginibus venerandis nimij ſumus; ſed intra modum; metuentes ſcilicet, ne eum honorem qui dei proprius eſt, illis deferamus: quod abſit. Res enim eſt impia, & à Chriſti Eccleſia, eiuſque alumnis alieniſſima, verè, & non ad aliud relatè, ſacras imagines adorare; quarum omnis honor, ad prima eorum exemplaria, inquit D. Baſilius, referri debet. Cœterum, & alios ſan-

lios ſanctos omnes mediatores nobis, & aduocatos cõſtituimus; nec in præſenti tantùm hac vita, ſed etiam in futura. Nam & hæc mediatio quædam eſt, cùm angeli alijq́ue ſancti, atq. adeò non minus ipſa mundi domina, pro nobis exorat. Neque tamen ſimpliciter pro omnibus, neq. pro aliquo qui in lethali peccato mortuus eſt, illi deprecantur. Nequaquam enim hoc dicendum eſt. Iam enim vna ſententia hos tales à ſua excluſit miſericordia deus, ac tale quid contra illos pronunciauit. *Si ſteterit Noe, aut Iob, aut Daniel, filios eorum et filias non liberabunt*; Ezechielis 14 ſed pro illis ſolis exorant, pro quibus preces ſuas gratas & acceptas deo eſſe arbitrantur; pro his ſcilicet, qui in medio pœnitentię curſu ex hac vita ſunt rapti: nondum tamen peccatorum ſuorum ſordes, planè emundare potuerunt; idq́ue profectò ſtante adhuc iudicio, necdumq́ue lata ſententia. Nam vbi ſemel ſolutum fuerit theatrum: vbi quiſque ad ſibi deſignatum locũ pœnę abductus fuerit; ibi iam mediatio nulla eſt, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita ſumus, in Eccleſia ſuſcipitur, atq. prædicatur: dum nunc quidem ſanctos, nunc ipſam dominam, & matrem dei, nunc angelos, menteſq́ue beatas, compellamus, ac illorum ſacris precibus nos commendamus. Et dominam quidem noſtram hoc modo: *Sanctiſſima*, inquit, *domina noſtra, Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus*. Sanctos verò angelos. *Omnes cœleſtes virtutes, ſanctorumq́ue angelorum, & archangelorum chori; orate pro nobis*. Sed & Prophetam illum, atq. præcurſorem, Baptiſtamq́ue domini: glorioſos item Apoſtolos, Prophetas, martyres, ſanctoſq́ue paſtores, ac doctores; ſanctarum item mulierum cœtus, omneſq́ue ſanctos oramus, vt intercedant pro nobis peccatoribus; quò gratia Dei ipſius inſuperabili, item diuina, ac incomprehenſibili virtute ſanctę Crucis, propicius nobis

 pecca-

peccatoribus fiat. Nobis, inquam, cum ſolum verum Deum colentibus, illique ſoli confitentibus, in veraq. pœnitentia perſeuerantibus. Rogamus item, vt oculos animę noſtrę illuminet; ne aliquando onere peccatorum depreſſi, obdormiamus in morte, inimicuſque noſter præualeat aduerſus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omnium, quos ſupra memorauimus, petimus clementiſſimum Deum; vt ipſe ſuſceptor & liberator noſter eſſe velit: noſque à laqueis inimicorum noſtrorum benigna ſua miſericordia liberare dignetur.

ANNOTATIONES.

Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipſe exaudit quenquam etc. *Non hoc dicunt, quod ſancti omnino non audiant, quodq; preces noſtras non cognoſcant; pugnat enim hoc cum his ſanctorum compellationibus, quas paullò poſt ipſi ſubiungunt.*

Sanctiſsima Domina noſtra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et Sanctorum Angelorum & Archãgelorum chori, orate pro nobis, etc. *Quales item multæ perſimiles veterum Græcorum Patrum voces vbiq; exaudiuntur.* Sancti Dei vos lachrymis & fletu doloris pleno rogo. *Origenis.* O Baſili cœlitùs aſpice carnis ſtimulum, aut tuis ſiſtas interceſsionibus etc. *Nazianzeni.* O communes generis humani cuſtodes, optimi curarum ſocij, precum ac votorum inuicem ſuffragatores, legati apud Deum potentiſsimi, aſtra mundi, flores Eccleſiarum. *Baſilij. Quis enim aut non audientem, aut non ſentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt, quod neque ipſi ſancti viribus ſuis, ſed diuino dono preces noſtras cognoſcunt, neque nobis de ſuo tribuant quidquam; ſed Deus ipſe ſanctorum precibus, promiſſionibusq;, quas illis fecit, flexus ac perſuaſus, donat largiturq; omnia. Percipiunt autem, & exaudiunt noſtras preces ſancti, vel in ipſo Dei verbo, quod eam*

Sap: 7. *ob cauſſam*, candor lucis æternę, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius: *Vel in ipſo diuino lumine: iuxta il*

Iſaie 60. *lud:* Non erit tibi ampliùs ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunę illuminabit te; ſed erit tibi dominus in lucem ſempiternã, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltra ſol tuus, & luna

tua

tua non minuetur ; quia Dominus erit tibi in lucem ſempiternam etc. *Et Apocal: 21.* Et ciuitas non eget ſole, neque luna, vt luceat in ea ; nam claritas Dei illuminauit eã,& lucerna eius eſt agnus: *Vel etiam miniſterio Angelorũ, iuxta illud Tobiæ :* Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos ; ego obtuli orationem tuam Domino. *Et illud Apocal: 8.* Et alius angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum : & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fumus in cenſorum de orationibus ſanctorũ, de manu angeli coram Deo. *Verùm hæc alterius, & prolixioris ſunt conſiderationis.*

σχετικῶς οὐ λατρευτικῶς προσκυνουμέναις. Non proprio Dei cultu ; ſed relatè ad exemplar. &c. *Non caruit menda hic locus : itaque ſenſum & ſententiam ſecuti ſumus.*

οὐκ ἐπιπολύ γινόμεθα ἅγιοι τῶν χειρ Neque in venerandis imaginibus nimii ſumus ; ſed intra modum. &c. *Græcè ſic ſcriptum erat, quod certè nullum ſenſum habere videtur : id tamen eos velle dixiſſe, quod poſuimus, & res, et verba ipſa innuunt. Tum Canon ſeptimæ et octauæ ſynodi docet ; vbi ſic de imaginibus decernitur.* Sacram imaginem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & omnium ſaluatoris, æquo honore, cum libro ſanctorum Euãgeliorum adorari, decernimus. Sicut enim per ſyllabarum eloquia, quę in libro feruntur, ſalutem conſequuntur omnes; ita per colorum imaginariam operationem & ſapientes & idiotę cuncti, ex eo, quod in promptu eſt, perfruuntur vtilitate. Quę enim in ſyllabis ſermo, hæc & ſcriptura, quę in coloribus, prædicat, & commendat. Dignum eſt enim, vt ſecundum congruentiam rationis, & antiquiſsimam traditionem propter honorem, qui ad principalia ipſa refertur, etiam deriuatiuę imagines honorentur & adorentur, vt ſanctorum Euangeliorum ſacer liber, atque typus precioſę crucis.

EPILOGVS DE QVIBVSDAM, VT ISTI VOCANT, abuſibus.

AMPLIVS AVTEM AD EOS, QVOS dicitis abuſus reſpondentes, dicimus : Primùm, vtriuſque ſpeciei participes eſſe oportere omnes

dicitis; & rectè quidem: nam & nos hoc idem tremendis his myſterijs participantes facimus, illi inquam, qui his digni ſumus; præter id, quòd non in azymo,ſed in fermentato pane panis ſpeciem accipimus. Secundũ
1. Cor: 7. eſt, quod dicitis, melius eſſe nubere, quàm vri; iuxta il-
1. Tim: 3. lud Pauli. *Vnius vxoris virum*, & reliqua quę Paulus in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis ſacerdotibus,qui in virginitate perſiſtere non poſſunt,priuſquam tamen conſecrentur, & ſacerdotes fiant, vxores accipiendi poteſtatem damus. Deus enim matrimonium ſanxit. Illud item nõ ignoramus,turpitudinis germina multa ſuſcipi inter eos, qui ſacerdotes vxores accipere prohibent. Ille autem qui ſemel virginitatem profeſſus eſt; virgo permaneat, nec iam illi vllam ampliùs licentiam
Lucæ 9. poſt votum ſuſceptum nubendi damus. *Nemo enim mittens manum ad aratrum,et reſpiciens retrò, idoneus eſt conſequendo cœleſti regno.* Si verò huic humanitus quid contigerit; hunc Eccleſiaſtica diſciplina coërcemus, ac ad moderationem vitę, per pœnitentiam atque confeſſionem, carnis item mortificationem, ac omnem vitę continentiam reuocamus,ac veluti luſtratione quadam expiamus: nihil dubitantes miſericordiam benigniſſimi Dei, humanę eius infirmitati non defuturam. Tertio loco explicatis, ſacram Liturgiam cum maiore pietate & deuotione apud vos, quàm apud aduerſarios veſtros celebrari; vt quam ad quæſtum,& ad lucrum à quibuſdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum miſſarum exortam eſſe: vnam item ſolam Liturgiam vos celebrare,non ritu Romanę Eccleſię plures,ſcribitis. Si qui igitur ſunt, qui ad quæſtum & lucrum tantum referant myſterium; illi turpiter & improbè faciũt; quod certum & confeſſum eſſe, & nos, & veritas ipſa teſtatur. Quod autem additis, mortem Chriſti nõ tantum vetus primi parentis noſtri debitum ſuſtuliſſe, ſed

& omne

& omne aliud peccatum deleuiſſe; in eam partem illud dicimus. Debitores nos eſſe vniuerſę legis diuinę implendę; ad imitationemque vitę, & conuerſationis eius, qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit, pro poſſe cuiuſque nos obligari; memores illius Apoſtolici. *Charitas*, inquit, *vrget Chriſti*; *nos*, iudicantes hoc: ſi enim vnus pro omnibus mortuus eſt; num ergo omnes mortui ſunt? At vnus quidem pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Si enim vna parte corporis ſui tantùm circumciſus iuxta legem Moyſis, debitor eſt vniuerſę legis; quantò magis circumciſus quis, Chriſti circumciſionem, depoſitione vniuerſi corporis, peccatorum carnis, quemadmodum ſcriptum eſt, debitor efficitur, adimplere illud apoſtoli dictum: *Ego mundo crucifixus ſum; et mundus mihi. Viuo autem iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus.* Mortuos enim nos oportet eſſe peccato; neque ampliùs illi ſeruire; & ita demum ſequi Chriſtum; quod quidem eſt Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabimus, nec pœnitentiam agemus vnquam; hac quidem ratione, ne mors quidem Chriſti, quam adeò ſuperbè iactamus, nobis proderit quicquam. De confeſsione autem & remiſsione peccatorum, quod quarto loco ponitis; ex ſententia magni Baſilij reſpondemus. *Oportere vnumquenque Chriſtianorum, ſiquidem dignum pœnitentia profectum demonſtrare velit, vitæque ad legem Ieſu Chriſti inſtitutæ habitum, & conſuetudinem, ſibi comparare; nullum animi motum, occultum apud ſe continere, nullumq. verbum non expenſum proferre, ſed occultiſsima etiam quæque cordis ſui confiteri: non quibusuis paſsim; ſed illis tantum, qui remedium & ſciunt & poſſunt adhibere.* Et in alio loco inquit idem Baſilius. *Oportet illis*, inquit, *quibus commiſſa & concredita eſt ſacrorum Dei myſteriorum diſpenſatio, peccata ſua*

[Marginal notes: 2. Cor: 5. — Galat 5. — Colloſ: 2. — Galat: 6. — Galat: 2. — In Aſceticis cap: 26.]

cata ſua confiteri. Sic enim antiquitùs omnes illi, qui pœnitentiam egerunt, ad genua Sanctorum feciſſe inueniuntur. De poteſtate autem remittendi & retinendi peccata, illud exiſtimandum eſſe putamus, nec omnibus, vt dictũ eſt, paſsim, nec ſimpliciter traditam eſſe; ſed, pœnitentis obedientia interueniente tantùm, paratoque animo ad ea omnia facienda, quę is, cui ea cura animę noſtrę demandata eſt, iuſſerit atque præſcripſerit: tum vt is, qui abſoluendus eſt, verè, & ex animo pœniteat. Vera

1. Pet: 2. enim pœnitentia eſt, ad eadem non relabi mala. Nam ſi quis ad eadem peccata redeat; hic ſimilis eſt cani, ad ſuum vomitum redeunti. Oportet autem vita & propoſito, ab omni temerario auſu nos remouere, contrariaq́. remedia vulneribus noſtris adhibere. Quintum eſt de oblationibus, feſtis diebus, ſtatis ieiunijs, de traditionibus item: & quod gratis per Chriſtum peccata, & non propter aliqua merita & iuſtitias noſtras nobis remittantur, confiteri debeamus: impoſsibile item eſſe omnes traditiones quenquam ſeruare poſſe; vnde grauan-

Roman: 13. tur & perterrentur pię & trepidę conſcientię. Ad quę omnia verbis D. Baſilij ſic reſpondemus. *Cauendum,* inquit, *nobis eſt; ne occaſione vnius præcepti, alia transgrediamur. Quare inquit, & ipſe Paulus, de ciborum ratione docens, non ſimpliciter carnis rationem non habendam eſſe monet; ſed in deſideriis. Tanquam illud quidem, quod ad libidinem & voluptatem in carne noſtra eſt præceps et procliue; per exercitationem, atque mortificationem ſit extirpandum: illud autem, quod eſt vtile, quodq́ue ad virtutis & pietatis exercitium confert, eſtq́ue neceſſarium; diligenti cura & ſtudio exercendum, atq. conſeruandum.*

1. Corin: 8. *Eſca enim inquit Paulus, nos Deo non commendat; &*

Roma: 14. *regnum Dei non eſt cibus & potus; ſed iuſtitia, pax, gaudium in ſpiritu ſancto. Quare & ipſa cibi abſtinentia, cum ratione eſt ſuſcipienda: quam ſi, inquit, ipſe per ſe expendas; ne-*

das; neque ſi manducauerimus, abundabimus; neq. ſi non manducauerimus deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores ſunt, non comedentibus, ſi ipſum ſolum comedere ſpectes; neque iterum illi, qui comedunt, deteriores his, qui non comedunt: ſed hoc ſolum tantùm conſideres, ſi cætera omnia eadem ſunt. Omne igitur corporis exercitium ad animi virtutem referri, & comparari debet. Fit enim plerunque, vt ea, quę per ſe ipſa pulchra, & honeſta non ſunt: quòd tamen talibus inſeruiant, ipſa etiam, pulchri & honeſti formam & ſpeciem acquirunt. Hac igitur ratione ea omnia, quę nobis à ſanctis Patribus tradita ſunt, tanquam ea, quę hunc ſolum finem reſpiciunt, ſeruare & amplecti debemus. Qui enim talia ſpernit, Deum ipſum ſpernit. Neq. omnino quicquam earum rerum, quę nobis à ſanctiſsimis viris ſunt *Lucæ 10.* relictę, aut ridendum aut traducendum eſt. Et ſi qui prę ter pium vſum ac finem his abutantur; non oportet tamen propterea tales traditiones irridere, ac traducere; ſed eos quidem qui illis abutuntur, leniter inſtruendo admonere; ipſarum autem rerum, verum & rectum vſum demonſtrare. Quod quidem magnus ille Baſilius ſæpiùs facere conſueuit, maximè verò in eo loco, vbi quærit. *Num acceptabile ſit Deo opus aliquod bonum, etiam ſi non per omnia, iuxta præceptum Dei ritè & debitè ſit factum:* Nihil enim eſt, quod nos magis imitatores Chriſti faciat; quàm vbi proximorum noſtrorũ curam ſuſcipimus. Pudor autem eſt homini Chriſtiano, ſanctis & pijs inſtitutis, conſcientiam ſuam grauari, aut perterreri dicere. Omne enim, quod ex Deo eſt, vincit *1. Ioan. 5.* mundum. Quare inquit idem Baſilius: *Quis adeò eſt* *Deeſt particula. μὴ* *ſenſus expers? quis tam incredulus, vt putet ſe non poſſe illis rebus ferendis parem eſſe, quæ iam antè multi alij pertulerunt? aut quomodo tanquam viribus ſuis grauiora, magisque laborioſa recuſabit quis, quæ nulla difficultate*

multi, qui eum anteceſſerunt ſuperarunt. Quare & monaſticam vitam, quę recto fine Deiq. cauſſa ſuſcipitur, nemo vnquam bonus contempſit; nemo riſit? Quam etſi quidem multi fidenter aggredi fortaſſe audent: vt tamen dignè & competenter ad calcem vſque perueniāt, paucis fortaſſe curę eſt; etſi omninò non in ipſo recto propoſito laus operis conſiſtit; ſed in ipſo fine fructus eſt totius laboris. Et ipſum quidem vitę genus laudant, miranturq́. omnes: iuniores autem, & rudiores inſtruxerunt, & hortati ſunt illi qui potuerunt; vt alicubi, à quodam ſubiicitur & præcipitur. *Diſce, inquit, tu qui ſolitarius, fidelisque homo es, ipſiusque pietatis operarius; diſce inquam Euangelicæ conuerſationis modum, et reliqua.* Et rurſus idem ipſe in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui ſe huic vitę generi addicere volunt; ſuſcipi oporteat: inquit. *Neceſſe eſt illos cohortari, vt à prima ſtatim ætate tradant & offerant ſe Deo, illi, qui ſe huic generi vitæ addicere volunt. Qui enim ita fecerit; & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à domino propoſita eſt perceptione, firmus apparebit*: Quę verò, contra traditiones, à vobis ex D. Paulo adferuntur, vel ex his quę iam dicta ſunt; facilè ſolui & explicari poſſunt. Apoſtolum ſcilicet, non de his obſeruationibus, & traditionibus, in illis locis agere, quę piè & ſecundùm Deum ſunt: ſed de illis, quę tum ab Hæreticis, atque aliis prauis hominibus, falsò & impiè confingebantur. Itaque D. Chryſoſtomus in Capite 4. ad Timotheum, hæc de Manichæis, Eucratiſtis, ac Marcioniſtis dicta eſſe interpretatur. *Vt autem illi, qui rectæ & ſanæ adhærent fidei, ſub tuta & ſecura ancora nauigant; ſic illi qui ab ea ſemel exciderunt, nuſquā̃ tutò et conſtanter conſiſtere poſſunt. Sed cùm multùm ſusdeq. per omnes errores diuagati fuerint; ad extremū̃ in ipſa extremæ perditionis vada atque ſcopulos de-*

Hom: 12. in 1. Tim: Cap. 4.

los deferuntur. In ſecunda autem ad Coloſſ: gentilium atque Iudæorum, his verbis ſuperſtitiones reijci, de illiſque, qui nondum Chriſto adhæſerunt, hæc dicta eſſe, idem docet Chryſoſtomus. Quinto item ad Galat: primo ad Titum eodem modo. Quod idem D. innuit Baſilius illis verbis: *Si, inquit, ſtudium eius iuſtitiæ, quæ ex lege eſt, eos qui in baptiſmo ſe Deo conſecrarunt, tanquam non ſibi ampliùs victuri, ſed illi, qui pro eis mortuus eſt, et reſurrexit; ſpiritualis adulterij obnoxios facit; vt per ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt, abundè demonſtratum eſt: quid, inquit, de humanis dicet quis traditionibus? ſtudium, inquam iuſtitiæ, quæ ex lege eſt, per humanas intelligens traditiones.* De ea porrò iuſtitia, quę ex fide eſt, iuxta aureum os Chryſoſtomi reſpondemus. *Iam primum igitur conſtat, ex fide cognitionem Chriſtianam prouenire; nec ſine illa quenquam Chriſtum cognoſcere poſſe. Nam et reſurrectionem, et natiuitatem, nulla humana ratio, nobis probare poteſt. Sola autem id docet fides: hacque primùm parte, cauſſa eſſe iuſtitiæ dicitur. Quod cum ita ſit, vides quod non ſimpliciter oporteat fidem habere; ſed quæ ſit per opera. Ille enim potiſſimum Chriſtum reſurrexiſſe credit, qui ſui vitæq. ſuæ, nullam habet rationem; periculis ſeipſum obijciens, illiq́ue paſſionibus communicans. Ob idq́ue dixit Apoſtolus. Et inuentus ſum in me ipſo non habens meam iuſtitiam: illam quæ ex lege eſt; ſed eam quæ ex fide eſt Chriſti, eam inquam, quæ ex Deo eſt iuſtitiam, in fide: fide enim illum cognoſcimus: fide reſurrectioni illius aſſentimur: fide ad communionem paſſionum ipſius erigimur.* Et iterum idem Chryſoſtomus: *Fidelis, inquit, Deus qui promiſit nos ſaluare, idem omninò ſaluabit; ſed non alio modo, quàm eo, quo promiſit: ſi voluerimus, ſi audiemus ipſum: non ſimpliciter; neque veluti ligna et lapides, ocioſos et deſides. Rectè autem illud confidimus per dominum poſuit; quaſi dicat: benigni*

Homil: 3.

Hom: 5. in 2. Theſſ: Cap. 3.

tati eius nos credere oportet; omniaque noſtra ad eum referre in eumque reijcere: ita tamen, vt et ipſi in omni virtutis et honeſtatis genere ad extremum vſq. ſpiritum nos In Morali hom. 8. in 1. Cor. Cap. 3. *exerceamus*. Non igitur ſimpliciter Chriſtum teneamus, ſed ei conglutinemur. Nam vel ſi minimùm receſſerimus, proculdubiò peribimus. Scriptum enim eſt: Pſalmo 72. *Peribunt omnes, qui elongant ſe a te*. Conglutinemur igitur ei: & conglutinemur per opera: *Qui enim ſeruat opera mea; ipſe manet in me*, inquit: & profectò plurimis exemplis nos multùm coniungit. Et animaduerte quæſo: ipſe caput, nos membra: ipſe fundamentum, nos ædificium: ipſe vitis, nos palmites. Hæc omnia conglutinationem demonſtrant; & nihil vacuum in medio relinquunt, ne minimùm quidem. Quippe qui parùm abeſt, cùm proceſſerit, aberit longiùs. Nam vel minima palmes, ſi à radice abſcindatur; ſtatim areſcit, ac inutilis efficitur. Itaque id, quod in ea re minimum eſſe videtur, paruum omninò non eſt; ſed in eo, quaſi totum conſiſtit. Et proinde, vbi quid parùm deliquerimus, nolimus, vel exiguum deſpicere; ſiquidem id neglectum quam primùm in immenſum creſcit. Et de fide quidem *In principio Aſceticorum.* hactenus. De Monachatu autem, illud cum D. Baſilio ſentimus, benigniſſimum Deum, qui ſalutis noſtrę curam habet perpetuam, in duo quaſi vitę genera omnem hunc præſentem vitę ſtatum diuiſiſſe; coniugum, inquã, atque virginum: ita, vt qui non poſſit virginitatis perferre certamina; vxorem accipiat. Illud rectè ſciens; quòd non minor, ab ipſo continentię & ſanctitatis expoſcetur ratio; quomodo, ſcilicet eos, qui piè & ſanctè in matrimonio vixerunt, liberoſque ad laudem & honorem Dei educarunt, imitatus fuerit. Vnicuique enim, ex his fructibus, quos ex ea charitate, quam erga Deum & proximum geſsit, producere debuit, reddenda erit ratio. Et item ex omni prætermiſſione & contemptu mãdatorum

datorum Dei: neque verò ſola ratio reddenda; ſed etiam grauis & inexcuſabilis pœna ſubeunda; ipſo domino apud Matthæum comminante: *Qui amat patrem ſuum, aut matrem, plus quàm me, non eſt me dignus.* Matth 10.
Ne igitur tibi omnia licere putes, etſi maritus ſis, tanquã omnem iam poteſtatem mundo adhærendi, conſecutus; cùm maiore etiam tibi cautione opus ſit, ad id, vt certam acquiras ſalutem. Tu verò cœleſtis conuerſationis amator: tu angelici inſtituti negociator: tu qui ſanctorum Ieſu Chriſti Apoſtolorum cõmilito eſſe cupis; obfirma animum tuum ad ſubeunda omnia illa, quę iubẽtur, aduerſa: atque ſtrennuè & fidenter te adiunge monachorum cœtui: atque eorum, qui præclarè viuunt, ſis imitator: eorumq́. res geſtas inſcribe cordi tuo. Velis vnus ex paucis eſſe: rarum enim, quod bonum: et propterea regnum ipſum cœleſte paucis patet. Si rapere illud vis; violentus exiſtas oportet. Submitte igitur collum iugo Chriſti: circumda clitellis illius humeros tuos: preme atque extenua tu ipſe ceruicem tuam, perpetuo virtutum exercitio; in ieiuniis, in vigiliis, in obedientia, in quieto ſilentio, in pſalmodiis, in orationibus, in lachrymis multis, in opere ipſo, in omni rerum aduerſarum, quę exoriuntur tolerantia: ſiue illę à dæmonibus contra te excitentur, ſiue ab ipſis hominibus proficiſcantur. Cuius exercitij ſocia, & adminiſtra virginitas eſſe ſolet in illis; qui tam præſtanti bono rectè & prudenter vti ſciunt. Non enim ſola abſtinentia, ab opere carnis virginitatis perficit donum; ſed omnem item vitam noſtram, vniuerſos item actus, & mores noſtros, pudorem & virginitatem quandam ſuã conſeruare oportet, in omni inſtituto, ac conatu ſuo: id quod ſanctum & integrũ eſt, præſeferentes. Si igitur cupimus, ſecundum ſimilitudinem Dei, characterem animę noſtrę, per quandam animi quietem & tranquillitatem exornare, vt inde vitę ἀπαθειαν

Hæc itẽ ex eodem loco Baſilij.

item noſtrę immortalitas prolatetur; attēdamus nobis, ne indignè,pacto,& data fide viuentes,Ananię & Saphirę iudicium incurramus. Quibus licuit quidem ſtatim à principio,poſseſsiones ſuas ſibi habere, nec illas domino dicare: at poſteaquam inanis glorię ſtudio, ſua bona voto & dedicatione Dei fecerunt,illique non tam vt Deo placerent, quàm vt apud homines liberalitate & munificentia conſpicui & admirandi eſsent, conſecrarunt: vbi de precio illarum clam ad ſe partem aliquam auerterunt; talem contra ſe Dei indignationem commouerunt, cuius Petrus executor, & adminiſter fuit; vt nulla etiam pœnitētia curari,aut expiari potuerint. Proinde ante quidem caſtę & religioſę vitę votum,atq. promiſsionem,liberum eſt cuique volenti,iuxta conceſsam & legitimam viuendi rationem, coniugio ſeſe tradere. Si quis verò ſpontè & liberè,voto ac profeſsione ſua,deo ſe tradidit; huic verò amplius non licet retrò pedem referre; ſed potiùs totum ſe illi, veluti quoddā ſemel Deo oblatum ac dedicatum donarium, purum & integrum cōſeruare: ne,ſi ſemel voto Deo ſacratum corpus,cōmunis vitę functionibus contaminarit, in fœdiſsimum ſacrilegii crimen incurrat Hæc autem cùm dico, non vnum tantùm genus elatæ cupiditatis intelligo; vti quidem permulti putant, in ſola corporis cuſtodia, totum virginitatis & caſtitatis conſiſtere decus; ſed ab omni item licentioſa cupiditate, eum, qui ſe Deo conſecrauit, continere,ac cuſtodire ſe debere exiſtimo; ne aliqua mū di huius labe,mentis ſuę puritatem contaminet, aut impedimentum aliquod,ad verę diuinam peragendam vitam,ſibi accerſat. Hæc igitur illum,qui mundo præſentique vitę renunciauit; ne vas ſemel Deo dicatum,aliquo prauę cupiditatis affectu contaminet,intueri oportet: illudque apud ſe maximè expendere; iam ſe ſupra humanam naturam eſſe, altiusq. pennas ſuas extuliſſe, ac im-

Act. 5.

ac immortale quoddam, & corporis expers vitę genus, complexum eſſe, angelicamq. vitam ſequutum: liberum enim ab omni coniugali lege eſſe, nullamq. aliam pulchritudinem præter Deum ipſum, mentis, oculorumque intuitu, perpetuò ſpectare; hoc proprium eſt angelicę naturę opus. Rumpendę igitur ſunt omnium cupiditatum, & affectionum vitę huius compedes illi, qui verè & per omnia Deũ ſequi, & imitari velit. Quod niſi per omnimodum mundi contemptum, morumque veterum obliuionem, obtineri nullo modo poteſt. Niſi enim nos planè ab omni mortali cogitatione, communiſque vitę conſuetudine ſeparauerimus, ac veluti ad alium quendam mundum omni animi contentione ac propenſione, mortalitate hac ſuperata, transtulerimus; iuxta Pauli dictum: *Omnis conuerſatio veſtra ſit in cœlis;* Philipp: 3.
nunquam finem illum quem quærimus, Deo perfectè placendi conſequemur. domino præciſè dicente: eum Lucæ 14.
qui non renunciauerit omnibus quę habet; non poſſe eius eſſe diſcipulum. Quod vbi fecerit; omni deinceps cuſtodia cor ſuum eum obſeruare conuenit; ne ſanctę illę, quas de Deo concepit cogitationes illi effluant, nèue memoriam mirabilium eius, rerum vaniſſimarum cogitatione contaminet: ſed aſsidua potiùs, & ab omni rerum mundanarum contagione, munda & libera, rerum diuinarum meditatione, animo impreſſam, atque firmiſſimo ſigillo obſignatam, ſanctam de Deo cogitationem ſecum vbique circumferat. Hac enim ratione charitas Dei nobis quæritur, ſimulque nos ad omne mandatorum Dei exercitium excitat: quo item exercitio ipſa conſeruatur, vt conſtanter & perſeueranter colatur. Quodquidem ipſe dominus demonſtrat, nunc quidem dicens: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate:* Ioan: 14.
nunc autem; *ſi mandata mea ſeruabitis, manebitis in dilectione mea:* Ioan: 15. quales ille homines alio loco perfectos vocare

Mat: 5. & 29. vocare ſolet. Itaque non oportet mirari, rectè & honeſtè viuentium monachorum vitam, perfectam appellari. *Per profeſſionem quidem lauacri*, inquit Chryſoſtomus, *priora noſtra omnia nobis condonauit; ac poſt eam veniam, ipſumq́ lauacrum, ſecundum præſidium et remediũ, quod*
Iſa: 1. *ex pœnitentia eſt peccatoribus reliquit. Si fuerint*, inquit Propheta, *peccata veſtra vti coccinum; inſtar niuis ea dealbabor, ac in contrarium habitum transferam. Proinde non tam quidem cadere obeſt; quàm vbi cecideris, non te ſtatim erigere, periculoſum eſt.* Proinde laudare potiùs, quàm extenuare, monaſticę vitę inſtitutum conuenit. Qui enim eos, qui ſe in perfecta virtute exercent, colit atque obſeruat; hic Deum ipſum tantò magis honorabit: at qui hos ſemel contemnere didicerit; hic facilè, peſſimo profectu, in ipſum deum contumelioſus euadet.
Math: 10. *Qui vos accipit*, inquit dominus, *me accipit; qui vos ſpernit, me ſpernit.* Hos igitur & nos imitemur: & ſic omni ex parte deum, ipſius vitę honeſtę ſtudio glorificabimus. Neq. verò illud rectè quis dicere poteſt; non poſſe quenquam his ſeculis ad eum gradum virtutis peruenire. Nã cùm charitas Dei, non doceatur; ipſaq́. lex non aliud ſit, quàm earum, quarum nobis ſemina natura indidit, facultatum, agricola quædã & nutrix: vel enim in ea parte, vbi Deus proximos noſtros, tanquam ipſos nos amare iuſſit, inſpiciamus obſecro diligenter; num item eius rei omni ex parte perficiendę, vim & ſemina nobis inſita à Deo habeamus. Quodquidem ita eſſe facillimè deprehendemus. Quis enim non videt hominem natura manſuetum, & ſociale animal eſſe, non ſolitarium, non ferum: neq. adeò quicquam eius naturę eſt proprium; quam cum alijs communem vitam agere, alijs vti, ſimileque ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum nobis Deus prior ſemina dedit; earum meritò & iure ſuo à nobis fructum & prouentum expetit, dicens: *Man-*

datum,

datum, inquit, *nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Ad quod mandatum eò magis animos noſtros excitare vo- *Hæc item ex Baſilij Aſceticis.*
lens; ſignum & indicium ſuorum diſcipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exquirit; quanquam & horum, in Spiritu ſancto, illis magnam vim cõceſſurus erat: ſed audi quid dicat: *In hoc cognoſcent* *Ibidem.*
vos, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem mutuam inter vos colueritis. Quę quidem duo, dei & proximi dilectionis præcepta, ita ſecum vbique nectit ac glutinat; vt ea officia, quę in proximum conferuntur, in ſeipſum transferat. *Eſuriui*, inquit, *et dediſtis mihi comedere.* Et de- *Matth: 25.*
inde infert: *Quæcunque*, inquit, *feciſtis vni ex minimis iſtis fratribus meis, mihi feciſtis.* Proinde per primũ quidem præceptum, licet ſecundum etiam perficere: per ſecundum autem eſt quidam reditus, & conuerſio ad primum. Qui enim diligit dominum; idem conſequenter *1. Ioan: 4.*
diligit & proximum ſuum. *Qui*, inquit, *diligit me, man* *Ioan: 14.*
data mea ſeruabit. Præceptum autem meum hoc eſt; vt *Ioan: 13.*
diligatis inuicem, ſicut ego dilexi vos. Eum item qui diligit proximum, dei dilectionẽ complere teſtatur; vt qui ea officia quę proximo impenduntur, in eam partem accipere ſoleat, ac ſi in ſe collata ſint. Quapropter fidelis ille in domo Domini ſeruus Moyſes, tantam erga fra *Exod: 32.*
tres prę ſe tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vitę, in quem inſcriptus fuerat; quàm vt populus ille præuaricator, ſuorum delictorum veniam conſequi non deberet. Neque verò ſolùm ipſa mandata Dei, ea veneratione nobis ſunt colenda; ſed vt in ſummam rem contrahamus totam; ſanctiſſimorum item Patrum vniuerſę traditiones & inſtituta contemnenda non ſunt.
Præcipientium quidem differentia, inquit Baſilius, *nihil* *In Aſceticis.*
debet lædere obedientiam earum rerum, quę præcipiuntur. Cum ne Moyſes quidem aſpernatus ſit, conſilium Iethro ſo *Exod: 18.*
ceris ſui, rectè monentis. Et ipſorum quidem præceptorum

differentia magna eſt. Nam alia quidem ſunt, quę domini præceptis aduerſãtur, corrumpuntq́. ea, aut ſaltem admixtione earum rerum, quę prohibitæ ſunt contaminãt: alia verò, et ſi clarè cum illis non coniunguntur; plurima
De eſſe videtur particula μὴ *tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quaſi opem quandam præſentem adferunt.* Oportet enim Pauli di-
1 Theſſal: 5. centis meminiſſe. *Prophetias nolite contemnere; omnia verò probantes, quod bonum eſt retinete; ab omni opere prauo abſtinete vos.* Et rurſum. *Omnia conſilia deſtruen*
2. Corint: 10. *tes, et omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, et in captiuitatem redigentes omnem intellectũ, in obſequium Chriſti: et in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.* Et ſi quid fortaſſe ex his, quę iubentur tale eſt, quod cum lege Dei conſentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet; huic ipſi tanquam Dei mandato, omni ſtudio & diligentia nos parere oportet. Satisfacientes illi
Epheſ: 4. mandato Pauli: *ſufferentes vos mutuo cum charitate Dei.* Si quid verò præcipitur, quod legi diuinę aduerſetur, eamq́. aut euertat, aut inquinet; tum demum illud dicere opportunum erit: *Magis oportet nos obedire Deo,*
Act: 5. *quàm hominibus;* memores Domini dicentis. *Alienum*
Ioan: 10. *enim non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo; neque enim norunt vocem alienorum.* Et Apoſtoli, qui noſtrę cautionis & ſecuritatis cauſſa, non dubitat, vel angelos ipſos perſtrin
Gal: 1. gere, cùm dicit: *Etiam ſi nos ipſi,* inquit ille, *aut angelus de cœlo euangeliſauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangeliſauimus, Anathema ſit.* Vnde inſtruimur: quod & ſi maximè cognatus quis ſit, & ſi maximè clarus; ab eo autem quod Dominus præcipit nos prohibeat, vel ad id, quod ab ipſo vetitum eſt, ſollicitet, & impellat; fugiendum, & tanquam peſtem his, qui diligunt Dominum, auerſandum eſſe. Quod quidem de his quę à nobis dicta ſunt, nullo modo verè intelligi poteſt.

Ea enim

Ea enim quę ſynodicè conſtituta ſunt; omnes Chriſti fideles, tanquam diuinitùs inſpiratę ſcripturę conſentanea recipiunt, atque amplectuntur ſemper: ob, idque & à ſuffocato vſque ad hodiernum diem abſtinemus nos, illudque auerſamur, ſanctorum Patrum, atque adeò ipſorum Apoſtolorum præceptis inhærentes: ſcriptum enim eſt. *Ab idolotitis abſtinendum eſſe ſanguine et ſuffocato.* Et in ſexta ſynodo Canone 67. decernitur. *Si quis ſanguinem animantis comederit, excommunicetur.* Diuus quoque Baſilius hac de re legem ferens, inquit: *Inuenio diuinas ſcripturas, tum veteris, tum noui teſtamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorum, quæ delinquuntur; ſed in ſola cuiuſcunque mandati tranſgreſſione, conſpicuè cenſeri, et iudicari contra Deum incredulitatem, et commune eſſe contra quamcunq. inobediētiam Dei iudicium.* Et paullò ſuperiùs. *Ex iſtis itaque et conſimilibus manifeſtum eſſe iudico; quod generaliter quidem cupiditatum malicia, ex ignorantia Dei, et praua de illo opinione oritur: peculiariter verò diſſidia hæc multorum inter ſe, non aliundè proficiſci; quàm quòd indignos nos gubernatione et moderatione domini, ipſi conſtituamus. Ad conſiderationem enim talis vitæ, ſi fortè aliquando,* inquit Baſilius, *me referre volui; ne modum quidem et magnitudinem talis ſtupiditatis, aut ſtultitiæ, aut vecordiæ (propter enim excedentiam maliciæ vno certo nomine illam appellare non poſſum) inuenire potui. Si enim in brutis animantibus inde concordia oritur et proficiſcitur, quod ad ſuos duces ſeruant obedientiam, quid dicemus nos in tanta inter nos diſcordia, in tanto mandatorum Dei contemptu et rebellione deprehenſi? An nō reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad noſtrum doctrinam et conuerſionem, à Deo propoſita eſſe: in magno verò illo et terribili iudicij die, in confuſionem ac condemnationem eorum, qui diſciplinam reſpuerunt, ab illo producenda eſſe, ipſo dicente.*

In proœmio Aſceticorum.

Iſaiæ 1.

Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, et aſinus praeſepe Domini ſui; Iſráël autem me non cognouit, et populus meus non intellexit. Et multa alia his ſimilia. Illud item ab Apoſtolo dictum. *Si,* inquit, *patitur vnum membrum; compatiuntur reliqua membra.* Et illud. *Ne ſint ſchiſmata in corpore; ſed vt membra mutua ſui gerant curam, ab vna ſcilicet omnia inhabitante anima mota et impulſa.* Quorſum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorſum fabricę explicatio? Ego quidem exiſtimo eò ſpectare omnia, vt eadē ſeruetur ſimilitudo: idem rectus ordo; imo multo maior in ipſa Dei Eccleſia, ad quam dictum eſt. Vos eſtis corpus Chriſti, & membrum de membro, vno, ſolo, vero, principatum obtinente, ac mutuò omnia membra conglutinante capite, ipſo inquam Chriſto Ieſu. Apud quos verò mutua non colitur concordia; neque vinculum pacis ſeruatur, neque ſpiritus manſuetudo cuſtoditur; ſed diſcordia, cōtentio & ęmulatio implent omnia. Nimis profectò audax res eſt, tales vocare mēbra Chriſti, aut dicere ab ipſo regi: ſtultę verò mentis, non liberè fateri, in illis imperium ſenſus carnis dominari; ſecundū ſentētiam Apoſtoli præciſè dicentis. *Cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius, cui obediſtis.* Cuius ſenſus proprietates, alibi clarè exponens inquit. *Cùm enim ſit in vobis zelus et contentio; nonne carnales eſtis?* Docens autem liquidè, quàm acerbus ſit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant, cum vera pietate, dicit: *Sapientia,* inquit, *carnis, inimica eſt deo. Legi enim Dei, non eſt ſubiecta; nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.* Ob idque dicit Dominus. *Neminem poſſe duobus ſimul ſeruire Dominis.* Neq. tales illud quod in Actis Apoſtolorum dicitur, implere poſſunt. *Multitudinis credentium erat cor vnum, et anima vna; & erant illis omnia communia:* nemine ſcilicet proprię voluntati parente, ſed omnibus in com-

1. Corint: 12.

Roman: 6.

Hæc ex Aſceticis Baſilij.

Roma: 8.

Matth: 6.

in commune in vno ſancto Spiritu, vnam vnius Domini Ieſu Chriſti, voluntatem quærentibus, qui dixit: *De-* Ioan: 6.
ſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam; ſed voluntatem eius, qui miſit me patris. Incedamus igitur iuxta hunc Canonem ſanctè, ædificati ſuper fūdamentum Epheſ: 2
Apoſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto: in quo omne ædificium compactum, creſcit in templum ſanctum in domino. Deus autem pa- 1. Theſſ: 5.
cis ſignificet perfectè, id totum quod ſumus, ſpiritum inquam, animam, & corpus noſtrum; inculpabileque in diem aduentus Domini noſtri conſeruet. *Fidelis autem eſt Deus, qui vocauit nos et vos ſimul; et qui omnes vult ſaluari.* Quod & faciet, ſi mandatis eius, quod quidem 1. Timot: 2.
vniuerſę ſalutis caput eſt, paruerimus: & ſine quorum cuſtodia, impoſſibile eſt quenquā gratia IEſu Chriſti in Spiritu ſancto; vt quidem iam ſuperiùs demonſtratum eſt, ac diſtinctiùs illuſtratum, certam conſequi ſalutem. Ne igitur dimidia tantùm parte illum Deum eſſe agnoſcamus, neque eius benignam miſericordiam, noſtrę ignauię, & pigritię anſam capiamus: ſed his omnibus quę dicta ſunt ſobriè intenti; ad opus ipſum, omnia eius di- Ex Baſilij o-
uina dogmata deducere ſtudioſè curemus: nihil aliud ratione de li-
reſpicientes, quàm illum qui dicit. *Ignem veni mittere,* bero arbitrio. Lucæ 12.
et quid volo, niſi vt ardeat? Cuius ignis in ſe opus Dauid experiri volens, inquit: *Proba me domine, et tenta* Pſalm: 25.
me; vre renes meos, et cor meum. Hic ſi quidem ignis, in- Hæc eadē ex
terni oculi trabe abſumpta, mundum oculum conſti- Baſilij.
tuit; vt naturali videndi facultate recuperata, aſſiduè mirabilia de lege Dei contempletur, cum illo, qui dixit. *Reuela oculos meos; et conſiderabo mirabilia de lege tua.* Pſalm: 118.
Hic talis ignis dęmones fugat; maliciam adurit, futurę reſurrectionis eſt vis & facultas, immortalitatis efficientia, ſanctorum animę irradiatio, ac rationabilium facultatum ordo & ſeries. Hunc eundem ignem, vt & ipſe

 ad nos

ad nos pertingat Deum exoremus omnes,vt in luce bonorum operũ ex omni parte ambulantes; ne minimùm quidem offendamus vnquam; ſed tanquam luminaria quædam orbis vniuerſi conſpicui,verbis vitę,vbique inhæreamus. Vt ita beneficiorum Dei participes facti, cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, in vita hac,quaſi con ſepulti; præcepta eius omneſque virtutes,ac totum hoc quod diuinum & ſalutare eſt,dignè, ſanctè, vt quidem neceſſarium eſt,adimplentes requieſcamus. Sic enim vniuerſo hoc incolatus noſtri tempore peracto; ad veram illam cœleſtis glorię patriam transferemur: qua gratia & beneuolentia Ieſu Chriſti Domini noſtri digni efficiamur. Amen. Et hæc quidem fratres chariſſimi hactenus: quę, vt & ipſi videtis, omnia cum ſcripturis,diuinitùs nobis traditis, præclarè conueniunt, iuxta ſapientiſſimorum,ſanctiſſimorumq́. ſimul ac Deum ſpirantium Patrum interpretationem & dilucidationem. Neque enim nobis licet priuata confiſis interpretatione, aliquid diuinitùs inſpiratę ſcripturę, aut ipſos intelligere,aut alijs tradere; niſi quantùm cum ſcopo ſanctarum ſynodorum Eccleſięque ſanctę Theologorum, illud ipſum conuenit; ne ſemel ex recto Euangelicę doctrinę tramite, veræque ſapientię & intelligentię ſemita abrepti,præcipites feramur; neue ſenſus deinceps noſter,more Protei, in hanc, & illam formam fidei transferatur, hucque atq. illuc diuagetur. Atqui fortè dicet quis veſtrum: quę igitur earum rerum, quę ſuo loco dimotę ſunt, correctionis ſpes? quę ratio? quę inquam & qualis? Hæc, inquam, Deo ipſo iuuante; ſi nihil præter ea, quę nobis à ſanctis Apoſtolis ſanctiſque ſynodis diuinitùs ordinata ſunt, ordiemur nihil aliud ſequemur. Qui enim intra hos limites ſe rectè & conſtanter continere volet; hic quaſi eundem chorum ducet nobiſcum; hic eiuſdem fidei & communionis nobiſcum erit. Nam ille, qui

ille,qui ſæpe dictos Canones reſpuit, & contra Apoſtolos ſimiliter contumaciter progreditur, & aduerſus ſanctos impudenter ſe offert; hic nullam nobiſcum communionem habere poterit. Aut quę pars huic inter nos eſſe poteſt? quomodo item domeſticus, & contubernalis noſter efficitur? cùm omnes piè viuere volentes, ſic alloquantur noſtri contubernij doctores,illudque doceant. Hic quidem. *Quiſquis dixerit aliud præter illa, quæ ſtatuta ſunt: ſit quantumuis fide dignus,virginitatem et omnem vitæ continentiam colat, ſigna et miracula faciat, futura prædicet; lupus tamen hic ouium pellibus tectus, ouibusque exitium moliens exiſtimandus eſt.* Alter verò. *Qui ex his, quæ Deo plenis Patribus viſa et decreta ſunt, aliquid conuellere velit; huic non amplius œconomia adſcribenda, ſed eſt tranſgreſſio et præuaricatio dogmatis.* Alius autem: *Oportet*, inquit, *illos tremendum iudicium Chriſti ante oculos habere; ſcientes quantum diſcrimen ſit ex his rebus, quæ nobis à Spiritu ſancto traditæ ſunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum ſententiarum ambitioſè auctorem eſſe velle; ſed illa, quæ nobis à ſanctis viris prædicata, & relicta ſunt, agnoſcere.* Cùm igitur tot & tanti ſacrę doctrinę interpretes, nos aliud ſequi, præter ea, quę accepimus prohibeant; vna & ſola rerum recuperandarum ratio ſupereſt; idem ſemper cum ſanctis conſilijs ſentire, Canonibuſq. Apoſtolicis per omnia inhærere,& ſic in omnibus Chriſtum Dominum & magiſtrum ſequi.

Ignatius in Epi. ad Her.

Et vos igitur Germani viri doctiſſimi, mediocritatis noſtrę filij in Chriſto chariſſimi; cum ſapienter, magnoque conſilio, ac tota mente velitis, cum ea quę apud nos eſt Ieſu Chriſti ſanctiſſima Eccleſia vos coniungere; nos tanquam parētes filiorum amantes libenter obuijs vt aiunt, vlnis hanc veſtram charitatem ac humanitatē in ſinum mediocritatis noſtrę recipimus; ſi modo Apoſtolicas,

ſtolicas, & ſynodicas nobiſcum ſimul ſequi traditiones volueritis, hiſq. vosipſos ſubijcere. Tunc enim demum verè & ſincerè vna domus nobiſcum efficiemini. Et vt confidimus, vbi ei quę apud nos eſt ſanctę & Catholicę Ieſu Chriſti Eccleſię vos ſubijcietis; magnam laudem & commendationem apud omnes bonos, & rectè ſentientes, inde conſequi poteritis: ſicq. ex duabus Eccleſiis, quaſi vna Dei beneuolentia facta; reliquum tempus in beneplacito Dei tranſigemus, vnaq. ſimul viuemus, donec tandem ad cœleſtem illam transferamur patriam. Qua vtinam potiamur omnes in Chriſto IESu, cui ſit laus & gloria. Amen.

Scriptum Dei benignitate Conſtantinopoli Anno ab incarnato Ieſu Chriſto domino noſtro 1576. Menſis Maij, die 15. in ædibus ac reſidentia Beatiſſimi Patriarchę. Subſcriptum manu Patriarchę.

ANNOTATIONES.

Primum vtriuſque ſpeciei particeps eſſe oportere etc. *Nemo fuit vnquã, qui modò vel ſacras literas seriò legerit, vel antiquitatis Eccleſiaſticæ aliquã notitiam habuerit, vel qui ſaltem ſobrio & quieto animo res ſacras tractauerit; qui vtriuſq. ſpeciei vſum magnopere neceßarium eße iudicârit. Qui enim ſacram ſcripturam legit, ille facilè animaduertit, ſacra quidem myſteria nobis à Chriſto Domino relicta eße; ſed & eorundem diſpenſatores, Apoſtolos, viroſq; Apoſtolicos inſtitutos.* Sic nos, *inquit Apoſtolus*, exiſtimet homo, tanquam Dei miniſtros, & diſpenſatores miniſteriorum eius. *Teſtamentum, vltimamq; voluntatem, quam nulli mortalium tranſgredi licet, no-*

licet nobis perſcriptum eſſe; ſed eiuſdem teſtamenti procuratores atq; executores Apoſtolos, eorumq; ſucceſſores conſtitutos. Atqui & depoſiti, & legati diſpenſandi tota poteſtas, penes diſpenſatores, teſtamentiq; curatores poſita eſſe ſolet; ſi præſertim teſtator voluntatem ſuam diſertis verbis non expreſſerit; ſi diſtinctè quid cuiq; debeatur, non docuerit: quod in hoc vtriuſque ſpeciei legato factum eſſe videmus. Datur diuinum legatum duodecim præſentibus curatoribus ſolis, vt ipſi præſentes vtantur; adhibeatur alius nemo, ampliùſque additur nihil. Quæ cauſa? niſi vt tota diſpenſationis poteſtas, penes curatores atque diſpenſatores tanti legati ſit; ità vt niſi additus locus ille Ioannis octauo fuiſſet: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem: *qui tamen multas expoſitiones recipit; ne vnam quidem ſpeciem multitudo, à teſtamenti curatoribus ex legato iure repetere poſſet. Aliquid autem præter voluntatem, vel diſpenſatorum, vel curatorum ex demortui hæreditate ſibi vſurpare, nihil aliud eſt; quàm furem et violentum inuaſorem eſſe, ipſiusq; vltimæ voluntatis teſtatoris euerſorem. Nulla igitur neceſſitas eſt vtriuſque ſpeciei, ſi voluntatem teſtatoris ſpectes. Sic qui veteris Eccleſiæ mores, aliqua ex parte cognouit; ille æquè frequentem vſum vnius ſpeciei, quam vtriuſq; facilè animaduertere potuit. Primùm in domeſticis & priuatis communionibus, quarum ſæpius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item meminerunt. Vbi enim minùs dignos ſe eſſe cenſebant, vt ad martyrum templa venirent; domi aſſeruatam Euchariſtiam communicabant.* Non ſciat maritus, *inquit Tertullianus vxori ſuæ;* quid ſecretò ante omnem cibum guſtes: & ſi ſciret panem, non credit illum eſſe, qui dicitur. *Et Cyprianus docet.* Cùm mulier quædam arcam ſuam, in qua domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire; igne inde ſurgente deterritam eſſe, ne auderet attingere. *Hieronymus autem.* Quòd, inquit, in Eccleſia non licet; nec domi liceat: nihil deo clauſum eſt, & tenebrę quoque lucent apud Deum. Deinde in perſecutionibus, vbi vtriuſque ſpeciei commodus vſus nequaquam eſſe potuit. In ſolitudinibus item, *cuius vtriuſque rei meminit in ea Epiſtola quam ad Cæſarium patricium ſcripſit Baſilius.* Illud autem, inquit, in perſecutionis temporibus, neceſsitate cogi quempiam, non præſente ſacerdote, aut miniſtro, id eſt Diacono, communionem, propria manu ſumere etc. *Et paullò poſt:* Omnes in heremis ſolitariam vitam agentes, vbi non eſt ſacerdos, com-

munionem domi ſeruantes, à ſeipſis communicant. *Et:* In Alexandria, inquit, & Aegypto, vnuſquiſque eorum qui ſunt de populo, vt plurimùm, habent communionem in domo ſua. *Demum in nauigationibus ipſis, quomodo Paulus in Actis communicaſſe videtur; et Satyrus frater D. Ambroſij, de quo illud idem ſcribit Ambroſius, cui quod ſecum geſtabat in naui, Chriſtiani de Eucbariſtia contulerunt, quod alligauit in orario, & orarium inuoluit in colo, atque ita ſe deiecerat in mare; non requirens de nauis compage reſolutam tabulam, cui ſupernatans iuuaretur; quoniam fidei ſolius arma quæſierit. Quod item in ægrotis, qui vtriuſque ſpeciei capaces eſſe non poſſunt, fieri ſolitum; ex pulcberrima illa de Sempione biſtoria, apud Euſebium lib. 6. Cap. 36 videre licet. In peregrinorum item communione, quæ laica etiam dicebatur, & qua nonnunquam Clerici puniebantur, quæ ex aſſeruata Eucbariſtia conferebatur peregrinis, ſub vnaq; ſpecie dabatur. Cuius rei author eſt Irenæus in Epiſtola ad Victorem referente Euſebio lib. 5. Cap. 24 Cyprianus in Epi: ad Antonianum Toletanum concilium Cano: 4. Quod idem cernitur in illa cōmunione, quæ obuiam Epiſcopis alijſq; magnis viris mitti à Diocæſanis ſolebat, ad probandum, num eiusdem eſſet communionis, & num ea, quæ ad pacem ſunt ſecum ferrent. Cuius rei apud veteres ſcriptores frequens fit mentio. Quomodo item & in illa communione, quæ die Paraſceue, atque die Sabbati magni ſemper fiebat, & nunc fit etiam ex præſanctificatis atque præconſecratis, ac in multis alijs ſimilibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certè, cùm ea de re à Conſtantien. Synodo Canon latus eſt, ad vnamq; ſolam ſpeciem communio laica reuocata, totum quaſi orbem, præter eas, quæ Vikleff atque Hus bæreſim ſecutæ erant prouincias, vna ſola ſpecie ſpontè, & nullo Eccleſiaſtico quaſi Canone iuſſos vſum fuiſſe patet: quod vel ex ipſo decreto eius concilij, quod in bunc modum decernit, apparet:* Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè aſſerere præſumant, populum Chriſtianum ſacramentum Euchariſtię ſub vtraque panis & vini ſpecie ſuſcipere, & non ſolùm ſub ſpecie panis, ſed & ſub ſpecie vini, populum laicum paſſim communicent etc. *Et infrà.* Vnde cùm huiuſcemodi conſuetudo ab Eccleſia, & ſanctis Patribus, rationabiliter introducta, & obſeruata ſit; habenda eſt pro lege: quam non licet reprobare, aut ſine Eccleſię authoritate pro libito mutare etc. *Quæ quidem omnia, cùm Græci rectè perſpecta babeant, neque nunc, ne-*

que alius

que aliâs vnquam, in hac parte nimij vtriuſque ſpeciei exactores, ex titerunt: & cùm in eo totum ſtudium ſuum colocaſſent, quò aliquid vel perexiguum reperirent, in quo Latinos accuſarent; vnius ſpeciei tamen vſum, nunquam illis ſeriò obiecerunt: non prætermiſſuri, ſi quid in ea re momenti ineſſe putarent. In Concilio quidem Florentino, vbi omnia etiam minima vtrinq; diligentiſſimè expendebantur, ea præcipuè, quæ ad hoc ſpectabant ſacramentum: de vtriuſque tamen communionis vſu, aut decreto Conſtantienſi; ne verbum quidem vnum prolatum fuit. Idq; ob eam cauſſam; quod & ipſi Græci, eos, qui à re diuina abſunt, & qui domi infirmi communicant, vna ſola reficiunt ſpecie; non aliud iudicantes, quàm illud nihil omninò intereſſe; num aliquis ſub vna, aut ſub vtraque ſpecie communicet; cùm vtriq; plenus & integer Chriſtus accipiatur. Sed & iſti ambitione, atque ſtudio nocendi, homines temulenti, qui hoc tanquam vexillũ quodam perturbandæ Reip. Chriſtianæ erexerunt, alio modo hac de re loquuntur, vbi crapulam edormierunt; & alio, vbi praua cupiditate victi, omnia agunt, feruntq;. Edormita crapula Luterus in libro declarationis Euchariſtiæ, inquit, non dixi, neque conſului, neq. eſt intentio mea; vt vnus, vel aliqui Epiſcopi, propria authoritate, alicui incipiant vtramq. ſpeciem porrigere; niſi ita conſtitueretur & mandaretur in concilio generali. *Et alio loco:* quamuis pulchrum eſſet, vtraque ſpecie Euchariſtię vti, & Chriſtus hac in re nihil tanquam neceſſarium præcepit; præſtaret tamen vnitatem, quam vtiq. Chriſtus præcepit ſectari, quàm de ſpeciebus Sacramenti contendere. *At vbi furor illum inceſſit, vbi ſpiritus vertiginis & tumultus occupauit; in libro de captiuitate Babylonica, ipſe fœde à ſuis cupiditatibus captus, longè aliter ſentit & loquitur.* Si quo caſu, inquit, Concilium ſtatuerit, minimè omnium nos vellemus, vtraque ſpecie potiri; imo tum primùm in deſpectum illius Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & eos planè Anathema habere, quicunq. talis concilij authoritate potiretur vtraque. *Similiter ab eadem perturbatione relictus Melanchthon in ſuis Hypotipoſibus: ſicut ede re ſuilam, aut abſtinere à ſuila; ſic alterutra ſpecie vti, medium & indifferens eſſe docuit. In familiaribus item colloquijs, vtriuſque ſpeciei vſum indifferentem eſſe, quaſi ſemper cenſuit. Quo autem animo et quo inſtituto, ab his ea agitari cœpta ſit quæſtio; præclarè explicant primi huius Tragœdiæ authores Boemi. Propterea enim Iaco-*

 bello

bello Miſinenſi ſcribuntur gratulabundi adhæſiſſe; quia reperiſſent ſcriptum & articulum, quo turpiter erraſſe Eccleſiam Romanam demonſtrare poſſent; & per quem Romanæ ſedis ignominia vel nequitia argui poſſit. Luterus etiam profitetur amplexum ſe opinionem hanc de vtraq; ſpecie, vt à ſede Romana & Concilijs liberiùs diſſidere poſſit. Ita iſti faſcinum quæſierunt, quò commodè ouiculis Chriſti fucum facere poſſint. Si quando autem dubitabatur, num aliquid boni inſit in hac vtriuſque ſpecie, extra obedientiam nimia & pertinaci repetitione: nunc planè hæc omnis dubitatio ſublata eſſe videtur; cùm, ſi hoc eorum hominum ſtudium, cum ſenſu & voluntate Chriſti coniunctum fuiſſet; nunquam huiuſcemodi homines ex hoc ipſo quaſi principio, in tot poſtea errores tam fœdos, diſſidia tot, omniúmque rerum humanarum & diuinarum perturbationem, blaſphemias, errorum deniq; impietatem prolapſi fuiſſent: neq; hæc ipſa res tot peſtium & calamitatum ſeminarium fuiſſet. Non quod in ſpeciebus aliquid mali inſit; ſed quòd melior ſit obedientia quàm victima: & auſcultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, ait Dominus omnipotens. Inobedientia autem omnis erroris mater & magiſtra eſt: Sed & hæc hactenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibeant etc. *Neque hoc priſcum eſt, neque cum veteri more Eccleſiæ coniunctum. Quanquam enim in primis creſcentis Eccleſiæ terminis, non ex continentibus tantum, ſed etiam ex illis, qui vnius vxoris eſſent viri et preſbyteri, & Epiſcopi eligerentur; tamen vbi iam in eum ordinem aſſcribantur, non amplius vxoribus conuiuebant ſuis. Lubet hac de re duorum ampliſſimæ authoritatis virorum adferre teſtimonia; Græci alterius, Latini alterius. Ex Græcis Epiphanius eſt, Epiſcopus Cypri: ex Latinis D. Hieronymus. Epiphanius igitur contra Montaniſtas, nuptias tanquam natura impuras damnãtes, ſic ſcribit.* Gaudet, inquit, ille Apoſtolus his, qui approbatum Dei cultum præſtare poſſunt;& virginitatem, ac caſtitatem, & continẽtiam exercere deligunt. Verùm vnas nuptias honorat; etiamſi maximè ſacerdotij dona, per eos, qui ab vnis nuptijs ſe continuerunt, & in virginitate vitam degunt, ſe ornaſſe præexpreſsit; velut etiam Apoſtoli ipſius Eccleſiaſticam ſacerdotij regulam ordinatè, ac ſanctè conſtituerunt. Si verò quis per debilitatem opus habuerit, poſt primæ vxoris obitum, ſecundas nuptias contrahe

Tom. 1. lib. 2. Hæreſi 48.

re: hun

re: hunc ipſum veritatis regula non interdicit, hoc eſt, eum, quí non ſit ſacerdos. *Et longè clariùs contra Catharos.* Reuera enim non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio,poſt Chriſti aduentum eos, *Hæreſi: 58.* qui à nuptijs,mortua ipſorum vxore, ſecundis nuptijs coniuncti ſunt,propter excellentem ſacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò ſancta Dei Eccleſia cum ſinceritate obſeruat: ſed & adhuc viuentem,& liberos gignentem, vnius vxoris virum,non ſuſcipit; ſed eum, qui ſe ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Epiſcopum, & hypodiaconum; maximè vbi ſinceri ſunt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi,omninò in quibuſdam locis adhuc liberos gignere,& Presbyteros, & Diaconos,& hypodiaconos;at hoc non eſt iuxta canonem,ſed iuxta hominum mentem, quę per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur miniſterium. Nam quod decentius eſt; id ſemper Eccleſia per Spiritum ſanctum benè diſpoſita videns, ſtatuit apparare, vt cultus diuini indiſtracti Deo perficerentur, & ſpirituales neceſsitates cum omni beneuola conſcientia peragerentur. Dico autem quòd decorum eſt,propter re pentina miniſteria ac neceſsitates, vt Presbyter, & Diaconus, & Epiſcopus Deo deditus ſit. Si enim præcipit populo ſanctus Apo ſtolus dicens, vt ad tempus vacent orationi; quantò magis ſacer doti id præcipit, vt indiſtractus ſit, inquam, ad vacandum ſecundùm Deum ſacerdotio,quod in ſpiritualibus neceſsitatibus ac vſibus perficitur. *Idem iiſdem planè verbis hoc idem docet D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum hoc modo.* Sed & ipſa Epiſcopalis electio mecum facit. Non enim dicit, eligatur Epiſcopus, qui vnam ducat vxorem, & filios faciat; ſed qui vnam habuerit vxorem, & filios in omni ſubditos diſciplina: certè confiteris, non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat: alioquin ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur,ſed quaſi adulter damnabitur. Aut permitte ſacerdotibus exercere opera nuptiarũ, vt idem ſint virgines, quod mariti: aut ſi ſacerdotibus non licet vxores tangere; in eo ſancti ſunt,quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed & hoc inferendum. Si laicus & quicunque fidelis orare non poteſt,niſi careat officio coniugali;ſacerdoti cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt. Si ſem per orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant; non ſolùm in domibus ſuis non erant,ſed purgabantur ad tempus,ab vxoribus

ſeparati, & vinum & ſiceram non bibebant, quę ſolent libidinem prouocare. *Et in Apologia ad Pāmachium.* Igitur, vt dicere cœperamus, Chriſtus virgo, virgo Maria, vtriuſque ſexus virginitatem dedicauere: Apoſtoli vel virgines, vel poſt nuptias continentes, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè poſt ſacerdotium in æternum pudici. Quid vobiſmet ipſis illudimus & iraſcimur, ſi, ſubantibus nobis ad coitum præmia pudicitię denegentur? Volumus oppiparè comedere, vxorum adhiberi complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cum Chriſto? idem ergo habebit fames, premium, & ingluuies? ſordes & munditię? ſaccum & ſericum? Lazarus recepit mala in vita ſua, & diues ille purpuratus, craſſus, & nitidus, fruitus eſt carnis bonis dum aduiueret; ſed diuerſa poſt mortem tenent loca; miſerię delicijs, & delicię miſerijs commutantur: in noſtro arbitrio eſt; vel Lazarum ſequi, vel diuitem. *Et aduerſus Vigilantium.* Quid facient orientis Eccleſię? quid Aegypti & ſedis Apoſtolicę; quę aut Clericos virgines accipiunt, aut continentes; aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt? Hoc docuit Dormitantius, libidini freta permittens & naturalem carnis ardorem, qui in adoleſcentia plerunque ferueſcit, ſuis hortatibus duplicans, imo extinguēs coitu fœminarum; vt nihil ſit, quo diſtemus à porcis: quo differamus à brutis animantibus: quo ab equis, de quibus ſcriptum eſt: Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi: vnuſquiſq. in vxorem proximi ſui hinniebat, hoc eſt quod loquitur per Dauid ſpiritus ſanctus. Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus nō eſt intellectus. Et rurſum de Dormitantio & ſocijs eius: In chamo & fræno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te. *Hæc Hieronymus.*

Epiſtola 50.

Sanctorū Patrum, atq. adeò Apoſtolorū. *Conſtitutio Apoſtolica hæc eſt.* Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quā hæc neceſſaria; vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorū, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos benè agitis. *Quod idem canone 62. ita præcipiūt.* Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex ſacerdotali Catalogo, comederit carnes in ſanguine animę ipſorū, vel quid à feris captū, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: ſi autem ſit laicus, ſegregetur. *Canon item, quem iſti tanquam ſextæ Synodi allegant, in hunc modum præcepit.* Sacra ſcriptura nobis præcepit, vt abſtineamus à ſanguine & ſuffocato

& forni-

& fornicatione. Meritò igitur damnamus eos, qui cuiuſcunq. animalis ſanguinem arte aliqua condunt, & ſic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus; deponatur, laicus excommunicetur. *Nos verò ad Apoſtolicam quidem conſtitutionem reſpondentes; dicimus: præceptum illud pro tempore tantùm factum fuiſſe, hoc eſt, quàm diu idola manebant, & quàmdiu item Iudaicæ infirmitatis habenda fuit ratio, & quatenus erant immolaticia, & ad idolorum, quibus conſecrata erant, cultum pertinentia, quod ſatis etiam ipſius decreti verba declarant: non enim dixit, vt abſtineant à contaminatione idolothyti, ſed à contaminationibus idolothyti, & ſanguinis, & ſuffocati. Hæc enim omnia erant cōtaminationes; quia omnis ſanguis habebatur dijs conſecratus: & omne item ſuffocatum, propter ſanguinem retentum: in illo autem quod ſequitur; & à fornicatiõne; repetendum eſt verbum, abſtineant; non referendo fornicationem ad contaminationes, quas dixerat. Fornicatio enim, & ſi crimen graue eſt, non tamen ad contaminationem cultus idolorum pertinet. Immolaticium autem ſanguinem, & ſuffocatum in hoc decreto prohibita eſſe, teſtes, & authores ſunt Tertull: in apologetico, Cyrillus Hiero. in catechesi 4 Iuſtinus martyr in quæſt: 45. Greg. Naz. in Serm. in ſanctum Paſcha. Origenes lib. 8. cōtra Celſum, & Magnetes antiquiſs. autor lib. 3. apologiæ pro Euangelio contra Theoſthenem Euangelia calumniantem. Vbi autem & idola ſunt ſublata, nec amplius illis offertur quidquam, & iam infirmitatis Iudaicæ tanquam deſperatæ nullus habendus ſit reſpectus: quin imò potiùs illud agendum, ne vlla ex parte Iudaiſare, eorumq; ſuperſtitionem ſequi videamur: ſublata legis cauſſa, legem ſublatam eſſe putamus: cùm præſertim, quemadmodum tùm, cùm ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Chriſtiani gentiſare videantur: ita nunc viciſſim plurimùm cauendum eſt; ne Iudæorum ritus ſequi videamur. Itaq. iam ipſe Paulus poſterioribus temporibus, huius legis, vbi eius cauſſa auferri, cœpta eſt, rationem non habuit; cùm omnibus indifferenter vtendum eſſe, nihil interrogantes propter conſcientiam præcipit: alia præſertim cauſſa longè maiore eum mouente, quòd iam exoriebantur homines attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hyppocriſi loquentes mendacium, & cautheriatam habentes conſcientiam: prohibentes nubere, & abſtinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendum, cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur; omnibus paſ-*

nibus paſsim indifferenter cum benedictione et gratiarum actione, vti præcipitur. Hocq; magis eſt Iudaiſare, ſi modo perſentiant Græci contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter veſcendum eſſe putat; à ſuffocato abſtinere, quàm in azymo pane Chriſti exemplo, cœnam Domini cōficere. Sed iſti feſtucam ex oculis alienis eijciunt, cùm trabem in ſuis non videant. Ad Canonem autem ſextæ Synodi illud dicimus. Canonem illum ſextæ Synodi non eſſe; ſed particularis cuiuſdam, quæ poſt quatuor, vel quinque annos, à ſexta Synodo fuit ab Imperatore Iuſtiniano in deſpectum quaſi Sergij Pontificis, qui tum eius conatibus obſiſtebat, congregata. Cui neque legati ſedis Apoſtolicæ præfuerunt Conſtantinopoli, neque deinceps ipſe ſummus Pontifex ſubſcripſit. Et reuera illi Canones multa habent, quæ neq; planè Catholica ſunt, & iam futurum ſchiſma olent. Itaque per iocum ab ipſis Græcis πενθεκτὴ quinta ſexta dicebatur; quòd neq; quinta, neque ſexta eſſet; ſed monſtrum potius vtriuſque ſibi nomen vendicans. Hæc autem ita eſſe, vt diximus, nō melius cognoſci poteſt, quàm ex illorum ipſorum Canonum verbis: ſic enim habet. Quoniam autem ſanctę & vniuerſales ſynodi quinta & ſexta, de myſterio fidei pleniſsimè diſputantes, Canones non fecerunt: propterea nos conuenientes ad hanc Imperialem vrbem, ſacros Canones conſcripſimus: oportebat enim, vt ſynodus vniuerſales canones Eccleſiaſticos promulgaret. *Verùm de his Canonibus ſuum cuiquam conſeruetur iudicium. Hæc verò, vt & alia, hactenus.*

Laus Chriſto Domino.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPITA EARVM RERVM, QVÆ IN ANNOTATIONIBVS continentur.

1. *Cur ſeptem ſolas ſynodos recipiant moderni Græci, cauſæ explicantur.* *folio* 4.

2. *Quo tempore, & loco addita ſit ſacro ſymbolo particula illa, de proceſſione Spiritus ſancti* (Filioq.) *docetur.* *f.* 9.

3. *Quatenus ſymbolo aliquid adijcere liceat.* *f.* 11.

4. *Spiritum ſanctum ex patre & filio procedere, totius orientalis Eccleſiæ teſtimonio confirmatur.* *f.* 17.

5. *Quomodo Spiritus ſanctus ex patre et filio procedat, docetur, difficultatesq; explicantur.* *f.* 21.

6. *Veteres ritus baptiſmi traduntur.* *f.* 33.

7. *Quæ ſit materia conſecrationis ſacræ Euchariſtiæ, vbi de fermentato & azymo diſputatur.* *f.* 73.

8. *De vera forma conſecrationis Euchariſtiæ.* *f.* 78.

9. *Quibus nominibus antiquitus ſacra Liturgia deſignabatur.* *f.* 108.

10. *Sacra altaria quibus nominibus à Græcis vocatur.* 110.

11. *De primatu Papæ Gennadij Scholarij Patriarchæ Conſtantinopolitani diſceptatio.* *f.* 113.

12. *Sacræ Liturgiæ Græci & Latini interpretes.* *f.* 159.

13. *De Sanctorum inuocatione.* *f.* 206.

14. *De vtriuſq; ſpeciei vſu.* *f.* 226.

15. *De ſacerdotum cœlibatu.* *f.* 230.

19. *De vſu ſanguinis & ſuffocati.* *f.* 232.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

Folio 9. in Annotationibus verſu 25. Conſtantinopolitani lege, Conſtantinopolim. Fol. 11. ℣. 26. adijcere, l. adijci. Ibidem ℣. 29. Græcę, l. Græci. Fol. 27. ℣. 9. ſan&e. l. ſanctè, Fol. 51. ℣. 16. Non igitur nos de bonis, l. non ſigitur de bonis etc. Fol. 53. ℣. 3. illam, l. illum. Fol. 65. ℣. 25. quod, l. quo. Fol. 86. ℣. 12. ſummum & primum, l. ſummum & primum remedium. Fol. 113. ℣. 34. princeps, l. principes. Folio 114. ℣. 7. ad, l. &. Fol. 159. ℣. ante penultimo, errores, l. errones. Fol. 161. ℣. vltimo, canone, l. canon. Fol. 202. ℣. 3. docet: quod, quantumuis, l. docet: quantumuis. Ibidem ℣. 7. in eam, l. eam in. Fo. 220. ℣. 4. plurima, l. plurimum. Fol: 223. ℣. 9. ſignificet, l. ſanctificet. Fol. 225. ℣. 15. ſcribenda. ſed eſt transgreſsio. lege: ſcribenda eſt, ſed tranſgreſsio. &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE